PAMĚTNÍ KNIHA

KRONIKÁŘI :
MATĚJ MERTENS
JOSEF SLADKÝ
JAN HEMALA

Obecní rada potvrzuje, že pamětní kniha obsahuje 150 listů.

V Újezdě dne 23.prosince 1923

Křivánek Jan
starosta
Pernička Jan
Hájek František

Ctěná obci,

pověřilas mě v roce 1924 za starostování p. Jana Křivánka, rolníka z č. 8, sepsáním pamětní knihy. Přidělilas mi letopiseckou komisi, v níž kromě jmenovaného starosty, zastoupen p. Antonín Vít, rolník z č. 14 a p František Tesař, malorolník a horník z č. 45. Stalo se krátce před mým odchodem, kterýž nastal 1. srpna 1925. Tehdy vstoupil jsem do výslužby a odstěhoval se po 36 letém působení v Újezdě. Nemohl jsem tudíž spolupráce letopisecké komise využíti, odkázán byv na řídké prameny, které mi zapůjčeny a počínají teprve roku 1826. Za svého pobytu zaslechl jsem mnohá vypravování starých sousedů, hleděl se dopátrati pravdy čítaje v dějepisných dílech, nahlížeje do farních matrik, i zemský archiv moravský vypomohl mi daty z katastrů, z nichž vysvitlo, které místní rody zachovaly se na rodné hroudě, praotci jejich potem i krví kropené i v dobách nejhoršího útisku cizineckých vrchností, v dobách krutého poddanství i v době tlaku reformace i protireformace náboženství. Hle, co může láska k půdě a k dědictví předků. Kéž zachová se Pán nadlouho v rukou zdatných pracovníků ku cti naší milé vlasti a slávě druhdy nelidsky zkoušeného národa.

==========

Po roce 1843 byla mi vodítkem pamětní kniha prvního starosty obce, přistěhovaného hrnčířského mistra Františka Veselého, již doporučuji i se zápisy o sčítání

uctivé oddanosti a šetrné úschově. Máš v ní, ctěná obci, památku na prozíravého muže, milujícího lid svůj a jeho minulost. Odchodem jeho do Stanovišť přestaly zápisy. Nenašel následovníků ……..
(Zvětšenou obecní pečeť - razítko – nakreslil 11 letý D. Gottwald, starostův synek, v Dolních Kounicích .)

Starší pečetítko se znetvořeným jazykově jménem obce „Aujezd“ umístěno budiž pod zvětšeným razítkem dole nalevo. Údaje z dob před rokem 1826 mohly by čtoucí přiměti, aby se přesvědčili o pravdě, následuje proto seznam pramenů.

Prameny knižní :

Archiv zemský moravský – individuální výtah z katastru z roku 1754
Archiv zemský moravský –Lánské rejstříky

Archiv zemský moravský – Josefinský katastr

Bíteše města dějiny – Jan Tiray

Brandl – Glosář

Časopis Matice Moravské XXXXXXXXXX

Černý – Příspěvky k historickému zeměpisu Moravy

Denis – Čechy po Bílé Hoře

Dvořák – Dějiny Moravy, Dějepis Brna(Šujan)

Farní matriky – Popovská, Zbraslavká

Otttův slovník naučný

Pravěk země České- J.E.Vocel, Vlastivěda Bítešska
XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX
Vymazal –Obrazy z dějin, Památní zápisy o robotě J.J.rytíře z Bratřic
Žerotínovy listy – Brandl
a jiné

Mertens Matěj
řídící učitel v.v.

Území na němž se katastrální obec Újezd prostírá, náleží Českomoravské vysočině.Tuto vrchovinu rozdělují zeměpisci v několik částí, pro nás pouze důležitá část omývaná řekami Jihlavkou a Svratkou, již jmenují vysočinou Žďárskou. Ji rozštěpuje údolí Oslavy na hmoty : 1. Černozhořskou, západní a nižší a 2. Novoměstskou, východní a vyšší. Hmota Novoměstská vybíhá v část Křižanovskou, tato pak v Bítešskou, která článkuje se v rozsochu Jindřichovskou, po níž jde silnice k Náměšti, a Košíkovskou, po jejímž hřbetě vede silnice k Zastávce, a pak rozsochu Přibyslavskou. Dvěma prvními rozsochami Jindřichovskou a Košíkovskou – je území Újezda sevřeno (vedeme-li středem Újezda přímku na východ i západ, totiž na Jinošov a Březinu, jsou tu obě rozsochy vzdáleny kolem 6 km). Vypíná se pak území Újezda do výše 480-500 m, počítáno k bydlišti Horáků. Rapotická aleje, od Rapotic ke Zbraslavi, pokud prochází naším územím, činní hranici našich vod tekoucích totiž mezi naší Chvojnicí, spějící do Oslavy s Bobravou, přijímající lesní potůčky tekoucí k Příbramy do Habřinky a z ní do Bobravy a Svratky. Po delší rozluce se naše vody sejdou v Jihlavě u Mušova, aby chvátaly Dyjí, Moravou, pak Dunají do moře Černého. Na východě tudíž – odkud vzešlo světlo, tam hrob vod, které vytryskly poblíže obce Újezda.
(obecní hranice popsány v parcelním protokolu z r. 1826).

Dle svědectví zeměpisců, geologů, náleží území naše k nejstarší části Moravy, kterou si omezíme čarou nám nejbližší, totiž od Tišnova k Oslavanům a Krumlovu. Složeno pak jest z vrstev zulových, svoru atd.Tvářnost jakou území do dnes má, je výsledkem dlouhé práce lidské, trvající mnohá století. Ruka lidská klučila, kácela, mýtila, pálila, žďářila - Žďáry-Zhoř, sázela, vysušovala, tvořila pole, louky, stavěla i bořila, nikoli však sama, nýbrž následovala přírodu, jíž časem urval člověk, poznav železo, zrobiv si z něho nástroje, žezlo z rukou (Černý, Příspěvky k historickému zeměpisu Moravy).

Kdy vkročil člověk v kraj náš? O tom málo je svědectví, nebo skoro žádná. Že se našel v lesním oddíle „Německý Čech“ roku 1902 denár císaře římského Gordiána III (žil a prohlášen císařem roku 238 po Kristu) , v roce pak 1921 hajným Františkem Krejčím ojedinělý kamenný mlat, pí. lesní Hebkovou darovaný školní sbírce, to neznamená ničeho, neukazuje ani na pravěká sídliště, ani hroby, vždyť tyto dvě věci mohly do území našeho zavlečeny býti v dobách pozdějších. Tehdy snad pověrčivý člověk, pídě se po ochranných prostředcích proti nepřátelským duchům, rozkácenému živlu, přinesl si odkudsi talisman, kouzlo, hromový klín, nastrčil na trám nad chatou a důvěřuje v jeho ochranu, cítil se býti bezpečným.

Nebo lovec pravěký odložil tu navždy svoji zbraň, sám odešel do tmavého záhrobí….(Pod čáru Tišnov, Veveří, Rosice, Oslavany sahala sídliště starodávná jako hradisko u Říčan, naproti Okrouhlíku, nikoli dále k severozápadu do našich hor.) Tu- u nás- nálezů není, ta krajina byla obývána, třeba zasahuje území do velikých rozměrů (Černý – Příspěvky….) Vždyť i pravěký člověk dával přednost území, kde boj o život nebyl tak krutý a tuhý, kde se mu žilo aspoň snesitelně. Proto ještě dnes opouští nehostinné hory a stěhuje se „Polska“ i do vzdáleného Eldoráda (Ameriky). Tvrdí proto odborníci, že více než polovina země moravské zůstávala po celý pravěk liduprázna, zahrnujíc ovšem i území naše, třeba již bylo starým sídlištím tak blízké…. (Snad i Popovice měly sídliště.) Tam ještě z údolí donikal zrak člověka.

Prostíral se tudíž v území našem prales. Jaký mohl tam býti život? Nechť mluví povolané pero Brehmovo. Kdo by se kojil nadějí, že v pralesích možno vésti radostný život lovecký, bolestně byl by zklamán. Oživuje sice ještě mnohem více zvířat, zvláště savců a ptáků, nežli můžeme tušiti, všechny souvislé hvozdy, ale tato zvířata jsou rozdělena stejnoměrně po nesmírné ploše, podnikají snad také tak veliká stěhování, že nikdo nedovede udati správně jejich množství. Na míle daleko zdají se nebo jsou alespoň občas prostory tak beze zvěře, tak pusté,

že jak badatel, tak i lovec, musil by zoufati, vida, jak jeho naděje se stále více maří. Lépe nelze vystihnouti toto hrobové ticho, tuto mrtvou poušť sibiřských pralesů, nežli že zejí hladem. Středoevropské pralesy byly snad v té příčině méně kruté a hrozné, poněvadž vyrůstaly pod teplejším sluncem, ale za to vlivem vlhkého podnebí oceánského byly zvláště hvozdy listnaté, neproniknutelné hustým podrostem a neschůdné bažinami. Obraz, který skrývá malý zbytek pralesa na Šumavě a v Karpatech, jest na obě strany neutěšený. Proto také nelákal pravěký hvozd příliš člověka vysilující námahou, neschůdností a nedostatkem zvěře, kterou si musel vždy ještě doplňovati potraviny plynoucí z výtěžku hospodářství a kterou by byl musil nahrazovati jinými zásobami, bylo-li to vůbec možno. Po vší práci, kterou si nakrásně dal, aby vyrval pracně mýcením mocně bující přírodě volný kousek, z kraje zmizel, sídliště leželo někdy i staletí opuštěno prostřed pralesů na umělé mýtině a není možno, aby se lesy rozšuměly znovu nad ním. (Pravěk země české)

Takový prales na naší straně hlásá přímá zpráva v založení kláštera Žďárského ve 13. století. Ještě ve XIV věku byly zbytky hvozdu (připomeň si blízký Hvozdec – špatně Hozdec) na hranicích tak veliké, že dosahal až k Oslavě řece, a konečnou jeho částí byly asi u Rosic lesy újezdu Domašovského, patřícího

klášteru Rajhradskému, tedy i blízké území našeho údolí, jež dostal v držení klášter Třebický o půl století později…..

Bylo již řečeno, že v dávnověku obývány bývaly nejraději roviny, kde půda byla lepší a boj o život méně namáhavý, proto osídlení našeho území nutno promnouti do dob, kdy dotčen byl rukou lidskou širý pohraniční pomezní hvozd, les, což možno dokázati nadáním knížete Břetislava I. (1034-55), kterýž v roce 1045 nově založenému klášteru Rajhradskému daroval „újezd“ v Domašově. Tenkráte snad pomezní hvozd poprvé zasažen a od té doby vnikal člověk vždy dále k severozápadu „ do našich hor“.

Není ovšem vyloučeno, že by již dříve nepokoušeli se obyvatelé rovin vniknouti údolími větších řek (Oslavy, Jihlavy, Svratky, Svitavy) a silnějších potoků do pohraničního lesa a tu v dolinách a rovinách si zakládali osady. Usazuje se tam na blízkých vodách na Třebíčsku, Náměšťsku, v Sudicích, Čučicích, Rapoticích atd., které dle Dr.Frant.Dvorského v XI. století jistě byly osazeny , počátek pak XXXXXXXXX jistě do prvních křesťanských dob klásti možno. Vzpomeňme dávných cest vedoucích údolím Oslavy, Jihlavy atd. do Čech. Nemůže také býti sporu o tom, třeba to nelze písemně prokázati, že z té rovněž doby, nebo ještě starší, pochází osazení nám blízkých Popovic a našich Žďárů s blízkou Zelenou horou, neboť

zvláště Zelená hora svou bohatou půdou, stálou pramenitou vodou, po osídlení přímo volala. (Bližší vysvětlení dala by nám ve světové válce na náklad Hemalův z č. 1 vyčistěná studánka pod obecními pozemky v klestině na louce.Vraťme se však k Popovicům. Jméno toto odvozeno od slova pop a přípony- ici, Popici, nebo přípon – ovici – Popovici (Popůvky u Troubska aj.) Tak nazýváme osady po majetníkovi biskupovi : Biskupice, Biskoupky, po popovi pak sluli popovi lidé Popovici. Slovo „pop“ místo kněz užíváno v Cechách do XIII.století. Dodnes má popa církev pravoslavná, kteréžto slovo vyslovující u nás s příkrasou, jíž však nezasluhuje, pocházejíc z řeckého pappas- otec, které se slovem latinským pater, německým Pfaffe úzce souvisí. Dostal-li klášter Rajhradský statek mezi Bobravou a Bíteškou, obdržel jiný hodnostář církevní zemi mezi Habřinkou a jejími pobočkami. Na mapě zobrazující naše země z roku 1145 uvádějí se Popovici na Rokytné jistě dle listinného svědectví. Jméno to mohlo by nás zavésti i do doby Mojmírovců. Třeba tu připomenouti, že kněži bývali tehdy ženati, měli rodiny, jichž všichni mužští členové kněžími se nestali, čímž takové zboží přecházelo pak do rukou světských. Jak se zmáhajícím se křesťanstvím rostou v našem údolí církevní statky poblíže statků knížecích, nebo přímo z nich, ukazují i pozdější události.

Dějepisec Schwoy jmenuje prvním proboštem kláštera Rajhradského jakéhos Maura, jenž založil v okolí kláštera vsi Opatovice a Popovice, při ústí Bobravy do Svratky, čímž dokázáno, že jméno Popovice bylo také v římské církvi běžným. Jako již Břetislav zasáhl v pohraničný hvozd, činili totéž i pozdější jeho nástupci, z nichž roku 1101 brněnský kníže Oldřich s bratrem Litoldem znojemským (1092-1112) založil v Třebíči benediktinský klášter, pod nímž noví osadníci založili podhradí, či „podklášteří“ a později na pravém břehu Jihlavky nynější vlastní město Třebíč. Daroval pak kníže mimo jiné Oslavany, Omice s vinicí, Čučice s vinicí, Ketkovice, Zašov, Rapotice, Sudice, Vaneč aj. témuž klášteru. Jsou tedy okolní Rapotice a zaniklý Zašov, jehož jméno se dodnes v našem polesí udrželo, dle písemných dokladů starší naší obce, ukazují však, kterak osazování krajiny od východu a jihu se k nám blížilo. Jak z obce Vanče lze souditi, vznikalo osídlení dle řek dále do nitra vysočiny Českomoravské i před stol. 11. Bylo sice v úvalech říčních hojně močálů, ale i náplavy úrodné, močály se odvodnily a tak získána obživa z půdy a vod. Toto vnikání obyvatelstva ukazuje také, že lid rozmnoživ se, musil hledati nových sídel. V dobách pak zlých hledal dále na horách bezpečného útulku. Vyjmenované osady mají, jako nejstarší staročeská jméno po zakladateli : Um,

Strana 11

Umici, nářečí proměnilo v Omici, Vomice, Čuk, Čučici, Čučice, Kytka, Kytkovici, Ketkovice, jehož náboženství nám neznámo, nebo ukazují jako Zašov na původ z dob křesťanských , Zachariáš – Zach, Zašův, Zašov, Rapotice pak dle jazykozpytců prozrazují původ německý, Ratpot, Rapoto, Rapota, možno však hledati kořen slova ve slovese rapotati ,od rčení straka rapoce, není-li podkladem pro rapotati, reptati? Učenci soudí, že s kolonisací německou kráčela souběžně i kolonisace česká. Čeští osadníci musili vyhnouti hýčkaným, snad hospodářsky zdatnějším cizincům, opustiti větší řeky a bráti se jen dle menších tekoucích vod a vyhledávati místa, jež vyžadovala nejméně úpravy při zakládání chýší a polí. Zhoř, Zbraslav, Radslavice, snad Zbraslavici, Příbram…..Třeba tu objasnili , jaké byly řády společenské u nejstarších Moravanů v dobách domácích knížat z rodu Mojmírova. O tom pěkně píše Šujan (Š.M.M.str.56 z r. 1916) Kněz (nyní kníže) panoval Moravanům. Panoval svobodným i nevolným . Svobodní žili v dědinách rodinných s čeledí, živíce se hlavně z chovu dobytka, jejž jim opatrovali otroci, a z lovu v rozsáhlých lesích. Jen tak možny byly české války, jež Moravané vedli se sousedy. Kdykoliv vpadli do říše, odváděli zajatce do otroctví. Otroků měli Moravané tak mnoho, až je prodávali. Dobytek a otroci se vyváželi. Otroci

Moravany živili a ve válkách jim pomáhali. Svobodní Moravané byli majiteli dědin, čili malých osad s rozlehlými pastvinami, lučinami, lesy a málo vzdělanými poli. Měli otroky a stáda a musili brániti země a knížete proti každému nepříteli. Když dědina k výživě rozsáhlé rodiny nestačila, část rodiny dostala novou dědinu. Snad dostala také část vzdělané dědiny mateřské a k ní vzdělala dědinu novou. (v našem sousedství Stanoviště staré v lesích na rozdíl od Stanovišť nynějších , rovněž Příbram – viz. Vlastivěda Bítešska a Ivančicka.) Rozvětvením rodiny vznikaly příbuzenské rody, jež spravovali starostové. Po starostovi dostávaly rod i osada jím založená jméno.(Mareš – Maršovice, Bezděk – Bezděkov, Děd – Dědkov, Přibyslav – Přibyslavice, Radota – Radoštice nebo snad Radhost?) Za válek uchylovali se Moravané na pevné hrady (Velehrad, Děvinhrad aj.) Dědina původně veškerý majetek, který se určité osobě dostal dědictvím od předků jejich, tedy statek zděděný. Poněvadž však okolnost zdědění v první řadě u nemovitostí snadno dokázati se mohla, kdežto u XXXXXXX z ruky v ruku přecházejících okolnost faktického ovládání věci i ve právu rozhodovala, zúžil se význam pojmu dědina záhy na zděděný statek nemovitý, tedy hospodářství s polem i dvorem. Poněvadž u Slovanů celé rody bydlili uprostřed svých zděděných pozemků, nazýván též souhrn všech k rodu náležejících pozemků hospodářských s příslušnými staveními obytnými i hospodářskými dědinou.Význam ten uvolněním svazku rodového stal se pravdě neodpovídajícím a znamená dnes na Moravě a Polsku vesnickou obec. Byly tedy v zemi dědiny, a hrady a tvrze. Hrady byly střediskem kmene a sídlem vládykovým, byly za nejstarších dob dřevěné, zásekami, příkopem a náspy obehnané. (kmen se skládal z více rodů, hlavou jeho byl vládyka) Životopisec Methodějův popisuje pohřeb

arcibiskupův. Lidé pak malí i velcí, bohatí i ubozí, svobodní i otroci, vdovy

Strana 13

i siroty, cizinci i tuzemci, neduživí i zdraví provázeli se svícemi dobrého pastýře. Z toho je viděti, že i mezi svobodnými nebylo rovnosti, že byli malí i velicí významem, a bohatí a ubozí majetkem. Již tehdy byli i v zemi cizinci. (Metoděj arcibiskup + roku 885) Toto rozvrstvení potrvalo i za panství maďarského, 906-955, českého 955-999, i polského 1000-1029. Porážkou Mojmíra II. z Bratislavy byla říše moravská do základů zpustošena, kteří Moravané zhoubu přečkali, rozprchli prý se do vůkolních zemí. (Dějiny Moravy, Dvořák) Nelze za to míti, že by vpádem maďarským Morava byla úplně vylidněna, zpustošena a prázdna. Padl-li výkvět Moravanů pod Bratislavou, zbylo doma žen, starců, otroků a za Boleslava I. i II. zotavuje se, rostla i za panství polského, až bojem odňata byla Polákům a dobyta r. 1029 Břetislavem. Tak se stal vítěz ten pánem majetku i života přemožených. Veškerá půda se seřídlým častými válkami obyvatelstvem připadala knížeti. (v té době jméno i pojem dědina začalo ustupovati jménu i pojmu ves (vesnice) , poněvadž ves (tj. všechen, všecek, lid v dědině připadl knížeti – vítězi. Mezi tehdejšími vsemi uvádí se Uhřínov u Velkého Meziříčí, tedy osada daleká ve zmíněném vpředu pralese, jehož náhorní rovinu bychom si představovali za dob Břetislavových prázdnou, jméno pouhé však nám napoví, co v sobě tají a jiných svědectví bližších není….

Kníže Břetislav zmocniv se Moravy především odměnil své bojovníky (milites) z Čech i Moravy, pokud pomáhali

bojovati proti Polákům , nepochybí se, soudíme-li, že kol jeho manželky kroužilo dosti Němců cizinců,které rovněž dle zásluhy odměňoval. Břetislav byl na Moravě nejbohatším a prvním velkostatkářem v zemi. Ještě za Břetislava z velkostatku knížecího počal se tvořiti velkostatek církevní. Založiv nedaleko hradu brněnského klášter v Rajhradě, daroval mu i okolí. Poznav že darované lesy klášteru nestačí, daroval klášterníkům újezd v Domašově. Rozkládal se pak újezd ten od vesnice a potoka Bobravy až k hranicím Lúček (Loučky ? , a na tento dar ve věku skoro 900 let sahá pozemková reforma, chce prý klášteru lesy vyměniti) Tak vznikl jak již na str. 8 bylo řečeno v blízkém našem sousedství první velkostatek církevní, jehož půda dle záborového zákona má býti rozdělena. Založiv pak Břetislav r. 1046 kolegiální chrám v Boleslavi v Čechách, daroval prý jeho kapitole desátek z hradů Rokyten, Znojem, Betov, který se platil 6 denáry od každého usedlého, z prodeje lidí (otroků) desátý denár a trh ze všech míst k těm hradům patřících.

Lid klášterní osvobozen byl od daně knížecí, desátku od stavby mostů a hradů i ostatních povinností. Z toho výpočtu poznáváme, kterými povinnostmi, platy i robotou zemskou, mimoklášterní poddaní knížeti vázáni byli.

Kolem r. 1086 král Vladislav založil v Čechách benediktinský klášter s kostelem sv. Vavřince v Opatovicích. Jemuž na Moravě s přivolením svých bratří, biskupa

Jaromíra, Oty a Konráda daroval v Rosicích poplatek z cesty,zde první zmínka písemná o blízkých Rosicích, kudy již tehdy vedla důležitá cesta na západ, pře Popovice, Náměšť, Třebíč. Jak již podotčeno, založením kláštera Třebického (str. 10) oživuje naše okolí i na jih, na Lotkovice , Oslavany,Ketkovice, Rapotice atd, a neznámý posud náš sousední kraj počíná se jasniti.
Posmrti Břetislavově byl přidán Netín u Vel. Meziříčí. Sám kníže Oldřich pro chudobu svého lidu, který tenkráte vté poušti usazován byl (1125-1150), ustanovil 6 peněz místo desátku.
(Papež Lucius II r. 1144 vyzývá biskupa pražského Otu, by se ujalkláštera Rajhradského proti knížeti Vratislavovi, který s některými velmoži rozchvacuje a zadržuje statky klášterské ve vsi Domašově.Vratislav statky navrátil a daroval klášteru svůj dvorec a les v Domašově. Ejhle v blízkém našem okolí i knížecí dvůr… Velkostatky církevní v době po Břetislavovi nabývají velkých rozměrů, jimi se šíří moc, bohatství a vliv církve nejen na poddané, ale i ostatní Moravu. Světských bohatých a mocných vrchností posud není, jsou teprve v počátcích. Nebylť Břetislav ke stavu světskému tak štědrým, jako k duchovenstvu. Bojovníky své odměňoval vesnicemi. Rozdával pomalu, jen po vesnici, a to buď v úplné dědičné vlastnictví jako statek zpupný(tj. neodvislý, vlastní), nebo jako statek lenní,

výsluhu to pouze do smrti bojovníkovi. Bojovník statek svůj darovati směl jen s přivolením knížete, poněvadž na tom statku spočívala povinnost vojenská. Knížeti náležela také odúmrť (tj.majetek pozůstalý po někom,kdo nezanechal ani dědiců testamentních , ani zákonných, všech statků. Z nejmilejších bojovníků vybíral si kníže úředníky dvorské i zemské, kteří tvořili knížecí družinu.Obratný úředník nebo statečný bojovník vysloužil si i několik vesnic. Darovaná vesnice byla v rodě bojovníkově buď nedílná, nebo dílná. Nedílnost byla zdrojem vzrůstu majetkového, dílnost vedla rozdrobení až na jednotlivá sídla(aratura, popluží). Z nedíl-nosti majetek rodinový vzrůstal v majetek rodový. Také dědictvím, kupem nebo sňatkem některý bojovník mohl nabýti několika vesnic.

R. 1174 kníže Oldřich vytáhl císaři na pomoc. (Dějepis Brna, Str. 54 Šujan) Z nešťastné této výpravy vrátili se na Štědrý Den t.r. ze šlechty z Brněnska Soběslav, Zbraslav, Michal, Zrzata atd. Jinde na listině z Brněnska připomínají se (r. 1195) šlechtici Zbraslav, Budiš, Bolebor, Racek… Tito šlechtici jménem Zbraslav, měli as svou tvrz na ostrohu,kolem něhož teče Bílý potok a potůček ve Zbraslavě, Kde se dodnes říká „na zámku“ a dosvědčují stáří osady do konce XII. Století. Dle toho, jak tito bojovníci v přízni knížecí stoupali, většího vlivu nabývali, býval kníže štědřejší a rozdával v pohraničních hvozdech. Tak vznikaly tedy velkostatky šlechtické, zvlášť ve XII.stol.

Strana 17

Kníže Břetislav rozdělil Moravu. Východní polovici dal Vratislavovi, druhou Konrádovi a Otovi. Tak povstal úděl olomoucký, brněnský a znojemský. Úděl brněnský nebo knížectví brněnské prostíralo se mezi Svitavou, Svratkou Oslavou a Jihlavou. Jmenoval se tak dle údělného hradu Brna.Vedle tohoto takřka hlavního hradu byly v úděle hrady župní, nám blízké Veveří a Tasov, hrádky a dědiny. Dědin nebo vesnic rodových bylo daleko přes tisíc.Za téhož knížete dělila se Morava na několik správních obvodů hradských,z nichž naším správním obvodem byl snad Brněnský hrad nebo Veveří ? Z těchto správních obvodů vyvinulo se patero krajů : olomoucký, holasický, břeclavský, brněnský a znojemský. Území obce Újezda počítáno do kraje brněnského.

Kníže Břetislav dal vystavěti anebo aspoň obnoviti křesťanské chrámy na hradech správních a také některých jiných. Poněvadž chrámy byly na hradech, hrad pak v latině castrum, castellum sluje, jmenovány kostely. Vystavění kostela se tehdy dobře vyplácelo, poněvadž majiteli jeho připadl desátek od věřících.

Diecéze biskupa Jindřicha Zdíka (1126-1150) rozdělena na 6 arcijáhenství : olomoucké, přerovské, spytihněvské, břeclavské, znojemské a brněnské. Arcijáhenství dělilo se na farnosti.Farnímu chrámu v Olomouci, Přerově, Spytihněvě,Břeclavi, Znojmě, Brně byly podřízeny nové fary a kaple v obvodu farním jako filiální. (kázeň v duchovenstvu byla povznesena bezvýhradným odstraněním

kněží podruhé ženatých, nesezdaných souložníků a kněží k oltáři nepatřících, r. 1143 na zakročení papežského legata Kvidova u knížete českého Vratislava II. Vzděláním duchovenstvo nevynikalo, neboť ještě ve 12 . a 13. věku byli v Olomouci kanovníci, ketří neuměli psáti.

Bojovníkem byl každý svobodný majitel půdy. Musil brániti země a zeměpána. S obranou země byla i stavba hradů zeměpanských i veřejných cest a mostů na řekách spojena. Tuto práci svobodní vykonávali svými otroky. Bojovníků bylo mnoho. Kosmas již k r. 1056 připomíná 300 přednějších. Byli-li tito na koni, bylo zajisté nohem více bojovníků pěších. Z bojovníků mnozí zbohatli, stali se velkostatkáři, a to byla první moravská šlechta, čili páni. Kteří bojovníci zachovali nebo domohli se jen menších statků, sluli vladykové (v sousedství obce naší doposud se říká „na Vládyce“.) Patřívala snad ta pole vládykovi, byla vládyčí? Tvrdí se také, že tak nazvána dle stromu jabloňového.

Do konce XII století páni a vládykové už byli pokládáni za šlechtu vyšší a nižší.

Mnoho bylo také bojovníků, kteří následkem četných válek domácích i v cizině chudli a společensky klesali. Také dělitelnost majetku vedla k úpadku. Z listiny Vladislavovi asi z r. 1169 slyšeli jsme, že Johanité od místokancléře Martina dostali darem polovici Hrušovan a druhou polovici získali od jiných bojovníků za peníze nebo směnou. Byli taky bojovníci, kteří neměli celých vesnic.Dělitelnost šla po araturách, až na jedinou, čili sedlo (sídlo).Kdo měl jen jedinou araturu byl sedlákem.Kosmas chválí čtvrtého biskupa pražského Ekharda (r. 1208) , že ustanovil velikost desátky.Ustanovil, aby místo desátku jeden každý, buď mocný nebo bohatý, nebo chudý, jen měl-li své výsluhy nebo své dědiny, jedno popluží-araturu, odváděl biskupu 2 korce o 5 pídích a 2 palcích, jeden pšenice, druhý ovsa.Před tím dávali desátku po 2

kopách obilí, kopu po 50ti snopech. Na Moravě platil se desátek majiteli kostela (knížeti), ale zajisté také od každého věřícího, kdo měl alespoň jedinou araturu. Aratura či popluží na Moravě bylo 96-100 měřic polí. Ve 13.věku aratura ustoupila lánu,lán měl 120 měřic i více.

Strana 19

Kdo měl více než jedinou araturu (popluží), byl dvořákem, nebo vladykou nebo pánem. Všichni bojovníci, vladykové, dvořáci, sedláci byli majiteli svobodné půdy, čili byli zemany.Tehdy však svoboda necenila se vysoko. Vojenská povinnost a zemské povinnosti za svobodný majetek rostly tou měrou, že mnohý sedlák rád se zbavil svobodného majetku a šel na cizí jako nájemník. V Čechách to výslovně připomíná listina litomyšlská z r. 1164. Důkazem jsou přehojné dary po jedné aratuře ústavům církevním. Jistě dárcové nebyli vždy bez potomstva, nýbrž darovali své sedlo, aby si polepšili živobytí.

Závislí nájemníci, sedláci.Kdo neudržel vlastního , svobodného sedla, šel na cizí. Podržel při tom osobní svobodu,

ale neměl vlastního majetku, nýbrž za majetek byl poplatný jinému, stal se závislým. Tato vrstva obyvatelstva se vyvinula následkem vzniku velkostatku na Moravě. Kníže, biskupství, kláštery a snad i jiní velkostatkáři nepodrželi veškeren svůj majetek ve vlastní režii, nýbrž část pronajímali svobodným sedlákům za poplatek – půda rustikální, kdežto majetek panský ve vlastní režii je půda dominikální. Lid kláštera Rajhradského byl osvobozen od daně zeměpanské a veškerých robot zemských. Poplatek takový známe z XII. století v Čechách:Z popluží kněze Zbyhněva v Uněticích platil dlužník 12 denárů ročně o sv. Martině, pomáhal sekati sena, a v žních 2 dni toliko kosami, kolik jich bude v domě kromě jednoho, jenž domov bude hlídati. Na Moravě máme zprávy ze XIII. století.

Platilo se 14 denárů platu a 6 denárů desátku.To byla asi desetina ceny za popluží. Takový úrok býval v té době obvyklý.

Strana 20

Ráz vesnic se docela změnil. Kdežto dříve na svobodné půdě přebývali bojovníci jen s nutnou čeledí, vesnice byly malé s příbytkem bojovníkovým a s dřevěnými domky rodin otrockých, začali se tam od roku 1048 usazovali nájemníci poplatní sedláci (koloni, hospites). Vedle vzdělané půdy pozemků bojovníkových vznikaly z nevzdělané půdy lány selské a vedle rozsáhlého dvora bojovníkova, také dřevěné usedlosti selské a domky otroků. Ani ty vesnice nebyly četně obydleny. Ještě ve XIII. a XIV. století , kdy už zaniklo otroctví, ve vesnicích vedle statku panského byly jen 3,4 usedlosti selské a málo více domkařů, čili chalupníků. Za to byly vesnice četnější. V našem okolí : Zašov, Raclavice v našem polesí Chroustov, Bobrovany, Hrbov, Ostrov, Bukovany na Bobravě a údolí Bílé vody. Zanikly již mnohé a 11. a 12. století. Výhodami hospodářskými do konce XII. století ze zchudlých bojovníků vznikla celá vrstva sedláků osobně svobodných , ale usedlých na půdě cizí, tedy majetkem závislých. Vrstva sedláků nedoplňovala se však jen shora, ze zchudlých bojovníků, nýbrž také zdola z nesvobodných otroků.
<u>Nesvobodní</u> – podruzi a otroci, Když Břetislav dobyl Moravy podržel pro sebe co chtěl, hrady, dědiny, dvory, újezdy a přemožené obyvatelstvo. Půdu, kterou rozdal, daroval s potřebnou otrockou čeledí. Přemožené obyvatelstvo z největší části stalo se zeměpanskými otroky. (Šujan,K nejstaršímu sociálnímu zřízení na Moravě M.M. r. XII.).

Kosmas praví, že kníže z jatých Polanů mnoho po stu a stu pořád spoutaných kázal

strana 21

prodati od Uher a dále. Bylo tedy na Moravě otroků, až je prodávali. Počet jich rostl každou výbojnou válkou. Přibývalo jich také obchodem, propadnutím trestnímu právu, kdo pro zločiny odsouzeni byli, ano i dobrovolně. Cena otroka na Moravě ještě v r. 1048 byla 300 denárů a touže dobou v Čechách otrokyně stála 600 denárů. Otroctví bylo ustáleným stavem nejčetnější vrstvy obyvatelstva. Byl to stav úplné nesvobody a bezpráví. Otroci lišili se od svobodných také zevnějškem, byli dohola ostříháni a bez vousů. Stupně nesvobody byly na Moravě tou dobou dva,jedni se mohli z otroctví vykoupiti, druzí nemohli.(Listina hradišťská z r. 1048)

…….4 rybáři a 7 pluků s oráči má býti podruženo tak, aby za každou hlavu se platilo 300 denárů s tou podmínkou, kdyby někdo z nich chtěl někdy z otroctví ujíti, ať vrátí cenu za sebe danou a jiný za tu cenu ať se podruží. Podruzi tedy mohli se z nesvobody vykoupiti, ale otroci nikoli.

Však osud otroků se časem zlepšil.V Čechách to začalo r. 1124 kdy Vladislav I. „z vnuknutí milosti boží“ vykoupil křesťanské otroky od všech Židů a zakázal, aby napotom žádný křesťan jim nesloužil. Z otroctví se vycházelo nejen výkupem, nýbrž také darem svobody od knížete nebo jiného majitele, ano i nabytím literního vzdělání. Poslední zprávu o otrocích máme na Moravě r.1194.Ve 13.st. vrstva otroků zmizela. Otroci proměnili se ve sluhy a řemeslníky, podruzi v poplatníky (chalupníky) a splynuli se svobodnými a s poplatnými sedláky v jeden stav selských poddaných. Teprve od r.1207 byly od zeměpána

udělovány vyjímky z práva zemského (imunity), následkem kterých vyvinuly se tak na Moravě stavy privilegované, čili vrchnosti a stav vrchnostenských poddaných.

Strana 22

Zákony zemské vázaly všechny vrstvy, z nichž viděti život tehdejší společnosti, str. 91. Nejstarší známý zákoník český- statuty Kunrátovi, vyhlášen byl 1189 na sněmu v Sadské, pro celou říši Českou. Jest to nejdůležitější pramen k poznání domácího práva.
Podav takto vše potřebné, bez něhož ani domácím dějinám nelze porozuměti, uvádím některé časové události z okolí. Okolí Brna strašně zpustošeno vpádem divokých Tatarů na Moravu r. 1241. Zvláště kláštery v Zábrdovicích u Brna, v Rajhradě, v Tišnově a v Doubravníku, jimi velmi utrpěly. (také kláštera kounického se pohroma dotkla….) Klášter Třebický držel Oslavany do r. 1225.Toho roku 1225 Heilwida ze Znojma zaměnila s klášterem své dědiny Horku, Hartlebice a Kosovice (zaniklá osada jižně Třebíče, za útulný a skrytý koutek Oslavany a vystavěla zde panský klášter cisterciácký, pojmenovaný na údolí Mariino. (vlastivěda Ivančický okres, str. 211). Klášterní stavení tvoří podklad nynějšího zámku. Založením kláštera přiblížil se nám nový velkostatek církevní, jemuž náležely Babice u Rosic, ve XIII. pak věku i 5 lánů v Popovicích (pastvisku u bývalé farní, nyní úzké studny (u č. 18), říkali staří „na klášterskuˮ a o něco dále zahradám v polích „klášterské hradyˮ.(Iv.okres,str.256). Lány tyto majitel našich blízkých Popovic daroval (o Popovicích promluveno již na str.9).Tak po velké oklice octli jsme se v bezprostřední blízkosti Újezda a připomeneme si, co o pánech z Popovic píše Vlastivěda na str. 250 a dále. Popovice byly původně samostatným statkem pánů z Popovic

z nichž první známý slul Veřena(snad týž, který r. 1228

strana 23

byl maršálkem, ten rozhodoval ve sporech mezi šlechtou, maje k ruce více pánů.

Kn. Tov.: tož půtek jest v této zemi a cti se koho dotýče a kdo narčen bude, buď pán za panoši, neboli zeman za chlapa, neb prostě kdo chlapem nebo zrádcí neb zlým synem nazván bude, ta narčenbí mají se před ním vyvoditi. A on má přitom míti pány i jiné dobré lidi, buď v Praze neb u sebe, neb kdež rok tomu slouží. Sídlil zajisté na tvrzi, o níž svědčí desky brněnské a půhonné knihy. Dle farní matriky stávala tam, kde býval dům č. 3 a 4 (nyní č. 21 a 22). Posud jsou tam znatelny valy, v domě pak č. 22, a na blízku něho našlo se pevné, na základech tlusté zdivo, bezpochyby zbytky hlásky (věže) i na důl, jehož dna nebylo prý možno dosáhnouti. Pán tento měl i erb nebo znak. Z koruny vyčnívaly 2 kamzičí parůžky, hroty od sebe odvrácené. Prý erb týž, jako páni z Drahotúš (1352) na Višňové.

Synové Veřenovi byli Arkleb, Bolebor a Černín. Arkleb byl v letech 1261-1272 komorníkem zemským při súdě (soudu) brněnském, byl z nejpřednějších úředníků v zemi. V těchže letech jmenuje ve 4 zápisech, podkomoří, jemuž podřízena komora královská (pokladna, přijímal peníze, vydával je a účtoval.) Byl také z pánů, jimž král Přemysl Otakar II r. 1271 dal plnou moc, aby mezi ním a Uherským králem Štěpánem I. sjednali mír. V l. 1268-1270 byl královským purkrabím na Veveří. Bolebor vyskytuje se v rozličných zápisech v l. 1267-1279, Černín z Popovic byl komorníkem zemským v l. 1272-1274. V době těchto prvních pánů z Popovic udál se r. 1252 vpád Kumánů na Moravu (děj.Moravy str.123). Kumáni druhdy kočovný národ, jichž sedm plemen přijal do Uher Bela IV. Pod chrámem Kuthemem, Anem Bero probošt rajhradský s většinou mnichů zabit.V letech 1278 navštívil Přemysl Otakar II naposled Brno, když tam sbíral voje své proti Rudolfovi.

Po nešťastné bitvě na Moravském poli Rudolf vpadl na Moravu a položil se polem mezi Oslavany a Rosicemi, Kde meškal až ku konci měsíce září. Bitva na Mor.poli byla 6.srpna. Rozličná zběř válečná drancovala Moravu.

Strana 24

Zkusilo tedy i naše okolí hojně strastí válečných, neboť císař Rudolf podržel Moravu 5 let náhradou za válečné útraty. R. 1281 dlouhá zima způsobila neslýchanou neúrodu. Vznikl hlad a veliká úmrtnost. Umřelo tolik lidí, že nestačili pochovávati a mnoho lidu musilo býti pohřbeno do hlubokých jam. (Dějiny brněnska, str. 98). R. 1304 zanikl Zašov u Rapotic při novém vpádu Kumánů na Moravu. Kumáni zmocnili se Ivančic . Obyvatelé utekli do kostela.Kumáni kostel zapálili a odtáhli. Na panství kláštera Třebického spálili a zpustošili 27 osad.(Náměšťsko, str. 16). Odolala-li tvrz Popovská, a nebo byla-li ušetřena o tom není zpráv. V letech 1318-1330 držel Popovice Černín neb Černík z Popovic, nepochybně syn některého z předešlých,jehož jméno a pečeť bývá v rozličných listinách. Za něho r. 1327 královna Eliška (Rejčka), založila klášter panenský na starém Brně, darovala klášteru mezi jiným i Stanoviště, kterou ves zaměnila za Nosálovice u Víškova Černínovi z Popic, správně snad Popovic.. Dle toho držíval panský tento rod i Stanoviště. Náležela mu druhdy i ves Studenec (Studyň) . Rozkládala se mezi Neslovicemi a Padochovem, protékal jí neslovický potok , zbytky hráze rybníka doposud viděti. Z této vsi prodal Černín z Popovic klášteru Oslavanskému 7 lánů za 34 hřiven (r. 1269). Byl tedy rok pánů z P. skutečným velkostatkářem, schopen zastávati vysoké úřady.

Za své blízké sousedy měli pány z Rosic, z nichž dva Bohuš a Hartman, podepsáni r. 1259 za svědky na darovací listině kláštera Oslavanského.

Strana 25

V dobu vladařství Černínova sluší zaznamenati, že klášter Třebický postoupil Čučice, Ketkovice, Rapotice a Sudice templářům, kteří je připojili ke hradu Templštýnu. (Templáři kol r. 1312 zanikají) Templštýn na Jihlavce řece proti Jamolicům-Krumlovsko. Synové Černína z P. byli asi Jan, Černín a Arkleb. Jan Ješek z Popovic prodal r. 1363 za 500 hř. gr. polovici vsi Popovic a kostelního podací s celou tvrzí zdejší, jakož i polovici Příbramě, Radslavic a Újezda bratru Arklebovi, jenž na tom všem zapsal manželce své 250 hř. věna, věno za-psáno do zemských desk. R.1353 je prvním písemným dokladem pro naši obec (která v roce 1953, dosáhne 600 let, čímž není řečeno, že by tehdy musila býti založena.Popovští páni štědří dárci kláštera Oslavanského – měli zajisté zájem o to, aby rodina neschudla, nýbrž aby zachovala svou pověst a lesk, protož musili přibrati půdu dosud panenskou a vzdělali osadu novou. Jmenuje-li se kol r. 1237 Václav z Příbramě, usoudíme,že je Příbram osada starší Újezda, jmenuje se po zakladateli, jakož i Raclavice (dnes se tak říká lesní trati na křižovatce cest Příbramsko-zbraslavské, která hraničí na oddíl Zlatou hlinku a Ferdinand). Újezd je tedy osadou z jmenovaných nejmladší, jejíž původ hledati a klásti sluší do XIII. věku, do dob českých králů Přemysla I.a Václava I. Králové tito vyhledávali rychlého rozmnožení důchodů
svých, aby mohli čeliti šlechtě zbohatlé a zbujnělé, aby také

mohli skvěleji vystupovati navenek. Proto počalo se s roubáním lesů zeměpanských i hvozdu obecného a zakládáním vesnic nových.

Strana 26

Příkladu zeměpána následovali i velmožové světští, zakládajíce nové vsi na svých statcích. Aby pak obyvatelstvo zvábili a toto s chutí do lesů se stěhovalo, musili mu poskytnouti jistých výhod, polehčení, osvobození od platů na jistou řadu let.Takovým novým osadám, dávána jména Lhota, Újezd, a Zvola. Malá Lhota stala se Lhotkou nebo Lhoticí. Odtud jméno sousední osady na Náměšťsku Lhotice.

(Ve Lhoticích drželi vladykové z Kralic poplatné lány.Byly Lhotice dcerou Kralic?U potoka Chvojnice proti Jakubovu je panské pastvisko, řečené „na rybnících“.Býval tam veliký rybník, jehož hráz dosud znáte.Poblíž hráze je panský les zvaný“v hrádku“, kde tedy stávala druhdy tvrz.Příkopy tvrze je ještě dnes zřetelně viděti, také místo, kde bylo obytné stavení, kde hospodářské.Rybník jmenovaný i Chvojince, byly hrádku záštitou, blízké louky jakubovské dávají tušiti pramen výživy.Byly-li Lhotice založeny z Kralic, dalo by se souditi spíše na tvrz Jakubovskou..Lhotky na Velkomeziříčsku připomínají léta.1371.

Újezd – latinsky ambitus, circuitus, znamená obvod, určený k osazení, jehož meze ustanoveny byly objízdnou. (viz obecní pečeť) Píše o tom Brandl. Újezd, Vgezd, Ugiez, Ugezd pochodí ze slova ujeti, rozumělot se újezdem ohraničené území, všechny druhy půdy obsahující. Náležely tedy k Újezdu pole, louky, les, hlavně les. Příbuzná jména Újezdec, Újezdsko, Újezd, dle Ant. Sedláčka, je staročeské pojmenování kusu země , jež se rovná asi nynějšímu pojmu „ velkostatek.“

Kdykoliv od knížete někomu kus země s rolemi, lukami a pastvinami a okolními lesy darován, nařízeno několika pánům, aby jedouce okolo ustanovili hranice. Cokoliv ujezdili, lépe objeli, nazývalo se újezdem.

Strana 27

Újezd odpovídá také německému slovu Mark.XXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX.Neskrývá se za tímto pojmenováním naše „Markuvka?“. Jméno Újezd vyskytuje se písemně doloženo ve 13. a 14. století. Újezdec možno doložiti z r. 1131, pochází tedy jméno újezd z různých dob. V latinských zemských deskách brněnských je zmínka o Újezdě u Rosic. (Kniha II, str.113, VI. str. 534) Na Moravě je vsí újezdů 21, v Čechách mnohem více. Jménu Újezd předcházel obyčejně přívlastek jako – Újezd bílý, červený, dolní, hliněný, horní, kamenný, nahý, ploténný, zlámaný nebo nějaké jméno osoby, snad vlastníka – Újezd Drahoňův, Chodový, Jenišův, Panoší, Svatojanský, nebo od polohy – Újezd pod Kladnem, nad Zbočnem, atd. Že Újezd a Oujezd, Hójezd je různý tvar téhož jména, netřeba odůvodňovati. Náš Újezd nejsprávněji se jmenuje u Rosic, dle panství, jemuž náležel, také u Zastávky, Rapotic, Zbraslavě, kam postupně poštou náležel. Nazývali jej také Újezd na Ivančicku do r. 1892 patřil k hejtmanství Brno venkov, od té doby přidělen okresu Býtešskému na Velkomezíříčsku, po převratě k župě Jihlavské.
Není vyloučeno, bude-li v Rosicích politický nebo aspoň berní úřad, že se vrátí k původnímu pojmenování.

Se jmenem Újezd setkáváme se i v prus. Slezku, v Polsku i Rusku, všude tam, kde slovanský jazyk vládne. Rusko rozděluje se na gubernie, obvody, z nichž každý zahrnuje v sobě újezdy.
(pokračování str. 25)

Strana 28

Mluví-li se o kostelním podací, jest to svědectvím pro faru, která již tehdy v Popovicích bývala, jejíž patronát náležel popovským pánům.Ještě koncem XVIII.stol. vidny zříceniny bývalé fary a pastoušky, nyní dům č.p. 18.Újezd byl sem s Příbramí, Raclavicemi,Jakubovem přifařen.

R. 1373 Diviš z Popovic, syn některého z předešlých, spolčil se s Jaroslavem z Kněnic, ale již r. 1376 spolek zrušil a prodal r. 1378 Popovice s tvrzí, kostelním podacím a dvorem, pak Radslavice, Újezd a Příbram se vším příslušenstvím svatovi(švagrovi)Bohuškovi z Ejvanče. (nyní Vanče na Oslavě na Náměšťsku). Mělž týž z Popovic ženu Dorotu, sestru Divišovu,Bohuškovi synové, kněz Adam z Popovic (byl farářem v Tasově) a Dobeš, spolčili se r. 1398 s Budišem
z Budišova, a téhož roku přijala je na spolek svého věna v Popovicích ovdovělá matka jejich.(Společník nebo vstupník měl jako společenský dědic totéž právo na majetek, jako ten, kdo jej na spolek vzal, dědil jako každý dědic pokrevný. V témž roce 1380 zakázno lidu venkovskému volné stěhování ze statku na statek - počátek nevolnictví).
Táž r. 1406 veškeré věno, jež měla v Popovicích a jinde, dala zapsati toliko svému synu Dobšovi, od něhož užívala do smrti vsi Příbramě.
(téhož r. 1406 jmenuje se Jan, farář z Popovic a Smit z Heraldic, kteří byli poručníky Markéty, vdovy Jaroslavovy z Lamberka(u Březníka) v jejím půhoně, podaném na Viléma z Pernštejna.) Dobeš zvaný z Meziříčí, odjinud

*z Popovic a z Limburka, měl za manželku Markétu, dceru Jindřicha ze Schonwalda, Šumvaldu. Byl r. 1398 rozhodčím o panství Jevišovské a dlouhý čas zasedal na panském soudě. Schumwald-Šumvald, vsi na Moravě*xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx

Strana 29

R. 1412 obdržel od Arkleba z Veteřova (Veteřov na Kyjovsku) podací právo kaple v Popovicích a vzal na ně (r. 1417) svou manželku na spolek, s nížto již dříve (1406-1407), spolčil se navzájem na všechny statky. (Rusko von Weteržow,verkaufte im 7. 1355 sein Anthert an W. um 170 mark dem Czernin von Popitz, und diesen fuhrte davon im 7. 1359 den Namen.) V knihách půhonných a nálezových často jest o něm řeč, jako poručníkovi a žalobci i žalovaném.Potom držel statek Popovský, věnování páně Dobšovo, Jan z Lomnice, jenž polovici z něho prodal Janovi z Deblína, zvanému z zDrahotuš, ten pak na tuto polovici r. 1450 přijal na spolek Vaňka z Boskovic a z Letovic.(ve Vlastivědě Boskovska).Vaněk z Boskovic přijal r. 1464 od Jana z Deblína ves Popovice, později (1458-1466) vedl se spor o Popovice s tvrzí a jiné vsi k nim příslušné, mezi vnuky Jana z Lomnice a zetěm jeho Janem z Pernštejna, nejvyšším komorníkem desk a práva cúdy Brněnské, s jedné a mezi Veronikou z Boskovic a jejím synem Janem ze Šelnberka s druhé strany.(Šelnberk-Šelmberk). Dle OLN v. XXIV. koupil Jan ze Š. 1454 Spešov a s mateří držel hrad Kostelec n.L., kterýž okolo roku 1466 prodali. Za to koupili r. 1466 Popovice.Poslednějším bylo dáno za právo, načeš jim r. 1466 bratří Markvart, Bohuš a Jaroslav z Lomnice a Jan

z Pernštejna, vesměs rukojmí zemřelého Jana z Lomnice, dali dle slibu svého zapsati do desk Popovice s tvrzí, Újezd, Příbram a pustou ves Radslavičky se vším příslušenstvím. (Radslavice zanikly nejspíše v době Husitské nebo pohusitské. R. 1425 drancováno okolí Náměšťské vojsky Zikmundovými s Albrechtovými, kdy vojska obou od Třebíče s nepořízenou táhla k Brnu. 1464 Náměšťsko ukrutně spustošeno. Náměští táhlo vojsko Viktorinovo (syna Jiřího z Poděbrad) k Třebíči, vojsko uherské drancovalo v okolí po 5 neděl.

Strana 30

R. 1477 farář popovský Bohuslav žaloval sušického faráře u konsistoře pro odnětí desátku z obce Rapotic, z polovice k Popovicím přifařených, jenž mu také roku 1482 přiřčen. Nástupce jeho, farář Jiřík, přišel sem 1482 z Veverské Bítýšky, téhož ještě roku pohnal na soud p. Jindřicha z Dúbravice a na Templštejně za 66 hřiven grošů dobrých stříbrných, že mu desátku jeho ve vsi Rapoticích zbraňoval a nedal lidem svým dávati. R. 1481 ještě syn Jaroslavův Štěpán z Lomnice pohnán na soud Hynkem z Kukvic ze 4 hřiven grošů dobrých, stříbrných, že jeho nebožtík otec lidi jemu na Popovském zboží zholdoval (tj.poddanské poplatky bral), a on drže nápad otce svého (nápad jest a slovo na místě jiného jako nějaké nastoupení), nechce mu to zapraviti, avšak páni nalezli (rozsoudili) , poněvadž to věc válečná jest a toho sobě Hynek k místu na živnosti p. Jaroslavovi nedovedl, že Štěpán nemá tomu odpovídati.

Za Hynka z Kukvic, pána na Rosicích , koupí r. 1482, připadly Popovice trvale k Rosicům. Jmenovaný Hynek z Kukvic nabyl před tím r. 1453 panství Rosického (vlastivěda Ivančická str. 269). Tento majitel nový nazýval se tak dle vsi Kukvic u Hodonína. (Kukvice měly 6 2/4 lánu, většinou vinic.) Klášter Oslavanský dostal od Kuny, purkrabího na Veveří, 22 lány v Kukvicích. 1259 – Ottův slovník píše Kunvice (snad ale Kuny?) Člen rodu Kunviců byl správcem a královským podkomořím na Špilberku r. 1453. O Kukvicích více ve spise Moravské Slovensko od Fr. A. Slavíka, str. 6 , Kukvice u Prušánek, více str. 65. Na naše časy zachoval se z Kukvic panský dvůr, kterýž roku 1784 zrušen, na jehož místě Josefov, na počest císaře Josefa založen a pojmenován. Je to ves. Manželka Hynka z Kukvic byla Eliška z Ojnic, Vomic, nyní

Umice, synové Václav a Znata. V půhonech uvádí se Hynek v l. 1446-1482 jako žalobce a žalovaný i jako poručník. Popovice r. 1482 koupeny od Jana ze Šchenberka a to tvrz a ves s dvorem a kostelním i kaplanským poddacím, pak Újezd s mlýnem, Příbram s mlýnem, podevsí a

Strana 31

pustá ves Radslavice se vším příslušenstvím. Tento Hynek z Kukvic má latinský náhrobek s gotickým písmem pod lavicemi na apoštolní straně v Rosickém kostele farním. Přídavky k Iv.okresu.
Potom nastoupil syn jeho Znata z Kukvic. Sedění třetí v pátek po Božím vstoupení : Znata z Kukvic a Rosic Jana Rechnperka ze Želeticxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx…Z. z K. koupil od Jindřicha z Rosiččky pustou ves Ochoz se dvorem nedaleko Rosic. Obdržel dědičně od krále Vladislava veliký rybník u Tečic, jakož i několik dvorů v Umicích (Vomicích).R. 1522 Kateřina z Kukvic přijala na spolek svého manžela Zikmunda z Mírova na všechno své zboží a téhož roku prodala hrad a městečko Rosice se dvorem, dvojím poplužím, s jedním lánem, s poli, mýty,užitky, rybníky, s poddacím právem fary a kaple, vsi Pendrof, Tetčice, Babice, Zakřany, Popovice s poddacím právem, Příbram, Ochoz, Újezd, Zhoř, Chroustov, Říčky, Omice na šípě s poddacím právem, Litostrov, statky v Jakubově, a ve Zbraslavi, vinný desátek v Zaječím, jakož i pusté vsi Bobrovany, Raclavice, Hrbov, Ostrov, Bukovany, a Kominec Bohunce z Pernštejna za 15.000 kop gr. míš. Manžel Bohunčin, Dobeš Černohorský z Boskovic spravoval r. 1526 úřad nejvyššího sudího a později úřad zemského hejtmana na Moravě. Byl také r. 1526 v Praze mezi posly u krále

Ferdinanda I. Zemřel r. 1540 v Rosicích. Bohunka přikoupila ještě r. 1531 od Jana Kuny z Kunštátu horu Bočin (Bučín) a 2 hájenství v Tetčicích se vším příslušenstvím, jak to od Zikmunda z Ludonic převzal a toho požíval. V závěti r. 1549 poručila vše svému vnuku Vilémovi z Lipého s podmínkou, by Kateřinu dceru Jana z Pernštejna, bratra Bohunčina, pojal za manželku a panství zanechal svému potomstvu. Pro případ, že by zemřel

bezdětek, mělo propadnouti dědictví Pertoltovi a Čeňkovi z Lipého, což se i stalo.

Pertold z Lipého a na Krumlově, nejvyšší maršálek království Českého a královský komorník, dal Rosickým a Pendrovským r. 1561 právo odmrtní a r. 1562 prodal zámek a městečko Rosice s podměstím jménem Pendorf s oborou, se 2 panskými dvory v městečku, s kostelním podacím, se dvorem, pivovarem a mlýnem, Tečice s vinohrady na Bočině (Bučíně) i s vinohradem panským na Bočině, Babice, Zakřany, Hlokkovany se dvorem a kostelním podacím, Příbram, Újezd, Zhoř, Litostrov,Chroustov, Říčky, Vomice i jednoho člověka usedlého v Jakubově pak ve vsi Zbraslavi a Popůvkách, což mu tu náleželo,(Popovice vynechány) , jakož i pusté vsi Ochoz, Raclavice, Ostrov, Lhotky, Bukovany a Kominec se vším příslušenstvím kromě 4 drilinků vína, kteréž každého roku vycházely z desátku vinných z hor Ejvančických, kteréž se na zámek Rosice vydávaly Janu staršímu z Žerotína, jenž tu zapsal své manželce Marianě z Boskovic 2500 kop gr. čis. věna a nadvěno 5000 kop gr. z lásky manželské. Jan st. z Žerotína (1561-1583) byl soudcem zemským , hejtmanem kraje Brněnského a zastával mnoho jiných veřejných úřadů. Na Moravě náleželo mu ještě panství Náměšť a Lomnice,

v Čechách Brandýs nad Orlicí. Byl pánem umění milovným. Vystavěl nádherný zámek v Náměšti a Rosicích. Svému synu z prvního manželství Karlovi poručil část Brandýsa, Rosice a Lomnice. Za nezletilosti

Strana 33

Karlovy byli poručníky Znata z Lomnice a na Říčanech, Bedřich z Žerotína a na Židlochovicích, Emil Osovský z Doubravice a na Třebíči, Bartoloměj Vanecký z Jemničky a na Valči. Tito r. 1585 dali Rosickým a Pendorrovským privilej vinného šenku.. Poznámky : R. 1468 hnul se uherský král od Třebíče k Brnu. Nezašla tehdy tvrz popovská a jakubovská ? Popovská nikoliv, ještě v r. 1482 je o ní řeč. R. 1468 přepadena Bíteš divokými Uhry v boji krále Jiřína z Poděbrad proti králi Matyáši uherskému. R. 1482 veverskobítyšský farář Jiří odešel na faru Popovskou. Po smrti Jiřího z Poděbrad a nešťastném válčení Vladislavově , je pánem Moravy Matyáš Uherský až do r. 1490. R. 1486 stala se v Jihlavě mezi Matyášem a Vladislavem úmluva, že poddaný člověk bez vůle pána svého nesmí se vystěhovati ze statku v Čechách na statek do Moravy a naopak. Zánik tvrze Popovské nastal mezi lety 1482-1522.

Po smrti Jiřího z Poděbrad dosahuje za Vladislava šlechta veliké moci. Odsud přísloví : kolik hradů, tolik králů. Lid venkovský vydán svým pánům na milost a nemilost. Dobeš Černohorský Rosický z Popovic, je přítelem vyznání českobratrského, i jeho následovníci je na svých statcích nejen trpí, ale i podporují a proto se tak šíří, a katolictví, také kališnictví zatlačuje. R. 1508 strana nekatolická ústy pana Jana z Žerotína důrazně se vzpírá návrhu krále Vladislava, aby schůzky „pikardů“ byly zavírány, knihy jejich spalovány, jejich učitelé a představení poháněni ke katolickým duchovním a od nich poučováni, zmaří jeho uzákonění, proto se bratrství šíří na Moravě mnohem více než v Čechách. Kolem r. 1500 má tu již 100.000 vyznavačů.(D.M. 1626-1648, str. 407)

Z luteránství vniká do strany podobojí a zjednává si tam převahu nejen početní, nýbrž i mravní. V době Ferdinanda II. stala se Morava zaslíbenou zemí těm, kteří se nemohli s řády církevními srovnati. I novokřtěnci mají menší obce v Ivančicích, Rosicích aj. 1547 obnoven mandát krále Vladislava z r. 1508, bratři z Čech odcházejí na Moravu, do Pruska, Polska, do vyhnanství. Král Ferdinand neodvážil se bez svolení stavů platnost mandátu proti pikardům

přenésti také na Moravu. 1548 pronásleduje Ferdinand Novokřtěnce, také na mnohých statcích se tak děje (u nás nikoli). Mnoho novokřtěnců uchyluje se do doupat a skrýší, kdež bídně tráví život po 10-12 osobách. Lid poddaný strádá útisky vrchností, které svalovaly většinu břemen, zejména válečných na jeho bedra. 1553 povolena veliká berně 12 kop grošů a 1000 kop grošů na obranu země, nařízena veřejná hotovost desátého muže. Novoty náboženské vnikají i do moravských vesnic. Fary katolické v Rosicích, Popovicích atd. zanikají.

Strana 34

Katolického kněžstva na Moravě byl tehdy velký nedostatek, jednomu faráři bylo často obstarávati duchovní správu v celém obvodu nynějšího děkanství. Nad to pak katolické kněžstvo bylo velmi chatrně vzděláno, což hlavně bylo následkem toho, že musilo samo o obživu svou se starati. Desátky byly velmi skrovně odváděny , jelikož patronové far po většině holdovali náboženským novotám a raději se hleděli katolických farářů se zbaviti, aby mohli povolávati na fary kazatele kuthoranské, bratrské i jiné. O sv.Jiřím dálo se hotové stěhování farářů po celé Moravě, poněvadž fary bývaly pod jistými výjimkami a závazky farářům od patronů rok co rok propůjčovány. Propuštění oddávali se buď úplné nečinnosti, nebo hledali si výživy jinde, najímali si hostinec nebo menší statky, oddávali se řemeslům, a nebo pracovali na polích za denní mzdu. Kláštery byly buď úplně prázdny a opuštěny, nebo bylo sotva po jednom, dvou až třech mniších, a i ti den co den měnili víru svou i řeholi a ženili se. Proto biskupové obraceli zřetel svůj k nově založenému řádu jezuitskému. Na Moravě byl tehda ze šlechty jediný pan Haugvic z Biskupic upřímným katolíkem, z měst a městeček prý pouze Koryčany a Švabenice.(Dvořák D.M. str. 432-433)
Za císaře Maxmiliána na sněmu v Olomouci (22.6.1565) vybírali veřejnou hotovost: ze 3000 kop pražských grošů, 1 jezdce s koněm, a každého desátého muže jakožto pěšího. Místo jednoho pěšího bylo možno zaplatiti 1 ½ kopy grošů českých na měsíc, za ty peníze měli býti žoldnéři vydržováni. Vojsko mělo včas potřeby táhnouti i za hranice. (D.M. str. 440)
R. 1569 žádal opětně Maxmilián, aby Morava zaplatila v deseti ročních lhůtách ohromnou sumu 1.500.000 kop gr. českých na dluhy a 100.000 kop krom toho ve třech letech na poplatky turecké.Tak majetek země Moravské v posledních 15ti letech o plné dvě třetiny poklesl. Za téhož panovníka farář postavením svým nelišil se příliš od najatého čeledína. R. 1566 založena kolej jezuitská v Olomouci a 1572 v Brně. Hlavním zastáncem jezuitů byl na Moravě Jan z Haugvic, 1568 otevřeli jezuité v Brně gymnasium. Strana podobojí poklesla úplně. Blahoslav o nich praví :"Sahají po knihách Lutherových a vychloubají se evangeliem. Vedou ničemný život a rovnají se pravým luteránům jen v tom, že si

berou ženy.“ O lutherech :“ Každý prý čte v jiných knihách a různě si je vykládá. Kněžstvo je neschopné a mravně pokleslé, osoby kterým hrozí trest pro nějaký zločin, dají se vysvěcovati, aby unikly trestu.“ Jediná bratrská jednota měla uspořádanou církevní správu a přísnou kázeň. Místa představených obsazovala užší radou, tím byla ve výhodě proti církvi katolické. Když císař Maxmilián r. 1567 na sněmě v Brně podal návrh, aby Novokřtěnci byli vypuzeni, omlouvali je páni, že jsou výborní dělníci, povolen jim rok, po tom se měli pod trestem smrti vystěhovati, ale od pronásledování upuštěno. Jan starší ze Žerotína se horlivě ujímal Bratří. Také jeho syn Karel starší ze Žerotína byl vyznání bratrského, vyznavačem a mocným ochráncem.

Strana 35

Karel starší ze Žerotína , věhlasný státník, hlava nekatolických stavů na Moravě, zasedal v r. 1594-1602 na panském soudě v Brně, v r. 1608-1615 zastával úřad zemského hejtmana. R. 1600 prodal Lomnici, koupí získal Náměšť a Troubsko, dědictvím Dřevokostice a Přerov.
Když r. 1618 v Praze vypuklo povstání, Žerotín zůstal věřen. Marně namáhali se četní přátelé pohnouti ho k odpadnutí, marně pokoušel se zlákati jej Bedřich „zimní král“. Žerotín předpovídal odboji špatný konec. Nešťastný výsledek povstání dal Žerotínovi za pravdu. Po přemožení odboje, pokoušel se vlivem svým zmírniti osud pokořených, ale prosebný jeho hlas nezměnil naprosto strašlivý osud celku. Ferdinand II. trestaje nekatolíky, byl hluchým k prosbám loajálního kacíře. Pochodeň války , která vzplála r. 1618 rozdmýchána v dlouhodobý žár. Následuje tu několik událostí zvlášť naší obce se dotýkající, zahrneme je v nadpis :

Újezd za války 30 leté

Když bitva na Bílé hoře (v neděli 8. listopadu 1620) byla dobojovaná, vracely se zástupy polodivokých kozáků, jež král polský Zikmund III. císaři Ferdinandovi II. na pomoc povolal, přes Moravu domů. Pokládajíce české obyvatelstvo za nepřátele, pouštěli cestou všude uzdu své zvůli a divokosti. V Meziříčí a okolí řádili tak, že většina obyvatelů pryč z města utekla do lesů, statky své opuštěné zanechavši na pospas kozákům. Teprve když cís. generál

Bouguoy pohrozil jim zbraněmi, zdvihli se kozáci, táhli dále a cestou udeřili na Bíteš! Vydrancovali ji, tamnějšího faráře Adama Píseckého ztýrali a pak zastřelili, majetek jeho , hlavně knihy ohněm zničivše. Z těchto hrozných dnů zachoval se dopis kněze Jakuba Petroselina Kunštátského, správce městské církve v Třebíči, poslaný 18.listopadu 1620 paní Kateřině z Valdštejna, choti p. Karla st. ze Žerotína, v němž mezi jinými píše :

Strana 36

„V každé hodině ve velikém strachu zůstáváme a na sebe smrti očekáváme s velikou bázní. Já jsem i žákovstvo, (učitele a školní mládež) rozpustil, poněvadž žádali toho, přejíce sobě s rodiči umříti společně. Smutno všude, pláč, kvílení, křik a strach lidský. Bůh ví, že nelze toho ani vypraviti.“ V jiném listě ze 20. prosince 1620 týž kněz Jakub píše :“ Lid císařský, na větším díle Poláci , kteří v Oslavanech rabovali, v Babicích byli a pak ku Zbraslavi se dali. Jednu ženu starou velmi ztrápili, popálili, až jim, kde co od peněz měla, dala všecko. Druhou také trápiti počali, ale ta nikdež nic neměla. Jednoho chudinku sirotka, který jako dítě jest, zranili.Lukáši Kuzmovi 350 zl. v zemi a ve zdi schovaných vzali. V Oujezdě též řádili, rabovali, ves vypálili a jednoho synka selského těžce zranili.“

A 23.rposince 1620 Jakub kněz pokračoval:“ Lid císařský včera k Ivančicím štráfoval, v Kynicích byli, Moravec vytloukli, ale mnoho tam nenašli, lidé praví že v domech, na kamnách, dveřích velikou škodu učinili.“

O ukrutnostech lidu císařského psal i kněz Samuel Kozořský, správce církve velkomeziříčské,“ že před vojskem tím 15. pros. 1620 utíkal a v lese se schoval, až potom k myslivci do Vanče namrzlý a nastydlý se dostal, nyní nemoha ani do Třebíče, kde mám manželku se čtyřmi dítkami, ani do Meziříčí se dostati pro veliké množství císařského lidu v okolí, do Náměště s jedním mládencem jsem se uchýlil.“.

Od té doby strašného vpádu kozáckého do naší krajiny neminulo ani měsíce, aby pluky jízdního i pěšího lidu vojenského nebyly se tudy ubíraly. V osadách mělo vojsko to pravidelně odpočinek, jednotlivci i obce musili je ovšem vyživovati a koně krmiti. S vojáky chodívaly tenkrát na všech pochodech jejich ženy i děti, proto se nedivíme zprávám o tom, jaké ohromné spousty potravin a jiných potřeb tito císařští vojáci od obcí, jimiž táhli, urputně požadovali. Mimo to, prostí vojáci i důstojníci na předcích našich vydírali hotové peníze a když dostali málo, ani důstojníci neštítili se drancovati a loupiti. Není proto divu, že v této hrůzné době 30 leté vojny, kdy přítel i nepřítel stejně hrozně a surově si počínal, loupil, drancoval, pálil, raboval, s pokolením ženským nekřesťansky

zacházel, že v této době, kdo mohl, schovával co měl, zvláště vrchnosti svoje dobytky hovězí a ovčí do lesů zaháněti dávaly. Císařští vojáci i do náměšťské obory, kdež mnoho koní poschováno bylo, vpadli a několik koní pobrali, ale narazivše na tuhý odpor, se zlou se potázali. V šarvátce přitom vzniklé mnoho císařských bylo zabito.
Za katolické protireformace chtěl Karel ze Žerotína sdíleti vyhnanství se souvěrci svými, prodal r. 1628 Rosice, Náměšť a Troubsko svému svatovi Albrechtovi z Valdštejna, knížeti Frydlanskému za 350.000 zl.rýnských. Touha

Strana 37

po vlasti nedala mu však zůstati v cizině. Vrátil se do Přerova, kde zemřel r. 1636 a pochován byl jako otec jeho v rodinné hrobce v Brandýse nad Orlicí.
Albrecht z Valdštejna prodal zmíněné statky již r. 1629 taj.radovi a dvornímu kancléři Janu Kř. svob.pánu (brzy potom r. 1630 hraběti) z Verdenberka, jenž po smrti císaře Ferdinanda II. vzdal se politické činnosti. Měl ještě statky v Dol. i Hor. Rakousích, v Krajině v Čechách. Byl velikým dobrodincem klášterů a kostelů. Zemřel r. 1648 a pochován jest ve Vídni v kostele barnabitském (Vl. Ivančická).

V polovici června 1643 uviděli naši předkové poprvé vojsko švédské, nepřítele, před jehož pouhým jménem se křižovali jako před samým ďáblem. Dne 16. června 1643 vyrabovali Švédové Meziříčí a Křižanov a 20. června udeřili na Bíteš, a houfy jejich po celém okolí se rozletěly a v osadách drancovali. Kdož by o tom pochyboval, že Švédové navštívili i náš Újezd, beztak již dříve zpustošený a většinou opuštěný. Švédský generál Forstensen posléze 6. září oblehl Brno, které však švédům znamenitě vzdorovalo a jim také náhodou odolalo. Forstenson totiž byl náhle povolán s vojskem do Dánska,kdež jeho pomoci bylo ve válce mezi Dány a Švédy potřebí, odtáhl tedy od Brna a přerychlými pochody spěchal do dalekého Dánska. V zimě 1643-1644 ubytováno v Bíteši a okolí stále vojsko císařské. Do tohoto zimního ležení svážen z celého panství potřebný proviant, jehož vojenské pluky spotřebovávaly množství nesmírné. Jak se při tom našim předkům dařilo, snadno domysliti. K tomu ke všemu, vybírání kontribuce svěřeno židovi Izákovi, který na sedláky vodil vojenskou exekuci a vyhrožoval jim ohněm a mečem. Koncem r. 1644 došla zvěst, že se Forstenson se Švédy do Moravy vrací. A skutečně po bitvě u Jankova v Čechách(6.3.1645)

táhl Forstenson k Jihlavě a odtud k Třebíči a Znojmu, všeho se zmocnil, i v Rakousích opanoval zámky a města, kořisti nesmírné a statků nabral a veliké sumy šacoval. Jiné pluky švédské táhly od Jihlavy k Meziříčí a odtud již 12. března 1645 stáli Švédové před Bíteší a uložili se i v okolních osadách. Kdo dovede vypsati všechny hrůzy, jichž tehdy předkům našim bylo přetrpěti ? Švédové Bíteš i okolí vydrancovali úplně, ano i dopadené uprchlíky ve zmolách, skalkách a lesích do posledního haléře ztýrali a obrali.

Strana 38

Od Znojma táhl Forstenson k Vídni, ale obrátil se a umínil si dobýti Brno, největší opory císařských, Jihlavu s celou západní Moravou a Olomouc s celou severní Moravou měl již ve své moci. Obležení Brna trvalo od 3.května do 16. srpna, statečná posádka a měšťané brněnští všem útokům švédským odolali. V době té trpělo okolí, kde Švédové pro tisíce svých bojovníků drancováním a olupováním sedláků potravu opatřovali. A zajížděli při tom až do krajiny naší, takže již 5. května 1645 v okolí našem 24 vozů naládovali, 183 kusů velkého dobytka a 609 kusů drobného dobytka zajali. Kde co bylo brali, a škody té nemožno ani spočísti. Pastýře přinutili hnáti dobytek a kohokoliv na cestě natrefili, na toho naložili věci z kuchyně, spižírny a komory a nutili, aby s nimi šel. Všeliký odpor byl marný. Forstenson sice od Brna odtáhl s nepořízenou, ale zůstavil celé daleké okolí spustošené a téměř liduprázdné. Jihlavu drželi Švédové ve své moci 2 ½ roku, ovšem nelenili, čas od času po svém způsobu vpadli do okolí, drancovali a pálili v okolí vesnice i města. Na jednom takovém výpadu 12.listopadu 1646 po čtvrté stanuli před Bíteší, aby naposledy městu a okolí dali hůře než předešle, pocítiti předkům našim hrůzy a břímě války. Výpady z Jihlavy se opakovaly , tak koncem ledna 1647 Švédové až do Říčan se dostali a koní mnoho vzali. A tak loupeže, plenění, krádeže a žhářství co den se střídaly. Zoufalost a beznadějnost opanovala mysle těch vyhublých lidí, kteří jen živořili, o budoucnost se nestarajíce. Mnozí, aby unikli surovostem vojáků, utekli se do lesů, kde se živili kořínky a bylinkami jako zvěř, jiní aby se ubránili hladu, požívali potravy nejhnusnější, ani zdechlin se neštítíce. Všeliký šlechetnější cit v prsou těch nebožáků odumřel, zdivočelost mravní zobecněla.

V té době a století 16., zvláště v první jeho polovici, byly právní závazky a povinnosti vesnic k držitelům jejich, sepsány v knihách, řečených „urbář“ (urbarium). Dle urbáře obývali některou ves zemané, kteří byli úředníky na zámku (např. Ondřej Koněšinský z Koněšína byl služebníkem Karla ze Žerotína). Také hospodařil zeman na vesnici , platil úroky (tj.plat určený v jmenovitý čas, byl obilní a peněžní), i kontribuci. Ostatní obyvatelé byli poddaní. (v Újezdě asi zemanů nebylo). Z poddaných byli sedláci osedlí na

panské půdě. Mívali celý lán, půllán, také čtvrtlán. Přebývali ve vesnici i chalupníci. Mívali méně než čtvrtlán, snad jen 1/8 .Vypomáhali občas na poli robotováním. Ti, kteří se do vsi přistěhovali, a zakoupili si s vědomím vrchnosti od sedláků kousek políčka, vystavěli domek a pomáhali sedlákům, sluli podsedníky. Poplatky odváděli sedlákům. Vrchnost měla dohlížeti, aby nebyli sedláky utiskováni. Domkaři vlastnili baráček se zahrádkou a pomáhali bohatším. Služebným se říkalo podruzi.

Strana 39

Správa obce byla v rukou rychtáře a konšelů (radních) (malých obcí bylo více pod jedinou rychtu sloučeno). Byli i rychtáři dědiční, bývali zpupní a nemilostdní. Jinak si poddaní volili rychtáře sami. Přinášeli panskému hejtmanu do zámku jména osob, z nichž chtěli míti své představené. Byl to tedy obecní rychtář, 2 konšelé a 3 obecní starší. Ti bývali vrchností obyčejně ustanoveni, poněvadž si je v počestné obci zvolili. Počestná obec bylo shromáždění všech sousedů v obci, tj. sedláků i chalupníků, kteří byli poplatníky vrchnostenskými a měli vládu v obci. Rychtář spravoval a soudil s pomocí konšelů celou obec. Přicházel do zámku, vyslechl v kanceláři rozkazy panského vrchního rychtáře. Obecní rychtář svolával obec rychetní do „hromady“ a radil se se sousedy.(dle Aloise Menšíka)

Syn Jana Kř. z Verdenberka, Frant.hrabě z Verdenberka se na Náměšti (1648-1666), c.k. komoří a přísedící zemského soudu na Moravě, byl r. 1650 mezi posly, kteří císaři Leopoldu I. přednesli 23 stížností stavů moravských. R. 1663 pronajal svoje panství na Moravě Krištofu Šarerovi z Friseneka, vyděračnému nájemci, na něhož dvakráte si stěžovali veškery osady na Náměšťsku, na panství Rosickém i Troubském.

R. 1666 ustanovší závětí svojí, aby spojená panství Náměšť , Rosice a Troubsko se stala majorátem (náležela nejstaršímu z rodu a nemohla býti zcizena), a zanechal je nemaje mužských potomků, svému bratranci Alexandrovi z Verdenberka. Tomu však odporovali zůstalé jeho dcery Anna Kateřina a Cecilie a právní cestou hlásily se o

panství.Výsledek byl, že Rosice a Troubsko odtrhli úřadové od Náměště a přiřkli dcerám zemřelého hraběte Ferdinanda.

Po ukončení války 30 leté <u>císař Ferdinand III.</u> vymohl na sněmech usnesení, že <u>poddanská půda má býti sepsána a rozdělena</u> v nové, dle možnosti rovnocenné, drobné jednotky berní, na něž by se rozvrhovala kontribuce (tj. daň pozemková či gruntovní), ale zemřel hned na počátku provádění

Strana 40

tohoto plánu (r. 1657). Leopold I. plán převzal a dokončil. Tak vznikly první katastry. Na Moravě xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxa katastry z let 1656-1657. Ale výsledek neuspokojil ani panovníka ani stavů.Proto došlo k dalším katastrálním pracím, které trvaly do r. 1659. Z katastrálního materiálu 17.stol. vyňaty „Lánské rejstříky“. (xxxxxxxxxxxxxx)V každé vsi jsou totiž nejprve zapsány staré usedlé statky, a pak změny, které se udály v usedlosti statků od r. 1657, tj.které statky byly nově osazeny a které nově zpustly až do tohoto roku. Elaboráty (vypracování) jsou již v řeči německé. Pro obec Újezd zní takto :

Dvojlány osedlé	*kusů*	*měřic*	*osmin*
1.Alžběta, vdova po Valentinovi	*9*	*55*	
2.Hanuš Bartošů(Hanns Bartoschu)	*9*	*56*	*4*
3.Mikuláš Skřivánek(před ním Jiří)	*9*	*56*	
Čtvrtlány			
4.Urban Patočka	*4*	*22*	*4*
5.Jan Kolář (dříve Š. Schudy,Chudý ?	*2*	*13*	
Pole činžovní (zinsacker)	*1*	*6*	
6.Jakub Mlynář, mlýn o 1 složení	*2*	*7*	*4*
	---	---	---
Usedlí počtem 6 mají	*36*	*216*	*4*
Nově zpustlé dvojlány (Neue Odung)			
Mikuláš Hnátek (Niklas Hnatek)	*?*	*56*	

(1659 sběhl)
Hanuš Bílý (Hans Biley) *?* *56*
(1659 sběhl)

Součet dvojlány *112*

Počet kusů se neudává, nebyly již známy. V době soupisu již toho nikdo nepamatoval.Pozemky vesměs ve III.třídě. Vařil se z nich oves a pohanka.Nebylo žitného chleba. Úhořilo se .Výměra půdy ve III.třídě byla největší.Počítalo se 700 sáhů na měřici.Přepočítáno : 700 sáhů x 55 =38.500 sáhů,
38.500 sáhů : 333 = 145 měřic nynějších
Byla tedy výměra dvojláníkova 145 měřic,čtvrtláníkova 46 měřic, louky a lesy nejsou počítány.
6 měřic pronajatého = 12 nynějších
Jaké to krásné celky ! Dvojlánka má jich 9. Kolik by měl dnes ?

Strana 41

Dvojlány (od války pusté) Alte Odung

	kusů	*měřic*	*osmin*
1. Jak. Dědek	*?*	*60*	
2. Hanuš (Hans) Zezula		*60*	
3. Martin Stoček		*60*	
4. Pavel (Paul) Matheus – Mates		*60*	

Součet 4 dvojlány *240*

Celolány (od války pusté) Alte Odung

Jiří (Georg) Klewer	*?*	*30*
Václav (Wenzel) Jurek nebo Hurek		*30*
Janouškovský		*32*
Ambrož Vlaštovice (Ambros Wlastowicz)		*30*
Jiří Malý (Maley)		*30*
Domkař s polem(Hausler mit Acher)		
Feit Muller (Vít,mlynář nebo Vít Mlynář ?)		*6*

Součet 5 celolánů a 1 domkař č. 6 *158*

Přehled :

6 usedlých má 36 kusů polí ve výměře 256 4/8 měřic
2 nově pusté mají *112 měřic*

Staré pusté (3 a 7 součet) počtem 10398 měřic
Vlastivěda Bítešska udává počátkem XVII stol. 18 domů (6+2+10), po válce třícetileté 8 osedlých (6+2) a 10 pustých nebo :
216+112 =328 měřic počítá se na usedlé osazené grunty
398 měřic počítá se na opuštěné grunty
Nebo 45,19 % půdy osazené a 54,81 % půdy opuštěné
Hořejší součty podepsali:

Frantz Karl Graf v. Rabatta
Ernst Volmar Herr v. Schauenburg
Wenzel Zialkowsky
Johan Frieder Muska
Rudolf Trbensky
Adam Otto Danzer
Bartol Ign. Paur

Rosice 11. červena 1674

Strana 42

Poznámka : po dvojláníkovi Valentinovi zbylo jméno trati Valentinky.Rod Valentinův dále se zachoval, Ondřej Valentin je r. 1754 kmotrem Tomáši Šrámkovi ze Zbraslavě.
Jak bylo po válce třicetileté ?
Na Moravě po válce v r. 1656 není ani 500.000 obyvatel.Třetina usedlostí jest opuštěna, některé krajiny byly mnohem hůře postiženy.(Fr. A. Slavík, Morava po válce třicetileté) V městech téměř úplnou zkázu vzal průmysl soukenický, který tvořival bohatství země. Podle zprávy švédské (Dudík, Schweden in B. und M.) bylo dočista spáleno 138 měst a 2171 vsí. Když r. 1628 Ferdinand uděluje těm, kdo se usadí na opuštěné usedlosti, odpuštění daní po 3 léta, uchazečů je tak málo, že po 100 letech mnoho hospodářství zůstává prázdných, a při sčítání stále se mluví o půdě pusté. Jeuita Balbín píše:“ Spatříš mnohdy na opuštěném místě trčeti bránu, sloup, ohromné trosky velké budovy, to je vše, co zbývá ze zámku, který se tu vyjímal, jinde stojí osamělá věž, jediný to zbytek vesnice nebo tvrze, jež pohltily plameny.“ Nebylo by možná uvést jediného města, ba ani jediného hradu, který by nebyl vypálen za poslední války. Na venkově bydlí houfy žebráků

plazící se před pány co nejponíženěji. Skoro všudy svršky hospodářské byly pobrány a dobytek odveden, nejšťastnější si zachovali několik koňů tak úbytných a vychrtlých, že byli zapřahováni po 4 až 6, na panských panstvích sami sedláci a ženy jejich tahají pluh. Sotvaže rolník lehce podorá půdu, nemá krmiva ani semene. A jestliže obilí uzraje, sklizeň se neprodá. Tolik obilí

Strana 43

co člověk unese, stojí pouze 16 denárů. (Denis, Čechy po Bílé Hoře, str. 291). Tamtéž líčí život sedláků a venkovanů. Silvie Černínova : Oni chudinky nemohou hladu se ubrániti, hryžou kůru stromů a vrhají se na zemi. (jinde) Je velmi málo dětí, sedláci nemají již škol,knihy jsou spáleny atd.
Před válkou 30 letou nebylo u nás tolik lesa, jako v dnešní době je. V listech Žerotínových (III.oddíl, 50) čteme: Takového dříví v hájenství oujezdském neznám, v příbramském hájenství nemám než malý lesík, kterémuž „komora“ říkají, kdež dříví jest mladistvé ještě, v zhorském jest něco. Bylo tehdy poměrně více půdy orné, pozemky i jinde se rozkládaly než dnes. Orala se Zelená, Žďáry, dnešní panské Oltáříky, kdes všude líchy viditelny jsou, les V pustinách Výhon atd. na jiný druh vzdělání ukazuje.
Nově zpustlé dvojlány, z nichž ještě r. 1659 Hnátek a Bílý utíkají, dávají svědectví o nesnesitelném stavu hospodářském, nikdo jich nechce, až posléze milostivá vrchnost se jich ujímá, budujíc na troskách jejich panský dvůr. Více o tom v privilegii na str. 46. Nechybí sic,

umístíme-li dvojlány ty na místo dvora, souměrnost podél cesty na obou stranách se rozkládající vsi, nám dá za pravdu. Snad by i bývalá zahrada panská (pod č. 9, parc. č. 23) ukazovala na bývalé sídlo selské, také „Kubátky“ zachovaly nám jméno svého hospodáře.

Strana 44

Již roku 1542 byla ustavena ve sněmovních snešeních zvláštní poddanská daň ze jmění. (J.Heidler, ČMM, roč. XLI. a XLII.).Od roku 1552 přibyla stálá daň z piva, jež byla postupně zvyšována až na 6 grošů českých z čtyřvěderního sudu.Daň ze jmění upadala, přiznáno co rok jmění menší. R. 1567 byla nahrazena daní domovní, vlastně daní ze selských usedlostí, far, z domů svobodníků i dědičných usedlíků a z domů v královských městech.Jí přenesena berní tíha najednou téměř úplně na poddané. V l. 1569-1575 vybíral se vedle daně domovní i pivní ještě 30 groš(pro Čechy). Teprve od r. 1593 šlechta zase počala platiti pravidelnou daň podle selských usedlostí na svých panstvích. Daň z domů a z poddaných, čili jak se na Moravě později nazývala“berně dvacátého groše“ byla základní berní moravskou až téměř do polovice třicetileté války. Císařská kontribuce z koní zbrojných zatlačila později berni dvacátého groše, která jen 1573,1575 a 1583 byla menší. Berni 20 groše platili jen poddaní a měšťané královských měst, šlechta ji platila toliko z domů, které měla v královských městech. Ani jiné daně neplatila, jen r. 1584 zapltila z vlastního měšce po 3 groších z poddaného. Ale r. 1593 přestala berní svoboda šlechty,

od toho roku šlechta moravská musila pravidelně platiti „k zemi“ ½ zl. až 1 zl. z poddaného. Měšťané královských měst platívali „k zemi“ od r. 1595 1 až 3 zl. V posledních letech 16. století vrací se daň ze jmění, avšak v nové formě, jako daň z koní zbrojných, giltpferdů. R. 1600 bylo za koně zbrojného určeno jmění 20.000 zl.

Strana 45

Až do r. 1634 vybírala se daň z koní zbrojných, vedle berně dvacátého groše, daně z piva a ostatních daní, jež byly dočasně povoleny. Později totiž v r. 1634, stala se daň z koní zbrojných základní berní …… takže berně dvacátého groše přestala. Když pak po 30 leté válce nařídil Ferdinand III, aby všechny osoby stavovské, duchovní i světské do 2 měsíců podaly přiznávací listy o svých poddaných, polích a vinohradech a rozdělili je v lány podle osevu, ale tak, aby patrno bylo, která půda je panská a která poddanská, které statky jsou osedlé, které dávno a nově opuštěné, povstal Lahnen (viz.str. 40) dokončený prý 1664. Císař s ním spokojen nebyl. Do seznamu nepojaty ani zahrady, ani pastviny, ani louky, ani lesy. Lány zapsané jako neosedlé pro kontribuci ztraceny. Sněm konaný 1658-59 poprve ustanovil daň k zemi podle lánů. Ale počet lánů byl odhadnut příliš vysoko, takže se ozvaly protesty. Poddaní a držitelé větších usedlostí opuštěli svoje domy, jak požději přiznala druhá generální visitační komise. Proto bylo třeba poříditi nové přiznávací listiny.

Od konce války 30 leté kontribuce stouply o ½ (do 1681), od 1734 do 1745 byla doba největšího berního napětí, kdy poddaní skutečně byli hodni politování. (ČMH str. 202) R. 1684 koupil Rosice a Troubsko za 40.000 zl. rýn. Jiří Rupert Hausperský z Fanaku, r. 1705 povýšený do stavu svob. pánů (pocházel z Čech) Syn jeho Felicián Julius (1708-1723) zemřel bez závěti a mužských potomků.

Strana 46

Zdědil tudíž po něm Rosice bratranec Bohumír (Gottfried) Tadeáš Hausperský. Ten vydal r. 1724 dědině Oujezdu privilej, v níž jí omezuje roboty jen na dvůr místní. Opis věcný této listiny zní :
„Já, Gottfried Thadeus Hausperský Z Fanalu, dědičný pán na Rosicích a Troubsku , z moci listu tohoto, jak sám pro sebe, tal také pro moje erby a nápadníky (tj. potomky a dědice)vyznávám, kterak purkmistr a přísežní (tj. konšelé) a celá obec dědiny Oujezda, poddaní moji milí a věrní, přede mne předstoupili a mě poníženě a snažně žádali, aby jim ty až posavad rozličné a vzdálené roboty k samému toliko dvoru oujezdskému proměněny byly a zůstaly. Pročeš v posuzování jejich ponížené prosby jakožto erbovní vrchnost je od předešlých rozličně vzdálených robot z pouhé milosti prázdna činím a vysvobozuji na věčné časy. Naproti tomu však aby oni poddaní moji při mém dvoře oujezdském všecky role bez nejmenší potřebné pomoci jiných mých poddaných náležitě zorali, panským semenem zaseli, zimní a letní osení sežali, ovázali do

stodol panských svezli a posledně vymlátili, zrno usušili a dvora mého svezli, a otavu v příhodném čase zeschly, zelené zahrady zorali, hnůj ze dvora na panské pole vyvezli, rozházeli, u louky a štěpnic potřebné ohrady udělali, také i zarostlé panské role jekož kopaniny vypracovali, v pole uvedli, a ročně k mlýnu lhoteckému šestatřicet klad dovezli, jedním slovem, co jenom při tom

strana 47

dvoře potřebného, jakož taky šafářovi potřebné dříví k palivu vozili, s jednou poslušnou rukou vykonávali zavázáni jsou. Protože z toho mého milostivého obdarování tento list mou vlastní rukou jsem podepsal a mou přiloženou pečeť vědomě přitlačiti dal. Což se stalo na zámku rosickém po narození Krista Pána roku 1724.

pečeť *Gotfried Thadeus Hauspersky z Fanaku*

Listina tato, jejíž opis měl být na obci Újezdě v archivu, o níž však nikdo nevěděl, snad že byla vrchností vyžádána, velice ulehčovala robotu. Pamětníci roboty, před rokem 1848 tvrdí však, že robotovali i ve dvorech okolních, činili tak snad z přinucení nebo o své výsadě nevěděli ?

Tato privilegie byla přiložena v dominikální farsii, vrchnostenském přiznání, o důchodech panských z Oujezda z r. 1752. V tomto přiznání napsáno také :
Obec Oujezdská odvádí vrchnosti úroku ročně 17 zl. 20 kr a mimo to 40 slepic a 320 vajec. Mlýn oujezdský platí ročně 25 zl. 46 kr. (tedy více než obec) Na konci přiznání stojí (německy) : Obec tato nekoná ýádných robot. Obec Oujezdská jest od panství rosického oddělena (snad vzdálena ?) a zdejší panský dvůr povstal ze dvou dávno opuštěných selských lánů. Aby zdejší lidé byli roboty zbaveni, k jejich žádosti pan Gotfriedo Hausperský ujednal s nimi závazek takový, že tyto dva ode dávna pusté lány, rj. Nynější panský dvůr, lidé ti budou vzdělávati
strana 48

a všeho všudy, čeho třeba, beze vší jiné roboty pečovati a vykonávati zcela a sami i budovy v pořádku udržovati.
Brno 1. února 1752
Anna Maria Zablatskyn Wenzel W. Prřiborsky
Geborene Freyin Hausperskyn Ober. Ambehmann
als Vormunderin

Poznámky:roku 1684 za nové vrchnosti Hausperských platili poddaní z lánu 18 zl. z komínu 1 zl. 30 kr.
V době, kdy milostivá vrchnost vydala obci Oujezdu privileg (r. 1724) platili poddaní z lánu 28, z komína 3,55 3 6/8 zl.
R.1742, kdy nepřítel pruský král Bedřich, vtrhl do země, povolilo užší shromáždění stavů (1.9. a 6.10.) 40.000 g mouky,30.000 měřic ovsa. Z toho 2/3 vrchnosti a 1/3 poddaní. Byla v tom poměru rozdělena držba půdy?
R. 1743 platilo se z lánu 32,12, z poddanského komínu 4,04, stavové však z lánu 7,04, z každého komínu 1,4 zl. Jaké to rozdíly ! Téhož roku obnášela moravská kontribuce řádná 666.666 zl……tabáku 50.000, na plat

českého kancléře 2000 zl. adjutum pro tribunál 3000 zl. atd. celkem 1.039.466 zl. 40 kr.
Největší berní zatížení na Moravě bylo r. 1745. Tehdy platili poddaní ze svých komínů 5 zl. a z lánu 41 zl. 24 kr., stavové ze svých komínů 4 zl. a z poddanských lánů, převedeme-li i daň ze všech komínů na lány 14 zl. 10 kr.

Císařovna Marie Terezie (1740-1780), vynasnažovala se provést úpravu daně pozemkové zavedením Tereziánské úpravy berní s dominikálním i rustikálním katastrem (pro pány i pro sedláky). Z pozemků a statků selských (rustikálních), platilo se 33 1/3 % hrubého výnosu, z pozemků a statků dominikálních (panských) 25 % hrubého výnosu a později 29 = hrubého výnosu. Z r. 1754 nachází se v moravském zem. Archivu individuální výtah pro katastr jmenovitě poddanských nemovitostí, pak v roce 1754 místně ohledány.

strana 49

……
nálezy srovnány a sebrány
Brněnský kraj, panství Rosice
Pod názvy : Bekaufte Lanzlahner jsou uvedeni:

1. *Fabian Wojtl – Fabian Vít*
2. *Wentzl Trauba – Václav Trouba*
   Bekaufte Halblahner
3. *Jacob Krejczy – Jakub Krejčí*
4. *Andreas Kadanka – Ondřej Kadaňka*
5. *Wenzl Hajek – Václav Hájek*
6. *Tomas Krzivanek – Tomáš Křivánek*
7. *Mattieg Newrživý – Matěj Nevřivý*
8. *Antosh Watt – Antoš Vít*
9. *Pavel Sedlak – Pavel Sedlák*
10. *Matouš Nevřivý*
11. *Josef Klyma ? – Josef Kláma nebo Hlína ?*
12. *Matěj Křivánek*

13. Antoš Přibyl

14. Johann Prochavka – Jan Procházka

Uvedeno 14 gruntů osazených, 2 celoláníci, 12 půlláníci,
Počítáno-li do poznámek tužkou (kým a kdy) označených osazeno půlláníky č. 17,16,15,13,9,8,7,6,5,4,2, a rozdělený Troubův č. 12,11 – schází řadové číslo 17 a 10, 14 označen lán Fabiána Víta (tužkou totiž).

Domkaři a podruzi – 0
Domky výměnkářské : 1. Magdalena Wittin- Magdalena Vítová
2. Johann Witt – Jan Vít
Vynechána jména držitelů č. 10,12, a 13 proto, poněvadž opisovač opomenul je v původním znění zapsati. Na následující straně stůj celý zápis Fabiána Víta.

Strana 50

1. Fabián Vít

14, záhumenice 800 měr, 10 osmin, 2 zahrady pusté, lesy

	(měr a osmin)	
w Hlozy (v Hloží)	*13*	
w Rybízy (v Rybce)	*5*	*1*
v Lyskowzize (v Liskůvce ?)		*7*
v Podmosy (Podmostky)	*1*	
Na Krzibech – 400	*17*	
w Zdarech (Ždářích)	*7*	*1 2/4*
Wlasdawky (Nádavky)	*1*	*1*
Záhumenice	*5*	*6*
Na Markuwze (Markůvce)	*7*	*5*
Nad Žlebem	*2*	*4*
Na Špičatim ? (Špičatém)	*2*	
Nad Rybniczkem		*4*
a zahrada u domu		*1*
pustých	*2*	*lesa 1 měř.*

louky měl :
v Srdečkách *sena vozy 2*
pod Žlebem *sena vozy 2*
v Helkách *sena vozy 2*
pod Oltáříky *sena vozy 2*
od Hluboczka *sena vůz 1*
Všeho : měr. 73 a 7 3/7 osmin rolí, 1 míra zahrad, 2 4/8 pustin, 9 vozů sena, 1 7/8 lesa.
Podobně sestaveny i ostatní zápisy, které budou podány v přehledu. Červeným inkoustem znamená data přezkoumaná rektifikační komisí.

Strana 51

Újezd roku 1754 dle zápisu

celolány	*kusů polí*	*vzděláno*		*pusto*	*zahrady*		
		měr	*osmin*		*měr*	*osmin*	
Fabián Vít	*13*	*74*		*2 ½*	*1*		*1 a 2 ř. =2*
Václav Trouba	*13*	*74*		*2 ½*	*1*		
pololány							
Jakub Krejčí	*13*	*37*		*2*	*1*		
Ondřej Kadaňka	*13*	*37*		*2*		*4*	
Václav Hájek	*13*	*37*		*2*		*4*	
Tomáš Křivánek	*13*	*37*		*2*		*3*	
Matěj Nevřivý	*13*	*37*		*2*		*4*	
Antoš Vít	*13*	*137*		*2*		*4*	
Pavel Sedlák	*13*	*37*		*2*		*4*	*12*
Matouš Nevřivý	*13*	*37*		*2*		*4*	
Josef Hlína ?	*13*	*37*		*2*		*4*	

Matěj Křivánek	*13*	*37*		*2*		*4*	
Antoš Přibyl	*13*	*37*		*2*		*4*	
Jan Procházka	*13*	*37*		*2*		*4*	
domkaři a podruzi							

Výměnkáři: na gruntě Fabiána Víta : Magdalena Vítová
Na gruntě Antoše Víta : Hanuš Vít, pláteník
Bývali tedy v obci sedláci a výměnkáři. Domkařů a podruhů nebylo. Počítáme-li na rodinu 5-6 členů, dosáhneme čísla 70-84 obyvatel, s výměnkáři 72-86, poněvadž bylo po válkách a za válek mohla býti hodnota tato spíše nižší. Třeba však připočíst panský dvůr a panský mlýn, viz str. 53

Strana 52
rektifikační (přezkoumávací) komise

louky			*lesy*	
kusů	*sena*	*otavy*	*měřic*	*osmin*
8	*9*	*3*	*1*	*4*
8	*9*	*8*	*1*	*4*
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		
8	*4 ½*	*1 ½*		

Robota praví slavný kazatel Abraham a Santa Clara robota.Jaké je to zvíře ? Zeptejte se tam toho ubohého rolníka! Robota !Tím je řečeno, že v pondělí sedlák musí orat pole pánovo, v úterý pracovat na vinici pánově, ve středu dovážet dříví do zámku, ve čtvrtek žít obilí nebo řezat slámu, v pátek lovit v rybníce nebo shánět zvěř, v sobotu pracovat na stavbě, v neděli konat službu běhouna. Ze dní učiňte týdny, z týdnů měsíce, z měsíců léta a porozumíte, jaké to velikonoce mají sedláci a jak se stává často, že na trh nosívají své kosti a svou kůži, protože opravdu nic jiného nemají. V písni národní dlouhý čas se

8	*4 ½*	*1 ½*			*zachovávala paměť svévolného týrání vrchnostenských karabáčníků. (Denis, Čechy po Bílé Hoře, str. 117)* *V době 1754 byly poddanské poměry dle předchozího vylíčení nesnesitelné, lid venkovský byl vlastně otrokem. Více o tom na str. ……..*
8	*4 ½*	*1 ½*			
8	*4 ½*	*1 ½*			
8	*4 ½*	*1 ½*			
8	*4 ½*	*1 ½*			

Jaký byl duševní život těchto ubohých ? V XVI. Století také v popovské farnosti zanikla katolická fara, nekatolické vyznání se rozšířilo, Žerotínové byli vyznání českobratrského, přáli mu, podporovali je na svém panství trpíce na něm také novokřtěnce. O farní pole a louku rozdělili se osadníci, byli také čeští bratši atd., kde často farní les podržela vrchnost sama. V Popovicích pak sídlel bratrský kazatel, jenž pečoval i o bratry v Újezdě. To trvalo do r. 1628, tedy v Rosicích obnovena katolická duchovní správa a kostel popovský stal se filiálním kostela rosického. Do vzdálených Rosic málokdo docházel, do školy as nikdo, jen ze křtu, zpovědi, přijel-li farář do Popovic, přicházeli lidé z Újezda.Rostli jak to dřevo v lese, nebo vyznávali víru svých otců, ovšem v úkrytu a tajně, pokud si zachovali znalost čtení a psaní, jež časem ztráceli a stali se úplnými analfabety (negramotnými).

Strana 53

Panský dvůr a panský mlýn dle stavu z r. 1754 :

Záhumenice 800	*měřic*	*osmin*
V Hloží (v Lhoži-nikdy však Louže, Luži)	*26*	*2*
V Rybce	*10*	*2*
V Liskůvkách – v Lyskowce	*1*	*5*
Podmosty	*2*	*2/4*
Na Hřibech 900	*34*	
Ve Žhářích	*14*	*5 ¾*
Nadawky (Nádavky)	*2*	*3*
Záhumenice	*11*	*5 2/4*
Udán součet	*120*	*1 1/3 ?*
Na Markowzw (Makůvce)	*13*	*2/4*
Nad žlebem	*7*	
Na Špičatim (Špičatém)	*2*	*1*
Nad rybníčkem		*6*
Zahrada	*2*	*4*

Louky
Pod mlýnem
Nad rybníkem *7 2/4 povozů měřic ?*
Pod Příčnou
Panský mlýn
Nad mlejnem 800 *13* *4*
Zahrada *3*
Pod stezkou – pastvina *3*
Louky :
Nad „stávky“ *1* *1 2/8*
Za chlívama (chlévy) *1*
13 a 4/8 polí, 3 osmin zahrad, 3 měř.pastvy, 2 ¼ vozů sena

Poznámka : ……!

Strana 54

Dle soupisu rektifikační komise měl panský dvůr měřic vzdělaných 143 a 4 osmin, pustých 6, zahrad 2 měř. 4 osm., vozů sena 3, otavy 2 .
Mlýn 13 měřic 4 osminy vzdělaných polí, 3 měř. Pastviny, 2 vozy sena, 1 vůz otavy. Ani dvůr ani mlýn neměly pustých. Proč ?
Obecní pozemky :
Pole : u Včelníka (včelínka) 1 kus o 1 měřici 2 osm
pod Haltýřem *1 kus o 6 osm*
za Mlýnem *1 kus o 4 osm*
u Rybníčka *1 kus o 1 měřici 2 osm*
za Dvorem *1 kus o 6 osm*
na Žlebě *1 kus o 2 měřic a 4 osm*
za Dvorem *1 kus o 2 měřic*
na Příhonku *1 kus o 1 měřici 4 osm*
na Brodcích *1 kus o 1 měřici 2 osm*

u Chobotovy (Kubátovi ?) břízy
1 kus o 4 osm
Kusů 10 o 12 měřicích 2 osm

Pozn. pisatele : nesrovnává se s přehledem !

Louky měla obec :

U Včelníka 1 kus
Na okrajích 1 kus
Na rybníčku 1 kus (= 2 ½ fůry sena(pro suchou polohu otavy nebývá)

Lesů měla obec :
Žďárky 1 kus mající 70 měr 4 ¾ osm
Žďárky zelený 1 kus o 82 měř.

---

2 kusy o 152 měř. 4 ¾ osm nebo
(50 jiter, 2 měř, 4 ¾ os.)
Následuje přehled lde přezkoušení (rektifikace):

Strana 55

Přehled

	vzděláno		pustých	
	měřic	osmin	měřic	osmin
2 celoláníci	148		5	4
12 pololáníků	444		24	
1 panský dvůr	143	4		
1 panský mlýn	13	4		
obecní pozemky	4	4		
všeho	**753**	**4**	**29**	**4**

Podepsáni : Johann Podstadtsky von Trussinswitz

Tento přehled nás poučujenejen o osídlení, ale i o obhospodaření pozemků. Sedláci vykazují 24 měřic pustých, nemohli je pro robotu obdělati, nechávali tudíž ležeti ladem. Pastvin, ani lesa neměli, kromě celoláníků majících 3 míry lesa. V letech těch byl jen jeden mlýn a to panský. Mlýn neměl pozemků pustých (jako dvůr), pastvin měl 3 měřice . Za to měla obec 7 ,ěr 6 osmin pastvin, a 155 měr a 4 ¾ osmin lesa. Neplodné půdy jíž přehled neudává, bylo asi mnoho.
V případě náhlé potřeby duchovní útěchy museli se z Újezda obraceti do Rosic. Třeba však uvážiti, že k Rosicům ze první polovice XVIII. Století, po reformaci totiž, připadly fary : Veverská Bítýška a Říčana (do r. 1638), Troubsko do r. 1687, Vomice a Popovice a Dukovany do r. 1768.

Strana 56

dle soupisu přezkoumávací komise :

pastvin		*zahrad*		*luk*		*lesů*	
měřic	*osmin*	*měřic*	*osmin*	*měřic*	*osmin*	*měřic*	*osmin*
		2		*18*	*6*	*3*	
		6	*3*	*54*	*18*		
		2	*4*	*8*	*2*		
3		*3*	*2*	*1*			
7	*6*			*1 1/2*		*162*	*4 ¾*
10	***6***	***11***	***2***	***34 1/2***	***27***	***165***	***4 3/4***

Joseph Polzer datum není, pouze rok 1754

Zajisté, že velká rozlehlost (Újezd – Troubsko skoro 5 hodin cesty) byla správci duchovníku, jenž i v jiných farnostech vypomáhal, velikou závadou. Teprv roku 1649 byl farář rosický podporován misiemi brněnských jezuitů. Přiznávali se mnozí vesničané jen na oko k víře katolické, vyznávajíce v úkrytu víru otců svých nebo vyrůstali v pověrách, jako v době před několika stoletími. Padá tu ovšem i na váhu ohromný počet poválečného obyvatelstva, jenž po r. 1648 u nás sotva čtyřicítky dosahoval. Tyto dohady bylo by možno doložiti nahlédnutím do matrik farnosti rosické, které počínají r. 1644. Tato závislost Újezda na duchovní správě rosické trvala až do r. 1768, měsíce října, kdy nově zřízena v Popovicích lokálie (místní správa duchovní), která teprv r. 1846 povýšena na faru samostatnou.

Strana 57

Sběratel těchto písemných pamětí, velmi trpce nesl naprostý jich nedostatek. Kdyby se byl v obci aspoň jediný starší spisek nebo listina nalezla ! Či nebylo porozumění ? Proto potěšilo ho, že nalezl několik kamenných svědků (sádů či hraničníků nebo mezníků) a to . mezi panstvím Rosickým (značka HR) a Králové klášterem (značka KK) z let 1763 a 1765 na hranici stanovsko újezdské mezi nyní lesem stavovským a oddílem Okrouhlíkem, Zelenou, lukami pak obcí Újezda a Stanovišť. (v sádu mezi lukami vypravují ve Stanovištích, že jej stanovený soused jeden úmyslně pod samé skoro Stanoviště zanesl, ježto se obával platů, tím

prý z újezda získali luk pod samou skoro obcí stavovskou. Zvlášť zachovalé sády jsou mezi Újezdem a Krokočínem (Náměšťskem) se značkami HR a JN (tj. Irafschaft Namicot, po česku hrabství náměšťské) z let 1774, tedy doby tereziánské.
Jména tratí . U haltýře, U rybníčka, Na brodcích, ukazují buď na zavodňování panské Příčné, neb na umělé zadržování prudkých vod, aby neodnášely orné půdy, nebo byly některé z nich (U žlebu, nyní U žlíbka) náplněmi, jichž užíval panský mlýn v době sucha. R. 1768, zřízení lokálie v Popovicích a matrik, seznamuje nás s některými jmény v Újezdě. Stůj tu několik spisů z matriky křestní :
28.3.1769 Jakub Pazourek
18.4.1769 Marie Křivánek, dcera J.Křivánka , kmotrem Lokota z Jakubova

Strana 58

3.9.1769 Marie Kadaňková, dcera Ondřeje K., rychtáře
Fabián, syn Fr. Dobrovolného, rolníka, kmotrem Koroptvička, hajný nebo lesní ?
25.10.1770 Martin, syn Ant. Křivánka, kmotrem Hodec
1.1.1771 syn Václava Hájka, rolníka z č. 15
4.6.1771 Kateřina, dcera Ondřeje Kadaňky, z č. 16
5.10.1771 Barbora, dcera Fr. Spružiny, mlynáře č. 20
25.7.1772 Jakub, syn Jos. Ptáčníka
28.3.1773 František, syn Josefa Krejčího č. 6, kmotrem Chatrný
13.7.1773 Jakub, syn Ondřeje Kadaňky
23.8.1773 František, syn Jak. Pazourka č. 9
18.9.1773 František, syn Fr. Spružiny, mlynáře, kmotrem Stejskal z Vel.Popovic

29.6.1774 Petr, syn Ant. Hlíny, rolníka č. 5, kmotr Lokota z Újezda
21.2.1775 Josef, syn Václava křivánka z č. 2
28.3.1775 Marie, dcera Martina Krejčího z č. 4
3.5.1775 Marie, dcera Jos. Krejčího z č. 6
8.5.1775 Marie, dcera Jana Křivánka z č. 8
16.10.1775 Šimon, syn Jos. Ptáčníka z č. 7
4.1.1776 Marie, dcera Fr. Spružiny, mlynáře
5.5.1776 Růžena, dcera Ondřeje Kadaňky z č. 16
20.7.1776 Jakub, syn Mart. Krejčího z č. 4
16.10.1776 Jan, syn z rodu Brankovských z č. 3
20.10.1776 Anna, dcera z rodu ……, děl. č. 17, kmotr Nitsch, Pelc
8.3.1776 Josef, syn Jana Záleského, rolník č. 17, kmotr Fiala, mlynář ze Lhotky
23.2.1776 Františka, dcera Ig. Hlíny, pastýře z č. 13
27.3.1776 Bartoloměj, syn Jak.Pazourka, rolníka č. 9, kmotr Přídhradský, Stanoviště
2.9.1776 Alžběta, dcera Jos. Krejčího rolníka č. 6
16.9.1776 Václav, syn Víta Jos. z č. 8, kmotr Sklenář Hluboké

Strana 59

17.10.1777,Tomáš, syn Růženy, vodvy po Mart. Krejčím- kmotr Pelc, Rapotice
20.7.1778, Jan, syn Ptáčníka z č. 7
22.8.1778, Josef , syn Šebka Forala, rol. Z č. 17-kmotr Vidlička, kaplan v Popovicích
6.10.1778Bernard, syn Václava Křivánka z č.2
2.10.1778 Jan, syn Fr.Spružiny, mlynáře z č. 20, kmotr Stejskal V.P.
15.2.1779 Anna dcera Josefa Krejčího z č. 6
Václav, syn Václava Trpmana

Z těchto kusých , však doplnění schopných dat, vysvítá :

Václav Hájek obýval č. 15	*15.*
Ondřej Kadaňka obýval č. 16	*16.*
Fr.Spružina, mlynář č. 20	*20.*

Nezjištěni majetníci č. 1, 10, 11, 12, 18, a 19

Václav Křivánek, rolník č. 2
Josef Krejčí, č. 6 *6.*
Na č. 11 uvádí se matr. popovské, dále roku 1788 Krejčí A..č. 11
Jakub Pazourek, rolník č. 9 *9.*
Ant. Hlína, rolník č. 5 *5.*
Nitsch Ant. Z č. 18, byl myslivcem (r. 1788)
Martin Krejčí, rolník č. 4 *4.*
Josef Krejčí,rolník, č. 6
Na č. 19, Neruda Josef (r. 1786,89), vystavěl snad v těchto letech mlýn ?
Jan Křivánek, rolník
Josef Ptáčník,rolník, č. 7 *7.*
Jan Frankovský,rolník, č. 3 *3.*
Jan Frankovský, dělník, č. 14 *14.*
Jan Záleský , č. 17 *17.*
Ignác Hlína, pastýř, č. 13 *13.*
Josef Vít, č. 8 *8.*
Některá z čísel ověřena jsou farní matrikou narozených ve Zbraslavi, tak č. 15. Josef Hájek, č. 16 Šimon Kadaňka, č. 13 Ant. Novotný, pastýř, (snad bývalé pastoušky ,) č. 17 Matěj Hájek, (změna ?), č. 7 má zas Šimon Horák, č. 3 Kateřina , dcera Martina Brankovského, ½ láníka atd..

Strana 60

Dle matričních záznamů ze strany předešlé :
Čís. 1 dvůr panský
Čís.2 Václav křivánek, rolník
Čís. 3 Jan Frankovský, rolník
Čís. 4 Martin Krejčí, později Jan Staněk, rolník
Čís. 5 Anton. Hlína, rolník
Čís. 6 Josef Krejčí, rolník
Čís. 7 Josef Ptáčník
Čís. 8 Josef Vít, rolník
Čís. 9 Jakub Pazourek, rolník
Čís. 10

Čís. 11 Antonín Krejčí, rolník
Čís. 12
Čís. 13 Ignác Hlína, Ant.Novotný,Kolesa Josef,Rumrech A.
Čís. 14 Jan Frankovský, Nevřivý Josef, rolník
Čís. 15 Václav Hájek, rolník
Čís. 16 Ondřej Kadaňka , pak Šimon Kadaňka, rolník
Čís, 17 Jan Záleský, pak Matěj Hájek, rolník
Čís. 18 Nitsch Ant., myslivec
Čís. 19 Neruda Josef, mlynář
Čís. 20 Frant. Spružina, mlynář
Kromě panského dvora jsou ke konci XVIII. Století v obci Újezdě rolníci, pastýři (snad obecní), rodina myslivce a dva mlynáři.
Obyvatele č. 10 a č. 12 nebylo lze z popovské matriky určiti. Byli snad bez pozemků ? Křtili je snad někde jinde ?

Strana 61

Bohumír, Gottfried, Tadeáš Hausperský (viz str. 45) měl za manželku svou sestřenici Karolinu Hausperskou jež po jeho smrti (+1. března 1736) převzala panství rosické pro sebe, svou dceru Annu Marii a očekávaného potomka, pohrobka Jana Nep. Po smrti Karoliny H. vykonávala poručenství nad jejím nezletilým synem Janem Nep. Sestra jeho Anna Marie se svým manželem Janem Záblatským z Trebešic (viz.r. 1752, na str. 48). Janu Nep. Hausperskému dle narovnání ze dne 14. září 1760 připadly Rosice i s domek Hausperských v Brně. Byl c.k. komořím a tajným radou, jsa vysoce

vzdělán zastával četné veřejné úřady. Po něm zdědila Rosice manželka jeho Marie Anna roz. hrab. Ugartova, provdala se pak za Jana hrab. Mistrovského. Ve své závěti ze dne 14. listopadu 1797 učinila hlavním dědicem rosického panství svého synovce Maxmiliána Ugarta, bylo mu také r. 1800 přiřčeno úřady. (Vlastivěda Ivančická str. 274).
Pokud obec Újezd závisela na faráři v Rosicích (do r. 1768) odváděli místní sedláci desátek snopný (desátý snop). Složili jej ve stodole v Újezdě, již měl farář od vrchnosti bezplatně propůjčenou. Z rolí pustých a kopanin desátku nedostával. Rosický učitel dostával z Újezda po dvou snopech obilí, k vánocům po 1 krejcaru, za sbírání velikonočních cedulek zpovědních 1 vejce nebo něco sádla, v posvícení po koláči, též koledu a štolu ze křtů, pohřbů a oddavek. Desátek i po r. 1768 připadl faráři rosickému, poněvadž platil popovskému kaplanovi 120 zl. ročně.

Strana 62
Na nadační listině při znovuzřízení popovského……. ze dne 1.10.1768 jsou podepsáni:
Anton Vít, purkmistr
Ondra Kadaňka, rychtář
Matěj Nevřivý, Anton Křivánek, ouřadní
Beneš Hlína, Jakub Kadaňka, sousedi
Jménem celé obce oujezdské.
Jak již řečeno, odváděn ještě po r. 1768 desátek do Rosic, lokálnímu kaplanovi / později faráři) do Popovic, 2 zl. 21 kr. kaplanských peněz.
Josefinský katastr
Císař Josef II. dospěl záhy k přesvědčení, že jediným předmětem zdanění má býti půda, pramen, který trvá stále, bez proměny. Pozemky vrchnostenské, dominikální, poddanské

neboli selské,rustikální, měly býti postaveny naroveň. I bylo potřebí, aby všechna půda, panská i selská, byla řádně vyměřena, aby byl stanoven přesný její výnos, aby byl pořízen nový katastr. Jeho hlavní zásady sepsal sám císař listem z května 1784. Každá obec i vrchnost měly krajským úřadům podati nová přiznání o výměře a výnosu svých pozemků.Vyměřiti své pozemky měli sedláci sami, ovšem vedeni vrchnostenských úřadů.
Správnost všech přiznání byla pak zkoumána komisemi krajskými a komisí zemskou. Řízení celého podniku ověřeno pak bylo komisi dvorké. Způsob spisování a vyměřování pozemků předepsán patentem ze 20. dubna 1785, doplněným zvláštními podrobnými instrukcemi. Čtyřletou prací vytvořen tak zvaný Josefinský katastr, obsahující popis nejen půdy poddanské, nýbrž i panské. Půda neplodná, stavební plochy, potoky, cesty apod., nebyla do katastru pojata.

Strana 63

číslo domovní a jméno	*pole*		*louky a zahrady*	
	jiter	*sáhů*	*jiter*	*sáhů*
1. baron Hausperský, dvůr	*30*	*1164*	*12*	*1289*
2. Václav Křivánek	*21*	*151*	*2*	*278*
3. Martin Brankovský	*20*	*537*	*1*	*1086*
4. Jan Staněk	*20*	*1404*	*1*	*749*
5. Václav Krejčí	*19*	*535*	*2*	*287*
6. Josef Krejčí	*19*	*324*	*2*	*503*
7. Josef Ptáčník	*17*	*436*	*1*	*1301*
8. Josef Vít	*21*	*1090*	*1*	*984*
9. Jakub Pazourek	*19*	*255*	*1*	*1046*
10. Antonín Křivánek	*17*	*1120*	*1*	*947*
11. Jakub Kdaňka	*17*	*935*	*1*	*1151*
12. Bárta Křivánek	*22*	*416*	*1*	*1159*
13. v čísle tomto dle matriky narozených dočasně Nevřivý Mat. R. 1793				
14. Mat.Nevřivý	*40*	*281*	*2*	*1545*
15. Václav Hájek	*20*	*221*	*1*	*428*

16. Šimon Kadaňka	*22*	*104*	*1*	*952*
17. Matyáš Hájek	*21*	*1027*	*1*	*1130*
18. Rosická vrchnost				*112*
19. Matys Neruda	*6*	*812*	*1*	*683*
20. Frant. Spružina	*5*	*1552*		*1523*
Obec in corpore	*9*	*1184*	*4*	*1243*

Ponámka spisovače z r. 1926, č. 18 jest bývalá panská
Obecní majetek byl tehdy
Přehled záznamů 1-20 na straně další !

Strana 64

pastviny		*lesy*		*všeho*		*odh.cena*		*kontribuce*	
jiter	*sáhů*	*jiter*	*sáhů*	*jiter*	*sáhů*	*zl.*	*kr.*	*zl.*	*kr.*
3	*1314*	*1142*	*653*	*1239*	*1220*	*1448*	*51*	*267*	*12*
	1549			*24*	*378*	*103*	*8*	*11*	*41*
	705			*22*	*728*	*98*	*56*	*11*	*4*
	691			*22*	*1244*	*100*	*6*	*11*	*7*
1	*915*			*23*	*138*	*96*	*26*	*11*	*3*
	681			*21*	*1509*	*95*	*24*	*10*	*53*
	853			*19*	*1041*	*34*	*54*	*9*	*37*
	145			*23*	*626*	*102*	*53*	*11*	*23*
	168			*20*	*1470*	*91*	*36*	*10*	*11*
				19	*467*	*85*	*55*	*9*	*34*
	719			*19*	*1256*	*86*	*13*	*9*	*43*
				23	*1576*	*106*	*6*	*11*	*45*
přebývali pastýřové, majetek pozemkový snad spravoval *pojak vdovu po Jakubu Nevřivém, Kolka z Domařova. Pozm. spisovatele*									
				43	*226*	*191*	*20*	*21*	*10*
	1040			*22*	*90*	*95*	*21*	*10*	*34*

	940			*24*	*393*	*105*	*16*	*11*	*42*
				23	*557*	*103*	*24*	*11*	*26*
					112		*21*		*3*
3	*633*			*11*	*528*	*41*	*32*	*5*	*14*
2	*77*			*8*	*1352*	*35*	*31*	*4*	*17*
15	*229*	*96*	*1201*	*126*	*658*	*140*	*51*	*24*	*18*
myslivna, nyní číslo 27 a68 ! *značný, cenil se jako ¾ láni.*									

Strana 65

Přehled ze strany……
Pole panská 30 j. 1164 s pole selská 342 j 1293 s
Louky panské 9 j 346 s louky selské 25 j 1258 s
Zahrady panské 3 j 1054 s zahrady selské 8 j 1309 s
Pastviny lesy 1142 j 653 s pastviny lesy 96 j 1201 s
Pastviny panské 3 j 1314 s pastviny selské 26 j 1351 s
Všechna půda panská i selská 1740 j 1373 s.

Rosice 20.3. 1734 podepsán Matheus Joseph Krschek m.p.
Ober.Amtmann(tj.vrchní)

Na vlastní žádost obce Újezda, podanou 16.9.1789, událo se přifaření její do Zbraslavě výnosem vysokého gubernia propuštěním uděleným od buskupské konsistoře v Brně ze dne 29.9.1789.
Převedení duchovní správy obce Újezda na faráře zbraslavského stalo se 5. listopadu 1789 u přítomnosti faráře zbraslavského, p. vrchního z Rosic, lokálního kaplana z Popovic, jakož i u přítomnosti celé obce Újezda.
Desátek však odváděla obec újezdská i nadále faráři rosickému, jen tak řečené „kaplanovské peníze“ (v posledních letech obnosem 2 zl. 21 kr.) lokálnímu kaplanu později faráři popovskému.
Ve Zbraslavi byla totiž obnovena fara r. 1753, kdy nově vystavěna. Převedení újezda se událo za faráře Martina Kremsera (1783-1804). V r. 1759 přešly také školní děti

z Újezda na školu zbraslavskou za učitele Václava Medka. Vyučovalo se v domku č. 43, uprostřed vsi. Rozhodujícími asi důvody pro přefaření a přeškolení byla samostatnost, blízkost chrámu Páně ve Zbraslavi, pak schůdnější cesta. Stávalo se již dříve, že v pilných případech, např. za kaplana F.Nedorosta, faráře Kremsera, bývaly asi slabé děti ve Zbraslavi křtěny.
Tak r. 1789 rozloučen svazek, který po mnohá staletí Újezd s Popovicemi poutal, a málokdo bude si vědom,

duchovní spojitosti obou obcí. Dávný prach předků chová země na bývalých hřbitovech v Popovicích.

Poněvadž ve Vlastivědě Bítešska na str. 117 neuvedeny staré rody selské v Újezdě – což při mnohých obcích páni spisovatelé okresu činívali, musil pisatel těchto pamětí prohlédnouti staré ročníky matrik při farách popovské i zbraslavské. A ejhle ! Našel rodů několik, a zjistil, že ve století 18., za Marie Terézie a cís. Josefa II. bývaly usedlosti v obci číslovány. Staré toto číslování počínalo panským dvorem, oběhlo dědinu od dvora dolů po straně severní, pak od statku Vítova (nyní č. 14 dříve však 8), přešlo stranu druhou, totiž jižní. To byl starý Újezd, základ nynější vsi. Ostatní části, zvlášť „kolonie“, tj. domky podél bývalého Výhona a pole Tomkova, jimiž jde nyní silnice od bývalé horské cesty (ze Stanovišť přes Újezd do Rapotic ke Kytkovicům na Oslavany atd.) na východ na Březinu, toť ves novější.

Strana 67

V matrice zbraslavské kolem r. 1794 vyskytuje se však i číslo 24 (Josef Nevřivý, tkadlec), k. r. 1795 pak č. 25 (Bernard Svoboda, kovář), k. r. 1799 pak č. 26 (Martin Tejkal, tkadlec) atd., což nasvědčuje tomu, že již byly v obci domky bez polí, dosud nikde nepřipomínané, toliko r. 1789 uvádí se v pamětní knize fary zbraslavské, čísel však 29.

Kdežto v r. 1803 má ještě půlláník Šimon Kdaňka č. 16, Josef Hájek, půlláník č. 15, Václav Chatrný, půlláník č. 12,

má již půlláník Václ.Chatrný v r. 1805 číslo 6, jmenovaný pak Josef Hájek čís. 3, Šimon Horák, půlláník č. 1, tedy to číslo, které míval panský druhdy dvůr, ukazuje to, že v l. 1805 nastalo číslování nové, obrácené. Počalo se čítati při vchodu do obce od východu (od Březiny), tak jak tomu dnes jest. Po č. 6 se přešlo „Na Hroby“, odtud do mlýnů, pak k Vítům, již obdrželi č. 14, atd.
Matěj Spružina, tkadlec, syn Františka, mlynáře, má domek č. 26, Ignác Frey, myslivec, obývá č. 27, neměl bydliště ve dvoře, nýbrž samotu na konci Výhona, směrem k lesu Včelníku (ke Březině), při myslivně k dědině měl sklep, snad čepoval a naléval jako jeho kolega v Litostrově. Dcery Fredovy (staré již babičky), bývaly za mého chlapectví (1870) v Rosicích, chodil jsem k nim pro masti na bolesti. Jak nahoře prokázáno, drží i rodina Chatrnova dům svůj přes 100 let. Předek Chatrnů, vzpomenutý Václav, syn Jana Chatrného, ½ láníka v Příbramě, oženil se s Veronikou, pozůstalou vdovou po zemřelém Křivánkovi z č. 12 v Újezdě. Svědky byli : Hájek M. ½ láník a konšel z Újezda a Patočka Václ. ½ láník a rychtář z Příbramě.

Strana 68

Nejdéle ze všech usedlých drží dědičný grunt rod Vítův a Křivánkův, snad již po roce 1657, z let 1754 Krejčův a Kadaňkův (před r. 1914 vystěhoval se do Dol. Rakous), o něco později rod Pazourkův, z let 1789 rod bývalého mlynáře Spružiny, ve svých potomcích v č. 26, jako horníci žijících, rody Chatrnův, Pšeničkův a konečně Tomkův, jenž se přiženil na dům druhdy Nevřivův, prokáží dnes také století držení.

Dle inventáře rosického z r. 1804 odváděli z Újezda faráři rosickému vedle pšenice, žita a ovsa i desátý snop z ječmene. Josefova (císař J. II) úprava pozemkové daně byla ihned za nástupce jeho císař. Leopolda II. zrušena a od r. 1792 zavedena sloučená Tereziánsko-Josefinská soustava daně pozemkové. Patentem cís. Františka I. ze dne 23. pros. 1317 zaveden katastr stálý.Pro každou obec měla se zhotoviti samostatná mapa, ve které se vyznačí rozsah obce a veškeré pozemky, které liší se obděláním neb vlastnictvím, jakož i budovy v měřítku 1 : 40 nebo v poměru zmenšení 1 : 2880. Příslušné práce měřičské vykonali geometři vojenští a civilní . Toto měření předcházelo vymezníkování a popisu obecní hranice, vymezníkování a skicování parcel. Zaneseny kultury, místní názvy, jména majitelů a značky . Zvláštní komisaři určili pak čistý výnos dle jednotlivých tříd bonity půdy pro plochu 1 jitra. Dle toho a výměry pozemku stanoven pak čistý výnos pozemku.

Strana 69

Srovnáním přehledů z let 1754 a 1789, jde na jevo, že že velkých sedláků ubylo. Nevřivý Matys náhodou jen drží větší statek. Císař Josef II. chtěl při provádění své pozemkové reformy všechny uchazeče poděliti, proto kázal lány drobiti v půllány. Aby pak sedlák mohl pozemky obdělávati, ulehčil mu robotu. V roce 1775, ještě za mateře Josefovy, Marie Terezie zapsáno v urbáři panství rosického při nadpisu

„Aujesd. Tato obec nemá robot“,, a uvádí se slova z r. 1752, jež podepsala paní Anna Marie Zablatskyn. Bylo tomu tak ? Tamtéž řečeno, že celolán platí kontribuce 26 zl. 42 kr., o sv. Václavě úrok 2 zl. 10 kr., mimo to dodává 5 slepic, 40 vajec, 1 žejdlík kmínu a 1 kopu smržů. Celoláník robotoval o žních a senoseči týdně 3 dni s 3 koni, neb 6 dní s 2 osobami pěší. V ostatní čas 3 dni robota jetá nebo 6 dní s 1 osobou týdně robota pěší. Pololáník platil kontribuce 13 zl. 21 kr., o Václavu ourok 1 zl. 5 kr., mimo to odvedl 2 ½ slepice, 20 vajec, 1 žejdlík kmínu a 1 kopu smržů. Robotoval od Jana do Václava 2 dni s 2 koni, a 4 dny s 1 osobou pěší, o žních a senoseči to činí asi týden – denně s 2 osobami, v ostatní čas týdně 2 dni s 2 koni nebo 4 dni pěší. Z výměnkářského domku dávalo se ročně 2 zl. úroku. Podruzi, jejichž je málo, platí ročně místo roboty 2 zl. , ženy práce neschopné 1 zl., lidé staří neplatí ničeho. Robota od Jana do Václava počíná ráno o 7 nebo 8 hodině, jindy až o 9 hodině a končí o západu slunce. V poledne pěší mají odpočinek 1 hod., s koni 2 hod.,

Strana 70

a dovoleno při tom koně pásti na panském. Svátky v týdnu se odpočítávají. V žních a senách každý robotník dostane 1 chleba a piva , co vypije to ne, ale napít ano. Oklestky se robotníkům přenechávají lacino, s placením se jim ještě posečká. Klášterský dvůr ve Zbraslavi , majetek kláštera Starobrněnského, r. 1786 prodán a jsou z něho č. 18,30,48,53,65,76,95. Z těch starých dob mluví mezníky se značkou K.K. Totéž se

stalo s klášterním statkem ve Stanovištích. Sousedící klášterní statky kláštera Oslavanského, v Popovicích zašly při opuštění kláštera již roku 1525. tak přecházely části velkostatků církevních do rukou světských. Jen velkostatek Rajhradský drží dodnes lesy kol Domařova, Hlubokého a Přibyslavic. Klášterské poplužní dvory v době josefinské zrušeny a na „familie“ rozděleny. Co učiní doba popřevratová se zbylými ještě velkostatky ? Zásluh císaře Josefa II. a lid selský vděčně musí býti vzpomínáno, tak jako musí býti i blahodárné působení klášterů v dobách dávno již minulých vzpoměno. Josef II. zavedl náboženské reformy , z nichž nejdůležitější jest ta, že dal protestantům svobodu náboženskou. A tu i v naší farnosti vyolávali vyznavači starého , předbělohorského, náboženského vyznání, stavíce se nepřátelsky proti sotva utvrzenému katolictví.

Stůjž zde zčeštěný zápis z farní matriky zbraslavské, z r. 1782 o Janu Plockovi, kováři ve Zhoři :……

Strana 71

ke hrobu nesli jej patrně zřejmí kacíři, ježto byli znalí jeho života i smrti, vedle….

Týž mně v náboženském cvičení způsobem kacířským odporoval, týž s kumpánem březinským Václavem Jirglem v Hluboké ve shromáždění husitů, v době bohoslužeb, a na místě posvátném, a jindy zas s tímže druhem přistižen byl od Jana Krbílka, sedláka ze Stanovišť, jenž byl ode mne

vyslán jako vyzvědač, an v době bohoslužeb čte doma knihu, a vůbec sotva kdy chodil na služby boží jinam. Ve Zbraslavi nikdy nebyl spatřen ani od Záhořských. Březinský soudruh , zvaný bratrem , páterem, učitelem, byl téhož vyznání, ten pak též mnoho proti církci svaté hřešil. Týž proti mně, totiž Františkovi Nedorostovi, kosperátorovi rozličných lží, tupení a pomlouvání, jak mají kacíři v obyčeji, co jsem také při cvičení vytknul, se dopustil a co nejlživěji sepsal, tím i jiným zlehčováním dosti dokázal, že jest kacíř. Jeho obrácení nedalo se očekávati, poněvadž zpovědníkovi, aby pohoršení bylo napraveno, veřejně vyznati víru odepřel.
Z toho patrno, že jinověrci mívali asi na Březině své tajné náboženské schůze, ještě po 100 letech po náboženské perzekuci.
K r. 1783 : od Homoláče, apoštola ďábla, přiše dalšího ze vsi Krátké (Nové Město). Bylo tedy v okolí jinověrců více.

Strana 72

1780 dne 21. listopadu přidělena byla obec Košíkov faře Bítešské, vyfařena byvši ze Zbraslavě, (farní matrika ve Zbraslavi.) Z dějin fary viděti, že Mikuláš ze Zbraslavě, držitel statku toho jména, roku 1318, vlastně teprve po smrti bývalého faráře Zdislava, daroval právo podací panenskému klášteru v Oslavanech, kterýžto klášter desátek ze 3 přifařených vsí, Zbraslavě, Košíkova a

Janovic (u Velké Bíteše) měl pobírati, zbytek pak místní farář podržeti (Wolný, II. svazek str. 36). Do r. 1783 i Rudka byla přifařena ke Zbraslavi. Na vlastní žádost obce Újezda, podanou 16. září 1789, byla obec tato výnosem vysokého gubernia, a propuštěním vydaným od biskupské komisatoře v Brně, ze dne 29.9.1789, přifařena do Zbraslavě. Převedením duchovní správy na faráře Zbraslavského stalo se 6. listopadu 1789 u přítomnosti faráře Martina Kremoera, pana vrchního z Rosic a lokálního kaplana z Popovic (Kašpara Vidličky ?), jakož i u přítomnosti celé obce Újezdské. Desátek měl býti dále do Rosic odváděn, jen „kaplanské peníze“ (v posledních letech 2 zl. 21 kr.) do Popovic. Tato změna ve farní správě odůvodňovala se blízkostí a přístupností Zbraslavě, kam se již před r. 1780 mnozí z Újezda v náhlých potřebách obraceli. Poslední zápis z Popovic : 3.3.1739 narozena Marie, dcera Nerudy Frant., mlynáře č. 19 v Újezdě. Kmotrem Šotek Ant, mlynář ze Sudic, vyňato z matriky pokřtěných v Popovicích p.farářem A. Litschmannem.

Strana 73

Do doby, o níž bylo psáno, spadají památné zápisy o robotě Jana Jeníka , ryt. z Bratříc, jichž by mělo býti lidem selským častěji vzpomínáno, počínají ve výňatku takto:
Hned od té doby, co Čechové na Bílé Hoře nešťastně bitvu ztratili, počalo se v čechách pořád víc a více tyranstvo rozmnožovati.Se selským neb obecním lidem se ukrutně k posledu zacházelo. Všichni sedláci po celý rok, každý den, toliko neděle a svátky vyjímajíc, museli jeden pár potahů a jednu pěší osobu, ve žních ale z každého selského statku, ať velkého ať malého, tři pěší osoby denně své vrchnosti na robotu posílati tak, že ve dne svému pánu, a v noci teprve při měsíci byli přinuceni sobě pracovati.Na té robotě nemilosrdné, rány jako krupobití zhusta těm ubohým robotníkům na záda pršely, lecjaký písař, šafář,

hajný, lískovou holí mlátil, třískal a tloukl, koho a kam chtěl dle libosti.Každou sobotu, když se řízení na kanceláři hospodářské drželo, tu teprve pan vrchní neb direktor, který toho času hejtman se jmenoval, se svými spoluúředníky bezbožnou svévoli prováděl, neboť při každém takovém řízení obyčejně mnoho set ran převelikým karabáčem, který měl na konci několik uzlů, sedlákům, selským pacholkům a děvečkám se nakládalo, od kteréhož přeukrutného karabáčování těm úředníkům hospodářským podnes přezdívka karabáčníci zůstala. Na tomto velikém rasovství nebylo dosti. V každé vesnici po celém království, byly na návsi dvě až tři tzv. trdlice, ustavičně vystaveny, jichž nohy hluboce v zemi zakopány, neb zazděny byly. Taková trdlice byla z dílů- spodní díl pořád v zemi byl zazděn a hořejší díl byl k vyzvednutí. Uprostřed té trdlice byla jedna větší díra pro krk, a dvě menší díry pro ruce okrouhle vyřezány, a tak ta ubohá, k tomu ďábelskému trestu odsouzená ženská, když se ten hořejší díl trdlice nahoru vyzvedl musela svůj krk a ruce do těch vyřezaných děr vstrčiti, kdežto se pak ten hořejší díl na její krk a ruce přitiskl a ona teď dle libosti úředníkovy veřejně na návsi v trdlici zamčena několik hodin, někdy i celé půldne stráviti musela. Na mužské pohlaví byly zas jiné nástroje tyranstva smyšleny, při každé hospodářské kanceláři po celých Čechách stál ve dvoře na vysokých nohách ze dřeva vytesaný velmi neforemný osel, jehož hřbet v rovnosti nic nebyl tlustší , než jako stehno člověka, ale tak tence seříznutý, jako ostří nějaké sekyry. Na této ostrotě musel sedlák nebo pacholek k tomu odsouzený několik hodin seděti, když na toho vysokého osla po žebříku vylezl. Byl-li ale trest zhoršený , přivázali mu ještě na každou nohu dolů visící, několik cihel, aby ostrota hřbetu tím lépe do něho zalíhala. Tyto tresty byly obyčejné, co se místy mnohem ukrutněji provádělo, nelze vysloviti.

Strana 74

Nejznamenitější karabáčník svého věku byl hetman, tj. vrchní, neb direktor v Dobříši na panství knížete Mannofelda, Jan Svoboda. Tento znamenitý tyran nejenom, že dal několikosob mužských na stolici přivázaných do smrti ukarabáčovati a mnohé těhotné ženy tak zmrskati, že na místě potratily a zemřely, nýbrž měl i na poddané své všelijaké vymyšlené nástroje tyranstva, jimiž je ubohé přeukrutně trýznil. Ku příkladu malé klece, do kterých lidí pro úzkosť a maličkost klecí se jen mocí vetlačiti mohli, do nichž pak jsouce vtlačeni se nikterak hýbati nemohli , od kteréhož trestu pekelného, množství lidí až do smrti zmrzačeno jest a někteří z nich se docela zbláznili. Tento tyran jest jediný, který byl pro takové tyranství potrestán, neb když v posledních letech panování Marie Terezie,její syn Josef II. spolupanovati

počal, a jak se ví, kterak tento předobrotivý, pro dobro člověčenstva vždy pracující panovník , často po svých zemích jezdil , s každým poddaným svým přívětivě rozprávěl, každého se na poměry země vyptával, a se o všem určitě přesvědčiti chtěl, i dověděv se o neobyčejném tyranství Dobříšského hejtmana Svobody, usiloval Josef u Marie Terezie tak dlouho, až ostře poručila , aby ty všecky nástroje tyranství na rynku v Dobříši veřejně od kata byly spáleny a hejtman Svoboda na 6 let do káznice vsazen byl. Kníže Mannofeld ale, jakožto vrchnost, byl k pokutě 24.000 zl. spolu odsouzen, kteréž mezi mrzáky od Svobody nadělané a mezi pozůstalé vdovy a sirotky ukarabáčovaných manželů a otců na stejné díly se rozdělily. Svoboda zůstal jen čtyři léta v káznici, neboť dvě léta byla mu později na přímluvu knížete Mannofelda prominuta. Tato přetěžká robota trvala až do posledních let panování Marie Terezie, tu teprve za spolupanujícího Josefa II. byla robota na spravedlnost stavena a tak upravena, jak se do r. 1348 od sedláků vrchnostem vykonávala, totiž že každý sedlák podle vejsevku svého neb usedlosti mírně robotoval. Ačkoliv tak sedlákům velmi ulehčeno bylo, přece otroctví, neb tuhá poddanost se ještě zachovávala.Karabáčování a prodávání lidí jako hovad trvalo pořád, neb když jeden zemánek na svém statečku měl nedostatek pacholků, dal jinému na kolik mil vzdálenému zemanu dvě děvečky za jednoho pacholka a někdy zaň i několik zlatých přidal, a ti prohandlovaní museli své rodiče, bratry a sestry opustit a k svému novému pánu se odebrat. Že žádný poddaný bez povolení své vrchnosti a úplatku na nějaké řemeslo se dáti nesměl, tím méně na studia, to se rozumí. Toto přehrozné ukrutenství bylo zrušeno, jak Josef II. panovati počal, a při tom ostře nařízeno, aby všechny karabáče z kanceláří hospodářských byly vyhozeny a všechny nástroje tyranství, totiž klády, trdlice atd. se zrušily a spálily.
(vyňato ze spisu: Obrazy z dějin českých, str. 473-475)

Strana 75

Již v posledním roce panování císaře Josefa II. (1789), začala veliká revoluce francouzská. Hned po korunovaci Františka II. rozzuřila se válka ve Francii. Moravští stavové nabízejí dobrovolný válečný příspěvek ½ roční kontribuce, vyzývají k dobrovolnému vstupu do vojska (1796) , povolují zvýšené odvody branců se službou 14 letou, jež se konají způsobem téměř nelidským. (určitý počet mužstva potají od úředníků vyhlídnut, pak noční dobou za přispění panských myslivců a

hajných schytán a k plukům dopravován) Břemena téměř nesnesitelná stupňována, nejen vrchnosti, i kněžstvo utiskuje lid (Dvořák, Dějiny Moravy, str. 1013) Francouští emisaři popuzují obyvatelstvo a v horách českomoravských propuká r. 1796 a 1797 moravské a helvetské spiknutí, jež téhož roku ještě potlačeno. 15.5.1799 zvyšuje se daň válečná na dvojnásobnou,
zvyšují se i dávky obilné. Morava až stížena neúrodou odvádí 406.000 měřic žita, 900.000 měřic ovsa a 200.000 centů sena. Vše za náhradu velmi nepatrnou . R. 1805 první vpád Francouzů na Moravu, 20. listopadu Napoleon v Brně, následky: nesnesitelné rekvisice na penězích a potravinách. Napoleon svádí vítěznou bitvu u Slavkova. Francouzi plení okolí Brna. Císař František podává se na milost a nemilost. Po odchodu Francouzů vypukly nakažlivé nemoci, mnoho lidí umírá a vzniká veliká drahota. Obilí se kupuje z ciziny.

Strana 76

R. 1805 dne 20. listopadu přišli francouzové do Rosic a pobyli tu do 6. ledna 1806. Zámek rosický je vojenskou nemocnicí, mrtví pochovávají se u brněnské silnice, kde nyní stojí bílá Boží muka. Po slavkovské bitvě strasti válečné nepřestávají. Kraj brněnský ještě dlouho zůstává obsazen vojskem francouzským. Berní síla lidu byla vyčerpána, ve velké tísni nevěděno si rady,

nežli vydávati nové peníze papírové (bankocetlo), jejichž skutečná cena však stále klesá.
Ale arcikníže Karel a hrabě Stadion provádějí nové opravy ve vojenství, zavádějí zemskou obranu, a připravují nastávající válku. Lid venkovský jeví však veliký odpor proti službě vojenské. Válka opět vypuká a francouzi opět na Moravě. Potupný smluven mír. Státní dluh po míru vídeňském dosáhl ohromné sumy 680 mil. zl. Nic platno nebylo, že v l. 1809 odváděno i kostelní stříbro (z Ostrovačic odvedeno 3 libry 7 lotů, v čemž obsažena 2´vysoká, krásná a českými drahokami zdobená pozlacená monstrance, z Popovic odveden 1 kalich stříbrný ve váze 1 l. 2 lotů, z Rosic v r. 1810 4 l. 24 loty, začeš dostalo se kostelu obligace v nom. 220 zl. v.m., Domašov odvádí rovněž stříbrný kalich. Vojska francouzská velké válečné kontribuce a vysávala zemi do krve. K uhrazení břemen válečných vyzváno obyvatelstvo odváděti zlaté a stříbrné náčiní.)
Cena bankocetlí klesá ještě více, r. 1816 platilo se za 100 zl. kovové měny 1240 zl. v bankocetlích. Lid počíná papírové peníze pokládati za bezcenné. Nastala veliká srahota, meřice pšenice prodávána za 50 zl. , sáh dříví za 90 zl. Sedláci za prodané obilí po žních kupovali si zlaté řetězy a prsteny.

Strana 77

Do 1. února roku 1812 měly bankocedule, jež dosáhly tehda skromné výše 1060 mil. zl., býti uvedeny úplně z oběhu a na jejich místo zavedeny tzv. výměnné papíry. (Einlosungscheine) šajny, ty neměly dosáhnouti větší výše, než bylo třeba k výměně bankocedulí za pětinu jejich ceny, tedy jen do 212 mil. zl. Tímto patentem

byl státní bankrot veřejně ohlášen. Mnoho lidí uvedeno úplně na mizinu.
Mnoho ještě krve obětováno, než války napoleonské skončeny (1815). Teprv potom zabezpečen trvalý mír a země i obyvatelstvo počíná se hojiti z krvácejících stále ještě ran.
Na str. 68 popsáno, kterak zaveden za císaře Františka r. 1817 katastr stálý, jehož pozemkový parcelní protokol Grund Parzellen Protokoll, je pěkně zachován. Z něho nechť následuje seznam stavebních částic :
Č.d. 1 Hájek Frant., pololáník
Č.d. 2 Kadaňka Tomáš, pololáník
Č.d. 3 Hájek Josef, pololáník
Č.d. 4 Nevřivý Josef, pololáník
Č.d. 5 Kolka Václav, pololáník (viz.pozn. na str. 63, pod č.d. 13)
Č.d. 6 Chatrný Václav , pololáník (viz.pozn. na str. 67 dole)
Č.d. 7 Krejčí Ant., pololáník
Č.d. 8 Křivánek Martin, pololáník
Č.d. 9 Pazourek Tomáš, pololáník
Č.d. 10 Matějka Josef,domkař
Č.d. 11 Tejkal martin, domkař

Strana 78

Č. d. 12 Spružina Jan , mlynář. Za bydliště udány Rosice ?
Č.d. 13 Nerunka Frant., snad Neruda ?
Dle zápisů v matrikách, v Popovicích, bývali v Újezdě. Příbramský mlynář Martin Spružina založil nadaci 1000 zl……..kostela Popovického…….
Č.d. 14 Vít František, pololáník
Č.d. 15 Pelc Josef, pololáník

Č.d. 16 Krejčí Jan, pololáník
Č.d. 17 Svoboda Bernard, domkař (a kovář dle matriky)
Č.d. 18 Navrátil Ant., domkař(tkadlec dle matriky r. 1811)
Č.d. 19 Krejčí Josefa, pololánice
Č.d. 20 Sedláček Frant.,pololáník,na č. 20 do roku 1809, přišel z Rapotic a pojal dceru Staňkovou, ve starém číslování č. 4
Č.d. 21 Pernička Matěj, pololáník (v matrice od r. 1814 manželka Kateřina, roz. Frankovská, dcera pololáníka z č. 3 – staré, Pernička je jí svědkem)
Č.d. 22 Tomek Václav, domkař
Č.d. 23 Křivánek Josef, pololáník
Č.d. 24 Křivánek Bernard, domkař
Č.d. 25 Jan svob.pán Lina, majitel panství Rosického
Č.d. 26 Spružinova Kateřina, domkařka
Č.d. 27 Jan baron Lina, obydlí panského myslivce
Č.d. 28 Klika Frant, domkař (1795 uvádí se na č. 21 Klika ?)
Č.d. 29 obec Újezd
Č.d. 30 Křivánek František, domkař
Č.d. 31 Chatrný Václav, domkař
Č.d. 32 Vít Václav, domkař
Č.d. 33 Chatrný Jos. , domkař
Zápis z roku 1820 ukončen !

Strana 79

Str. 77 a 78 napovídají, jak vypadala obec před 100 lety. Příchozího od Březiny uvítalo osamělé, ponuré stavení se zahradou. Obýval je obávaný panský myslivec. Nitsch (čti Nyč) bylo jeho jméno. Čteme je v záznamech z let 1730. Býval kmotrem Nevřivým. V roce 1742 bydlí tu již Koroptvička Jos., jemuž se 7.10.

narodila dceruška Františka, jíž je kmotrem Jirgl Jos., hostinský z Popovic. Dále na západ, u samé skoro „horácké cesty“ jsou 2 chaloupky. Jsou ovšem kryty slamou. V č. 26 přebývá Pružinová, opatrující svou zahrádku, kus cesty od ní pak Klika, jehož předchůdcem byl Žižka. Klika si velmi cenil vlivnou přízeň. Synáčku svému Jakoubkovi, 29.4. 1795 nar. vyprosil kmocháčkem Jakuba Nevřivého, půlláníkem a rychtáře, tehdy pána mocného. Od Kliků na panský dvůr, kde je strážcem stáda Šimon Ptáčník a manželkou Barborou, rozenou Macholánovou, jen skok. Může také Klika dozírat snadno na stáda ovec a dbáti toho, nejsou-li ubohé postiženy motolicí. Tu bývá rychlá pomoc žádoucí. Do Rosic za kuršmídem daleko ! Vše se spraví i doma dobře, jsouť ovečky němé a Klika s panskými služebníky rád kaši jídá. Není radno si s nimi rozlít ocet. Buď rád kmotře, můžeš-li někdy ke dvoru a pro tu trochu dříví do panského lesa. Z dědiny za cestou nelapneš ničeho, sedláci nemají na rozdávání.

Strana 80

Dodejme si odvahy a vkročme do dědiny. Štěstí, že je dlouho sucho, jinak bychom uvázli v blátě. četné louže vedle cesty vyceňují na nás svá rozpukaná dna a skloněná vrba šumí smutnou píseň svou. I ona bývala mláda, dnes je již babičkou. Od severu hledí na cestu do středu dědiny štítem

dvorská obytná budova, naproti je pololán Hájkův, nyní povýšený na číslo první. Blíže ke gruntu studně, voda se z ní váží okovem. Cos ty, trpělivá vyslechla již lidských řečí! Sídlo Hájkovo, jako ostatní selská , má zpředu zahrádku, vchod od statku i vjezd do dvora. Dveře jsou zavřeny na petlici, touláť se dosud dosti podezřelé čeládky, před níž nikdo není jist. Nízká okna, nevpouštějící mnoho světla, pro dobytek prý ho vůbec netřeba. Omšená střecha došková vykazuje stopy četných oprav. Vnitřek je chudičký. Vždyť je sedlák posud poroben nevzpamatoval se z francouzských válek. Ostříhali ho jak tu vrbu, dohola! Stodoly u Hájkova a souseda Kadaňky stavení neviděti, mluvíť zápis jen o obytném a hospodářském stavení. Teprve usedlík na č. 3 Hájek Josef, má stodolu o 26 čtverečních sázích. Je vzadu na zahradě a všecka rozbená. Mezi Kadaňkovými a Hájovými č. 3 je postranní ulička. Jak se obávají nevítaného hosta červeného kohouta ! Obytná stavení obrácená

Strana 81

štítem do ulice. Tato trojice sousedů musí žíti v dobré shodě „ s pánem“ majíť všichni tři na zahradě milířiska. Obchodují snad dřevěným uhlím? Nevozí je do prachárny ve Vomicích? Ještě pět pololánských domů postaveno v této řadě.

Mají vjezdy do dvora i od Záhumenice. Jen Nevřivý v čísle 4., má ještě stodolu o 20 m. Největší stavení mají Kadaňka a Chatrný Václav na č. 6. Devět sousedů tu sedí vedle sebe. Umluvili se, že nevpustí mezi sebe žádného vetřelce. Co pak se přihodilo před lety (1797) na statku druhdy Matěje Nevřivého, že jej matrika úmrtím jmenuje vyhostěným (exlamarius), zmiňujíc se o tragické smrti jeho 52 leté dcery Mariány. Pod pololánem Pazourkovým náhle panský pozemek pole s loukou p.barona Liny. Není to zbytek nějakého bývalého gruntu? Čísla 30 a 32 se panské louky jen nesměle dotýkají, sedí skoro u cesty. Vraťme se však nahoru. Panský dvůr má prostranné nádvoří, uzavřené na sever stodolou. Je tak rozsáhlá, že jednu její část propůjčovali kdysi zdarma Rosickému faráři, jemuž do ní skládán druhdy desátek, jejž podržel i když v Popovicích zřízena duchovní správa, za to se zavázal přispvati. Popovskému beneficiátu přispívali 120 zl. ročně. (vlastivěda Ivančicka str. 292). Na dvoře Újezdském chovány ovce jemnovlnné, orná plocha jeho byla o 100

Strana 82

měřic Zaraženého (lesa) menší , o němž se jistě neví kdy byl vytlučen, bývalť i z té strany Újezd lesem obklopen. Na západě ode dvora bylo pole (1085 a 112 m) a ovocná zahrada, na druhé , východní straně rybníček (nádrž) 36 m atd. Pod panskou zahradou naproti

Hájku Jos. Čís. 3, sedí chaloupka č. 33, náležející Josefu Chatrnému, před jehož domem stávala dřevěná zvonička. Snád i nedaleká studně byla již vyhloubena. S panskou zahradou sousedí pololáník Křivánek Jos. č. 23, o jehož blahobytu svědčí stodola (26 m), pak Pernička Matěj, č. 21, Sedláček františek (majetník stodoly) a Krejčová Josefa, majetnice pololánu i stodoly, č. 19. Jak přišlo ke stavbě č. 18, majetku Navrátila Ant., jehož dcerce Kateřině (nar. 5.1.1910) je kmotrem Ignát Frey, myslivec v Újezdě, nelze vypátrati. Již r. 1800 má Újezd kováře Bernarda Svobodu (v r. 1797 šafáře Františka Svobodu) , bydlícího v č. 17, na němž vzadu v protokole udán Krejčí Jan, domkař, kterýž po Svobodovi se nastěhoval. Vedle č. 17 chodník na rozdělení již Kubátky. Pololány Krejčího Jana , č. 16, stodola a Pelce Josefa č. 15, se stodolou, pololáníka, za nimž v seznamu vzadu uveden již Jersenský Klement, pololáník, ukončující řadu. Na konci obou řad sídel grunt Víta Frant. pololáníka, se stodolou 31 m. Kterému z rychtářů poděkovati, že povolil stavbu č. 22 Tomkovi Václavovi a č. 29 obecní

Strana 83

patoušky a tím vyhlídku na náves zohyzdil, posud neznámo. Stranou panské spodní zahrady stávaly dvě chalupy naproti sobě, blíže místa řečeného Na Hrobech, čís. 10 a č. 11. Číslo 11, Tejkalovo zaujal (dle dodatku) Sedlák František. Dle téhož

dodatku vlastní již č. 4 Tomek Frant. pololáník a na čís. 10 hospodaří Chatrný Jan. Je tedy letos také rod Tomkův držitelem stoletým.
Poznavše takto poddané, rozlučmě se s nimi a posviťme si na milostivou vrchnost, jak o ní na str. 60 ,61 a 78 zmínka učiněna. Ugarte, hraběcí rod původu španělského, jehož větev rakouskou, již vymřelou, založil Petr Ugarte (+ 1692), jenž ve vojenských službách rakouských dosáhl hodnosti plukovníka a člena dvorské vojenské rady. R. 1654 byl povýšen do stavu svobodných pánů, r. 1662 dosáhl inkolátu (domovského práva) moravského a r. 1667 českého, r. 1676 byl povýšen do stavu hraběcího. Ostatní členové rodu se vesměs věnovali službě vojenské nebo státnické službě a vynikl zejména Alios hrabě Ugarte (roz. 1744-1817), jenž byl jmenován nejvyšším kancléřem spojené dvorské kanceláře českorakouské a r. 1813 státním a konferenčním ministrem. Posledním členem rodu byl hrabě Maxmilián (+1875). Rod tento držel Rosicko od r. 1800 (1797). Z dob posledních Haušperských , z díla Schwoyova (vydaného 1793) stůjž zde popis obce :

Strana 84

Újezd : k panství Rosickému náležející ves,2 hodiny od Rosic na severozápad, má 25 domů, 30 rodin, 156 duší, 370 jiter špatné(hubené) půdy, mnoho luk str. 45. V pozdějším díle Volného, markrabství Moravské z r. 1846, zní popis : Újezd, 1 ½ míle od úřadního místa v

horách mezi lesy na rovině ležíc, má ve 33 domech 240 obyvatel (109 mužů a 131 žen), v obci je 1 panský dvůr. Již r. 1842 byl tu mlýn.(V době popisu ne?Neúplné)
Na str. 78 dle parc.protokolu podepsaného 1826 jmenována vrchnost baron Lina (dle Vlastivědy ivančicka, str.274, je rod Lina držitelem od r. 1844?) Lina rodina velkoobchodnická, původu řeckého, usedlá původně v Uhrách, od dob marie terezie ve Vídni. Obchodem s Východními zeměmi zbohatla tak, že již počátkem XIX. století náležela k přením obchodním a směnárenským dimům Vídně, a tím i Rakouska. Slávu rodiny té založil Šimon Jiří Lina (1763-1822), z největších podporovatelů materiálních prospěchů uherských. Za to byl povýšen do šlechtického stavu království Uherského, když byl dříve koupí získal panství Hodos a Kisdia. Byl řádný obchodník a velmi podnikavý. Po jeho smrti ujali se řízení domu jeho dva synové Jiří Šimon a Jan Šimon L. Stáli v čele předních průmyslových a dopravních podniků rakouských. Dne 8. března 1832 byli oba přijati do stavu šlechticů rakouských.

Strana 85

Jan zemřel bezdětek. Jiří zanechal ohromné své jmění (asi 50 mil.) jedinému synu Šimonu Jiřímu svob. p. Linovi. Týž zemřel 1876 a jím vymřela mužská linie rodiny Lina. Obrovské jmění přešlo na dcery posledního Liny, provdané za krále z Wimpffenu,

knížete Naurokordata., knížete Ipsilantiho a vévodu Castries. Rodině L. náleželo velmi mnoho panství v různých zemích, tak v Čechách Poděbrady a Kovanice, na Moravě Broumov, Velehrad, Rosice s Pršticemi, Veveří, Borotín, Malešice, Myslibořice a Hrotovice.
V častěji již jmenovaném parc. protokole , berní okres Rosice, obec Újezd z r. 1826, jsou uvedeny názvy těchto tratí polních : Čtvrtky (pro parc. Č. 164), Velký Žďár (165 – 286), Rybkách (pč. 237-368), Kopanina (p.č. 369-476), Nad Včelníkem (p.č. 477-708), U Mlýna (p.č. 709-876) , Nad Zahradami (p.č. 877- ?). (tak se jmenovávaly pozemky určené zelné řepě). Záhumenice (p.č. 1001-1105), Špičáky (p.č. 1106-1253), Markuvka (1254 - ?) . Následují pak par. čísla lesní, jejichž oddíly tu neuvedeny. Z toho a z názvu lesního oddělení Koroptvička, dá se usuzovati, že olánovité rozdělení lesní je snad data pozdějšího.
(upozornění : tamtéž vzadu popsány hranice).
Třeba ještě vzpomenouti roboty a vypsati ze čl. F.A. Slavíka , několik událostí o jejím zrušení, jež se událo r. 1848. Nutno předeslati

Strana 86

ještě několik všeobecně ji oceňujících vět…..
Lid někdy svobodný klesl tak v poddanství, že byl pravým nevolníkem vrchnosti. Roboty staly se již v drhé polovici XVII. století na některých panstvích dle úsudku samé úřední komise nesnesitelné. Ve stol. XVIII.

bylo ještě hůře. Lid tu zakusil nesmírně trampot a ponížení od vrchností a jejich úředníků a sluhů. Někde i krutě s nimi nakládali, je bičovali a mrskali.(viz. str. 43.48.52.69.73!)
Aby poddaným bylo ulehčeno, vydala císařovna Marie Terezie r. 1775 robotní patent. Dle něho zůstali poddaní, kteří až posud pěší robotu konali, také budoucně pouzí pěší robotníci, jakož i ti, kteří až posud s potahem robotovali, avšak přes 9 zl. 30 kr. roční kontribuce neplatili, budoucně žádnou jízdní, nýbrž jen pěší robotu konati měli. A pro pěší robotníky vyměřeno bylo takto : podruh nebo podruhyně ročně vesměs s jednou osobou 13 dní, chalupník, jenž přes 57 kr. neplatil, ročně s jednou osobou 26 dní, který více daně měl než 57 kr., ale přes 2 zl. 51 kr. neplatil, týdně 1 den, který více než 2 zl. 51 kr. , ale ne přes 4 zl. 45 kr., týdně s jednou osobou 1 ½ dne , který více než 4 zl. 45 kr. ale ne přes 7 zl. 7 ½ kr., týdně 2 dni, který měl více než 7 zl. 7 ½ kr. ale ne přes 9 zl. 30 kr. týdně 2 ½ dne, který měl více než 9 zl. 30 kr. a čožkoli nad to platil, 3 dni. Při jízdní robotě zůstali i dále již byli přes 9 zl. 30 kr. platili a s potahem robotovali , a ustanoveno bylo , že budoucně konati

Strana 87

má poddaný, který nebyl za víc nežli čtvrt usedlého (čtvrtsedlák) a tudíž přes 14 zl. 15 kr neplatil, s jedním kusem potahu týdně 3 dni, půlsedlák neplatě daně přes 28 zl. 30 kr. s párem potahu týdně 3 dni, a od sv. jana do sv. Václava týdně s jednou osobou

pěší roboty (dle str. 63 byli sedláci újezdští za čtvrt usedlého platíce kol 11 zl. kontribuce, jedině ……. platící 21 zl.) mohl se počítati za půlsedláka, který byl za víc než půl usedlého, avšak třičtvrtě usedlého nepřesahal, tudíž více daně měl nežli 28 zl. 30 kr ane 42 zl. 45 kr., s 3 kusy potahu týdně na tři dni, a od sv. Jana do sv. Václava týdně 2 dni pěší roboty s jednou osobou, který byl za více než třičtvrtě usedlého a cokoli nad to celý sedlák, a tudíž více než 42 zl. 45 kr. a cokoli nad to platil se 4 kusy potahu týdně 3 dni, a od sv. Jana do sv. Václava týdně 3 dni pěší roboty s jenou osobou.

Vlastivěda Ivančicka , str. 231 uvádí při obci Újezd tuto povinnost: z lánů (2)robotovali týdně ¾ roku s 3 koni nebo 6 pěšími, za ½ lánu (14) robotovali týdně ¾ roku s 2 koni a nebo 4 pěšími. Vlastivěda Bítešska str. 11 panství Rosice, pro Březinu, Újezd, ½ Zbraslavě a Zhoř: z pololánu 3 dni týdně od sv. Jana do sv. Václava roboty jízdní a 1 den týdně od sv. Jana do sv. václava 1 den roboty pěší. Je viděti kterak si uzákoněnou robotu vrchnosti upravovali.

Ty roboty poddaný lid byl povinen až do roku 1848, kdy konecně bylo s něho sejmuto poddanské zlo, člověka nedůstojné.

Již dne 14. prosince 1846 nařídil císař a král Ferdinand Dobrotivý, aby vykoupení roboty dobrovolnou

Strana 88

smlouvou bylo usnadněno a urychleno, ale nařízení to jen ponenáhlu se vykonávalo.

Když nastalo mocné hnutí r. 1848, žádali císaře v měsíci březnu z Čech, Moravy i jiných zemích rakouských, aby robota a poddanství vůbec byla zrušena.
Ferdinand Dobrotivý vydal pak 28. března t r. nové nařízení, jak praví „živou žádostí vedeni jsouce, abychom těžké břemeno naturálního robotování odstranili a nařídil“:
„Povinnost robotování ať přestane do roka podtou výminkou, aby se za ni tomu, kdo právo má, dostalo přiměřené náhrady ode dne, kde robota přestala.“
Dne 25. dubna t r. vydal konstituční zákon, jenž ustanovil dále :
§ 24 : Každý občan může se státi majetníkem usedlosti, každou zákonem dovolenou živnost provozovati,
§ 25 : platnost zákonů je pro všechny občany stejná
§ 27 : odstranění rozdílů měšťanských a politických i náboženských vyznání……,
§ 55 : nařizuje : „mezi první úkoly říšského sněmu, aby zkoušel návrhy o spůsobu náhrady z břemen rolních, o kterých jest ustanoveno, aby vakoupena byla.“
I zrušena byla robota nejprve na Moravě na sněmu dne 9. června 1848.

Strana 89

Teprve potom v červenci učinil na říšském sněmu poslanec Lidon návrh, aby zrušení obtížností

poddanských vysloveno bylo v konstituční listině zejména a obšírně, a Jan Kudlich, aby obmezení svobody svazkem poddanským pominulo, robota a desátek byl zrušen. Po dlouhém rokování aba návrhy přijaty 31. srpna 1848, načež hned 7. září vyšel patent, kterýmn bylo zrušeno poddanství, půda břemen zbavena, zrušena všecka břemena z poměru poddanství vyplývající a na gruntu spočívající. Za některá byla náhrada dána, za některá nic, za práva z osobního a poddanství nesměla býti náhrada žádána, jen za peáce a naturální a peněžité poplatky.
2. prosince 1848 nastoupil po Ferdinandovi I. (V.jako králi českém a uherském) příjmením Dobrotivém, františek Josef I., jenž prohlásil za svůj úkol spojiti všechny země a kmeny mocnářství v jeden veliký státní celek. 4. března 1849 prohlásil císař novou ústavu pro celou říši (zvanou s……) i na země uherské se vztahující. Ministr Bach pak provedl v letech 1849-1850 ……zřízení zemských. Vydán patent o vybavení selských statků, zaveden zákoník říšský k ohlašování zákonů všemi jazyky zemskými , zrušením původním. V Itálii zvítězil Radecký v pětidenním tažení.

Strana 90

13. března vzdal se zbytek maďarského vojska pod Iorgenem u Világoše. Pomoc Rusů vydatně přispěla

ke zdolání Maďarů. Strůjce maďarského odboje Košut(Kovsuth) uprchl ze země.
R. 1849 byly v oběhu papírové peníze. Pro nedostatek drobných byly děleny na čtvrtiny až osminy a tyto dílky za drobné přijímány. 1 čtvrtzlatka platila 15 krejcarů ve stříbře, nebo 37 ½ „šajnů“, 1 krejcar stříbra rovnal se 2 ½ krejcarů v šajnech, 1 zlatka platila 60 krejcarů ve stříbře nebo 150 krejcarů šajnových peněz. (Pamětní kniha psaná Veselým)
1850 nastaly nové ouřady. Byly voleny. Kdos měl nejvíce hlasů, ten se stal představeným nebo starostou. Měl pak starosta právo : udělovati povolení k ženění, povolení k muzice šenkýřům, pokuty ukládati do 10 zlatých. Domovní listy byly platné k cestování jako pasy.
Za starostu v Újezdě zvolen frant. Veselý, mistr hrnčířský, za prvního radního Václav Křivánek z č. 8, za druhého Frant. Hájek z č. 1., oba pololáníci, za výbory : Tomek františek z č. 4, Chatrný Jan ze 6, Kadaňka Tomáš ze 2, Hájek Josef č. 3, Kolka Václav z č. 5. Za náhradníky : Krejčí jan z č. 16, Krejčí František z č. 7, Křivánek Tomáš z č. 23, Vít Jan z č. 14, také výboři i náhradníci byli pololáníky.(pozn. viz str. 2)

Strana 91

Patentem z 31. prosince 1851 prohlášena ústava za neplatnou a patentem z 1. ledna 1852 slíbena rovnoprávnost

všem občanům a vydání základních zákonů dle nichž jednotlivé země měly dostati svá zastupitelstva. R. 1852 za starosty Veselého a za souhlasu ostatních sousedů postavena nová zvonička (stará dřevěná stála před č. 33, tehdy Chatrnovým). Zbudovali ji z dobrého materiálu, z kamene, o zdech 2 střevíce silných. Od sáhu se platilo 2 zl. 15 kr. stříbra. Zedníci byli z Velké Bíteše, Jan Bogr a Josef Hart. Obraz do kaple dal starosta malovati ve Veverské Bítýšce u malíře Palase. Stál i s rámem 12 zl. Obraz ten byl od poutníků Zbraslavských, vracejících se ze Křtin do kostela ve Zbraslavi donesen, od p. faráře Františka Edclmanna posvěcen. Dva mládenci v průvodu slavném za přítomnosti p. faráře a p. učitele Ignáce Bezstarosti a mnoha lidu donášejí obraz do kaple, která se posvěcuje.
Den sv. Františka Serafínského je od té doby v obci svátkem. Koná se průvod do Zbraslavě , kde se za obec slouží mše sv., po mši sv. se ubírá průvod zpět do kaple.
Však ale za obecní peníze byla kaple (zvonička) vystavěna. (pozn. str. 3)
R. 1855 zavedeno na Moravě 6 krajských úřadů, jež podřízeny úřadům zemským, prvou instanci tvořily okresní úřady, většinou smíšené, tj. i soudnictví vykonávající.

Strana 92

Obec Újezd náležela tehdy ke kraji Brněnskému, okresu pak Ivančickému.
O obecním hospodářství poučují nás účty z r. 1859. Vydání:

1. panu učitelovi za dříví koleda *8 zl. 82 kr.*
2. starostovi za 24 cest na správu do Rosic

po 63 kr.	*15 zl. 32 kr.*
3.starostovi do Ivančic skrz rekruty	*84 kr.*
4. starostovi na cestu na visitaci	*51 kr.*
5. na orlíčka(pojištění) pastoušek	*1 zl. 80 kr.*
6. písařovi celoročně	*24 zl. 20 kr.*
7. poslovi ročně	*5 zl. 84 kr.*
8. svůrka ke zvonku	*13 kr.*
9. na noviny	*4 zl. 97 kr.*
10. na ……..sýpky	*35 kr.*
11. starostovi na cestu do Ivančic k reklamaci	*84 kr.*
12. domašovskému kaplanovi za mši s.	*20 kr.*
13. inkoust	*10 kr.*
14. důchodek	*68 kr.*
15. marka(známka) za obecní peníze	*30 kr.*
16. poslovi zbraslavskému přídavek	*1 zl. 53 kr.*
17. rekrutům v Ivančicích	*3 zl. 58 kr.*
18. starostovi v Ivančicích	*4 zl.*
Hutařovi za troubení	*8 zl. 40 kr.*
19. poslovi do Ivančic	*97 kr.*
20. starostovi na 2 cesty do Zbraslavě	*40 kr.*
21. starostovi do Ivančic (skrz koně)	*2 zl.*
22. na s. Jiří při setí lesa	*5 zl. 30 kr.*
23. do Ivančic na písaře, spisujícího rekruty	*1 zl. 75 kr.*
24. za lesní semeno	*90 kr.*
25. milosrdným do Brna	*1 zl.*
26. starostovi na cestu do Rosic skrze konskripci	*63 kr.*
27. Pazourkovi a Tomkovi(plnomocni projednávání školy Stavovské)	*1 zl.*
28.za marku na kvitunk	*12 kr.*
29. přirážka na vojsko do Krokočína	
30. poslovi ze Zbraslavi s cedulkou na rekruty	
31. ……do Ivančic, spisoval rekruty	*70 kr.*
32. doplatek na obecní…….	*1 zl. 24 kr.*
Přirážka na vojenské potřeby	*1 zl. 31 kr.*
Pokořským	*30 kr.*
Kalendář	*20 kr.*
Starostovi do Domařova skrze potravní daň	*63 kr.*
Za mši sv. farářovi	*1 zl. 35 kr.*
Za formanku pro doktora k oč.neštovic	*1 zl.*
Za zákoníky	*1 zl. 20 kr.*
Pazourkovi do Ivančic	*30 kr.*
Za tabulu na kontribuci	*37 kr.*
……..Za dříví……	*8 zl. 82 kr.*
Sluhovi od zvonění	*1 zl. 60 kr.*
Inkoust a papír	*20 kr.*
Doplácet na equivalent	*99 kr.*

Strana 93

Vydání (pokračování)

Za škodu u studně Markuvky	*8 zl. 40 kr.*
Za světlo celoročně	*2 zl. 10 kr.*

Za trávu do pastoušek	*1 zl.*
Za obecní žebřín	*1 zl. 55 kr.*

Suma vydání	*139 zl. 30 kr.*

Příjem

…….od Jana Bogra	*5 zl. 25 kr.*
……..od Josefa Hájka	*10 zl. 29 kr.*
Od vrchnosti	*12 zl. 90 kr.*
Od Vodičkovky (byla manželkou lesního)	*5 zl. 55 kr.*
Za Žlíbek od Jana Tomka	*24 zl.*
Od Jana Krejčího	*17 zl.*
Za obecní honbu	*9 zl.*
Z hlíny od havířů	*20 zl.*
Z tálků ve Ždářích	*18 zl. 87 kr.*
Z tálků v Zelené	*20 zl.*
	---
součet	*142 zl. 77 kr.*
Když tedy celoročně příjem vynáší	*142 zl. 77 kr.*
A celoroční vydání	*139 zl. 30 kr.*
	---
ukazuje se nadbytek	*3 zl. 47 kr.*

15.11.1859 *V.Křivánek, starosta*
Frant.Tomek, radní
Jakub Pazourek výbor
Jan Kadaňka soused
Ant.Krejčí soused

Čtenáři zamysli se nad tím, co podtrženo!
Obec půjčuje peníze ! Má příjem z pozemků,
Honitby, bílé hlíny!
Strana 94

R 1859 vypukla válka s itálií. Vrchní velitel……. se neosvědčil, poražen byť u ……. 4.června. Císař ujal se vrchního velení, byl však po bitvě u Sorferina nucen

ustoupiti. Mírem uzavřeným r. 1859 v Zurichu vzdal se František Josef I. Lombardie. Tíseň finanční, …..válečné, nespokojenost národu přinutili císaře, že propuštěn dr.Alex Bach z ministerstva a oznámeno národům, že císař míní zavísti jednotu říšskou na základě konstitučním, čili ústavním.

Říjnový diplom z r. 1860 prohlašuje, že právo zákonodárné v budoucnosti bude vykonáno jen za součinnosti sněmů zemských a říšské rady. Němci se však autonomii odpírají, poněvadž se obávají o svou umělo vyvolanou většinu. Povolán proto císařem Schmerling, jenž vypracoval návrh nové ústavy, která 26. února 1860 prohlášena.

Mezi staršími spisy nalézá se německá listina nadepsaná: „Vermarkungs und Stanzbeschreibungs Urkunde“ k níž připojen českoněmecký dodatek a plán. Nadpis její by asi po česku zněl : „Listina o stanovení hranic a jich popsání.“ Sepsána jest od c.k. pozemkové vyvazovací a upravovací místní komise č. 1 na základě vyřízení narovnání c.k. místodržitelství ze 13. prosince 1860 č. 36.461 v příčině rozloučení společného majetku a užívacích práv mezi velkostatkem Rosickým / majitel baron Lima) a obcí Újezdem rozdělených a vyměněných pozemků.

Strana 95

Statek Rosický a obec Újezd měla společná majetková a užívací práva na par. č. 72,73,78,495,609, 1253 a 1254. Následkem oboustranného

narovnání obdržel z těchto částic velkostatek Rosický do svého jedinečného vlastnictví par.č. 72 a 73 (u dvorské stodoly), obec újezdská přijímá parc.č. 495,609,1253,15254. Výhon (par.č.78) zůstává společný. Táž obec odstupuje velkostatku Rosickému pozemky par.č. 1378,1418,1422,1428 a 1413 (není tu omyl v přepsání?), 1378 jsou Brodky, 1413 louka ve trati U roztrhané hráze vedle cesty do rapotic nalevo,(neříkalo se jí druhdy Na suchých?), 1422 a 1428 jsou bývalé louky v Hloží (špatně V louži) dotýkající se lesního oddílu Lišky a na protější straně hranic Jakubovských (snad druhdy Na tabulích řečené?) jež cesta do Rapotic hrázkou přetíná. Par.č. 1413 nenalézám na připojeném pláně, není tu dnes les? Není myslitelno, že by se ho vzdali! Názvů „na suchých“ „ na……..“užívá. tyto louky, nyní vesměs v panském lese (lépe ve státním) otvrzují doměnku, že tu všude prostíraly se obecní pozemky, neboť v sousedství jejich lze všude zříti zůstatky po orbě, jaks…….. Velkostatek Rosický odevzdává obci Újezdu pozemky pod parc.č. 1057,1058,1108,1145,1436 (viz.plán) kromě těchto statek Rosický při dodatečné smlouvě postoupil obci

Strana 96

parc. č. 1735 a část parc. 1437 o rozloze 142 m$^{2.}$ *(Ve spisu následuje popis a ohraničení, hraničníky značí)(Smlouvu podepsali : Václav křivánek starosta, Fr.Tomek radní, Jan*

Kadaňka, Ignác Chatrný, Vít Jan, An.Krejčí,a Tomáš Křivánek. Smlouva uložena do zemských desek1863 a do pozemkové knihy v Ivančicích 7.4.1864).

Obecní účty za r. 1861 uvádějí se v příjmech :
z dobytka od domkařů 14 zl.
R. 1861 konány volby v obci. Komisařem při volbě jmenován Fran.Hans, kancelista okr.úřadu v ivančicích. Zvoleni : Václav Křivánek, pololáník č. 8, starostou, frant.Tomek pololáník č. 4, radním, Jan Kadaňka ½ láník č. 2, radním, Jan Pazourek, Tomáš Křivánek č. 23, An.Krejčí č. 19, Josef Hájek č. 3, Jakub Hájek č. 1 – všichni pololáníci.Stalo se tak 25.února.
Téhož roku voleno 30 poslanců do sněmu. Volitelem za obec byl Jan Kadaňka. Ač na národní význam voleb Mudr. Franzem upozorněn, musil na nátlak z božího požehnání voliti s Němci.(vlastní vypravování). R. 1862 se již v jedenáctém týdnu oralo a selo. Podrobné účty za léta 1862-1863 chybí.
1863. Na pokrytí zbraslavského kostela křidlicí a pobití věžky plechem placeno 200 zl. a 80 zl. r.č.
Rok byl suchý a mrazivý. V červnu i červenci byly mrazy. 20.července zmrzla bramborová nať, jaři a zemáků urodilo se málo, řepa skoro žádná. Již od roku 1860 má pololáník František Tomek nálevnu. Před tím naléváno v č. 27, bylo vrchnostenským. Bývali tam panští lesníci, pak již domkař Hrášek.

1864. V účtech zapsaný a zakoupený los 1 zl. na nemocnici, dává tušiti svízelné počátky veřejné nemocnice v Ivančicích.
18. července 1864 volba výboru a 31. července starosty. Starostou zvolen Tomáš Křivánek z č. 23, I. radním Ant.Krejčí č. 19, II. Fr.Sedláček č. 20. Výbory zvoleni pololánící: Jan Kadaňka, Jan Hájek, Frant.Tomek, Jak.Pazourek č. 9, Jan Vít č. 14. Náhradníky : Frant.Krejčí č. 16, Jan Kolka č. 5, oba pololáníci, pak Josef Chatrný a Fr. Křivánek č. 24, domkaři.
R. 1864 byl teplý. Všeho obilí urodilo se hojně, obilí zlacinělo, žito se platilo 2 zl. I méně, oves za 1 z.l, ječmen za 2 z.l po měřici. Zemčata za 80 kr. i níže. Mnoho však hnila. Ant. Krejčí volitelem do kontr. sýpek. 1865 byla zima zlá. Sněhu mnoho, někde do ½ sáhu výšky, před i po sv. Josefu silné mrazy.
V noci ze 24. na 25. června vyhořela p. starostovi stodola, bylo prý založeno. Téhož roku obdržela obec povolení na výstavbu kovárny (bývala druhdy dole v dědině v č. 17). Účty z r. 1865 uvádějí : za noviny 5 zl., pochůzky do Zbraslavě skrze školu, rekruti jedou do Brna, sečení rybníka, starosta jde voliti silniční výbor, plán na kovárnu – 7 zl. 50 kr. atd.
R. 1860 po vánocích silná zima, která dlouho trvala. V máji pomrzlo mnoho žit, mnohý ano zrna nevymlátil. V Polsku musela býti žita za zelena posečena.

Od roku 1848 zápaseno zjevně i tajně mezi Rakouskem a Pruskem o prvenství v Německu. Zápas ten přerušen, když dánský král Kristián IX. Vydal novou ústavu platnou i pro Šlesvik, jíž podánštiti se snažil německé obyvatelstvo této země. Němců se ujalo Rakousko i Prusko, vypovězena malému Dánsku válka, jež skončila odstoupením Šlesvycka atd. O tuto kořist se Rakousko s Pruskem rozešlo, spor ten vedl r. 1866 k válce. Při Rakousku stála většina spolkových států německých , s Pruskem pak menšina a Itálie, stále pomýšlející na Benátsko. Na jihu Italiáni sice poraženi na suchu i na moři, na severu zvítězili u Králové Hradce(3. července 1866). Prusové, vtrhli na Moravu majíce namířeno na Vídeň. V srpnu však již uzavřen mír. Rakousko zaplatilo 15 miliónů náhrady. Od 1. do 15. září Prusové odtáhli. Za stravu pruského pěšáka placeno 30 kr., za koně 60 kr. denně. Z Újezda byli na přípřeži Jan Vít s 1 párem koní, Jakub Pernička s 1, Jakub Hájek se s koňmi vrátil, byli však u Olomouce postřeleni, 1 mu doma uhynul, dostal náhrady 100 zl. Vít a Pernička obdrželi v náhradu koně vojenské. Dle účtů z r. 1866 rukoval Matěj Sedlák (dostal 1 zl.) boje se zúčastnil Jan Křivánek z č. 8 (dle vypravování). Také v Újezdě byli Prušáci (Prajzi), zemřel tu Fr. Sýkora (pěší pluk pomořanský a pochován na Výhoně bez kněze).

Paní Anna……., vdova po učiteli ve Zbraslavi, dostává pensi od obce 9,94 zl. Ve Žďářích se kácí, obec prodává klestí, třísky. Obec si vypůjčuje od Tomáše Jesenského a Frant.Veselého peníze. Trží za maso od myslivce 11,44 zl., od drába 9 zl., za kůže 10,95 zl. (účty) Žito po žních bylo od 4-5 zl., zemčat bylo dosti.

1867 napadlo 24. května mnoho sněhu. Neuškodil však. Od Jana Krejčího za stavební místo placeno 60 zl, za honbu přijato 14 zl. Janu Hájkovi dáno za krávu 36 zl. 50 kr. (za maso strženo 12,99 zl. od sousedů, pak 2 zl., od Kadaňky 1 zl., vydáno Spružinovi za maso 26 zl., za býka 43 zl., cestné p. starostovi 10 zl.,P. gruntovnímu

za volbu 9,25 zl., 20 losů na ivančickou nemocnici 2 zl. Vyúčtování nikde ! Bylo po vojně!

1868 byly na krajině u Boží muky postaveny 3 chalupy, Pečínkova č. 42, Chatrného č. 45 a Josefa Krejčího č. 44, v dědině Tomáše Kadaňky č. 47 a Tomáše Křivánka č. 48. Za …… v dědině platil Kadaňka 2,18 zl., Tomáš Křivánek pak 3 zl. V příjmech uvádí se Jakub Pazourek, jemuž se předává 18.11. na hotovosti 183 zl. 18 kr. Byl tehdy starostou?

tamtéž splácí Tomáš Křivánek za stavební místo 75 zl., Tomáš Kadaňka 59 zl. 88 kr. Pastoušky se pokrývaly došky. Hlídačem polním je Křivánek Frant.? Účtují se : železo na kříže 2,25 zl. A za kříže 15 zl. 10 kr., za tabulku na kříž 5 zl., ještě za kříže 1 zl. 65 kr. Brňákovi při stavění kříže 1 zl. Za rohlíky pro děti

při svěcení kříže 2 zl., za kříž nově zbudovaný85 zl., muzikantům při svěcení kříže 6 zl. Míněn tu kříž proti myslivně na křižovatce, bývalé horské cesty(od Stanovišť k Rapoticím).
Účty :
1869. Na žito hojná úroda, jařiny potloukly kroupy. Dvojí semeno zůstalo na poli. Stalo se 2. srpna v pondělí o 7. hodině odpoledne.(pozn.viz str. 9). Inženýru Boučkovi placeno 19 zl., hutařovi přídavek pro pány 5 zl. Snad komisionelní jednání o katastru?
1870. Volba obecního zastupitelstva. Výsledek : starostou Jan Kadaňka z č. 2, I. radním Ant. Krejčí, II. Jakub Pazourek.
R. 1871 vypočítán obecní příjem na 542 zl. 43 kr. Ve vydáních uveden plán na pastoušky 4 zl., šerpy pro banderisty 50 kr.(účastenství na táboru!). Jednotlivá vydání ani nespočítána! Úroda – žito bylo od 4 zl. do 4 ½ zl., ječmen až 3 ½ zl., oves až 12 zl.(kde příčina?) Dle seznamu bylo tehdy tálků ve žhářích 23. Jména nájemců : 1. Veselý, 2. Jos. Chatrný, 3. Kadaňkovka, 4. Čechovský, 5. Frant. Chatrný, 6. Jos. Krejčí, 7. Tomáš Kadaňka, 8. Jan Hájek, 9. Jan Pernička, 10. Jan Vít, 11. Jos.Křivánek,12.Jan Tomek, 13. Fr.Spružina, 14.Karel Šmídek,15. Fr. Chatrný, 16.Ant.Tomek, 17.Fr. Hájek, 18.Fr. Soukup, 19.Jos. Chatrný,20. Řežabina,21. Karel Šmídek, 22. Fr.Pernička, 23. jan Chatrný. Nájemné 1 zl. 15 kr. Jako nájemníci v Zelené uvádějí se :
1. Fr.Křivánek,. 2. Řežanina, 3. Josef Kolka

Strana 101

4. Jan Hájek 5. vdova křivánková, 6. Tomáš Kadaňka, 7. Frant. Hájek, 8. Jan Krejčí,, 9. Jos. Krejčí, 10. Franc. Chatrný, 11. Tomáš Jesenský, 12. Frant. Chatrný, 13. Josef Chatrný, 14. Jan Vít, 15. Frant. Křivánek, 16. Ant. Tomek, 17. Josef Chatrný, 18. Frant. Soukup, 19. Jan Tomek, 20. Frant.Pernička, 21. Václ. Dvořáček, 22. Jos.Pernička.
Nájemné z dílku 1 zl. 30 kr. U Žlíbku bylo 20 dílců po 30 kr. pronajatých . Nájemci neudáni.
R. 1872 : Příjem za honitbu 30 zl., za hlínu 85 zl. a 36 zl. a 123 zl., od Václava Křivánka 50 zl. (za stavební místo), za hlínu ještě 8 zl. 33 kr., za býka 115 zl., od Vinc. Brichty 30 zl. (za staveniště?) atd., součet neuveden.
Ve vydání: útrata při pohřbu Čechovského 15 kr., za pohřeb 4 zl. 62 kr., za býka 54 zl.,do Zbejšova skrze „les“ (nabídka) 2 cesty 2 zl., na pivo 10, prase 14 zl., atd. Zůstalo na hotovosti 152 zl. 41 kr.(?) Jakub Pazourek má za obcí 200 zl.r.č. (Ú) Úroda hojná. Oves až přes 2 ½ zl., zemčata po 2 zl. Vystavěny nové pastoušky, stály 600 zl. Dostavěna i nová škola ve Zbraslavi, Janem Kratochvílou, stav. z Ivančic . Stála kol 7500 zl., obec Újezd zaplatila 931 zl., velkostatek za Újezd 1357 zl. Učitelem ve Zbraslavi Byl Václav Čech, farářem p. Frant. Edelmann, oba rodem češi. Téhož roku bylo velmi dlouho teplo, bez sněhu i mrazu. Houby rostly až do prosince. V měsíci říjnu johody podruhé dozrály, třešně rozkvétaly. (v Újezdě sice ne, ale přišlo to v novinách, viz str. 10 a 11)

Strana 102

Rok 1878 vykazuje 10 zl. Úroků z domkařských peněz, r. 1865 úrok z obecního výkupu domkařských 10 zl. 80 kr., od Kvarty na pařezy, za dříví ve Žďárech, z čehož lze dovoditi, že náklad na školu ve Zbraslavi hrazen byl stavebním dřívím, čisté v počátku účty počínají páchnouti alkoholem (položky u žida), Tomkovi 25,91 zl., po skončené správě 21.11.1873 má Jak. Pazourek za obcí 8 zl. 2 kr. Téhož roku selo se 13. týden, lidé stonou na osýpky, mnoho jich umírá, nejvíce dětí v únoru a březnu.Žito je ve žních za 5 zl., ječmen přes 4 zl., oves přes 2 zl. 50 kr., zemčata až 2 zl. Z 9. na 10. srpna uhodilo do panského dvora, zabit byl v ovčírně 1 škop a 2 omráčeni. Pacholkům Adolfu Prokšovi a Fran. Hráškovi neublíženo. Ve střeše roztříštěn krov a roztlučeno několik křidlic. (pozn. Viz str. 10)
R. 1874 přijato od Kadaňky z obecního lesa 40 zl., peníze přijímá i Penička, ve vydání četné jsou položky na studni (studnařovi, také za prach), týkající se snad nové studně naproti č. 3?, časté cesty úředních osob do Brna, dar na chudé děti 3 zl., pokuta za Tomka 10 zl. Na Martina padá sníh a leží až do konce března 1875, jsou velké mrazy, žita na slámu dosti, zrna málo, pšenice byla až po 6 zl.(poprvé jmenována v záznamech), žito za 4 zl., ječmen za 3 zl. Až 3 zl. 50 kr., oves za 2 zl. V noci ze 6. na 7. října vyhořeli Jan Kolka, J. Chatrný a Jan Tomek. Příčina ohně neznáma. Všichni tři pojištěnci obdrželi náhradu. Jan Tomek , domkař 130 zl.,

17. července zastřelen byl Luvík Krejčí od druha Karla Sobotky na pytláctví. Viník potrestán 2 měsíci vězení. Dodatečně uvádí se volba z r. 1878 : Jak Kolka starostou, I. radním jan Pernička, II. Jan Pazourek, výbory – František Tomek, Jan Kadaňka, Jan Vít, Jan Křivánek, náhradníci – Čeněk Brichta, Ant. Tomek, Tomáš Kadaňka, Jan Spružina, všichni domkaři. Zápisy Veselého a jeho činnost jako tajemníka se končí. Zanechal po sobě památku, která by bedlivě uschována býti měla. Byl to muž zkušený, prozíravý a úpřímný vlastenec. Přál vzdělání, jehož cenu náležitě poznal. Odešel do Stanovišť. Před smrtí odkázal 100 zl. Škole Stavovské, aby úroky pobírala k svému dobru. Oč vynikal nad své současníky!

Účty (sešitové) za r. 1875 psány jsou již na podzim jiným pisatelem. Ruka je mladší, vyúčtování provádí Václ. Čech, učitel ze Zbraslavě. Z r. 1876 zachován seznam daněmi povinných, který znázorňuje vzrůst obce i jejího obyvatelstva.

Č.1 Strášák Fr., ½ láník
2. Kadaňka Jan, ½ láník
3. Hájek Jan, ½ láník
4. Tomek Fr., ½ láník
5. Kolka Jan, ½ láník
6. Chatrný, Komárek ½ lánici
7. Krejčí, rolník
8. Křivánek, rolník
9.Chatrný V., platí dom.daň
10. Křivánek Fr., dom.daň
11. Herman M.,dom.daň

Č.12 Spružina Jan, mlynář
13. Neruda Vinc., mlynář
14. Vít Jan, ½ láník
15. Jesenský Jan, ½ láník
16. Krejčí Fr., ½ láník
17. Krejčí Jan, dimkař
18. Hájek Fr., domkař
19. Krejčí Ant., ½ láník
20. Sedláček Fr., ½ láník
21. Pernička Jan, ½ láník
22. Tomek Jan, domkař
23. Křivánek Jan, ½ láník
24. Křívánek Fr., domkař
Tomáš,domkař
25. dvůr panský
26. Spružina Fr., domkař
27. Hrášek Fr., domkař
27. Hvězda Pavel,domkař
28. Kovařík Fr., domkař
29. pastoušky obecní
30. Mrhač Fr., domkař
31. Chatrný Josef,domkař
32. Vít Jan, domkař
33. a) Pernička Josef,domkař
33. b) Chatrný Fr., domkař
34. Hájek Jan, domkař
35. Pernička Fr., domkař
36. Tomek Ant., domkař
37. Tomek Jan, domkař
38. Brichta Jan, domkař
39. Kolka Josef, domkař
40. Křivánek Josef, domkař
41. Chatrný Jan, domkař
42. Hájek Josef, domkař
43. Pečínka Karel, domkař
44. Krejčí Josef, domkař
46. Krejčí Josef ?
45. Chatrný Fr., domkař
46. Křivánek Fr., domkař
47.Kadaňka Tomáš, domkař
48. Křivánek

49. Nedvěd Fr.
50.
51. Pokorný Josef
52. Sedlák Matěj
53. Brichta Vinc.
54. Tesař Josef
55. Křivánek Václav

Rozdělením č. 22 vzniklo č. 56, z bývalých chlévů panského myslivce při č. 27 vzniklo 57 a 58, z č. 33 a) číslo 59, z Pazourkovy výměnky (chalupy) č. 60. Vše mezi lety 1876 až 1889.

Strana 105

Ve vyúčtování za r. 1876 chybí 55 položek. Vytrháno! R. 1877 vykazuje větší obrat. Příjmy činí 860 zl. 54 kr. vydání již 950 zl. 95 kr., schodek 90 zl. 41 kr. Také rok 1878 končí schodkem. Činí 167 zl. 73 kr. V r. 1877 zvolen starostou Jan Pazourek, I. radním Strašák František, II. Kadaňka Jan, výbory – Vít Jan, Krejčí Antonín, Pernička Jan, Křivánek Jan, Tomek František. R. 1878 zastřelil Vinc. Brichta svou manželku roz. Antonii Kadaňkovou, byla v těhotenství. Zanechala 4 dítky.

Dodatky

Ku str. 99 odst. 3

R. 1868 usnáší se obecní výbor dne 20. srpna, aby se od plochy „návsí“ parc. Č. 1521 prodalo na 2 domky po 65 …. Pro vysloužilé ženaté vojíny. Dle protokolu byli pracovníky v uhelných dolech a nebylo pro ně v obci bytu. (snad Tomáš Kadaňka a Tomáš Křivánek? Starostou byl tehdy Jan Vít, radními J. Pazourek a Fr. Krejčí, výbory – Jan Kadaňka, Fran. Tomek, Tomáš Křivánek, Václav Křivánek (č. 23), Jan Kolka, František Veselý zapisovatel. (protokol se zachoval) 1874 Moravský zemský výbor (č. 18.116 ze dne 24. září 1874) povoluje na žádost Dr. Rudolfa z Otto, zástupce …. pana Šimona, svob. pána Lina, podanou 20.8.1974, na základě § 97 obec řádu odprodej tří stavebních míst z parc. Č. 78 po 64 …. Josefu Tesaři, manželům Vincenci a Antonii Brichtovým a Václavu a Františce

Strana 106

Křivánkovým (oparveno dle obec.protokolu ze 24.června 1874.Stalo se za starostování Jana Kadaňky z č. 2, radních Jakuba Pazourka č. 9, Ant. Krejčího, Fr.Tomka č. 4, Jana Víta č. 14, Fr. Sedláčka č. 20, Jana Kolky č. 5- výborů. Zapsal Veselý. Čtver. Sáh se prodal po 2 zl. 60 kr.Tím se od č. 28, pak
34, 26 uzavřela nová řada domků v „kolonii“.
Obec chce stržené peníze věnovati na konkurenční příspěvek na stavbu školy ve Zbraslavi, nemá prý v obecní pokladně hotovosti (protok. 2)
Kdežto seznam na str. 103 je dosti rozsáhlý, jsou ve volebním seznamu uvedeni za I. sbor : 1. Baron Lina, 2. Obec, 3. Tomek František, vol.,4. Pazourek Jan,v.,5. Krejčí Ant.v.,6. Krejčí Frant.,v., 7. Pernička Jan v., 8. Křivánek Tomáš r., 9. Strašák Frant.r., 10. Vít Jan r., 11. Kadaňka Jan, 12. Chatrný Jan r., (za nějž volí poručík Jan Kadaňka, Č 1.,9.,10. nevolila)
Ve II. sboru : 13. Sedláček Fr. v., 14. Hájek Jan v., (č.d. 3), 15. Křivánek Jan r. , 16. Kolka Jan r., 17. Krejčí frant. r., 18. Rufeisen Jan kupec, obchodník, 19.Neruda Vinc., mlynář, 20. Spružina Jan, mlynář, 21. Jasenský Jan v., (musil míti již odprodáno polí pánům).22. Hrášek Fr. domkař, 23. Krejčí Jan, domkař, 24. Pečínka Karel, domkař, 25. Brichta Vinc. domkař, 26.Hájek Jan, domkař, 27. Kadaňka
Tomáš, domkař, 28. Rous J. v. ze Stanovišť, 29. Přibyl Frant. v., Zbraslav, 30. Pernička Jos. domkař,31. Fousek Jan,domkař, 32. Křivánek Fr. domkař, 33. Hermann Martin,domkař, 34. Spružina Fr. ,35. Křivánek Fr., 36.Chatrný Josef,domkař.

Seznam těchto uspořádán dle výše daní. Datováno 1876. Podtržení užili voleb.práva. Jsou závislí voliti ve II sboru.

Strana 107

Zvoleni byli : Tomek františek, Pazourek Jan, Strašák Jan, Křivánek Jan, Pernička Jan, Krejčí Antonín,Kadaňka Jan, Vít Jan, všichni povoláním rolníci.
1877 Dominik Hrášek (tak napsáno v pramenu) č. 27, hostinský, se vyjadřuje, že svou hospodu Levi Hanolovi pro syna jeho Heinricha pronajal, aby nálev v č. 9 v Oujezdě provozoval. Hanol nenalíval ano v č. 9 ani 27., platil Hráškovi 80 zl. nájemného.
K odst. 1 strana 107. Pazourek Jan zvolen starostou, Strašák František a Kadaňka Ja radními.

Pokračování od strany 105
1882 pronajaty nově obecní pozemky. Ve Žhářích 22 kusů (1 dvojitý) po 1 zl. 35 kr., Žlíbky – 11 kusů (1 dvojdíl, 1 čtyřdíl a 1 trojdíl), dílec po 40 kr., Zelená – 19 + 2 kusů po 1 zl. 50 kr. (třeba připojiti ještě 20 po 1 zl. 50 kr.), U mlýna 2 kusy, první po 7 zl. 10 kr, druhý 7 zl. 40 kr., dle zápisu. Nájemci se spokojují s cenou vyměřenou a nepřihazují na sebe.
1883 dne 25. května uzavřena nová honební smlouva. Honební právo od 1.7.1883 – 30.6.1889 ponecháno lesnímu úřadu v Rosicích za 30 zl. Za obec podepsali : Josef Pelc – starosta, Jan Kadaňka, č. 2 a Jan Křivánek č. 3 – výboři.
1885 – soupis oprávněných voličů vykazuje ve 3 (nové) volebních sborech počet 63.
I. sbor má voličů 10, velkostatkář baron Hirsch, obec a 8 rolníků, II. sbor má voličů 10, kromě 2 mlynářů, také 8 rolníků a III. Sbor má 43 voličů.

Strana 108

Zvoleno 9 rolníků členy výboru, jiní náhradníci, mezi nimiž se vyskytují v I. sboru Křivánek Jan , č. 46, domkař a Linger Adolf, obchodník.

Za starostu zvolen františek Strašák, radními Nekuda František, a Křivánek Jan, č. 8. Strašák 4. dubna 1886 stěhuje se do Zbraslavě (opuští č. 1, jež obsazuje žid Hautler, obchodník), proto konána volba nového starosty, jímž zvolen 9. května Křivánek Jan, rolník, č.d. 23. Č. 1 přestalo tedy býti sídlem selským.

Ač na str. 63,69 a 73 viděti, jak obyvatelé obce zdaněni byli a jak se poplatkovost, vlastně pořadí v poplatkovosti měnilo, uvádí se soupis voličů ze 2 .ledna 1889:

1. Baron Hirsch	*1110 zl. 59 kr.*
2. Obec	*97 zl. 04 kr.*
3. Pazourek Jan, rolník, č.d. 9	*58 zl. 15 kr.*
4. Tomek František, rolník, č.d. 4	*54 zl. 68 kr.*
5. Kadaňka Jan, rolník, č.d. 2	*43 zl. 74 kr.*
6. Krejčí Antonín, rolník, č.d. 19	*43 zl. 35 kr.*
7. Pernička Jan, rolník, nezletilý, č.d. 21	*42 zl. 44 kr.*
8. Křivánek Jan, rolník, č.d. 22	*42 zl. 28 kr.*
9. Nekuda František, rolník, č.d. 16	*41 zl. 08 kr.*
10. Vít Jan, rolník, č.d. 14	*40 zl. 36 kr.*
11. Sedláček František, rolník, č.d. 20	*40 zl. 26 kr.*
12. Křivánek Jan, rolník, č.d. 8	*39 zl. 68 kr.*
13. Chatrný Jan, rolník, č.d. 6	*38 zl. 73 kr.*
14. Kolka Jan, rolník, č.d.	*38 zl. 59 kr.*
15. Pelc Josef, rolník, č.d. 3	*37 zl. 93 kr.*
16. Krejčí františek, rolník, č.d.7	*36 zl. 68 kr.*
17. Hautler Z.obchod, č.d. 1	*16 zl. 06 kr.*
18. Špaček Antonín, mlynář, č.d. 13	*15 zl. 02 ½ kr.*
19. Spružina Josef, mlynář, č.d.	*14 zl. 56 ½ kr.*
20. Franěk Bohumil, myslivec, č.d. 25	*12 zl. 63 kr.*
21. Hemala leopold, obchod, č.d.9	*12 zl. 05 ½ kr.*
22. Strašák františek, rolník ze Zbraslavi	*11 zl. 84 kr.*
23. Krejčí františek, domkař, č.d. 17	*7 zl. 96 kr.*
24. Křivánek Antonín, domkař, č.d. 27	*5 zl. 66 kr.*
25. Bokr Jan, řezník, č.d. 4	*5 zl. 55 ½ kr.*
26. Tesař Josef, domkař, č.d. 54	*5 zl. 16 kr.*

27. Nerudová Františka, podruh, 5 zl. 15 kr.
28. Doubek František, kovář, č.d. 53 4 zl. 92 ½ kr.
29. Hájková An. Domkař, č.d. 34 4 zl. 87 kr.
30. Chatrný františek, domkař, č.d. 45 4 zl. 84 kr

Strana 109

31. Pernička Jan, obuvník, č.d. 10 4 zl. 53 kr.
32. Rous Josef, rolník, Stanoviště 4 zl. 52 kr.
33. Pernička Josef, domkař, č.d. 33 4 zl. 11 kr.
34. Přibyl František, výměnkář, Zbraslav 3 zl. 62 kr.
35. Vaverka Jan, kovář, č.d. 38 3 zl. 31 kr.
36. Pečínka Karel, truhlář, Zhoř 2 zl. 83 ½ kr.
37. Chatrná Marie, obchod, č.d. 33 2 zl. 83 ½ kr.
38. Křivánek František, domkař, č.d. 46 2 zl. 75 kr.
39. Melkes František, domkař, Stanoviště 2 zl. 65 kr.
40. Křivánek Václav, domkař, č.d. 55 2 zl. 60 kr.
41. Tomek Antonín, domkař, č.d. 36 2 zl. 56 kr.
42. Fišer Jan Stanoviště 2 zl. 43 kr.
43. Kadaňka Tomáš, domkař, č.d. 47 2 zl. 34 kr.
44. Hájek Jan, domař, č.d. 43 2 zl. 19 kr.
45. Hájek František, domkař, č.d 18 1 zl. 90 kr.
46. Křivánek Josef, domkař, č.d. 41 1 zl. 71 kr.
47. Krejčí Marie, domkař, č.d. 36 1 zl. 70 kr.
48. Spružina František, domkař, č.d. 26 1 zl. 63 kr.
49. Patas František, Stanoviště 1 zl. 58 kr.
50. Hermann K., domkař, č.d. 11 1 zl. 56 kr.
51. Hemala František, domkař, č.d. 31 1 zl. 54 kr.
52. Křivánek František, domkař, č.d. 50 1 zl. 54 kr.
53. Sedlák Mat.,domkař, č.d. 52 1 zl. 54 kr.
54. Kovařík František, domkař, č.d. 28 1 zl. 53 kr.
55. Krejčová Filipíny, domkař, č.d. 56 1 zl. 53 kr.
56. Kolka Josef, domkař, č.d. 39 1 zl. 52 kr.
57. Tomek Jan, domkař, č.d. 37 1 zl. 51 kr.
58. Sedláček František, domkař, č.d. 22 1 zl. 50 kr.
59. Křivánek Josef, domkař, č.d. 24 1 zl. 50 kr.
60. Mrhač František, domkař, č.d. 30 1 zl. 50 kr.
61. Vít Jan, domkař, č.d. 32 1 zl. 50 kr.
62. Chatrný Jan, domkař, č.d. 1 zl. 50 kr.
63. Hájek Josef, domkař, č.d.42 1 zl. 50 kr.
64. Krejčí Jan, domkař, č.d. 44 1 zl. 50 kr.
65. Křivánek Jan, č.d. 48 1 zl. 50 kr.
66. Nedvěd František, domkař,č.d. 49 1 zl. 50 kr.
67. Pokorný Josef, domkař, č.d. 58 1 zl. 50 kr.
68. Hvězda Pavel, domkař, č.d. 57 1 zl. 50 kr.
69. Plocek Jan, domkař, č.d. 58 1 zl. 50 kr.
70. Koza Josef, č.d. 3 1 zl. 20 kr.
71. Burian Josef, Stanoviště 1 zl. 18 kr.

Toť obraz obce dle předpisů daňových z r. 1888. 2 sídla selská, č. 1 a č. 15, rozprodána, proto tolik voličů ze Stanovišť i Zbraslavě. Nemohli domácí osadili

svou půdu! Obchod přechází do rukou křesťanských, také hostinec. Mezi voliči „myslivec“ Franěk Bohumil, rodem z Čech, světa znalý, knížete Ypsilantiho bývalý myslivec.

Strana 110

Se vzrůstem obce vzrostl i počet obyvatelstva. Tak v r. 1888 Bylo dětí školou povinných přes osmdesát. Dostalo se jí z podnětu okres. Dozorce škol Adolfa Kubeše, nařízení, aby vystavěla vlastní školu. Občané se rozmýšleli. Ve Zbraslavi však chystali se využiti váhání obce Oujezda, připravují chystající se na rozšíření své trojtřídní školy na pětitřídní. Na obou stranách hrozí tedy větší platy. Již došlo pozvání za Zbraslavě, aby podepsali jejich žádost. Dík provázanosti lesního B. Fraňka a přízni p. faráře K. Wolfa podařilo se přesvědčiti Oujezd v dobro vlastní školy. Nejvíce přispělo pro vyslovení se pro vlastní školu to, že poučeni, že největší poplatník, platí skoro 2/3 všech přímých daní , ponese většinu nákladu, občané pak si náklad svůj odpracovati mohou. I rozhodli se pro školu v místě. Vyslaná komise z Brna schvaluje staveniště, sdělaný plán a rozpočty výnosem okresní školní rady schváleny (16.11.1888) . Dražba …… dála se 15. března 1889. Stavbu vydražil p. Metoděj Rythar, stavitel z rosic, který z vypracovaného rozpočtu stav. Vondrášem, rovněž z Rosic, slevil 10 %. Rozpočet v obecním archivu uložený činí :

Stavební podmínky jsou obsaženy ve spise ze 22.3. 1889. Dle nich uloženo podnikateli, aby 1.4.89 stavbu započal a 15. srpna t.r. ukončil a odevzdal. Za členy stavební komise zvoleni za obec Jan Křivánek, rolník č. 8, Jan Pazourek, rolník č. 9, znalcem zvolen Jos. Vondráš, stavitel z Rosic. Za velkostatek pověřen p. Stephan, správce.

Strana 111

Na výplatu řemeslníků vypůjčeno ze záložny občanské v Ivančicích 5000 zl. Obec obrátila se o podporu na zemský sněm a J.V. císaře Františka Josefa I. Z císařské kabinetní kanceláře obdržela 100 zl. Obě žádosti psány v advokátské kanceláři Dr. Dvořáka v Ivančicích za honorář 4 zl. Z peněz vypůjčených vyplácel starosta Jan Křivánek z č. 23. Dovoz stavebnin obstarávali místní rolníci, z nichž někteří na náklad stavební velmi málo dopláceli. Třeba tu vzpomenouti, že na dodaném písku (nikoliv říčním) , srazil jim p. Stephan 30 zl. Nebylo tedy vše bezvadné. 20 . srpna odbývána komise, která zjistila vady tyto: schody na podlahu nalezla dřevěné, nad chlívem pak strop dřevěný, místo klenutého. Nařídila úpravu k níž nedošlo. Ostatní úchylky obsaženy v opravení účtů z r. 1989. Hned po odbytém schválení stavby zajeli pp. Starosta a lesní, aby vyjednávali skrz učitele. Přikázán do Oujezda službou Matěj Mertens. Dotud definitivní podučitel v Rosicích, též rodák z Rosic, jenž 9. září 1889 počal vyučovati. Odpoledne 15.9. konáno slavnostní otevření za hojné účasti domácích i přespolních. Školu vysvětil dp. Karel Wolf, farář zbraslavský, jenž i k lidu promluvil. Delší řeč proslovil i p. Alois Hrudička, okr. školní dozorce. Po svěcení sešli se ost. hosté a úřad domácí v bytu učitelově, kde nákladem obce pořádáno pohoštění, jež oživovali členové spolku „ ……“

Strana 112

z Rosic, jehož členem býval jmenovaný již místní učitel. Na straně 100 uvedenému výtahu odpovídající svazek volebních spisů měl přibalený tento návrh na sepsání žádosti:
Předmět : Usnesení na nařízení slav.c.k. okresního soudu v Ivančicích ze dne 8. února 1889 č. 1539 týkající se přidělení obce k nově zřízenému c.k. okresnímu soudu ve Velké Byteši.
Obecní výbor se na všeobecné přání zdejšího obyvatelstva jednohlasně vyslovuje nejen pro přidělení k nově zřízenému c.k. okresnímu soudu ve Velké Byteši, nýbrž spolu žádá, aby za tou příčinou ze svého dosavadního okresu naše obec vyloučena byla. (v Oujezdě 25.3.1839). Přistoupila tím obec naladěná Vyřeší, aby je podpořila v ucházení se o zřízení okresního soudu. 24. června 1839 vykonané volby obecního výboru jeví se takto :ve III. Sboru zvoleni Jan Křivánek, rolník č. 8, František Nekuda, rolník č. 16, a Jan Křivánek, rolník č. 23. Náhradníky : Ant. Křivánek, domkař č. 27, Josef Tesař, domkař č. 54.
Za II. sbor zvoleni :Josef Pelc, rolník č. 3,Jan Kadaňka, rolník č. 2, Jan Pazourek, rolník č. 9. Náhradníci : Ant. Krejčí, rolník č. 89, a Frant. Hemala, domkař č. 31.
V I. sboru : Leopold Hemala, kupec č. 9, Jan Bokr, řezník č. 4, a Fran. Krejčí rolník č. 7. Náhradníci : Jan Vít, rolník č. 14, a Jan Kolka, rolník č. 5.
Divno, že I. sbor volil L. Hemalu a Jana Bokra. Jimi vcházejí do obecního zastupitelstva dva „noví“ totiž nerolníci.

Strana 113

Na důkaz jak obecní účty se změnily od r. 1359 (str. 92), uvádí se výtah ze schválených účtů za r. 1889 :

Příjem –

1. ze jmění nemovitého	*136 zl.*
2. ze jmění movitého a) spravedlnosti	*204 zl.*
b) úroky z ob. kapitálů	*10 zl. 39 ½ kr.*
3. příspěvek do okr.školní pokladny a pro službu zdravotní (přirážky 8% a zdravotní)	*127 zl. 11 ½ kr.*
vybrané školné	*137 zl. 30 kr.*
rozličný příjem	*1 zl. 77 kr.*
	---
součet	*616 zl. 58 kr.*

Vydání –

1. státní daně atd.eqivalent z ob.pozemků	*10 zl. 87 kr.*
2. platy, diety a odměny	*125 zl. 30 kr.*
3. správní výlohy	*25 zl. 67 kr.*
4. policejní výlohy	*10 zl. 04 kr.*
5. chudobinství	*6 zl.*
6. okresní školní pokladně odveden příspěvek	*89 zl. 85 ½ kr.*
7. školní paušál	*137 zl. 30 kr.*
8. školní potřeby věcné	*50 zl. 35 kr.*
9. jiné výdaje	*19 zl. 61 kr.*
10. výdaje způsobené úředními výkony a nařízeními státních úřadů	*25 zl.*
11. vojenské záležitosti	*17 zl. 60 kr.*
12. mimořádné výdaje	*89 zl. 31 kr.*

----

součet 606 zl. 90 ½ kr.

Srovnáním příjmů a vydání vzniká 9,68 ½ přebytek.

Strana 114

V sezení obecního výboru ze dne 16. října 1890 předloženy konečné účty týkající se stavby školy. Jevily se takto :

1. účet zednického mistra Rejtara 3782 zl. 18 kr.
2. účty za stavební dříví(lesní úřad Rosický)1531 zl. 69 kr.
3. účet majitele cihelny ve Zbraslavi(J.Přibyl) 1059 zl. 28 kr.
4. odměna cihláři 1 zl. 25 kr.
5. za dovoz kamení a písku a jmenované hmoty 1607 zl. 68 kr.
6. účet p. Světlíkův za křidlici 20 zl. 90 kr.
7. účet z cihelny ze Zakrab(Hradecký) 158 zl. 76 kr.
8. Ondřeji Šedovi a Hložkovi za vápno 286 zl. 45 kr.
9. mimořádná vydání 902 zl. 34 kr.

Součet 9030 zl. 45 kr.

Ze součtu vyřadil zástupce velkostatku (viz.str.111) 30zl.

Zbývá: 9000 zl. 45 kr.

Usneseno všemi hlasy, aby veškerý náklad splacen byl do konce r, 1893. Za r. 1890 třeba zaplatiti 2860 zl. 43 kr., za tím účelem třeba vybírati 149 % přirážku. Tatáž vybrati se má i v r. 1891. Zbytek má býti splacen v l. 1892 a 1893.

Dle školního účtu vybráno na 149 % v r. 1890 přirážce
od velkostatku 1654 zl. 77 kr.
od obce 907 zl. 23 kr.
v r. 1891 z obce 425 zl. 89 kr. a 63 zl. 84 kr.= 489 zl. 73 kr.
od velkostatku 1127 zl. 30 kr.

----

součet 4179 zl. 03 kr.

Poněvadž výše splátek svrchu určená vzrůstala novými školními každoročními výdaji a splácení bylo velmi

Strana 115

liknavé ze strany menších poplatníků, hodlal výpomoci obecní starosta nařídiv vykácení části lesa Žďárů, jak již dříve postupováno při splácení nákladu na novou trojtřídní školu ve Zbraslavi. Rostlať vydání r. 1892 nařízeným založením školní zahrady, tj. rozšířením jejím na „Výhon“ a zřízením školní pumpy. Nařízení okresní školní rady v Brně 10. června 1891 č. 1415 šk. A z 9. listopadu 1892 č. 2831 šk. ve Velkém Meziříčí, koncem m. června vyškolena školní obec z Brněnska a přidělena k Velkomeziříčsku. Počal úřadovati nově zřízený c.k. okresní soud a berní úřad ve Velké Byteši (viz. str. 112). V roce 1393 vybírána 135 % obecní přirážka (viz. účty 1898). Schváleny novému starostovi Ant. Vítovi, rolníku č.p. 14. Mezi nováčky v obecním výboře uvádí se František Hakl č.p.5, druhdy Kolkovo. Zajímavý doklad (dokument):
protože nová škola postavena na číslici 78, kteráž společně náležela i obci i velkostatku, a tu 44 a zastavěno a na díle plochy i zahrada založena, tu na účelem zavedení Mnichovského pořádku úřadu, aby novému účelu věnované plochy byly odepsány bývalým majitelům a nově označeny. Požádán tedy zemský výbor, který vyjádření obce schválil, č. 22.516 ze dne 28.8.1892, podepsán Judr. Frant. Šrom. Vyjádření velkostatkářů podepsáno na c.k. generálním konzulátu v Paříži, kde podpis barona M.v. Hirsche, 1892 ověřen a změna pak v zemských ….. 2. října 1892 v Brně označená. Dodatečně zapsáno i u c.k. okr. Soudu ve Velké Byteši, v obecním archivu (česky a německy).
17.7.1892 povolena v obci sbírka na školní radovánky. Sebráno 22 zl. 17 kr.
Koncem roku 1893 skončeny práce na letní tělocvičně, školní studni a školní zahradě. Školní studně vyžádala si nákladu skoro 100 zl.

Strana 116

R. 1893 na podzim otřásla se obec za příchodu nevítaného hosta – břišního tyfu, hlavničky. Sklál 2 nadějné syny z č. 20 Františka a Dominika Sedláčka. František vedl hospodářství své matce Marii. Dominik byl přiženěn na č. 10. Mládi opustili tento svět. Krátký byl jich život. Jimi vyhynul rod Sedláčkův. Na upomínku této hrozné ztráty postaven byl mateří kříž u cesty ke Žďárům.
13.3. téhož roku opustil své ……P. Karel Wolf farář ve Zbraslavi. Zanechal pověst pravého kněze, přítele chudých. Zvlášť byl příznivcem škole Újezdské. Faru administroval p. P. ……Novotný, býv. Kaplan v Deblíně, který shora vzpomenutý kříž posvětil. 7. pak července nastěhoval se na faru ve Zbraslavi dp. P. Jan Komorád, dotud farář v Žebětíně u Brna. Bývalo zvykem, že na faru ve Zbraslavi ustanovováni bývali kněží z Čech, z patronátu knížete Schonburg Hartensteina, jemuž i polesí Zbraslavské náleželo. Ti ovšem i své vlastní lesní na správu revíru povolávali. Typickými byli osobami dp. P.K.Wolf a lesní Jung, jehož dceři se dostala as v 9 letech správa pošty ve Zbraslavi. Obec Újezd byvši přidělena této poště získávala lepšího spojení se světem. Mívala pak již každodenní poštu , pochůzku obstarával Frant. Křivánek z č. 46. Tehdy nabyla Zbraslav i četnického stanoviště o 1 muži. Poměry bezpečnostní se také lepšily.

Strana 117

1894 počátkem ledna řádí ve škole spalničky. Proto se škola do 24. 1. zavírá. 14. července konána ve Zbraslavi kanonická visitace. Pumpa naproti myslivně se opravuje. Na Hroby staví se nový, dřevěný kříž. Z Brna objednán kamenný kříž z bílého nedědického mramoru a umístěn při vchodu do dědiny, při cestě na Markuvku, u Pelcovy krajiny. Vzpomenuté kříže téhož roku posvěceny. Kamenný stál v Brně 130 zl. Od dovozu vyplaceno 12 zl. Dřevěný vyrobil František Krejčí z č. 17 za 2 zl. 50 kr. Výloh při svěcení bylo 5 zl 42 kr. Posvěcení vyžádalo si nákladu 6 zl. P. farář byl pohoštěn u p. starosty Ant. Víta.
12. srpna 1894 podána žádost o zavedení vyučování ručním pracím.
1895 trvalo chladno až do konce března. V zimě ještě ubírají se 3 Újezdští, starosta Hemala a pisatel do Velké Byteše. U Koškova přidružuje se jakýs cizinec Haller se představuje, od firmy Smekalovy. Rozpřádá se hovor o potřebě požárových stříkaček, o hasičských sborech. Ještě před Vyřeší slibuje jednatel firmy, že obec navštíví. Dostál slovu. Výsledek všeho? Zaslání stříkačky i hasičského výzbroje na úvěr. Zřízen hasičský sbor, opatřen pracovní oblek. Tak založen spolek dobrovolných hasičů jenž čítal počátkem skoro 30 členů činných. Dostalo se mu v počátcích pokynů od sboru Rosického, jehož se tu vděčně vzpomíná. Stříkačka zavezena pod kůlnu starostovu, odkud dopravena do

školního dřevníku, kde si pobyla více než 7 hubených let. Žně po deštivém jaře byly suché a velmi příznivé. Mořivá horka vysušila vypráhlou zemi.
Potměšilý listopad zamořil obec záškrtem. 25 bylo onemocněných, 5 životů zákeřné nemoci podlehlo. Školní dítky zůstaly ušetřeny.
Účty z t.r. podpisují 1896 noví lidé v samosprávě: Josef Tomek, horník a František Krejčí, domkař č. 17.
R. 1896 počato na škole s vyučováním ručním pracím. Téhož roku konána v zimě ve škole odpolední nedělní pobožnost. Tou dobou zemřel Josef Hloska, místní lesní. Polesí zdejší svěřeno dozoru lesního v Příbrami, p. Brunnerovi. I držiteli panství , bar. Hirschovi, bankéři a ochránci židů, přestřihla sudička nit života. Dědictví jeho nastoupila choť jeho Klára, rozená Bischofsheim. 26. dubna pořádána v Újezdě první pěvecko deklamatorní zábava, jejíž výnos dostal se školní knihovně. Do zvoničky (24.5.) dán nový obraz sv. Františka, náklad naň sešel se sbírkou na podzim 1895 pořádanou děvčaty Pánovcovou, Plockovou a Pelcovou . Sebráno přes 12 zl. Obraz maloval farář, u něhož T. Komorád, nyní farář zbraslavský , býval v Čechách kaplanem. Červenec roku 1896 byl mokrý a chladný . Srpen horší, obilí v mandelích porůstá, co se sveze shnije. Ani brambory se nevydařily. Takový studený a mokrý srpen nebyl – dle novin 127 let.

Strana 119

4. dne m. října sešel se obecní výbor, Ant. Vít, hospod. Hemala, Jos. Pelc, Frant. Hakl, Jan Křivánek č. 23, Ant. Kadaňka, Fran. Krejčí z č. 37 a Josef Tomek, aby pojednal o návrhu, má-li býti požádán zemský výbor, aby nařídil silničnímu výboru ve Velké Bíteši, aby postavil silnici II. třídy z Březiny do Újezda. Přítomní návrh přijímají a zákonem určené podmínky(tj. bezplatné postoupení půdy, její urovnání, Kopání země, větší část dovozu kamení a štěrku, plniti se zavazují. Zápis se zachoval).Dle účtu obecního splaceno firmě Smekalově za stříkačku požárovou 300zl. + 400 zl = 700 zl. Tamtéž vykázána subvence st. mor. Zem. Výboru 100 zl. Obecní přirážka byla 36 %. Obec přispěla školním dětem na vánoční stromek 4,47 zl. R. 1897 započal velmi mírným lednem. Leden bez ledu a s četnými mlhami. Dětem školním opuchují tváře. Obličej křečkovi s naplněnými lícními torbami podobný mají. (příušní žlázy) V květnu zamlouvají se časté deště. Jen ten Pankrác (12.5. neměl poškoditi třešní). 23. května pořádá tu hospodářský spolek Velkobytešský první v obci přednášku . Účast je hojná . Koncem května oznámen případ záduchy (černého kašle). Škola se 15. červnem zavírá. Záducha 4 oběti si vyžádala mezi dětmi do 1. roku. Žně smutné. Chléb drahne. 23 kr. stojí 1 kg mouky, pecen domácího chleba o váze do 4 kg 70 kr. Ještě doplácejí se nedoplatky se stavbou školy . Výkonů ubývá. Václav Křivánek a Fran. Hájek se zakupují, první 30 zl. druhý
18 zl. Rozšiřují své dvorky v stodůly. Ouřad koná

cesty ve příčině silnice. Obec platí porodní bábě do Stanovišť. Led se vozí až s hor! (viz.leden)
Od 1. ledna 1898 nová indust. Učitelka Karla Táborská ze Křižanova. Na obci nový starosta Ant. Kadaňka, z č. 2. Ve výboře čerstvé síly : Petr Sedmík, rolník a Jan Chatrný, domkař. 28. dubna bouře s krupobitím. Pod okapy krup až na 3 dm vysoko. Nejvíce utrpěly polnosti mezi újezdem a Krokočínem. Odepsáno na daních 134 zl. Silniční výbor zadává obci opatření staviva a dovoz 1460 m³ kamene, 735 m³štěrku, 220 m³ písku, sám ostatní výdaje uhradí. Teprv na druhé vypsání, dle něhož stavba silnice do roka skončena býti má, hlásí se podnikatel Neth.Rejthar z Rosic. příznivec obce, inženýr vřele se obce ujímá. Na stavbu silnice však již dohlíží p. inž. Mach.
5. června sestoupili se členové okr. Hospodářského v místě v místní hospodářskou besídku. Obec splácí výzbroj hasičskou prvními 100 zl. Na první dětské radovánky se sbírá u Hemalů a v konzumním spolku „Svornosti“ jenž založen již 1896. Obec přispívá na radovánky (31. 7. konány) 4 zl. Úroda je pěkná. Sociální otázka tluče i na brány zdejší obce. I tu se pořádají veřejné schůze, na nichž mluví říš. poslanec Hybeš. Místo lesního opět obsazeno. Správce skladu v Pohořelicích je zastává.

Tragickou smrtí – krávou byv oběšen hyne pasáček krav sloužící u Jana Chatrného, čís. 6 Jambor ze Stanovišť. Čí vinou ?

Strana 121

Konají se přípravné práce na nové silnici. Cestmistr prohlíží lom, Pásovcovi na Březině vyplácí se za půdu 5 zl, platí se od kopání štěrku, od rozhazování štěrku a písku atd. R. 1899 počíná povážlivým úkazem zdravotního stavu, 4. leden vykazuje 24 případy spalniček.
167 % přirážka obecní dává tušiti, že obec bude míti hojně výplat, aby uspokojila na silnici pracující. Vypůjčuje z občanské záložny v Rosicích 1326 zl. Všude živý ruch. Zde se kope, tam se naváží, jinde se štěrkuje, tu opět příjemce materiálu vraští starostlivé čelo, také Pánovec a Brůža na Březině naléhají na vyrovnání a i do té mládeže školní vjedou choutky po cestování, 30.5. koná zájezd do zvěřince Kludského ve Velké Bíteši těšíc se z laskavosti 3 rolníků, kteří ji tam a zpět dopravují. Všechno v živém pohybu. I svou vlastní porodní bábu B. Krejčovou má opět obec, neopovrhujíc druhou přespolní ze Stanovišť. Na strážce pokladu se odevšad útočí, i p. Hemala je uspokojen 50 zl. za látku na pracovní oblek hasičský . Žně jsou příznivé, úroda slušná, ceny nízké, obec schopna dalších výplat, i výpůjčku v Rosicích (1326 zl.) hradí. 21. října porušena klidná mysl občanů. U Vítů hoří stoha i stodola : Ohníček si děti udělali . Ochotníci obdarovali školáky 16 zl., chystáť se vánoční stromek

s podílkou. Baronka Klára Hirsch-……. dobrotivá to paní umírá a sníh se sype a sype

Strana 122

rubáš ji tká bělostný, ve spousty sněhové vzrůstá a posmrtné chystá lůžko hynoucí zvěři. Tam v dáli na Ostravsku vystupují příšera – stávky a časté schůze u nás nevěstí naději v pokojný čas.

R. 1900 s přirážkou 102 % znamená v obecním hospodaření ještě značná zatížení. Novinkou v účtech jest Korunové číslo. Psány jsouť účty v měně již korunové. Ta zavedena zákonem ze dne 2. srpna 1892 v Rakousko-Uhersku. (před tím byla rakouská měna) Dle korunového čísla razily se : zlaté 20 koruny, zlaté 10 koruny, stříbrné koruny jakosti 0.835, vybíjelo se jich z 1 kg čistého stříbra 239.521 a ze stříbra uvedené jakosti 200 kusů. Koruna – K – dělila se na 100 haléřů – h – a 2 k rovnaly se bývalému 1 zl.
niklové 20 h váhy po 4 a 10 h , váhy po 3 g
bronzové 2 h váhy 31/2 g a 12/3 g.
Aby se zlaté peníze příliš neotíraly, vydávala za ně rakouskouherská banka papírové peníze, bankovky, deseti, dvaceti, padesáti a stokoruny.

Stávka vypukla i na Rosicku, zasáhla i místní horníky a prodloužila se až k nepřečkání. Nespokojenost vzrůstala, až vyvrcholila v nepředložený čin -

přepadení stávkokaze L. z Hlubokého. Teď teprve rozčeřila se zvlněná hladina. Zatýkání, vyšetřování a soudy jsou ještě v živé paměti. O úspěchu snad stávky vysloviti se mi nechce. Za spásání obecních pastvin v r. 1900 platí již jediný pouze poplatník. Hemala a Kadaňka vypraveni do Líšně pro ……

Strana 123

Mezi splácející se nedoplatky uvádí se i Živnostenský spolek 25 K 62 h. I ten byl vyčerpán. Téhož roku 1900 splácí se i výzbroj hasičský. Velkostatek, tj. centrální ředitel Svoboda odvolával se, že objednán bez jeho svolení. (tak tomu i bylo) Zdráhal se platiti. Hledáno tedy východisko. Uplatnilo se i zde: „vyčkej času.“ Baronku Hirschovou zastával někdy její příbuzný šl. Goldšmíd. Jeho přízní postaveny četné obytné domky na panství. Doslechli jsme, že je v Rosicích. Rychle se tam vypravujeme. Když jsme v ředitelně až v příliš hlasitém hovoru (V.H. a M.) rozevrou se dveře a vkročí p. G. Táže se po příčině příliš živé konverzace. Pan ředitel si stěžuje. Pan G. dává pokyn, aby deputace odešla, že se věc vyřídí. Jak se vyřídila ukazují podepsané účty. Na škole vyměněna křidlice. 102 % přirážka vypsána. Žně pohodlné, úroda slabá. Není konce stoupání cen. Dobytek není čím krmiti. Prameny vysychají, nemůže se seti. Prázdní se tedy Markuvka. Vzpomínaje často, že správce Kobierski ještě za Ypsilantiho knížete vám učinil nabídku na vodovod. Chtěl umožniti výnosnost panského dvora, jenž později pronajal. Vy jste odmítli. Podejte štěstí ruku, když se nabízí. Přichází tak zřídka!

Teprve po Dušičkách dalo se do deště . Prší až do konce listopadu. Dočkáno se listopadové vody.

Strana 124

R. 1896, v lednu , zaslali domkaři z Újezda stížnost mor. zemskému výboru, žádajíce také o zprávu, jsou-li povinni platiti obecní přirážky a stýskající si , že jsou obecním výborem zkracováni takto :a) Z 1 kusu hovězího dobytka je na nich žádán poplatek 1 zl. 50 kr, z kozy 60 kr. Dobytek pase se na obecním pastvisku, po žních na polích. Rolníci honívají dobytek na pastviny lepší a neplatí za pasení do obce ničeho. b) také jsou domkaři nuceni spravovati obecní cesty, a zdráhají-li se , hrozí se jim terorem, c) i na správu pumpy se od domkařů poplatek žádá, rolníci neplatí na opravu, ale vodu berou, d) domkaři přejí si vysvětlení, co se rozumí 8 % školní přirážkou a z jakých důvodů musejí platiti i na školní palivo, e) dotazují se dále : I. mohou-li rolníci vyhrabávati z lesa stelivo a rozdíleti si je, II. káceti dříví, a III. bráti z obecních luk trávu. Dle opisu originálu, opis v obecním archivu. Stížnost vyřízena výnosem zemského výboru ze dne 15. června 1895 č. 26.245 : Zemský výbor usnesl se ve svém dnes konaném sezení na tom, že stížnosti ze dne 22. února a 10. března jakožto neodůvodněny jsou zamítnuty . Důvody :
Konaným vyšetřováním na místě samém, k němuž stěžovatelé byli pozváni, avšak se nedostavili, bylo zjištěno,

že pastva na obecních pozemcích v Oujezdě oddávna na jisto však také v době r, 1863 a 1863 ……
Za pasení na týchž pozemcích obecních platiti museli

Strana 125

určitý poplatek, a to poplatek, proti jehož zapravována stížnost se vede.

Tím nabyli rustikalisté k pozemkům oněm práva bez platného pasení dle § 63 sb.ř. a mohlo býti o něm jen v tom případě pochybováno, kdyby již v roce 1864, to jest v době vydání obecního řádu a nikoliv teprve teď mu bylo odporováno. To však se nestalo, a ani stěžovatelé nestvrdili. Na témž důvodu spočívá právo rustikalistů, bráti hrabačku z lesa a trávu z obecních luk, ovšem jen potud, pokud toho pro své hospodářství potřebují.
Poněvadž se zjistilo, že ve dvou případech uživatelé lesa stelivo z něho vybrané prodávali, usnesl se obecní výbor, aby jeden z nich, Leopold Hemala zaplatil do obecní pokladny náhrady za stelivo, a to obnos 1 zl. 50 kr., kdežto druhému Františku Nekudovi, vzhledem k nuznému jeho postavení, náhrada tato byla prominuta.
Jmenovaným vyšetřováním bylo dále zjištěno, že rustikalisté z bezplatného užívání obecnin, platí veškerou na obecniny ty vypadající daň sami ze svého, z čehož plyne, že by práva onoho bezplatného užívání jen v tom pádě pozbyli, kdyby daň tu dále ze svého platiti nechtěli. Ale případu toho rovněž dosud není. Domkařům dovoluje se sice pásti na obecních oněch

pastvinách, avšak pod tou podmínkou, když odvádějí starobylým zvykem, poplatek potvrzený.
Zrušiti neb zmírniti – již náleží zemskému výboru

Strana 126

a jest stěžovatelům volno, aby z té příčiny obrátili se na obecní výbor.
Přirážka školní, která r. 1896 počínajíc ustanovena jest na 10 =, spočívá na ustanovení zákonem, přirážky pak obecní, jak výborem zemským byly povoleny, obnášely pro rok 1892- 136 %, pro 1893 – 135 %, pro r. 1894 – nebylo žádné. Kdežto pro rok 1895 – povolena 21 %, to však stěžovatelům jen výminečně sdělujeme, neboť usnesení obec. výboru o vybírání přirážek se každoročně v zákonité lhůtě na obci veřejně oznamuje. A jest tedy věcí stěžovatelů samých, aby se o zájmy své starali a zbytečnými dotazy pak vyšší úřady zemské neobtěžovali.
Příspěvek na palivo školní náleží do věcných potřeb školních, kteréž tudíž také veškeří poplatníci školní obce zapravovati musejí.
O tom se obecnímu představenstvu v Újezdě , soudní okres Velká Bíteš, podává zpráva s tím nařízením, aby komisionální útraty 32 zl 12 kr. do 14 dnů zaslalo na zemskou pokladnu v Brně.

V Brně dne 15. června 1895
Zemský hejtman, náměstek Šrom
(jen dle nepřesného opisu, nikoli originálu!)

Krátký obsah stížnosti na straně 124 svědčí, že o samosprávu počínají se zajímati již i domkaři, do té doby odvislí na svých chlebodárcích a snaží se i

Strana 127

spolupůsobili ve správě obecní. Cítíce, že dosud byli podnoží, na níž založen blahobyt jiných, chtějí býti účastni i zisku, jenž se z jejich závislosti a neuvědomělosti, řinul do kapes cizích jiných. Počínají čísti, usuzovati, odříkají se alkoholu, zhoubce celých dřívějších generací a utíkají se ku svépomoci. Výsledkem těch snah bylo <u>založení potravního spolku „Svornost</u>“ r. 1896. Šestnáct lidí z Újezda a Stanovišť, většinou horníků, odvažuje se postaviti na vlastní nohy. Neměli, abych užil slov jednoho z nich, ani 100 K úspor do začátku a byli nuceni si peníze vypůjčiti. Šetrností, vespolnou důvěrou a spoluprací proniknuli opanovali všechen drobný obchod v obci a okolí a dodělali se pěkných výsledků. <u>Prvním ředitelem byl Tomek Matěj (z č. 36), jednatelem Tomek Jos, (z č. 37), a pokladníkem Karel Spružina (z č. 26), všichni horníci</u>.

***ke straně 120**. Výdaje na novou silnici Újezd – Březina. Veškerá planýrka, urovnání půdy, 1379 zl. 15 kr., zhotovení jízdní dráhy a válcování 3786 zl., 92 kr., 5 nových kanálů 241 zl. 55 kr., nový železný most 343 zl. 14 kr., dláždění 175 zl. , celkem 5.926 zl. 46 kr.*

Pokračování strany 127

R. 1901 byla zima necita. Až – 16 C ukazuje teploměr. Jař je krásná, bez poskvrny. Naděje na úrodu se ujímá. 24. února t.r. usneslo se obecní zastupitelstvo

Strana 128

aby se o „honební“ majitelé pozemků dělili. Měsíc duben přináší dle rozpočtu nadělení 50 % přirážky, kteráž se odůvodňuje náhradou za lom a nevyplaceným dovozem kamene na silniční stavbu. Obec si vypůjčuje od Emila Tomka 300 K. Za tři měsíce : červen, červenec a srpen jeden toliko vydatný déšť. Proto jařiny nízké, jetele málo, otava žádná. Domkaři prodávají kravičky, není však kupců. V železářství krise. Těžce jsou naši hutníci postiženi! Dědic baronky Hirsch ..ereutkové , svob. pán De Forest, majitel statku, se žení. Nevěsta mu přináší 40.000.000 K věna ! Maličkost! Zájem by mělo vzbuditi odstupní smlouva, vypracovaná u c.k. notáře Judr. Josefa Krka ve Velké Bíteši a těmi, již odstoupili půdu na silnici, pak výkaz ploch a silniční plán. Účty obecní vykazují výplatu voliteli za IV a V kurzii. Volební právo v V. kurzii měl 24 letý muž, zdržoval se aspoň 6 měsíců v obci, byl-li tam tak dlouho usedlý. Voličové IV. kurzie měli i právo voliti v kurzii V.

R. 1902 zima mírná. V únoru ráno i + 7 C. Za to v březnu a dubnu sníh. Za starostování Petra Sedmíka, členů výboru Jana Perničky, Jana Křivánka z č. 8, Ant. Tomka z č. 4, rolníků, pak Jos. Tomka, K. Spružiny a Jiřího Chatrného, domkářů, probírám obecní rozpočet, v němž v odd. III. V položce 9. obsaženo : „Na přípravné práce

k odstranění nouze o vodu pitnou, navrženo 200 K.“ Proti tomu podává Vydra, na statek Rosický, odpor, neboť

Strana 129

vidí v ní skrytý zárodek chystaného vodovodu. Výnosem zemského výboru ze 13. května 1902 č. 28.408 nařízeno položku tu, ze společného rozpočtu vyloučiti a přesunouti ji s výjimkou daně pozemkové na daň z domů, živností, čímž by v obci byly bývaly přirážky dvoje. Tím zastrašeni, ač řešení to 1. června přijali, upustili od svého dobrého úmyslu a myšlenku vodovodu pohřbili. V témž rozpočtu v rubr. X schváleno 250 K na vazbu, krytbu, zednické a klempířské práce spojené s opravou zvoničky, kterážto oprava provedena nákladem 240 K 74 h. (viz.účty) Tamtéž viděti z poznámky pana starosty, že domkaři odpírají poplatek z dobytka (nedoplatek 91 K 80 h.) 24. dubna t.r. střetli se Újezdští s manželi Josef a Františka (č. 10) a Karel a Antonie (č. 28) Matouškovými z Krokočína ve věci rušení držby. Hlavní přelíčení položené na 7. května 1902, 3 hod. odpoledne, na parc. 199 v Krokočíně, bylo prý velmi živé, že okresní soudce tasil šavli. Krokočínští vyšli vítězi. (spis obžalovací v obecních spisech). Výdělková daň „Svornosti“ činí 42 K 80 h., Hemalova 34 k 20 h. z obchodu smíšeného zboží, 34 k 20 h. z výroby kořalky a 9 K 20 h z výroby sodové vody.(tabela z r. 1902) Úroda byla neobyčejně pěkná a dne 7. září všechna pod střechou. Školní děti podarovány 10 K 35 h. ochotníky, konají výlet do Brna. Ovoce nedozrálo, trháno za zelena, pálena

slivovice. Kol 19. listopadu třeskutý mráz, děti jdoucí do kostela (Alžběty) sotva ho snášejí.

Strana 130

1903 dne 22. ledna projednávaný obecní rozpočet schvaluje 500 K na stavbu hasičského skladiště. Lámán však t.r. jen kámen a přitesáno dříví. Požádáno o povolení vybírati 50 % obecní přirážku. Mor. Zemský výbor výnosem č. 42.338 ze dne 7. února 1903 schvaluje bezplatně postoupení obecní plochy ku stavbě okresní silnice z Újezda do Zbraslavi – Březiny. Vše to počato dr. Krkem, jenž se přestěhoval do Mor. Krumlova, končí advokátní kanceláří Judr. Maxe Zeisola v Ivančicích. 19. dubna 1903 přijímají starousedlí za obecního pastýře Josefa Kováříka za těchto podmínek :
1, od každého obdrží ročně 7 čtvrtí nebo 77 kg žita, ¼ neb 10 kg ječmene, půl čtvrti nebo 7 kg hrachu. Za celoroční připuštění prasnice k vlastnímu kanci obdrží 3 K a louku „U Haltýře“, ponechávají se mu dva dílce polí a líska v Oltáříkách (listnatá). Bude míti za povinnost i zvonění za odměnu 10 K z obecní pokladny. Zavazuje se, že každoročně dá novým rokem, příjemnou, kteráž činí kolem 10 K. O sv. Štěpánu může choditi po koledě a vybírati poplatek z jedné krávy 12 h. a jedné jalovice 6 h. Za koledu obdrží 1 buchtu, nebo jak mu kdo dle možností udělí. Zaviněnou škodu na dobytku hradí ze svého. (Dle prvopisu, t.r. opravována „Boží muka“ Václ. Křivánkem za 7 K 40 h, spravována obecní studně (proti č. 1 a č. 25), Vrchoviště upraveno nákladem 5 K 90 h.

Matice školská se podarovala 3 K. Obec se dostala do sporu s opatrovníkem obec. příslušníka

Strana 131

Marie Krejčové, Hrnčiříkem, za nímž si starosta i radní zajeli : uspořádativše však, vyhledali právní pomoc v kanceláři dr. Koudely, jehož zasáhnutí honorováno 43,32 K. Hasiči darovali výnos svého letního výletu 60 K na školní pomůcky, bylať v zimním půlletí (1903-04) při škole zřízena pobočka, v prosinci pak vyzvána místní školní rada, podati žádost o rozšíření jednotřídní školy na dvoutřídní. Tehdy také přecházejí František Chatrný (č.d. 45) a František Hakl (čís.d.5) na měšť.školu do Velké Bíteše, Leopolda Hemalová na Světlou ve Velkém Meziříčí. První vlaštovky z Újezda chtějící doplniti své vzdělání ! R. 1904 věnuje obecní rozpočet na výstavbu hasičského skladiště druhých 500 K. (obecní účty vykazují v té věci 772 K 20 h vydaných. Hodno povšimnutí, že na děti horníků platí školní plat závody, vymoženost to nová, za děti hajných lesní úřad. Starosta Sedmík snaží se vysaditi přilehlé břehy pastviska proti krajině Tomkově, vedle silnice stromy švestkovými. Aby vlekoucí se spory mezi rustikalisty a domkáři ustaly, smluveno 22. května t.r. vyrovnání, jež zní : „ Poněvadž posud sporu a nerozhodnuto, zda lesy zvané obecní jsou majetkem starousedlých, poněvadž známo také, že po dlouhou řadu let starousedlí platy z nich vybyvali a

vybývají, lesy vysazují, sazenice opatřují, tu přistupují zástupcové domkářů na to, že budou zmíněné lesy pokládati za majetek starousedlých, učiní-li tito ústupek,

Strana 132

že na domkařích a jejich potomcích nechtějí vybírati ani z hovězího, ani koz, ani hus poplatku, kterýž zahrnut býval v pojmu „ochrana“ a kterýž na domkářích žádan býval, pak jim ponechávají úplnou svobodu pasení (bez poplatku) na Kubátovu březí, Zelené, Žďárech po celou dobu pastvy. Příčinou však-kdyby zahájena byla – jen v době po posečení, ostatní pak pozemky po skončených žních a sklizní. Kdyby domkáři domáhali se přece práv na obecních lesích , usedlí pak pasení bez poplatku zakázali nebo poplatky vyměřiti chtěli, pozbývá tato dobrovolná úmluva závaznosti. Podepsali : Petr Sedmík, starosta, Josef Pelc, radní, Jan Pernička radní, Antonín Tomek čís. 4, Jan Křivánek z čís. 8, Antonín Kadaňka čís. 2, za starousedlé, Josef Tomek, Karel Spružina, Jiří Chatrný za domkáře.

V březnu 1904 škola rozšířena, na podzim 2. třída otevřena. V létě neobyčejně vysoká teplota. Přes „Včelníky“ přešlo suchou nohou. Četné v okolí požáry. Na dolech kope se dobrovolně a bezplatně vodní nádrž, z níž voda do rybníčku před školu se vypouští. Co nezmůže dobrá vůle? Od roku 1363, kdy vyschla i ta Chvojince, nikdo nepamatuje takového sucha. Na úhradu zvýšených platů učitelských zavádí se pivní krejcar. Následek toho bojkot piva, tj.

nenáviděná jednání proti takovému řešení, kde lid zemské finance má pozvednouti. Nejvíce utrpělo však učitelstvo…..

Strana 133

Rozpočet obecní roku 1905 vzpomíná hasičského skladiště třetí a poslední investicí (úhradou na náklad 300 K.) Chudobinství zatěžuje ve více, příčinou je obecní příslušník Marie Krejčová, jíž ujal se Mecerod v Rosicích za 96 K. Stavební náklad skladiště, zednická práce kryta jen zčásti 116,66 K. Střecha téhož bude z zinkového plechu, opatřil jej Hemala za 100 K. V obecním výboře je nová, čerstvá síla František Pazourek, rolník z čís.d. 9. na uvítanou za starostování Vítova půjčuje obci 140 K. Zaujal snad místo druhdy Jana Křivánka z čís. 8, jenž předal hospodářství synovi. J. Křivánkem opustila obecní výbor přímá a rázovitá postava nikdy ke klamu se neutíkající. Sousední obec Hluboké dosáhla r. 1907 připojení na okresní silnici Náměšť – Velká Bíteš. Z účtů se dovídáme o konsionálním jednání stran silnice Hluboké-Újezd. Spojení těchto dvou silnic II. Třídy od mlýnu Polákova (druhdy Špačkova, před tím Nerudova) k Vítovým tluče na brány Újezda. Starosta snaží se dosáhnouti následkem loňského sucha slovy o posečkání daní. Zakládá matriku obecních příslušníků. Obec daruje na vánoční stromek 20 K. R. 1906 přináší nepatrné zvýšení u vydržování školy. Místo obvyklého bílení nastoupila práce malířova v jedné z učíren, chodbě a větší světnici bytu řídícího.

Obec zažila nemilého hosta – byla navštívena krupobitím. Hemala, Sedmík, starosta Pelc odhadují škodu.

Strana 134

Z dopisu spolku hospodářskému viděti, že se zavádí očkování vepřového dobytka. Upravují se pastoušky a odhadují se pozemky na novou silnici. Přirážka obecní 46 %. Raiffeisen byl v r. 1846-47 přiveden na myšlenku, jak zlaciniti úvěr drobného rolnictva a stal se tak zakladatelem záložen, po něm zvaných. Sídlem jich bývají menší obce venkovské a působnost zřídka přesahuje hranice místní. Obchody záleží zpravidla v poskytování půjček členům. Dividenda jest ze zásady vyloučena. Ručení členů jest neobmezené. Požívají výhod daňových a poplatkových atd. R. 1906 dal vznik Raiffeisence v Újezdě. Starostou jejím zvolen František Hakl, Antonín Kadaňka jeho náměstkem, Josef Pelc, Petr Sedmík, Jan Pernička, členy představenstva, Antonín Vít pokladníkem.

Viděl dne 13.ledna 1932
Josef Tesař

Až do této stránky psal tuto kroniku p. řídící Matěj Mertens, který po 36 letém nepřetržitém působení na zdejší obecné škole odešel do výslužby do Dol. Kounic. Dalším vedením této kroniky pověřilo obecní zastupitelstvo Josefa Sladkého, říd. učitele

při zdejší obecné škole. Většina zápisů až do r. 1925 jest čerpána ze školní kroniky.

Strana 135

<u>14. května 1906</u> na den sv. Moniky o třetí hodině odpoledne, navštívil obec naši nezvaný host- krupobití. Nejvíce utrpělo žito a jařiny.

Na jaře konány přípravné práce ku stavbě silnice Újezd – Hluboké.

Žně počaly koncem července a měly výsledek zdařilý.

v Měsíci listopadu konány volby do říšské rady. Rolnictvo volilo klerikálně, dělnictvo skoro všechno šlo se stranou sociálně-demokratickou. Střední strany nebyly téměř zastoupeny

Rok 1907

Úroda byla roku 1907 slušná. Ceny obilí podle tržních zpráv z Třebíče 21. září byly tyto:
Pšenice 21,72 K, žito 19,72 K, ječmen 17,16 K, oves 15,35 K, hrách 17,63 K,čočka 46,28 K, seno 5,50 K, sláma 3,20 K, brambory 3,20 K.

V listopadu odevzdána veřejné potřebě nová silnice z Újezda do Hlubokého.

Rok 1908

V březnu napadlo sněhu do výše 1 m.

4. května zavražděn v lesním oddílu zdejšího

revíru „Německý Čech“, zvaném, u aleje rapotické, pensista Fr. Spružina, drvařem Josefem Vaverkou z Újezda. Vrah tého ž dne zatčen a odevzdán soudu. Porota odsoudila jej na 7 let.

Strana 136

V červenci objevilo se ve zdejších panských i obecních lesích množství bekyně sosnové. V panských lesích nasbíráno přes 170.000 housenek a motýlů.

V tomto roce konány též volby do obecního výboru a zvoleni byli : Vít Antonín, Hakl František, Pazourek František, Pernička Jan, Křivánek Jan čís. 8, Sedmík Petr, Chatrný Jiří, Tomek Josef, Sobotka Karel. Starostou byl zvolen Vít Antonín.

Rok 1909

Následkem nepříznivého počasí v červnu a první polovici července žně se velmi opozdily. Počaly teprve začátkem srpna, čehož v posledních 20 letech nebylo. Ceny obilí dostoupily značné výše, q pšenice byl přede žněmi za 37 Kč.

V první polovici září konaly se na Velkomeziříčsku císařské manévry, jichž se zúčastnily všechny druhy zbraní. Manévrům byl přítomen císař František Josef I. s následníkem trůnu Františkem Ferdinandem d´Este a německý císař Vilém II.jako host. Ve zdejší dědině nocovali dragouni a na neděli 12. září zeměbranecký pluk z Nového soudce v Haliči.

Úroda byla slušná na zrno i slámu. V č. 2, 4 a 5 a ve dvoře panském se mlátilo

Strana 137

parní mlátičkou, prozatím vypůjčenou, učiněna pak objednávka na motor s benzinovým pohonem.

Byl jsem požádán, abych pokračoval v kronice své rodné obce Újezda.

Kroniku začal psát první učitel naší národní školy , pan řídící Matěj Mertens. Vylíčil podle dosažitelných pramenů velmi podrobně historii do roku 1905.

Budu pokračovat a pokusím se podat děje rodné obce jak jsem je sám zažil, potom z vyprávění starých spoluobčanů, pokud si pamatuji z mého dětství a jinošství, dále z vyprávění starých pamětníků dnes, kdy v této kronice píši – roku 1961.

Řídící učitel Matěj Mertens byl rodák z Rosic, kde jeho otec byl obuvníkem . Narodil se roku 1864. Absolvoval 4 třídy gymnasia a 4 ročníky mužského učitelského ústavu v Brně. Učitelský ústav už byl důkladné odborné učitelské studium a dával hluboké vzdělání novému učitelskému pokolení oproti chatrné učitelské přípravě málo let před tím. To už kandidáti učitelské profese zakončovali svá studia maturitní zkouškou dospělosti.

Matěj Mertens působil první léta ve svém rodišti Rosicích a po otevření nové obecné či národní

Strana 138

školy v Újezdě roku 1889 nastoupil jako první učitel a plných 36 let zde zdárně působil.

Pan řídící Mertens byl přísný k sobě i ke svěřeným žákům, byl učitel svědomitý, pracovitý a velmi mnoho naučil.

Celé generace požívaly vzdělání jenom obecné školy, později do vyšších škol – měšťanských nebo i vyšších – šli jednotlivci. A tato pokolení odchovaná M. Mertensem, byla pro život velmi dobře připravena.

Hlubokou brázdu na národa poli vyoral za 36 let náš pan řídící Matěj Mertens.

Nový kronikář :

Pokračovatel v zápise do kroniky obce Újezda u Zbraslavě na Moravě jsem já, rodák z čís.1, kde jsem se 27. ledna 1898 narodil. Od roku 1910 jsem trvale v rodišti nežil až na léta 1919-1921, kdy jsem byl učitelem obecné školy v blízkých Stanovištích.

Vychodil jsem 5 tříd naší školy, potom jsem absolvoval měšťanskou školu a jednoroční učebný kurs při škole měšťanské (tzv. IV.ročník) a učitelský ústav v Poličce v Čechách, vše to v letech 1904-1917.

A po návratu z první světové války jsem pak žil v rodišti, jak výše pověděno.

Jsem 6. v řadě deseti sourozenců našich rodičů, Leopolda Hemaly, průmyslníka v čís. 1 a jeho manželky Josefy, dcery rolníka Jakuba Pazourka, rolníka v čís. 9, v Újezdě.

Strana 139

Dnes jsem již v důchodu, v pensi, kam jsem odešel po čtyřicetileté školní službě, posledně ředitel osmileté střední školy ve Střelicích, okres Brno-venkov. Žiji ve Velké Bíteši.

Období před první světovou válkou :

Pokusím se vylíčit onu bezstarostnou dobu těsně před vypuknutím první světové války. Proč bezstarostnou? Poslední válka s Prajzi, roku 1866, trvala jen 3 měsíce a byla dávno zapomenuta. Byl hluboký mír a zdárně se rozvíjel život hospodářský, sociální a kulturní v naší obci. Pokusím se povědět jak naši žili, jak pracovali, jak se bavili, jak se vzdělávali, vůbec ono milé té doby, ono prostředí tak odlišné od dob starých, zkrátka onen pokrok, který vrcholí právě první světovou válkou. O počasí se zmiňovat nebudu, vždyť bylo rok co rok stejné, až na některé výchylky (třeba r. 1929 mrazy – 40 C). připadá mi, že když lidé nevědí o čem mluvit, hovoří o počasí. Pro lepší přehled rozdělím vyprávění na jednotlivé roky, pokud budu moci děj umístit, kde mi nebude jasno, zda se událost stala např. roku 1910 či 1911, umístím ji alespoň poblíže času, kdy se stala, aby mi nebyla

vytýkána nepřesnost. Psát kroniku skoro až za půl století zpětně, je věc ošidná, zvlášť když chybí prameny.

1910

V zimě toho roku přijel k nám poprvé v historii biograf – živé obrázky.

Strana 140

Aparát byl poháněn benzinovým motorem a světlo měl acetylenové. Obrázky byly ze života vesnice, jak kusaři (povozníci a rolníci odvážejí z lesa klády)jedou domů, jak se chasa v rybníce koupá apod. Zábavný byl obrázek „Březnové větry“, kde chodcům padají větrem klobouky dolů, na konec „Výlet pana Broučka na Měsíc“. Pan Brouček , obtloustlý bařtipánek je z Měsíce shozen na Zem a nabodne se na hrot věže a několikrát se na hrotu otočí. Hospoda u Hemalů nabitá a starší, mladí bavili se novým vynálezem.

Do Újezda přijeli tamburáši z Rosic. Hráli na tamburíny, mandolíny a ruské balalajky . Sál hostince u Hemalů, v čís. 1, uprostřed návsi byl plný. Jeden syn kominíka Pavlíka z Rosic zpíval veselé, slušné kuplety a dlouho potom chlapci notovali „já mám své kšandy jen pro parádu, aby je každý zřel, visej vzadu“. Dosud se nosily řemeny k upevnění mužských kalhot, nastala nová moda – šle či kšandy.

Po novém roce pořádala strana sociálně-demokratická v Újezdě u Hemalů ples- bál.
Sál byl vyzdoben chvojím, papírovými pentlemi, růžemi a jinými papírovými květy. Děvčata celý týden před plesem,

vždy večer pletla věnce a všechno vonělo jako na pasece v lese. Po stěnách zrcadla a obrazy a ve vyzdobeném sále milo a útulno. Až do první světové války panovala tato prostá, vysoce estetická výzdoba, co uměleckého citu tehdy dřímalo v naší mládeži

Strana 141

Velmi čilý kulturní život vyvíjela strana sociálně-demokratická. V hostinci Leopolda Hemaly, v čís. 1, v přistavěné budově v poschodí, měla <u>pěknou knihovnu</u> a vždy dopoledne v neděli člen sociálně-demokratické strany Jan Tomek, horník, jako knihovník půjčoval hodnotné knihy. Protože Tomků bylo v Újezdě víc, rozlišovali je přezdívkami, jak je na venkově zvykem. Janu Tomkovi říkali „kaprál“, protože si tu hodnost přinesl z aktivní vojenské služby.

V létě pořádala strana s.d. <u>výlet.</u> V obecním lese ve Žhářích upravili soudruzi taneční kolo, jamky zasypali, hrbolky skopali a takto upravené místo jehličím posypali. Všude kolem ve stínu lesa nastavěli stolů a židlí, také desek užili, do země zarazili kůly, na ně položili desky a stoly a lavice byly hotovy. Průvod s hudbou vyrazil od hostince a už za tmy vesele se vracel. Tak každý rok do první války.

Každý rok zahráli ochotníci <u>divadlo</u>. Zas z iniciativy strany sociálně-demokratické. Byla to společenská událost. Hrávali kusy smutné-drama, i veselé – veselohry.

To už měli svoje jeviště. Sami je zrobili z latěk, potáhli látkou a student vyšší průmyslové školy Leopold Hemala, syn obchodníka a hostinského namaloval kulisy i oponu.

Strana 142

Na oponě, která se rolovala nahoru, byl umělecky namalován Karlštejn - Karlův Týn. To vše se stalo o hodně dřív, než roku 1910. Že o tom píši, chci vyplnit mezeru, neboť i to patří k vylíčení pokroku v období do první světové války. Tak na ochotnickém jevišti se střídaly:“ Devět křížů u Domařova, Diblík, šotek z hor, Můra upír a pod“.

Vlivem dospělých i dětí, žáci obecné školy a chlapci z měšťanské školy ve Velké Bíteši, kam jich onoho roku docházelo již 7, pustili se do divadla. Učitelka dívčích ručních prací , říkalo se industriální, Karla Táborská, nacvičila s dětmi dva kusy „Čaroděj Kocál a Popelka“. Čistý výnos 40 K (rakouských, tehda slušné peníze) odevzdán řídícímu M. Mertensovi na pomůcky. N. B. pisatel těchto řádků hrál čaroděje Kocala a byl ve skupině chlapců, když nesli do školy 8 lesklých, stříbrných pětikorun.

Hody a ostatky, hode a vostatke, byly jen chlapců, jinochů od 16 let až pokud byli svobodní. Chasa se říkalo.

Na podzim byly hody. Trvaly 3 dny. Říkalo se jim císařské (to zařídil císař Josef II, aby se hody konaly všude ve stejnou dobu- pozdě na podzim, koncem října). Chasa pro obveselení vymyslila podařený šprým. Na podzim všude plno drůbeže, hlavně kuřat. Bylo zvykem

Strana 143

že chasa chodila za zpěvu po vesnici, navštívila všechny domy a každá hospodyně se musela vykoupit vejci, drůbeží apod. To pondělí o hodech požádali chlapci hostinského L. Hemaly , aby jim zastřelil pár vrabců. Na lípě u hospody jich bylo plno a na ránu jich spadlo 27. Chlapci je navázali po způsobu koroptví a šli „ prodávat“. Za vrabce bylo kuře nebo slepice . Večer pak chutná večeře. O hodech i ostatcích se vstupné nevybíralo.

Bylo to tak. Zaplatit hody i ostatky musela děvčata. V přilehlé k sálu světnici nachystali stárci ubrusy pokryté stoly, na ně dali talíře, vždy po dvou na sebe složené a ke každé skupině talířů lahvičku dobrého likéru. Muzika musela nepřetržitě hrát, mládenci brali děvčata k tanci a „zaváděli“. Kolem stolu plno dvojic, smíchu a řeči a děvčata musela se vykupovat. Do talířů padaly mince, i papírová bankovka se objevila. Děvčata nevyklopila hned celý obnos, dala se nutit, chlapci nepovolili, až vyždímali z nich všecko, co jim rodiče na hody dali. Potom se povídalo,

která dala nejvíc. Z výtěžku zaplatili stárci hudebníky a všecku útratu. Takový panoval až do první světové války zvyk.

K hodům a ostatkům volila si chasa prvního stárka, kterého po ten čas musela poslouchat. Až do války byl jím svobodný horník František Tesař.

Strana 144

Jako odznak nosil na levé ruce „právo“ , asi 4 decimetry dlouhé a 2 centimetry široké načerveno natřené prkénko.

Podobně se dělo o ostatcích , vostatcích. I ty trvaly tři dny a končily k ránu na „ škaredou středu“. V pondělí odpoledně šly po vesnici maškary, chlapci převlečeni za staré báby, medvěda, žida apod. Táhli sebou sáňky, pokud byl ještě sníh, a sbírali co kdo dal, hlavně uzené šrutky masa.

Tak jsem vypsal, jak se naši bavili až do první světové války. Dnes už jsou tyto zvyky zapomenuty a v postupujícím pokroku, hlavně socialismu, stírá se rozdíl města s vesnicí a přijde-li r. 1961 cizí host na ples do Újezda, jakoby přišel na ples v kterémkoliv městě.

Toho roku 1910 postavil obchodník Leopold Hemala, v čísle 1 na dvoře strojní mlýn o jednom složení. Mlýn byl poháněn motorem na generátorový plyn, který se vyráběl z uhelného koksu. Ve mlýně se pracovalo i v noci, proto L.Hemala dal instalovat elektrické světlo, jež se vyrábělo elektr. dynamem. Mlýn byl dobrodiním hlavně v nastalé

světové válce nejen pro Újezd, ale i pro okolí.

Újezdský dvůr v rozloze 80 hektarů, tj. asi 400 měřic patřil k velkostatku či jak se říkalo panství rosickému, tehdy baronu De Forestovi, Angličanu, který do Rosic jen občas dojížděl

Strana 145

Do roku 1910 byl nájemcem dvora Ludvík Panovec. Měl 3 syny a 2 dcery. Synové Ludvík a Emil hospodařili s rodiči, Viktor odjel v roce 1901 do Ameriky. Pro zajímavost tehdejších poměrů, stůj zde, jak se jeho dojezd do Ameriky odehrál.

Jednoho krásného letního večera 1901 seděli chasníci na trávníku před dvorem a zpívali. Přišel k nim cizinec a prý Viktore, pojď mne vyprovodit. Mládenci vstali, a že půjdou s ním. Přišli do Oltáříků k potoku Chvojnici. Tak, povídá cizinec, mládenci vy se vraťte, Viktor mě doprovodí ke Lhoticím. Chasa se vrátila a po Pánovci Viktorovi ani slechu. Ozval se až z Ameriky. V ten čas chodilo po našem venkově mnoho náhončích a lákali mladé lidi do Ameriky.

Na dvoře hospodařil nájemce Ludvík Panovec tak, že vzdělal jen polovinu pozemků, polovinu nechal úhorem a tak rok co rok střídal, aby většinu prací udělali sami bez čeledi.

V roce 1910 dostal dvůr nového nájemníka, byl jím žid Wilhelm, a ten začal intensivně

moderně hospodařit. Vše zoral, používal umělých hnojiv a dvůr mu velmi vynášel. Vypravovalo se, že mu vynáší až 20000 K rakouských, což byl peníz tehda veliký, byl za něj menší selský grunt – hospodářství. Tak jsem to tenkrát slyšel.

Strana 146

Pravda ovšem je, že svému šafáři Janu Musilovi z Vlkova platil ročně 2000 rakouských korun.

Až dosud mlátili ve dvoře tak jako u rolníků - žentourem. Také kepl mu někde říkali. Bylo to zařízení , kde síla páru koní se přenášela ozubeným soukolím až na řemenici, na kole-řemenici byl nahozen kožený řemen, který nahozen současně na kolo u mlátičky, uváděl ji v chod. Až do roboty 1948 se mlátilo cepy, po osvobození rolníků od roboty nastal i zde pokrok. kdo v naší obci měl první žentour, se mi nepodařilo zjistit.

Toho roku 1910 se po prvé objevila v Újezdě parní lokomobila , která hravě poháněla silou čistící mlátičku.

O trochu později zakoupili rolníci Antonín Tomek, čís. 4 a Antonín Vít, čís. 14 benzinový motor, a už ve válce rolník Hakl František, čís. 5 parní lokomobilu. Technika si razí cestu i do Újezda.

1911

Roku 1911 na podzim konány v našem kraji vojenské manevry. Lidé říkali – manébre. Dva roky před tím byly

manevry císařské, jak vpředu zapsáno. V Újezdě manévroval brněnský pluk a vojáci samí Češi zúčastnili se veselí o našem pouti, který se právě slavil.

Strana 147

Naši vojáci se velmi slušně chovali, s místní chasou si zazpívali, s děvčaty zatančili. Veselí nebylo porušeno žádnou výtržností.

<u>Pouť,</u> pót, vlastně posvícení připadalo na den sv. Jiljí 1. září. Den před slavností postavila mládež máj. Stavění máje v předvečer slavnosti - to byla událost pro celou vesnici. Vykopali důl, přichystali provazy a rákna, do běla oškrabaly kmen, vršek opentlili…. Na nic nezapomněli . Už za šera ozývaly se povely soudruha Jana Tomka, horníka , jak mu říkali kaprál"Hej rup" a máje zavěšená na několika párech rahen , se zvedala k obloze. A opět „ hej rup" a nato dva mládenci kovářskými kladivy mocnými údery pomáhali spodku máje, aby se šinul do připraveného dolíku. Tak pokračovali až máj jako ta panenka stála před hospodou a slibovala hojně veselí na příští den.

A což o pouti! To bylo jásotu, houpačky vzlétaly k nebesům, kolotoč na dřevěných

konících povozil mladé i starší, na střelnici zkoušeli chlapci své štěstí a ze vzduchovek bouchali do terče, do toho hvízdot píšťalek a troubení těch nejmenších . Veselo bývalo o pouti.

Strana 148

Do místní organisace sociálně-demokratické strany přijížděli poslanci s.d. a byli s dělníky, hlavně s horníky, členy strany, v neustálém styku. Do Újezda jezdil před první válkou, tj. za Rakouska poslanec na Říšském sněmu či sněmovně Vlastimil Tusar, potomní ministerský předseda vlády v republice Československé. Často přijížděl poslanec Josef Hybeš, veliký dobrák, který neváhal svůj kabát či boty sundat, aby podaroval potřebného. Josef Hybeš byl potom roku 1921 jedním ze zakladatelů komunistické strany Československa-KSČ. Také Filipinský a Merta do Újezda přijížděli.

Do světové války se hodně zpívalo, v rodině chasa na návsi, v hostinci atak. Zpívaly se písně národní, lidové, umělé, vlastenecké i sociální. V hostinci pěli pěkně, ne v opilosti, to netrpěla ani chasa ani hostinský Leopold Hemala. Zpívalo se kolem stolu. V Újezdě bylo hojně dobrých zpěváků a rušitele netrpěli.

Zpěv – to byla touha po lepším životě, po spravedlnosti, po svobodě, zpěv to byl sám pokrok.

Mládež i dospělí rádi se pobavili hrou v kuželky. V hostinci u Hemalů, v čís. 1 měli slunnou, prostornou kuželnu, kam v neděli rádi přicházeli naši k oddechu po práci.

Strana 149

Kuželník - kuželková dráha byla pískem posypána a střechou krytá. Hrálo se „Který víc“, to každý hráč hrál sám pro sebe a kdo víc kuželků povalil, vyhrával. „Válečná“ byla hra, kdy se utvořily dvě strany a která měla víc „mrtvých“, ta vyhrávala. Hrálo se o krejcar, jen pro zábavu. Stavěči dostali „pinku“ to byla doba, do které každý hráč musel za hru zaplatit.

Karty, mariáš, taroky, se také hrávaly. Vždy o zábavu, bez vášně, a to velmi zřídka. Hazardní hry o peníze se nehrály.

1912

Roku 1912 měla naše rodná obec na 500 občanů. Vím to určitě, protože jsme ve třetí třídě měšťanské školy v Brně- Zabovřeskách dostali úkol, kolik % občanů ve Vaší vesnici umřelo? Toho roku zemřelo 15 našich spoluobčanů, a to bylo 3 % všech. A to nebyla žádná epidemie. Tehdy zemřel svobodný, velmi slušný

28letý horník Karel Pokorný. Také krejčovský mistr František Křivánek, říkali mu šnajdr. Vyučil se krejčím ve Vídni a usadil se v rodišti. Byl veselý člověk, měl rád společnost. Umřel bezdětek. Umřel hudebník Man, asi 40tiletý a zanechal četnou nezaopatřenou rodinu.

Strana 150

Bylo mnoho pohřbů, ale život šel dál. Do Rakous se vystěhoval rolník Antonín Kadaňka se svou četnou rodinou. Rozprodal jednotlivě svá obrovská pole a louky, stavení zvláště koupil Leopold Hemala a postavil v ní pekárnu, kterou pronajal pekařský mistr Augustin Křikava z Březníka. Zanikl tedy selský statek, čís.d. 2. Kadaňka stržil za rozprodaný grunt veliký tehda obnos 50.000 K rakouských. Zakoupil velký statek v Mittelradl v Rakousku. Zároveň s ním se tam zakoupil jeho švagr, selský syn Pernička František, z čís.d. 21. Měl za manželku mladší sestru selky Kadaňkové.

Obě tyto rodiny zlákal do Rakous rolník Strašák, který před 20ti lety, tedy asi 1888 prodal selský grunt čís.1 , který bez polí koupil obchodník leopold Hemala a vybudoval tu obchod a hostinec, potom mlýn, jak pověděno a r. 1912 tedy i pekárnu.

(oprava- Strašák se odstěhoval do Rakous až 1913, a zlákal jej tam Kadaňka.)

Stůj zde k vědomí našemu, že národnost naše ani po 60ti letech v moři ciziny nezaniká. R. 1945 po osvobození našem z nacistické okupace přijel do Újezda, kde jsem právě dlel na návštěvě u sourozenců, syn vystěhovalého rolníka Strašáka a radil se se mnou, nebyl-li by tu selský statek někde u Brna , že

Strana 151

by jej rád s některým Němcem, kteří se museli roku 1945 vystěhoval, směnil. Že by se mu to podařilo, jsem již neslyšel.

1913

Roku 1913 konány obecní volby. Starostou obce byl zvolen Leopold Hemala, obchodník, čís.d. 1. Od dřívějšího starosty obce, rolníka Antonína Víta, čís.d. 14 byla novému starostovi předána obecní almara. V ní se nacházela stará kronika, ve které jsme dychtivě četli o našich předcích.
Zda-li pak je na světě? Dosud marně po ní pátrám.

1914

Dosud byl hluboký mír. Válka s Prušáky 1866 i italská tažení byla zapomenuta. Měli jsme u nás bojovníka od Magenty a Solferina, kde 1859 pod maršálkem Radeckým složil a bojů se zúčastnil.Tesař na odpočinku, starý Josef Kolka,zdravý a statný, rád o svých válečných taženích, jejichž se činně zúčastnil jako korporal-desátník, poutavě vyprávěl. Nikdo netušil, že

většina z nás hochů také se podívá do slunné Itálie, ne však jako turisté, ale vojáci bývalé Rakousko-Uherské armády.

A najednou se otřásl svět. Po sarajevském atentátu, při němž byl srbskými vlastenci v červnu 1914 zabit následník

Strana 152

rakouského trůnu Ferdinand d´Este i s manželkou, se svět dal do pohybu.

Válečná strana Velkoněmců v Rakousku a v Německu chystala již dávno válku. Byl jim proti srsti rozmach slovanských národů a států. Sarajevský atentát byl záminkou , byl tou jiskrou, která vznítila světový požár.

Za atentát činila válečná strana Velkoněmců odpovědnou vládu království srbského. Nastalo bouřlivé jednání a Rakousko uložilo Srbsku potupné podmínky. Srbsko je nemohlo přijmout a chystalo se k obraně.

Na s. Annu 26. července 1914 vyhlásilo Rakousko všeobecnou mobilisaci a vyhlásilo či vypovědělo Srbsku válku. Srbska se ujalo Rusko, jemu zas vypovědělo válku Německo, spojenci Ruska Anglie a Francie vypověděli válku tzv. úředním mocnostem Rakousku a Německu a první světová válka vypukla.

V tom prvním válečném létě vrátili se ze světa svobodní rodáci, učňové, tovaryši, a dělníci z Vídně, kam se za Rakouska chodilo do učení i za prací. Všechna naše mládež byla doma a přispěla vzruchu, který nastal vypuknutím války.

Vláda rakouské monarchie se obávala vzpoury, a proto hloupými výmysly upoutávala mysl lidí.

Strana 153

Tak najednou přišla úřední zpráva, že naším územím projede automobil a poveze Rusku francouzský státní poklad, zlato. Bylo nařízeno uzavřít silnici napjatým řetězem. Před hasičskou zbrojnicí byly ve dne v noci hlídky a lidé byli lačni odměny. Nikoho nenapadlo, že k odvozu francouzského pokladu by bylo třeba tisíce aut a dále, proč by toto zlato posílali Rusku? Úplná pitomost, ale lid dosud uspávaný v loajalitě , věrnosti „císaři pánu“ se dal zlákat a hloupému nařízení vyhověl.

Před hasičským skladištěm se odehrávalo mnoho humorných scén, přece jen náš lid pochopil omezenost císařsko – královských úřadů a ze slavného nařízení si tropil švandu. Tak zastavili kočího Antonína Tomka, čís.d. 4, nějakého Šoukala. A prý, Šoukale, s vozu, vezeš francouzské zlato. Ale páni, já žádné zlato nemám,zeptejte se našeho hospodáře. A tak milého Šoukala,

takového dobráčka, až k pláči dojukali a všechno se kolem řechtalo.

Nebo jiná humoristická scénka. Zbraslavský starosta prý potkal občana z Březiny, a hned na něho, které pak ve ste? Ale deť já so Frecl z Březine. To máte sčesti, povídá starosta, že néste vezvědač!

Strana 154

Rolníkům bylo nařízeno odvést <u>státu koně.</u> Odvody koní byly čas od času konány již před válkou a teď bylo nařízeno odevzdat je v Brně na Bauerově rampě, tam kde je dnešní výstaviště. Bylo tam moře koní, krásných, ušlechtilých z celé Moravy. Byl to nezapomenutelný pohled. Přebírání koní se dálo 1. srpna 1914, zapuštěné kobyly vrátili, tak jsme se s polovinou koní vrátili domů.

Kůň před válkou stál od 300 do 500 k, možná i více, ale přes první válku stoupla cena koní až na 20-30 tisíc, což byl plat úředníka, učitele nebo horníka za 20 nebo 30 let.

Ceny životních potřeb pomalu stoupaly a koncem války dosáhly nebývalé výše. O tom se ještě zmíním.

<u>Mobilisace mužstva</u> se dělila na tzv. výzvy. Nejprve rukovali mužové od 21 do 42 let. Postupně pak byli voláni k odvodu i jinoši od 18 let věku. Sám jsem narukoval jako 18 tiletý. Dále byli

voláni mužové do 50 ti let. Doma zůstali jen muži přes 50 let a ženy.

Během první světové války 1914-1918 v rakousko-uherské armádě sloužili :

1. Hemala Leopold, stavitel-inženýr, poručík, čís.d. 1
2. Hemala Jaroslav, student vyšší průmyslové školy, čís.d. 1
3. Hemala Jan, kandidát učitelství, čís.d. 1
4. Pelc Josef, rolník, čís.d. 3

Strana 155

5. Pelc Bohumil, zámečnický tovaryš, čís.d. 3
6. Křikava Augustin, pekařský mistr, čís.d. 2
7. Tomek Antonín, úředník pojišťovny, čís.d. 4
8. Hakl František, rolnický syn, čís.d. 5
9. Hakl Jan, rolnický syn, čís.d. 5
10. Hakl Richard, rolnický syn, čís.d. 5
11. Chatrný Jan, rolní, čís.d. 6
12. Krejčí František, rolnický syn, čís.d. 7
13. Křivánek Jan, rolník, čís.d. 8
14. Pazourek František, rolník, čís.d. 9
15. Smola Stanislav, modelář(ze mlýna vod), čís.d. 11
16. Pernička Karel, maj.druhého vodního mlýna, čís.d. 12
17. Vít Jan, rolnický syn, čís.d. 14
18. Vít Antonín, rolnický syn, čís.d. 14
19. Kadaňka Jan, tesařský tovaryš, čís.d. 15
20. Kadaňka Emil, tesařský tovaryš, čís.d. 15
21. Kadaňka Josef, obuvnický tovaryš, čís.d. 15
22. Toman František, horník, čís.d. 49

23. Krajčí František, tesařský tovaryš, čís.d. 70
24. Krejčí Josef, hajný lesní, čís.d. 17
25. Krejčí Jan, tesařský tovaryš, čís.d. 17
26. Nekuda Antonín, rolnický syn, čís. d. 16
27. Němec František, rolník a obch. s vejci, čís.d. 16
28. Pecha Alois, stolařský mistr, čís.d. 31
29. Hemala František, zedník, čís.d. 31
30. Hemala Josef, zedník, čís.d. 31
31. Kadaňka Antonín, horník, čís.d. 65

Strana 156

32. Tejkal Josef, rolnický syn, čís.d. 19
33. Tejkal Karel, rolnický syn, čís.d. 19
34. Sedmík František, rolnický syn, čís.d. 20
35. Pernička Jan, rolník, čís.d. 21
36. Krejčí Hynek, obchodní příručí, čís.d. 63
37. Krejčí Jan, úředník Bratrské pokladny, čís.d. 63
38. Křivánek Karel, tesařský tovaryš, čís.d. 50
39. Tesař Josef, zedník, čís.d. 33
40. Hebek Karel, lesník, čís.d. 25
41. Katolický Ferdinand, mistr krejčovský, čís.d. 4
42. Plocek Karel, tesařský tovaryš, čís.d. 22
43. Plocek František, lesní hajný, čís.d.57
44. Doubek Jan, mistr kovářský, čís.d. 53
45. Tesař Antonín, zedník, čís.d. 71
46. Tesař Jaroslav, tesařský tovaryš, čís.d. 54
47. Růžička František, dělník, čís.d. 67
48. Křivánek Jan, zedník, čís.d. 55
49. Křivánek Václav, zednický mistr, čís.d. 55

50. Duda Jakub, horník, čís.d. 40
51. Krejčí František, lesní hajný, čís.d. 44
52. Věžník Hynek, mistr sodovkářský, čís.d. 36
53. Pazourek Josef, tesařský tovaryš, čís.d. 74
54. Pazourek Jan, obuvnický mistr, čís.d. 79
55. Křivánek Antonín, horník, čís.d. 68
56. Žák František, tesařský tovaryš, čís.d.72
57. Křivánek Tomáš, zedník, čís.d. 73
58. Chatrný Antonín, horník, čís.d. 30

Strana 157

59. Adam Rudolf, obecní pastýř – otec , čís.d. 29
60. Adam Rudolf, tesařský mistr – syn, čís.d. 29
61. Sobotka František, horník, čís.d. 33
62. Sedmík Jan, nerukoval, mladší
63. Tejkal Jan, čís.d. 19
64. Pazourek Jakub, tesařský tovaryš, čís.d. 9

Z první světové války se nevrátili :

1. Hemala Jaroslav, student vyšší průmyslové školy, čís.d. 1, padl roku 1916 na italské frontě jako četař-důstojnický aspirant a jest pohřben v městě Iridento, dnes v Itálii město Trento

2. Pelc Bohumil, zámečnický tovaryš,čís.d. 3, ztratil se, nezvěstný

3. Hakl František, rolnický syn, čís.d. 5, padl v prvních dnech války 1914 na ruské frontě a je pochován v obci Sělši v Polsku

4. Hakl Jan, rolnický syn, čís.d. 5,ztratil se, nezvěstný

5. Kadaňka Jan, tesařský tovaryš, čís.d.15, zemřel na tyfus ve vojenské nemocnici v Brně

6. Kadaňka Emil, tesařský tovaryš, čís.d. 15, ztratil se, nezvěstný

Strana 158

Zde stůj příklad otcovské lásky.
Otec Emilův Tomáš Kadaňka, cestář, do své smrti doufal, že se syn vrátí a choval pro něho dědický podíl.

7. Toman František, čís.d. 49, horník, nevrátil se , nezvěstný

8. Sobotka František, čís.d. 4, bydlil s matkou u rolníka Tomka Antonína, horník, nevrátil se, nezvěstný

Celkem padlo 7 svobodných mládenců, a jeden ženatý, otec rodiny F.Toman. Jak vidno byli mezi padlými 2 bratři Haklové a 2 bratři Kadaňkové.

1915

Válka pokračovala. Rusové roku 1914 zatlačili rakouská vojska až ke Krakovu a čekalo se, že za nějaký měsíc budou ve Vídni a bude po válce. Zradou vysokých ruských důstojníků najednou zůstali Rusové bez střeliva a rakouská a německá armáda

zatlačila Rusy až na ruské území a nastala válka posiční. Armády na obou stranách se zakopaly, vyhloubily zákopy. V nich živořila vojska a aktivně se bojovalo jen na jaře a koncem léta v tzv. ofensivách. Válka se táhla na léta a domů rodinám docházely růžové lístky polní pošty tzv. Feldpostky. Tu a tam některý vojín dostal dovolenou.

Strana 159

Hlavně rolníci dostávali dovolenou na zemědělské práce, třeba i dvakrát do roka, vždy po 3-4 týdnech, neboť nebylo pracovních sil a zemědělské produkty: obilí, maso, atd., rolníci odvádět museli. Jak válka pokračovala a tudíž nebylo žádného dovozu poživatin, nastával nedostatek a tu byly konány rekvisice. Hlavním výkupčím zemědělských produktů byl pro náš soudní okres velkobítešský rolník z Velké Bíteše Jan Večeřa. Měl funkci jako komisionář.

1916,1917

Léta 1916 a 1917 nesla s sebou stále horší důsledky války. Na frontách vojsko ochabovalo a bylo drženo tuhou disciplinou. České pluky se houfně vzdávaly a přebíhaly, jednak k Rusům, jednak k Italům.

Hlad se uhnízdil hlavně ve městech a ubozí lidé chodili a jezdili na venkov

a za žvanec potravy, za trochu brambor platili nekřesťanské peníze.

Byly zavedeny potravinové lístky, chlebenky, moučenky, cukřenky, lístky na tuk a na maso. Dále byly tabačenky, kuřáci dostávali skrovný příděl tabáku, cigar a cigaret. Kuřáci seli tabák, kdo však semena tabáku nesehnal, kouřil plevy a nať, dýmky takto

Strana 160

nacpané smrděly na hon cesty.

Nepoctivý lidé skupovali na vesnici kde co a ve městě draho prodávali. Vyvinul se tzv. řetězový obchod a z německého Ketten – řetěz, vzniklo naše české – keťas. Keťasové , to byla nejhorší zrůda lidí, bohatli na bídě a hladu spoluobčanů.

Toho válečného roku 1916 zemřel zbraslavský farář Ludvík Kodar. Byl rodák ze Židenic u Brna a působil ve zbraslavské kolatuře od roku 1898, tedy 18 let. Újezd patřil také do kolatury či farnosti zbraslavské, jak vpředu uvedeno již od roku 1789.

V roce 1916 zemřel po 66tiletém panování císař František Josef I. Válkou r. 1848 začal a světovou válkou skončil.

Lesk staré monarchie bledl a jeho nástupce císař Karel I. byl také panovníkem posledním, pro náš národ tak smutně proslulým císařem z rodu Habsburků.

1918

V létě roku 1918 nastalo uvolnění. Říše Habsburků spěla k zániku. Čeští vojáci, dlící na dovolené se zpět na vojnu vraceli a tvořili tzv. Zelené kádry.

Další uvolnění nastalo toho roku v létě. Po českých vlastech byly konány sbírky na

Strana 161

národní divadlo v Brně. Byl jsem také činný při sbírce, neboť jsem dlel na dovolené. Sebrali jsme v naší obci 1000 K a zaslali spolku pro postavení druhého národního divadla v naší vlasti, a to na Moravě v Brně.

Dále byly konány národní slavnosti po Čechách i Moravě. V červenci 1918 byla veliká národní manifestace ve Velké Bíteši. Z celého okolí sjížděli se ověnčené vozy plné děvčat, jinochů i starších našich spoluobčanů. Náměstí ve Velké Bíteši do posledního koutku hýřilo národními kroji děvčat.

K lidu promluvili poslanci říšského parlamentu : za stranu sociálně- demokratickou poslanec

J.Filipinský, za lidově – pokrokovou Dr. J. Stránský, za demokratickou poslanec V.Votruba a z jejich řečí bylo zřejmo, že mír už není daleko a že český národ už nebude v otroctví rakousko-uherském.

Četnictvo z celého okresu bylo staženo do Velké Bíteše, na náměstí se však neukázalo, bylo jen v pohotovosti v Růžové ulici. Bylo zřejmo, že monarchie rakouská má namále.

Po zdařilé slavnosti se ověnčené vozy za veselého zpěvu vracely domů.

Ke konci války vypukla epidemie chřipky.

Strana 162

Po dřívějších válkách, naposled roku 1866 řádily nakažlivé nemoci, jako cholera, mor, pravé neštovice, tyfus apod., a mnoho lidí na ně zemřelo, daleko víc než padlo vojínů v poli. V této válce , díky očkování neobjevila se žádná z těchto metel lidstva.

Oslabený, podvyživený organismus lidí lehce se nakazil chřipkou. Říkalo se jí španělská, také famfulica. Objevovala se už dávno v míru a byla onemocnění lehčí. Ke konci války však měla zlý průběh, spojený se zápalem plic a mnoho lidí na ni umřelo. U nás mnoho starších lidí, z mladých manželé Sedlákovi a zanechali úplně osiřelé děti. Sedlák byl horník.

Jinou zlou nemoc dovezli s sebou z ciziny naši

vojáci. Byla to spavá nemoc. Pravidlem nemoc smrtelná, kdo se vyléčil, zůstal mrzákem do smrti. Na spavou nemoc umřel zednický mistr Jan Křivánek. Právě se odstěhoval do Hlubokého a brzo zemřel. Od něho se nakazil jeho švagr Josef Pelc, rolník, čís.3. Vyléčil se , vlastně přežil tuto zlou nemoc a celý život až do smrti, plných 40 let, byl poznamenán, chvěl se na celém těle, sám nemluvil, jenom na otázky odpovídal. Děsný pohled.

Rok 1918 se pomalu chýlil ke konci. Rakousko se rozpadlo a na jeho troskách vznikaly svobodné státy.

Strana 163

28. října 1918

Byla zřízena československá republika ČSR. Po třech stech letech obnovena samostatnost naše a na místo království jsme měli republiku.

Toho roku vyhořelo selské stavení čís. 3. Rolník František Pelc starší zemřel již před válkou, zůstali s matkou dva synové Josef a Bohumil. Syn Bohumil se z vojny nevrátil a Josef pak onemocněl spavou nemocí, jak jsem se již vpředu zmínil. Dům znova postavili brzo po válce.

Na zakončení vypsání dějů za období před první světovou válkou 1910-1914 a v první světové válce 1914-1918 stůjž zde seznam majitelů domů z roku 1910, čísla domů, jméno majitele a jeho zaměstnání.

Porovnej se soupisem z roku 1889, starší odcházejí a nastupují noví hospodáři.
Číslo domu, jméno majitele, zaměstnání :

1. Hemala Leopold	*obchodník a hostinský*
2. Kadaňka Antonín	*rolník*
3. Pelc Josef	*rolník*
4. Tomek Antonín	*rolník a hostinský*
5. Hakl František	*rolník*
6. Chatrný Jan	*rolník*
7. Krejčí František	*rolník*
8. Křivánek Jan	*rolník*
9. Pazourek František	*rolník*

Strana 164

Číslo domu, jméno majitele, zaměstnání :

10. Pernička Jakub	*obuvník*
11. Svoboda Václav	*horník*
12. Smola Jan	*mlynář*
13. Polách Jan	*mlynář*
14. Vít Antonín	*rolník*
15. Kadaňka Tomáš	*domkář a cestář*
16. Němec František	*rolník a obch. s vejci*
17. Krejčí František	*tesař,pracoval samostatně*
18. Tomek Jan	*horník*
19. Tejkal Karel	*rolník*
20. Sedmík Petr	*rolník*
21. Pernička Jan	*rolník*
22. Vasický Rudolf	*obchodník*

23. Křivánek František rolník
24. Kadaňka Jan strojmistr na dole Julius
25. dvůr žid Wilhelm nájemce dvora
26. Spružina Karel horník
27. Křivánková Matylda vdova po horníku
28. Tesař Jan horník
29. Obecní dům Nedvěd obecní pastýř
30. Chatrný Antonín horník
31. Hemala František zedník
32. Kopeček František horník
60. Sobotka Karel tesařský tovaryš
34. Hájek František zedník
35. Krejčí Alois tesař

Strana 165

Číslo domu, jméno majitele, zaměstnání:
36. Kadaňka Antonín horník v.v
37. Tomek Josef horník
38. Vaverka Jan(odpykává trest za vraždu na Spružinovi)dř.kovář,lamač kamene
39. Krejčí Antonín horník
40. Duda Karel horník
41. Chatrný Antonín horník
42. Hájek Jan,otec,-František-syn dělník, horník
43. Hájek Jan tovární dělník
44. Krejčí Josef horník
45. Chatrný František a Jiří horník
46. Křivánek Jan tovární kovář v.v.,pracoval ve Vídni

47. Kadaňka Tomáš horník
48. Křivánek Jakub zedník
49. Toman František horník
50. Křivánek Karel tesař
51. Pokorný Josef horník
52. Sedlák Matěj horník,lesní dělník
53. Doubek František kovář
54. Tesař Josef zedník
55. Křivánek Václav zedník
56. Krejčí Jan horník
57. Plocková Františka vdova po horníku
58. Plocková Jana vdova po horníku
59. Hudec Jan obuvník
33. Tesař Josef zedník
61. škola

Strana 166
62. Karas
63. Krejčí Hynek horník
64. Mannová Františka vdova po hutníku, v nájmu u Mezaniny Met.
65. Řezanina Metoděj horník
66. Tomek Antonín dělník ve mlýně a na pile
67. Obr František stolař, potom kočí
68. Křivánková Matylda vdova po horníku
69. -„-, tato dvě čísla od dřívějška spojena, před mnoha lety tu býval hostinec Hotárkův.
70. Krejčí František tesař
Podle zaměstnání byli:

2 obchodníci	*22 horníků*	*1 obecní pastýř*
1 potravní spolek	*6 zedníků*	*1 lamač kamene*
14 rolníků	*1 cestář*	*1 tovární dělník*
2 hostince	*3 mlýny(č.12a13)*	*1 tovární mistr v.v.*

1 obch. s vejci	*5 tesařů*	*2 kočí*
2 obuvníci	*1 kovář*	*1 lesník Hebek Karel*
1 krejčí	*4 vdovy po hor.*	*1 lesní hajný F.Kristek*
4 lesní dělníci	*1 nájemce dvora*	
2 učitelé		

K tomu nutno připočíst pracovníky svobodné-neženaté, horníky, tesaře, zedníky atd. kolik jich bylo se mi nepodařilo zjistit. Dále svobodní mládkové u rolníků a služebné. Jaký rozdíl oproti století XIX., kdy byli jen rolníci, domkáři a podruzi. Nastává dělba práce!

<u>Posloupnost starostů</u> do roku 1910.

V roce zrušení roboty 1848 přestaly úřady vrchnostenské. Tím byly také zrušeny <u>funkce rychtářů</u>, jmenovaných vrchností. Nastoupily úřady samosprávné. V čele obce stojí starosta, volený spoluobčany, kteří platili státu přímé daně, tzv. poplatníci. Trvalo dvě léta než se uklidnil svět po revoluci 1848 a první starosta nastupuje roku 1850.

1850-1861	*Veselý František, hrnčíř*	*č.d.22*
1861-1864	*Křivánek Václav, rolník*	*č.d.8*

Strana 167

1864-1867	*Křivánek Tomáš, rolník*	*č.d. 23*
1867-1870	*Vít Jan, rolník*	*č.d. 14*
1870-1873	*Kadaňka Jan, rolník*	*č.d. 2*
1874-1877	*Kolka Jan, rolník*	*č.d.5*
1877-1883	*Pazourek Jakub, rolník – můj děd č.d. 9*	
1883-1886	*Pelc Josef, rolník*	*č.d.3*
1886-1886	*Strašák František,rolník,odstěhoval se,č.d.1*	
1886-1893	*Křivánek Jan, rolník*	*č.d.23*
1894-1898	*Vít Antonín, rolník*	*č.d.14*
1898-1902	*Kadaňka Antonín, rolník*	*č.d.2*
1902-1905	*Sedmík Petr, rolník*	*č.d.20*
1905-1913	*Vít Antonín, rolník*	*č.d.14*

Až do první světové války od vzniku nové starostenské funkce vystřídalo se v našem milém Újezdě 14 starostů, z nich 1 mistr hrnčířský a 13 rolníků.

Mistr hrnčíř František Veselý byl, jak vpředu říká můj předchůdce – kronikář Matěj Mertens, člověk velmi rozumný a rozšafný. Starostoval 11 let a naučil své spoluobčany obecní samosprávě. Hrnčířství tehdy bylo napůl umělecké řemeslo a jistě hodně výnosné. Víc jak za půl století, ještě před první světovou válkou, vlastnil domek č. 22, kdysi majetek a sídlo F. Veselého, obchodník Rudolf Vasický. A ten nalezl asi roku 1907 či 1908 poklad. Pod prahem byl hrnec plný stříbrňáků. Kdysi, pokud tyto peníze platily,měly velkou cenu a dalo se za ně koupiti i několik selských statků.

Strana 168

V době málem měly mince již jen cenu historickou, numismatickou. Domek č. 22 stával vprostřed návsi naproti statkům č. 21 a č. 23 s jedné strany a proti statku č. 5 s druhé strany.Dnes je domek zbořen.

Vyšším správním celkem, úřadem starostům přímo nadřízený, byl úřad státní, který převzal funkce úřadů vrchnostenských a slul od roku 1848 až do konce Rakouska-Uherska, okresní hejtmanství. Naše obec patřila až do roku 1892 k okresnímu hejtmanství Brno-venkov. Okresní hejtmanství se dělilo na dva i více okresů soudních. Újezd patřil k okresnímu soudu, který byl v Ivančicích.

Od roku 1892 byl na hejtmanství velkomezeříčském

zřízen okresní soud Velká Bíteš, a proto obec zažádala na zemském místodržitelství v Brně, aby byla přidělena k hejtmanství Velké Meziříčí, soudní okres Velká Bíteš. R. 1892 bylo obci vyhověno.

Roku 1918 byly zřízeny z hejtmanství okresní úřady, a tak až do roku 1948 patřil Újezd k okresnímu úřadu Velké Meziříčí, s.o. Velká Bíteš.

Roku 1948 změněny okresní úřady v Okresní národní výbory – ONV. Až do roku 1960 patřila obec ONV Velká Bíteš. Okresní národní výbory byly roku 1960 nově rozmístěny, ONV Velká Bíteš

Strana 169

který byl zřízen r. 1948, byl zrušen a Velká Bíteš s okolím připadla okresnímu národnímu výboru ONV ve Žďáře nad Sázavou. Újezd zažádal o přidělení k ONV Brno-venkov.

Za 68 let se vrací naše rodná obec Újezd zpět k Brnu-venkov. Pro obec je to výhodnější v době rozmachu autobusové dopravy.

Čilý autobusový ruch je umožněn rozmachem motorismu . K tomu přispěla výstavba silnic. Naši předkové nezaháleli. Až do roku 1898 nevedla do Újezda silnice.

A dnes?

1898 vystavěna silnice na Březinu

1907 -„- do Hlubokého

1934 -„- do Rapotic
1949 -„- do Stanovišť

Stále vyprávím o období před první světovou válkou až do konce Rakouska 1918.

<u>Škola</u> byla od otevření 1889 až do roku 1903 <u>jednotřídní</u>. Od roku 1904 byla již dvoutřídní.

<u>Posloupnost učitelů za tu dobu 1903-1918 :</u>

1. Mertens Matěj, řídící učitel od otevření školy (první část)
2. 1903 zřízena druhá třída
Jiránková Leopolda, učitelka 1903-1904, byla z Velkého Meziříčí
3. Vaňková Pavla, učitelka 1904-1905
4. Uman Josef, 1905 pobyt jen krátce
5. Křípal František, učitel 1905-1906

Strana 170

6. Bendíková Růžena, učitelka 1906-1907
7. Čermáková Marie, učitelka 1907-1911 z Tasova
8. Marek Ludvík, učitel 1911-1919 z Krokočína. Byl často nemocen, a tak za něho byli přiděleni náhradní učitelé. R. 1919 se vzdal služby, dostudoval práva a stal se poslancem za stranu republikánskou – tzv. agrární.
9. Freiwillig Matouš, učitel 1913, byl z Čech
10. Cikánek František, učitel 1914, byl z Velkého Meziříčí
11. Kratochvíl František, učitel 1914, byl ze Lhotky u Tasova
12. Švihálková Hedvika, učitelka 1915, byla z Křižanova
13. Táborská Blažena, učitelka 1916
14. Velišková Liba, učitelka 1916, byla z Přibyslavi u Bíteše

Potom do konce války učil řídící Mertens sám. R. 1896 zavedeny <u>ženské ruční práce.</u>

1. Kazdová Anna, učitelka ženských ručních prací 1896-1898
2. Táborská Karla -„- 1898-1911
3. Janečková Marie -„- 1911-1916

<u>Náboženství římsko-katolickému</u> učili faráři ze Zbraslavě.

1. Wolf Karel, farář a katecheta 1889-1893
2. Komorád Jan -„- 1893-1898
3. Kodar Ludvík -„- 1898-1916
4. Janíček Josef -„- 1916-1934

Uzavírám vyprávění a přistupuji k vypsání dějů ve svobodné vlasti.

1919

Všechen život osvobozeného národa se jen pomalu zotavoval.

Strana 171

Drahota stoupala a platy a mzdy nebyly zvyšovány úměrně k cenám. Látky, obuv, prádlo, oděv, kůže a pod, byly velmi drahé. Keťasové ještě pořád vydělávali. Přibývalo peněz hlavně z Rakouska, které již bylo pro nás cizinou. Tam měli lisy na tisknutí peněz a tak zaplavovali bezcennými papírovými penězi země, již samostatné, např. k nám byly peníze dovážena z Vídně. První ministr financí Československé republiky Dr. Alois Rašín papírové <u>peníze okolkoval.</u> Polovina peněz propadla a polovina dále platila. Kdo měl doma nebo v peněžním ústavě např. 1000 Kč, po okolkování mu zbylo 500 Kč. Naše měna oproti rakouské měla přívlastek „ československá“ tedy „č“ např. Kč – koruna československá.

Po válce tento rok až do žní bylo všude cítit bídu. Pole po celou válku špatně obdělávána, dala před osvobozením 1918 slabou žeň a tak až do žní 1919 nebylo ani čím krmit.

Pastva : V Újezdě již za RU, před válkou, se hojně páslo. Vdova po hutníku Manovi pásla husy. Ohromná stáda hus byla denně hnána na pastvu. Také bachyně – svině, kterých rolníci pěstovali hojně, byly vyháněny do stáda. Pastýř Nedvěd pásl plemenné svině. Zvláštní pastýř pásl skot a kozy. Před válkou se přistěhoval z Vicenic Rudolf Adam a převzal úkol pásti dobytek. To bylo před válkou a za války, pokud pastýř nenarukoval.

Strana 172

Hned po válce pastva byla obnovena jen u skotu. Také koně byly vedeni na pastvu, buď na zahradách nebo na pastviště „ Na příčné“. Nebylo krmu.

Žně byly celkem obstojné a ač vázané hospodářství, ve válce zavedené, ještě pokračovalo, po žních se všem ulevilo a vracel se pomalu normální život.

1920

Národní shromáždění v Praze vypracovalo nový volební zákon. Už nevolili jen poplatníci, ale každý zachovalý občan ČSR. Volby byly všeobecné, přímé, tajné a rovné.To znamená: volili všichni, každý odevzdal hlas přímo, tajně ve stejných obálkách, a co volič to hlas, tedy rovné.

První volby konány toho roku v létě. Volilo se tzv. vázanými kandidátními listinami. Každá strana

předložila svou kandidátku. Ty byly vytištěny ve stejném počtu a každý volič dostal kandidátky všech volebních stran či skupin a za plentou svobodně se rozhodl a vložil do obálky kandidátku podle své volby.

Starostou poprvé se stává dělník, člen sociálně-demokratické strany Josef Tomek, horník z čís.d. 37.

Toho roku 1920 oslavil SDH – sbor dobrovolných hasičů v Újezdě 25. výročí svého založení. Byl založen 1895. O slavnosti jsem vylíčil dějiny

Strana 173

oněch 25 let hasičské jednoty v Újezdě. Materiál jsem sestavil z vyprávění současníků.

V prosinci 1920 vypukla generální stávka. Její středisko bylo v Oslavanech. Také několik horníků z Újezda bylo po prohrané stávce odsouzeno k vězení 2-3 dny trvající, nikdo však trest nenastoupil, byla vyhlášena amnestie.

Nespokojenost v dělnictvu, zvláště v hornictví vzrůstala, republika ČSR sociální problém nevyřešila. Socialismus toho roku 1920 nezvítězil, nebyly ještě předpoklady a hlavně nebylo tu revoluční strany. Sociální demokracie byla ve vládě a za vývoj byla spoluodpovědna.

V sociální demokracii vznikla levice a pravice.

1921

Toho roku doznívaly události z prosince 1920. Z levice sociáně-demokratické strany vznikla komunistická strana Československa- KSČ.

Ceny poživatin se ustalují. Potravinové lístky se ruší. 1 kg hovězího masa stál 11-13 Kč, 1 kg pšeničné mouky 3-4 Kč, máslo i sádlo též v přiměřené ceně. Platy a mzdy se stávají úměrny cenám potřeb. Měna čs. I ceny se ustalují asi na desateronásobné výši, jak byly za staré monarchie. Oblek stával za RU 20-30-40 atd. Kr podle jakosti, za republiky toho roku 1920 stál 200-300-

400 atd. Kč podle jakosti. Boty byly daleko vyšší ceny než desateronásobek. Za RU stávaly 4-5 atd. Kč za republiky 150-200 Kč, vysoké holínky až 800 Kč. Ale i cena bot se brzo upravila také na desatero násobek cen za RU, tedy 60-70, za 100 Kč již byly pěkné. Látky všeho druhu také se ustálily na desatero násobku. Zimník černý, velmi pěkný byl od 1000 Kč.

Okolkování peněz r. 1919 se v hospodářském životě blahodárně projevilo. Porovnejme s měnou v Rakousku a Německu. Tam inflace postupovala šíleným tempem. Např. krabička zápalek stála u nás 20 haléřů, v Rakousku

200 000 Kr. Tam počítali na miliardy a biliony, u nás už rozumně na haléře a koruny.

Bylo tři léta po první světové válce. Životní úroveň všech vrstev pracujícího lidu se dále zlepšovala. Zaměstnanost byla všeobecná.

Řekl jsem, že nebudu mluvit o počasí. Avšak toho roku 1921 bylo prapodivné. Nastalo hrozné sucho. Posledně zapršelo v květnu a potom až v listopadě, tedy půl roku ani nekáplo. Píce první seč byla vydatná, otavy už se nesklidily. Úroda obilí však byla velmi pěkná.

Strana 175

Roku 1921 bylo sčítání lidu. Obytných domů bylo 73, obyvatel 490. Porovnejme rok 1912, tedy za 9 let ubylo 10 občanů. Sic nepatrně, ale přece méně klesá porodnost a dále začíná proces úniku obyvatelstva z venkova do měst.

Seznam majitelů domů z roku 1921, čísla domů jméno majitele a jeho zaměstnání. Porovnej se soupisem z roku 1910, byla mezi tím první světová válka a nestavělo se. Přibyly celkem 4 domy.

1. Hemala Leopold	*mlýn, pila, hostinec*
2. Křikava Augustin	*pekař, v nájmu na pekárně L.Hemaly*

3. Pelc Josef-syn P.J. z roku 1910 rolník
4. Tomek Antonín rolník a hostinský
5. Hakl František rolník
6. Chatrný Jan rolník
7. Krejčí František rolník
8. Křivánek Jan rolník
9. Pazourek František rolník
10. Pernička Jakub obuvník
11. Svoboda Václav horník
12. Smola Jan mlynář a malorolník
13. Pernička Karel malorolník, mlýn zrušen
14. Vít Antonín rolník
15. Kadaňka Tomáš cestář v.v. a malorolník
16. Němec František rolník a obchodník s vejci a drůbeží „na Brno“
17. Krejčí Josef lesní hajný

Strana 176

18. Tomek Jan horník
19. Tejkal Karel rolník
20. Sedmík Petr rolník
21. Pernička Jan rolník
22. na původním místě jak vpředu píši, byl domek zbořen, číslo přeneseno na domek u školy
Plocek Karel tesař
23. Křivánek František rolník
24. Kadaňka Jan strojmistr uh.dolů
25. dvůr velkostatku dé Oresta nájemci uh.dolů
26. Spružina František horník
27. spojeno s čís. 68(Matylda Křivánková vdova po horníku
28. Tesař Jan horník

29. obecní dům Rudolf Adam bývalý pastýř, nyní v nájmu,obuvník a knihvazač
30. Chatrný Antonín horník
31. Pecha Alois stolařský mistr
32. Kopeček Karel dělník
33. Tesař Josef zedník
34. Hájek František zedník
35. Sedlák Karel horník
36. Křivánek Josef obecní posel, bubeník
37. Tomek Josef horník
38. Vaverka Jan(odseděl 7 let za vraždu na F. Spružinovi) Lamač kamene
39. Krejčí Antonín horník
40. Chatrný Antonín horník
41. Duda Karel horník
42. Hájek František horník
43. Hájek Jan tovární dělník
44. Krejčí František (přezdívka Frecl)lesní hajný

Strana 177

45. Tesař František horník
46. Vaverka Jan obuvník
47. Kadaňka Tomáš horník
48. Kovařík Karel horník
49. Tomanová vdova po padlém vojínu z první sv.války
50. Křivánek Karel tesař
51. Pokorný Josef ml. horník
52. Sedlák Matěj horník
53. Doubek Jan kovář
54. Tesař Jaroslav tesař
55. Křivánek Jan zedník

56. Krejčí Jan (přezdívka Čech) horník
57. Plocková Františka vdova po horníku
58. Dolníčková Františka, ovdovělá Plocková, opět vdova po horníku
59. Hudec Jan obuvník
60. Sobotka Karel tesař
61. škola
62. Karas Jindřich dělník
63. Krejčí Hynek horník
64. zbořeno
65. Kadaňka Antonín horník v.v.
66. Tomek Antonín dělník na pile
67. Obr František kočí na pile
68. spojeno s čís. 27 Matylda Křivánková vdova po horníku
69. toto čís. r. 1921 neexistovalo, nevím proč? Viz.r.1910
70. Krejčí František tesař
71. Tesař Antonín zedník

Strana 178

72. Žák František tesař
73. Křivánek Tomáš zedník
74. Pazourek Josef tesař
Pohyb v zaměstnání se od roku 1910 mnoho nezměnil.
<u>Podle zaměstnání byli:</u>
1 obchodník v nájmu čís. 5 Bohumil sedlák
1 potravní spolek „Svornost“ v čís. 9
13 rolníků – zanikl statek čís. 2 Kadaňka Antonín
2 hostinští v čís. 1 a v čís. 4 – živnost vedlejší upadá
1 obchodní s vejci a drůbeží „na Brno“
F.Němec, čís.16 od pondělka do středy jezdil po okolí a skupoval vejce, drůbež, máslo a ve čtvrtek

pečlivě balil, v pátek odjížděl do Brna, kde měl pevné stanoviště a své zákazníky. Tam náklad prodal a v sobotu mnohdy už na noc se vracel. Zprvu jezdil s jedním koněm, po válce měl pár pěkných koní. Jezdila s ním jeho manželka.
3 obuvníci (třetí Jan Vaverka toho roku zemřel, viz. dole)
1 krejčí
3 lesní dělníci
2 učitelé
16 horníků – ubývá uchazečů o toto těžké a v celém hospodářství klíčové zaměstnání, výkony se zvyšují, ale mzda klesá. Otcové dávají své syny na jiná povolání i na studie. Dříve

Strana 179

bývalo hornictví zaměstnáním rodinným , syn následoval otce v tomto nebezpečném, ale čestném povolání. Toho roku je málo synů, kteří chodí na Zastávku se svými otci. Jen namátkou : Josef Pokorný, č. 51 chodí se synem Josefem, Jan Tesař čís. 28 chodí se synem Janem, a tak ještě několik synů následuje otce. Jinde si horničtí synové volí jiná zaměstnání, zas namátkou : synové horníka Hynka Krejčího čís. 63 jsou : 1 obchodník, 1 úředník, 1 stavitel, Josefa Tomka čís. 37, technický úředník,

Františka Hájka čís. 42, jeden učitel, jeden chemik atd.
5 zedníků 2 kováři
2 mlýny – č. 13 trvale vyřazen, č. 12 zastaralé stroje
6 tesařů
1 kovář syn Jan po otci Františku
1 lesní – F. Wenig
1 lesní hajný – Krejčí František čís. 44

A zas k tomu nutno přičíst pracovníky neženaté! Oproti roku 1910, za 11 let jen menší změny. Nájemníci bydleli v prázdných výměnkách, v čísle 3,5,6,7,9,14,19,21,23.
Jinak v rodinných domcích nájemníků není.
Toho roku 1921 vypovídá velkostatek barona dé Oresta v Rosicích nájem dvora čís. 25, Důlní a hutní společnosti v Zastávce a

Strana 180

přebírá dvůr do vlastní správy. Ne na dlouho, jak brzo uslyšíme.
Toho roku 1921 v pozdním podzimu umírá na tuberkulosu obuvník Jan Vaverka, z čís.d. 46. Ještě před první světovou válkou si vzal za ženu vdovu po Janu Křivánkovi, továrním mistrovi (říkali mu Vídeňák, protože celý život strávil ve Vídni a do rodiště přišel na pensi). Dobře žili spolu, ačkoliv jeho žena byla o hodně starší než on, byla zámožna a žili v blahobytu.

Dlouho se z dobrého života netěšil . Zemřel stár něco přes 30 let. Byl to dobrý člověk.

1922

Ke konci roku 1921 a těsně před Novým rokem 1922 zemřela Marie Fraňková, roz. Hemalová z čís.d. 1. Její manžel byl stárkem ve mlýně svého tchána Leopolda Hemaly.

Po první světové válce nastal rozvoj motorismu v dopravě. Před první světovou válkou byl kůň hlavním dopravním prostředkem na práci v poli, pro osobní dopravu i náklady na krátké vzdálenosti. Na daleké cesty už tu byla hustá síť železnic.

Pro náklady se jezdilo na nádraží do Božího Požehnání (Segen Gottes – říkali Němci, tak byl také nápis na nádražní budově : Segen Gottes – Požehnání Boží). Po první světové válce

Strana 181

byla hornická obec Boží požehnání přejmenována. V obci byl hotel Zastávka, středisko horníků, který patřil Společnosti uhelných dolů. Už za Rakouska se lidově obci celé říkalo Zástavka, jeli na Zástavku, pracuje na Zástavce apod. Po převratu, po zřízení naší republiky, byl úředně zaveden název Zastávka a staré jméno zaniká.

Na nádraží do Rapotic bylo podstatně blíž, ale nevedla tam silnice, proto se na dráhu do Rapotic nejezdilo, ale pěšky chodilo.

Osobním rychlým dopravním prostředkem

bylo kolo, bicykl. Vzniklo z velocipedu s nestejně velikými koly v XIX. Století a už od počátku XX. Století se užívalo kola v nynější formě s oběma stejně velikými koly. Původně mělo kolo plné pryžové či gumové obruče, ale už před první světovou válkou bylo opatřeno pneumatikami s nahuštěným vzduchem. Kolo stálo asi 120-140 Kč za Rakouska a toho roku 1922 bylo pěkné kolo za 1200-1300 Kč, tedy 10 x dražší jak byly všeobecně ceny v desetinásobku, jak jinde se o cenách zmiňuji.

Už velocipéd za Rakouska složil v závodění, byly závody zemské a celostátní a vítěz závodu byl odměněn a jeho obrázek byl v novinách. Vlepil jsem sem obrázky ze

Strana 182

starých i nových časopisů pro srovnání .

Závodník z roku 1888 cyklistka z roku 1900

Závodník z roku 1922

Před první světovou válkou roku 1908 projel naší obcí první automobil majitele velkostatku v Náměšti n.Oslavou, tehdy hraběte Jindřicha

Strana 183

Haugwitze. To byla událost. Lidé všeho nechali, když z dálky zaslechli neznámý tehdy rachot motoru, a spěchali podívat se na vůz bez koní. Psi štěkali a zuřivě se hnali za supající obludou, koně se plašili, stařenky se křižovaly, no nesmírný rozruch.

Jenom rezavý pes Šohaj, z čís. 2 nestačil uhnout a zůstal na silnici, první oběť automobilismu. Velkostatkář zastavil a ptal se nás chlapců, čí je to pes? Haugwitz šel do kuchyně a dal sousedce Kadaňkové za mrtvého Šohaje desetikorunovou bankovku a poprosil,

aby zdechlinu zakopali. To bylo moře peněz za psa, který mezi občany nestál ani korunu. Potom, když hospodyně uslyšely hukot blížícího se automobilu, vyháněly své oříšky na silnici, potvory táhněte pod auto, člověk nemá to štěstí jako Kadaňkovka.

Strana 184

Na obrázku vidíme auto z počátku XX. Století. Je zřejmo, že tehdy auto má tvar kočáru, jenom místo koní pohání vůz motor. Roku 1922 se mění vzhled auta a postupem doby se víc a více přizpůsobuje stále větší a větší rychlosti.

První motocykl jsme na počátku století XX. U nás viděli, když přijel hodinář z Rosic Rudolf Eliáš. Motocykl s převodem řemenovým, velmi primitivní.

Po válce v málo letech přijelo k nám auto osobní, nákladní auto, motocykly solo i s přívěsným vozíkem (tříkolky).

Nákladní auta měla kola bez obložení, železná brzo pak s obručemi gumovými, protože však ničila silnice, tedy roku 1922 už musela být opatřena pneumatikami.

Ještě ze začátku roku 1920, tedy před dvěma lety jezdila z Velké Bíteše přes Březinu na Zastávku koňská pošta, třikrát denně tam i zpět.

Autobus, velké kryté auto pro 20-30 osob, vytlačil i naši starou poštu koňmi taženou. První autobus z Velké Bíteše do Brna vyjel roku 1920. Koňská pošta zaniká.

Také vzduchoplavba doznala změn.

Před první světovou válkou vzrušil naši obec balon. Bylo to asi roku 1908-1909. Nad naší obcí začal padat a dopadl za obcí Jakubovem. Balon byl ohromný obal plněný plynem vodíkem.

Strana 185

Vzduchoplavci byli pruští oficíři.

Ještě v ten čas byly balony změněny v řiditelné vzducholodi. Až mnohem později, roku 1928 za noci přeletěla vzducholoď naši obec, viz. o tom v kapitole 1928.

Balon i vzducholoď vytlačil úplně aeroplán, letadlo těžší než vzduch, poháněné vrtulí, jíž otočnou velkou sílu dodával benzínový motor.

R. 1922 odešel lesník F. Wenig. Byl přeložen na Javůrek. Do Újezda se vrátil lesník Karel Hebek. Lesní Karel Hebek Přišel do Újezda roku 1907. Byl syn Jana Hebka, lesního správce na revíru Okrouhlík u Zastávky.

Toho roku 1922 odešel ze světa dobrovolnou smrtí 16tiletý synek horníka Karla Dudy, čís.d. 40, Duda Václav.

Ještě jednoho nadějného chlapce vyprovodili chlapci a děvčata na cestě poslední. Chatrný Václav, 16tiletý synek horníka Antonína Chatrného, čís.d. 40, zemřel na zápal plic. Učil se stolařem u mistra Aloise Pechy v čís.d. 31.

Toho roku se od nás odstěhoval lesní hajný rosického velkostatku v újezdském revíru František Kristek. Byl přidělen Do Babic. Bydlel po čas svého pobytu v Újezdě u rolníka Františka Krejčího čís.d. 7.

Tragicky zahynul horník Josef Kovařík, čís.d. 48. Bylo mu 54 let. Byl smrtelně zraněn v uhelných dolech na Zastávce, oběť svého nebezpečného povolání. Měl 3 syny , jeden je úředníkem v Hodoníně, druhý se oženil (viz.rok 1935), třetí František se narodil už

Strana 186

poměrně starším rodičům.Často bylo vidět už postaršího šťastného tátu s malým Frantíkem. To klučíka tátovi uvázala do travné plachty na záda máma. Nedočkal se otec dospělosti syna a brzo umřel.

1923

Toho roku se na krátko rozvinul v Újezdě sport. Ve Žhářích na pastvišti pěstovala mládež kopanou-fotbal. Žil u nás velmi krátkou dobu mladý muž, Jandl se jmenoval. To byl organisátor kopané. Neděli co neděli odpoledne plno diváků sledovalo první kroky naší mládeže v oblíbeném

sportu. Jandl se brzo odstěhoval a kopaná na 10 let skoro v Újezdě usnula.

Újezdská Hemalova kapela vyhrávala již dávno před první světovou válkou. Měla obsazení převážně z naší obce. Ještě před první světovou válkou ji řídil František Hemala st., zedník, čís.d. 31 a hráli v ní : Hemala František ml., zedník, Hemala Josef, zedník, oba synové Hemaly Františka st. Zaučoval se také a již hrával třetí syn kapelníkův Hemala Karel, ale potom odešel do světa usadil se v Čechách v Počáplích. Dále k místní bandě hudebníků náleželi František Doubek, kovář, čís.d. 53, jeho syn jan Doubek, také kovář, čís.d. 53, Jan Kadaňka, tesař, čís.d. 15, Křivánek Václav, zedník, čís.d. 55 a Pernička Jakub, obuvník, čís.d.10. Na doplnění byli zváni hudebníci z okolí.

Strana 187

Hemala František st., čís.d. 31 zemřel roku 1916 a po válce Byl kapelníkem Hemala František ml. Odstěhováním Hemaly Františka ml. a Hemaly Josefa do Rapotic, Křivánka Václava (který ze zedníka stal se zednickým mistrem) rovněž do Rapotic, úmrtím Jana Kadaňky, tesaře, čís.d. 15 (umřel na tyfus v první světové válce jako voják) se Hemalova kapela rozešla.

Toho roku 1923 zemřel Křivánek Jan , zedník, čís.d. 55, ve stáří 47 let na následky z války. Byl nervově nemocen. Měl za manželku Annu Doubkovou, dceru kováře, čís.d. 54.

1924

V obecních volbách roku 1924 byl zvolen starostou obce Křivánek Jan,rolník, čís.d. 8. V hnutí dělnickém nastal rozkol a kromě toho byla ustavena nová politická strana živnostenska-středostavovská. O mandát se tedy ucházelo už několik stran. Strana lidová a živnostensko-středostavovská se spojily a byl zvolen člen strany lidové. Sociálně-demokratická strana byla poražena.Starostou se stává opět rolník.

Roku 1924 se stala změna v držení velkostatku Rosice-Veveří. Angličan baron de Forest prodal velkostatek československé republice za 75.000.000 Kč. Až do první světové války vládli na ředitelství velkostatku v Rosicích Němci, v první světové válce zuřivý Prušák Romer. Prušák proto, že za první války Rakousko-Uhersko anglický majetek jako nepřátelský

Strana 188

zabavilo a dosadilo ultra-německé vedení.

Újezdský dvůr vzala do nájmu roku 1915 po Židu Wilhelmovi Důlní a hutní společnost ze Zastávky, aby v dobách začínajícího nedostatku ve válce měla pro své úředníky živobytí, mouku, tuk, maso, vejce apod. proto r. 1915 Odešel z Újezda šafář Musil Jan na dvůr Javůrek a po prodeji Velkostatku pak na svoje hospodářství do Vlkova u Velké Bíteše.

Po první válce dosadil de Forest vedení anglické. Poslal Do Rosic anglického plukovníka, po anglicku se říká Kolonel

A tak mu říkali anglický kolonek. Ten ustanovil lesmistrem lesníka Ganze, bez většího odborného vzdělání jen proto, že byl Němec. Tak to chodilo až do doby, kdy roku 1924 kdysi žerotínské zboží, majetek věrného Čecha pana Karla staršího ze Žerotína blahé paměti,vrátil se zas do vlastnictví českého národa. Koupi zprostředkoval úředník anglického velvyslanectví v Praze Bruce Lombard, který dostal za zprostředkování prodeje pakatel – 1.500.000 Kč. Sám o tom vypráví ve své knize „Cesta ke slávě“.

Roku 1924 odešla z Újezda učitelka domácích nauk (dříve se říkalo učitelka ženských ručních prací a ještě za Rakousko-Uherska byl titul industriální učitelka) Marie Černá. Působila v Újezdě, odkud chodila na domácí nauky do Krokočína na školu jednotřídní a na dvoutřídní obecnou školu do Stanovišť, od roku 1916 až do roku 1924, tedy osm let. Marie černá byla dcera

Strana 189

řídícího učitele Karla Černého z Laviček u Velkého Meziříčí. Černý bával dlouhá léta správcem školy v Krokočíně,takže učitelka Marie Černá se vlastně vrátila do kraje svého dětství. Roku 1924 odešla do Laviček u Velkého Meziříčí. Marie černá byla dobrá učitelka, byla přímá a dobrosrdečná. Bydlela stále u Josefa Tesaře, zedníka, čís.d. 33.

Po ní nastoupila již starší učitelka domácích nauk Marie Jungová. Docházela do Újezda ze Zbraslavě.

O rodině Jungově v této kronice se zmiňuje můj předchůdce kronikář řídící učitel Mertens Matěj. Marie Jungová byla sestra Anny Jungové, poštmistrové ve Zbraslavi. Obě byly dcery lesníka Junga, který přišel na zbraslavský revír dávno před první světovou válkou odkudsi z Čech.

1925

Po 36tiletém působení v Újezdě odchází do pense řídící učitel Mertens Matěj. Odstěhoval se do Dolních Kounic. Přišel se rozloučit, když jsem právě byl několik dní na prázdninách, k nám. Stáli jsme sami s mým otcem Leopoldem Hemalou v sále, když vstoupil pan řídící. Nebyl slova mocen, vždy hrdý a tvrdý muž, tenkrát neměl k slzám daleko. Málo jsem mu poděkoval za všechny jeho žáky – teď sám již učitel, kdysi také jeho žák. Navštívil jsem jej v jeho pěkném domku v Dolních Kounicích. Mnozí a mnozí jeho žáci jezdili za ním pokud žil, vychovatel generací.

Strana 190

Na místo řídícího učitele nastoupil r. 1925 Josef Sladký, rodák z Čikova na témže okrese velkomezeřičském. Jeho otec měl v Čikově selský statek, byl rolník. Bratr Josefa Sladkého je rolník. Sám jsem se r. 1925 hodlal ucházet o toto místo, rozhodovalo však stáří a já jsem o dvě léta mladší. Ani jsem žádost nepodal. Nebylo mi dopřáno pracovat v rodné obci, avšak nikdo není prorokem ve své vlasti, praví přísloví – snad to bylo dobře, šel jsem do světa a zakončil jsem učitelskou dráhu jako ředitel osmileté

střední školy ve Střelicích, okres Brno. Doma pak jsem býval jenom hostem. Jsa však s rodištěm ve stálém styku, sledoval jsem z dáli život u nás doma, v duchu jsem stále žil v rodné obci- jen tak je teď možno, že píši kroniku Újezda za uplynulých 50 let!!

Roku 1925 provedena parcelace velkostatkářské zemědělské půdy. Dvory u velkostatků jsou státem zabrány za určitou cenu a z nich tak asi z polovice výměry jsou tvořeny zbytkové statky, a asi polovice je za menší cenu přidělena do vlastnictví drobným hospodářům, malorolníkům, domkářům, dělníkům apod. Také náš dvůr, čís.d. 25 je parcelován. Asi 40 ha tj. přibližně 200 měřic je přiděleno drobným zemědělcům a část rovněž 40 ha výměry zůstává u zbytkového statku, který i se stavením čís.d. 25 přidělen bývalému velkostatkářskému zaměstnanci Jaroslavu Koutskému

Strana 191

za 80.000 Kč. Jaroslav Koutský odprodal část svého zbytkové statku, asi 20 ha, tj. 100 měřic díl „zaražený“ rolníkům do Stanovišť a zbytek pronajal. Sám se stal úředníkem Hospodářského družstva „Moragro“ v Brně. Za okupace byl umučen nacisty v koncentračním táboře v Koncentrationalagru v Mauthausenu. Vdova po něm občas bydlí v části bývalého dvora. Syn umučeného Jaroslav je lékařem v Jihlavě. Roku 1925 dvůr v Újezdě zaniká.

Roku 1925 zemřela nejstarší občanka z Újezda Antonie Hemalová, čís.d. 1, matka Leopolda Hemaly (moje babička) ve stáří 90 let. Ve čtyřicátých letech XIX. Století chodila do školy v Domašově, kam chodily děti z jejího rodiště a bydliště Říček. Byla velká čtenářka a vyprávěla zajímavě o dobách roboty, která byla zrušena, když již jí bylo 13 let a byla služkou u pana fořta na Javůrku.

Roku 1925 zemřel Josef Pokorný, horník , čís.d. 51, ve stáří 55 let. Jeho bratr Karel zemřel svoboden r. 1912 jak se zmiňuji a byl také horníkem. Josef Pokorný byl pilný pracovník, pečlivý otec a dobrý občan. Do zaměstnání, jako tehda všichni horníci, chodil celý život pěšky denně 9 km na Zastávku a 9 km zpět. Jeho syn Josef Pokorný je též horník a chodíval se svým otcem až do jeho pensionování jako horník do Uhelných dolů.

Posloupnost učitelů (druhá část) od roku 1918-1925. Až do pensionování po první světové válce měl řídící učitel Matěj Mertens na své škole tyto učitele :

Strana 192

1. Kratochvíl František, rodák ze Lhotky u Tasova 1919
2. Stulíková Josefa, přišla z Jížních Čech 1919-1923
3. Pavlíček Jaroslav 1924
4. Poláková Božena, rodačka z Krokočína (Nekudová) 1925

Roku 1925 zemřel Sedmík Petr, rolník, čís.d. 20. Ranila jej mrtvice, ve stáří 61 let. Sedmík se přiženil do Újezda z Rudky okres Brno. Byl výborný hospodář, znamenitý pěstitel koní. Kobyla u něho z hříběte vypěstěná v čas nouze, když vezl

Petr Sedmík těžce nemocnou ženu do nemocnice do Brna (aut vůbec nebylo) uběhla s lehkým vozíkem vzdálenost z Újezda do Brna ke Svaté Anně (asi 30 km) snad něco přes hodinu. Petr Sedmík byl též jedno období atarostou obce. Měl 2 syny, jeden zůstal na rodném domě, jeden byl tesařský mistr. Oba žijí v Újezdě, dcera se vdala mimo Újezd.

Roku 1925 zemřela Hájková Terezie, žena zedníka a muzikanta, čís.d. 34, ve stáří 49 let. Utrápila se nad skonem svého syna Ludvíka. Byla dcera Jana Křivánka, rolníka, čís.d. 8.

Týden před svou matkou umřel nečekaně Ludvík Hájek, čís.d. 34,ve stáří 21 let, tuším na otravu krve. Byl svoboden.

1926

Na naši školu byl ustanoven po druhé již učitel Jaroslav Pavlíček. Pobyl u nás jen krátce a stal se správcem jednotřídní školy v Holubí Zhoři na našem okrese. Do Újezda se přivdala Františka Malachová

Strana 193

z Jakubova za rolníka Richarda Hakla, čís.d. 5.

Toho roku zemřela stařenka Pokorná Marie, vdova po lamači kamene, čís.d. 51. Přečkala svého syna Josefa o jeden rok.

Obec Újezd zakoupila mostní váhu. Stojí na návsi u zvoničky, naproti domu čís. 20. Váhu dodala brněnská firma Třill, jejíž majitel měl pronajatu naši obecní honitbu. Za jaký obnos byla zakoupena

se mi nepodařilo zjistit. Za 35 let už to všichni zapomněli a na obci v zápisech jsem nic nenašel.

Újezdu se dostalo moderního dopravního prostředku. Eduard Ditrich ze Zbraslavě toho toku prodloužil do Újezda osobní autobusovou dopravu. Měl dva , později tři autobusy na 30 osob. Dostat se pohodlně za mírný poplatek do Zbraslavě , na Zastávku a do Velké bíteše bylo možno denně několikrát. Autobusu používali i horníci do práce a studenti k vlaku na Zastávku, žáci měšťanské školy rovněž. Eduard Ditrich (což značí po česku paklíč - Ditrich) pochází z rodiny hutníků, kteří se před 100 lety přistěhovali na Šmelcovnu u Veverské Bítýšky a založili tam tavírny železa. Rodina Ditrichů byla z Německa, původně tedy Němci a v druhé generaci se všichni potomci čtyř přistěhovalých bratrů počeštili. Šmelcovna u Veverské Bítýšky již dávno zanikla a dnes budovy zarostly vysokým lesem.

Strana 194

1927

Roku 1927 se ruší v Újezdě myslivna. Lesník Karel Hebek se stává lesním správcem tří lesních revírů : újezdského, zbraslavského a záhořského (Zálesná Zhoř) a stěhuje se do Zbraslavě,středu svých revírů. V Újezdě zůstává nadhajný , újezdský rodák Plocek František a bydlí v bývalé myslivně, která se stala hájenkou. Myslivna byla v pravé části dvora č. 25, jdeme-li od silnice Březina-Hluboké.

Toho roku umírá kovář Doubek František, čís.d. 55, ve stáří …… let. Přišel do Újezda z Velké Bíteše. Vedle kovářství pěstoval muziku, jak píši vpředu, pískal klarinet. Doubek měl 2 syny. Mladší Jan se stal po otci kovářem v rodné kovárně, starší František se odstěhoval do Ameriky. Bylo to těsně na počátku XX. Století a pamatuji, jak uplakaná rodina vyprovázela svého již ženatého syna, který měl již maličkou dcerku. Celá obec byla vzhůru a loučení bylo dojemné. Mladí Doubkovi s dítětem opouštěli vlast. Z Ameriky přijela po dvaceti letech asi r. 1924 dcera, ono kdysi malé děvčátko a také jsem s ní mluvil. Mladí Doubkovi však již své rodiče nikdy neviděli. Dále měl Doubek 4 dcery. Jedna se provdala za Hudce, čís.d. 59, druhá za Krejčího čís.d. 70, třetí za Jana Tomka, čís.d. 55, čtvrtá mimo Újezd.

Toho roku zemřela Kopečková Josefa, žena horníka v.v., čís.d. 32, ve stáří 71 let.

Strana 195

1928

Toho roku 1928 vstoupila naše obec mezi sídla elektrifikovaná. Do naší obce byla zavedena elektřina. Přestalo se svítit lampami a všude zazářily elektrické žárovky. V selských usedlostech mizí žentoury – keply a rolníci zakupují elektromotory ke hnaní mlátiček, řezaček a jiných strojů. Elektrické motory pohánějí čerpadla domácích vodáren, voda se zavádí

nejen do příbytků ale i do stájí, kde jsou budována samočinná napajedla a tím odpadá nošení vody pro dobytek. Žentoury v minulém století nahradily cepy, elektromotory vytlačily žentoury. Práce lidských rukou je stále více a více nahrazovaná stroji v hesle : Dřina strojům, člověku řízení.

Roku 1928 v obecních volbách byl zvolen starostou obce Tesař František, horník čís.d. 45, občan vyspělý, činovník hasičský, v mládí režisér ochotníků a první stárek při zábavách před první světovou válkou . Tesař je druhý starosta horník v naší obci.

V létě 1928, jedné klidné noci, uslyšeli naši občané hluk mohutných motorů a temné oblohy. To letěla italská řiditelná vzducholoď d´Italia na severní točnu. Byla to vzducholoď průzkumná, velitelem byl italský generál Nobile. Stojí za zmínku, že na palubě vzducholodi byl také mladý český fyzik, třicetiletý Dr. František Běhounek z Prahy.

Strana 196

Roku 1928 byla na naši školu ustanovena učitelka Adela Halámková z Velkého Meziříčí.

Toho roku zemřela toho času nejstarší občanka újezdská Sedláčková Marie, vdova po rolníku, čís.d.20, ve stáří 90 let. 36 let přežila své dva syny Dominika a Františka, kteří zemřeli v mladém věku na tyfus. Synové její byli rolníci na číslech 19 a 20.

V ten čas řádila v okolí vydřidušská tlupa cikánů. Obchodovali s koňmi docela regulerně, daně platili jako řádní obchodníci, jejich podvod spočíval v tom, že zakoupili od rolníka koně, dali zálohu jak tehdy bylo zvykem a přáli si, aby majitel koně přivedl tohoto na určené místo, třeba do podřadné hospody v Domašově. Tam čekalo několik cikánů a jiných jimi najatých podezřelých individuí a Ti na přivedeném koni nacházeli mnoho zdánlivých vad a tak hospodáře ukřičeli, jemu vyhrožovali, po případě se na něj sápali, takže ten obyčejně byl rád, že unikl se zdravou kůží a koně jim nechal a uprchl. Záloha byla nepatrná částka za koně. Žalovat u soudu se každý bál, sám neměl svědků a cikáni se mohli mstít.

Podobným způsobem prodal cikánům koně Jan Křivánek, rolník čís.d. 8. Dostal 500 kč zálohy za koně v hodnotě 6000 Kč a pochodil, jak nahoře vylíčeno. Přišel o koně.

Strana 197

Leopold Hemala čís.d. 1 zajel s Křivánkem za obchodníkem s koňmi Waldmannem do Náměště n. Oslavou, a ten s nimi za odměnu 500 kč zajel do Oslavan a tam přinutil Vaška Daniela, aby vydal koně i zálohu. Zálohu, to bylo to právě 500 Kč, dal J. Křivánek Waldmannovi jako odměnu. Ztratil tedy

jen 500 Kč, ale zdravého koně si přivedl domů. Potom bezpečnostní orgány pachatele pozavíraly a byl pokoj.

1929

Roku 1929 začíná hospodářská krise a z krise katastrofální nezaměstnanost, dosud největší ve známých dějinách lidstva.
Jeden pátek v Americe v New Yorku, v Novém Jorku, zhroutila se bursa. Říkali černý pátek. Cenné paíry – akcie – klesly na nejnižší kurs, jak v New Yorku kdy byl zaznamenán. Nezaměstnanost se převalila po celém světě a trvala 4 roky. Amerika měla 10.000.000, Německo 6.000.000 naše republika 1.000.000 nezaměstnaných . Podobně ve všech státech. Jen v SSSR – v Rusku, státě socialistickém nezaměstnaných nebylo!!

U nás se projevila krise poklesem cen plodin. 1 q pšenice klesl ze 180 kč na 60 Kč a tak klesla cena všeho. Začarovaný kruh začal. Ani oblaciněné zboží si nezaměstnaní koupit nemohli. Nezaměstnaní byli podporováni státem. Dostávali chléb, mouku, tuk a cukr. Bylo to velmi

málo k životu. Kromě toho Ti nejpotřebnější dostávali občas 20 Kč na týden. Jenom podle Gentského systému dostávali Ti dělníci, kteří si na to předem platili 60 Kč týdně. Bylo to též málo, ale oproti ostatním nezaměstnaným to bylo přece něco. U nás dostávali

podporu podle Gentského systému jenom 4 slovy čtyři horníci. Nastala nebývalá nouze.

Toho roku zemřel Bojanovský Čeněk, horník, čís.d. 46, ve věku 62 let. Byl to třetí manžel vdovy po Janu Křivánkovi, jak jí říkali Vídeňačka.
Po čtvrté se už nevdala. Vzala si schovanku a tu v dospělém věku provdala za horníka Bryma z Hlubokého, který potom, jak se zmíním, zahynul v uhelných dolech.

Roku 1929 navštívily Evropu Sibiřské mrazy. Mrznout začalo o Mikuláši. 4. prosince 1928 ukazoval teploměr 6 C pod nulou. Mráz od počátku prosince už ani jednou nepovolil a stále se stupňoval. Na vánoce 1928 byl mráz – 20 C (tj. pod bodem mrazu). Na Tři krále 1929 už bylo – 26 C a mráz stále sílil a v lednu držel na – 30 C (tj. pod 0- mráz) . Při tom často sněžilo, závěje vyly 2-3 m vysoké. Řeky hluboko zamrzly, náš potok Chvojince i potok pod vesnicí zamrzl až na dno. Rybník ve Žhářích zamrzl na dno.Vždyť i na hlubokých rybnících jinde byl led 6 m silný. Stromy mrazem pukaly a na jaře jich mnoho odumřelo. Zvěř byla tak ochočená,

Strana 199

byla velmi krotká, zajíci přišli až před práh lidského obydlí, a to ne jen v noci, ale za bílého dne a bylo možno je živé chytit, koroptve se skrývaly ve stodolách. Zvěř byla hubená a hynula. Mnohde měli polního zajíce ve stájích a žral s domácími králíky.

Mráz kulminoval dne 11. února 1929 a dosáhl – 39,5 C a rtuť v teploměru zmrzla. V novinách se denně psalo o škodách, jež působil mráz. Ve školách po vánočních prázdninách byly třídy tak vymrzlé, že se muselo ve dne v noci tři dny topit, než mohli děti zasednout do lavic. Po celodenním topení ukazoval teploměr + 4 C a při této teplotě se nedalo učit.
Meteorologové hlásili, že takové mrazy navštívily Evropu před 280 lety. Tak to je zpráva o počasí, druhá v mém zápisu v této kronice. Jiná léta, bylo počasí normální, proto o něm nepíši. Až mrazy toho 11. února

1929 povolily, sníh roztál, ale ledy tály do května, který byl od polovice zas tak horký, jako červenec. Taková byla zima 1928-1929 a k tomu nezaměstnanost!

Toho roku 1929 zemřel Svoboda Václav, horník, čís.d. 11 ve stáří 51 let. Odešel dobrovolně, neboť nesnesl kruté bolesti, kterými při postupující rakovině trpěl. Syn Vladimír je úředník a pojišťovnictví, studoval obchodní akademii (4 třídy měšťanské školy a 4 ročníky obchodní akademie a maturitou). Vzal si za manželku dceru Hynka Krejčího, horníka, čís.d. 81.

Strana 200

1930

Krise hospodářská se stále zhoršovala. Horníci byli propouštěni z práce a na haldách se hromadilo uhlí. Široká veřejnost pracujících, nyní nezaměstnaných, si

uhlí nemohla koupit.Docházelo k bezpráví a tvrdosti, zvláště proti členům KSČ, komunistické straně československa. Ti byli v prvé řadě z práce propouštěni.

Toho roku zemřel Karel Spružina, horník v.v., čís.d. 26. Připomínám, že už roku 1789 se připomíná, že na domě číslo 26 jest Matěj Spružina, tkadlec. Ten pocházel ze mlýna, čís.d. 12, tedy z mlynářské rodiny, která seděla na mlýně čís.d.12 až do konce XIX století, tedy přes 100 let. Potomci Matěje Spružiny se věnovali hornictví a drží dům čís. 26 déle než 170 let. Rod Zpružinu je stará hornická rodina. Roku 1908, jak je vpředu sporá zmínka, byl zavražděn František Spružina, teké horník v.v., ve stáří 64 let. Byl to otec Karla Spružiny, člověk z míry dobrý, jinak mu neřekli než dědoušek Zpružinu. Karel Spružina měl 4 děti. Syn František Spružina zůstal na rodném domě, jest rovněž horník. Dcery byly tři . Jedna provdána v místě za Karla Tesaře, čís. d. 84, ostatní dvě mimo naši obec.

1931

Po tříletém působení odchází od nás učitelka naší školy Adéla Halámková.
Na místo ní je přikázána k nám učitelka Terezie Nováková z Velkého Meziříčí.

Strana 201

1932

Hospodářská krise vrcholí. Toho roku zamřel Leopold Hemala,majitel mlýna a pily. Umírá 69 letý na operaci v Brně.

Na jeho kuželně, kde rád sedával se svými hosty, našel se tento nápis, tvrdou dělnickou rukou tužkou na krovku pracně vykreslený „ Umřel dobrý člověk, nikdo jej nenahradí.“ Leopold Hemala byl nadaný, pracovitý a podnikavý. Narodil se na Říčkách jako jediný a to nemanželský syn chudé dcery hajného Antonie Hemalové. Vyučil se ve Vídni, a do Újezda přišel r. 1886. Byl lidumil. Roku 1910 postavil mlýn, to bylo dobrodiní v první světové válce. Leopold Hemala války nevyužil, nezbohatl Jako mnoho jiných. Říkával „v těžkých dobách se pozná charakter lidí.“ Prodával mouku všem potřebným za cenu mírovou. U Hemalů v hospodě měli první gramofon, první orchestrion, rádio a to sloužilo všem. V jeho hostinci se sprostě a dvojmyslně mluvit nesmělo, pěkně se zpívalo, u zábav nebylo rvaček. L.Hemala to netrpěl a výtržníka dovedl usadit. Jak obětavě složil spoluobčanům stůjte jenom dvě příhody z mnoha jiných : Jednoho letního nedělního dopoledne asi roku 1906 nebo 1905 hrála si nás dětí kupa na hromadě písku. V tom mezi nás vběhl vzteklý pes a vrhl se na našeho kamaráda Bohumila Osovského, synka horníkova, a zle jej

Strana 202

v obličeji pokousal. Tehdy nebylo záchranných stanic a ústav Pasteurův byl pro celé Rakousko jenom ve

Vídni. Kdo ihned bezpečně nezištně zavezl Bohumila do ústavu ve Vídni? Leopold Hemala. Druhá příhoda:
Bylo to o nějaký rok dřív, těsně na počátku našeho století, 1902 či 1903. V Krokočíně se připletl do pračky v hostinci u Horkých náš hluchoněmý občan Antonín Hájek, čís.d. 42. Byla to pranice krvavá a soud ve Velké Bíteši postoupil věc krajskému soudu v Jihlavě. Účastníci krvavého mejdanu svalili vinu na němého Hájka, který se hájit nedovedl a byl odsouzen. Trest odpykával ve věznici v Jihlavě. Po odpykání trestu Hájka pustili a nikdo se nestaral , jak se neplnomyslný člověk dostane domů. Zbloudil na silnicích a přišel do Rakous. Dlouho tam putoval nebohý, hladu a vší zkusil, kdož ví, kde přespával a jak žil. Zle se mu vedlo, až přišel na rozumného starostu jedné rakouské obce. Ten napsal na naši obec, že podle papírů se u nich nachází člověk hluchoněmý „ von Aujest, post Zbraslav, Mahren“ a aby si pro něj přijeli. Kdo jel pro nebožáka? Leopold Hemala. Všem našim spoluobčanům v této kronice, pokud si pamatuji a pokud jsem vypátral, dávám místo pro paměť budoucím a tak činím i u Leopolda Hemaly. Leopold Hemala měl 10 dětí. Syn Oldřich je na rodném domě, dvě dcery jsou v Újezdě, dvě mimo Újezd, dva

Strana 203

synové mimo Újezd. Nejstarší syn Leopold má v Újezdě chatu, dvě dcery zemřely, jeden syn padl.

Toho roku zemřel Pazourek Jakub, tesař, čís.d. 75, ve stáří 42 let. Pocházel z čís.d. 9, byl nejmladší syn rolníka Jakuba Pazourka. Byl člověk pracovitý a přílišnou námahou si uhnal TBC-tuberkulosu. Tehdy léčení ještě nebylo na výši a mnoho lidí na tuberkulosu předčasně umíralo. Měl 3 syny, Arnošt je v armádě ČSR, jeden syn umřel také na TBC a Josef Pazourek je na rodném domě č. 75.

Roku 1932 byl založen u nás sportovní klub SK Újezd. Pěstoval kopanou, fotbal. Sportovní klub Újezd byl zaregistrován v Západomoravské župě fotbalové, hrál mistrovské zápasy 3. třídy. Zájem u spoluobčanů byl velký i starší penzisté se činně zúčastnili, hlavně v brance. Neděli co neděli plno diváků na provizorních lavicích, zbytých z desek, sledovalo dychtivě sportovní utkání. SK Újezd měl svoji kapelu, hráli i na zábavách a co vyhráli, vše obětovali svému klubu.

Roku 1932 vypukla hornická stávka v Dolech uhelných na Zastávce i ve Zbýšov. Stávka se stala všeobecnou. Z práce byli propuštěni horníci Spružina František, čís.d. 26, Krejčí Jaroslav, čís.d. 63, Krejčí Antonín čís.d. 39 a Tesař Jan, čís.d. 28.

Toho roku zemřela Perničková Antonie, žena obuvníka čís.d. 10, ve stáří 75 let.

1933

R. 1933 odchází z naší školy učitel Juříček Václav. Téhož roku je přidělena na školu učitelka Čermáková Františka.

Toho roku 1933 zemřel Krejčí František, tesař čís.d. 17, ve stáří 81 let. Byl výborný řemeslník a ve svém mládí, pokud ještě tesařští mistři nebyli tak hojní a na stavbách byla větší volnost, pracoval samostatně , zhotovoval vazby na stavby i na obytné domy. Teprve mnohem později byla živnost tesařská koncesována a mistry se mohli stát jen absolventi nižší průmyslové školy zednické a tesařské. To už F. Krejčí pracoval u mistrů nebo stavitelů. Měl 4 syny a 3 dcery. Synové jsou všichni v rodišti na číslech 17,63,70, a 77, jedna dcera měla horníka Antonína Křivánka č. 68, dvě dcery se vdaly mimo Újezd.

Toho roku byl v kamenolomu zabit V.Vrbka, dříve deputátník ve dvoře čís. 25, ve stáří 63 let. Často jsem dlel na návštěvě doma a toho dne jsem také byl doma, brzo po tom neštěstí. Dělníci oznámili, že jeden z nich, Vrbka spadl s nechráněného břehu a leží bez hnutí na dně kamenolomu. Jaký však rozdíl byl v odezvě na veřejnost! Jak tomu bylo kdysi, jak celou obec vzrušila podobná zpráva o neštěstí! A teď, roku 1933, klid všude, nikoho ani nenapadlo aby se šel aspoň podívat, neřku-li snad

třeba pomoci, vždyť Vrbka nemusil být mrtev. Ta válka světová, kdy smrt se stala tak všední věcí, otupila cit lidstva a jakou cenu měl život lidský? Ještě večer jsem sehnal několik lidí a šli jsme na místo neštěstí. Vrbka ležel bez hnutí. Ráno pak při návratu domů (to jsem učil ve Vlkově a jezdil jsem na motocyklu), stavil jsem se u obvodního lékaře MUDr. Václava Slavíka ve Velké Bíteši a oznámil mu, že v jeho obvodu leží v lomě v Újezdě zabitý dělník.

1934

Roku 1934 dostavěna silnice do Rapotic. Je to od roku 1898, kdy během třiceti šesti let třetí spoj se světem. Silnice byla začata r. 1933 a dokončena během dvou let. Silnice má zbytečnou chybu. Na Hejlkách tvoří velmi ostrý, malý oblouk, nebezpečný při rychlejší jízdě. Tomu se dalo odpomoci navážkou hlíny v kopci od lesa nahoru a mírnou prokopávkou cesty k újezdu. Silnice mohla být úplně rovná. Škoda.

Roku 1934 odchází ze Zbraslavě, tedy z naší kolatury farář Josef Janíček. Na jeho místo přichází Remigius Soukup. Farář Janíček byl člověk prostý, lidový, přímý a dobrosrdečný. Jeho nástupce farář Soukup po příchodu do Zbraslavě se dal do práce a s pomocí spoluobčanů ze Zbraslavě, Březiny, Újezda, Stanovišť, Zálesné Zhoře a Litostrova provedl dalekosáhlé opravy za dozoru Památkového úřadu v Praze.

Ochotní dobrovolní pracovníci odkopali přes 2 metry hlíny kolem kostela, kosti našich předků zavezli na pole a zaorali a lebky poskládali do dvou velikých hrobů. Zeď kolem kostela zmizela a dnes možno jíti od silnice po rovině do parku před kostelem, zatím co kdysi se chodilo po schodech. Zmodernizoval farář Soukup kostel, zbudoval strop z modřínových desek, zakoupil varhany (to ovšem trvalo vše velmi dlouho, takže např. varhany už nestačil postavit, byli zde již okupanti a tak poschoval píšťaly a jiné kovové součástky po domech ve všech obcích své kolatury a postavil je až po osvobození) postavil za kostelem moderní záchody, v parku položil dlážděné chodníky, vysázel záhony růží a na prostranství před kostelem, u vchodu do parku umístil umělecké sousoší, dílo akademického sochaře Františka Bílka. Zmodernizovaného kostela je památný vzhled však úplně setřen. Kostel pochází ze XIII. Století.

Roku 1934 odchází učitelka Čermáková Františka. Téhož roku je ustanoven na školu učitel Bohumil Janšta, rodák z Velkého Meziříčí. Jeho otec byl vlivným úředníkem okresního hejtmanství ve Velkém Meziříčí za první světové války a při dodávkách za těžkých válečných let 1914-1918 pomáhal našim lidem.

Učitel Janšta se v Újezdě trvale usadil. Vzal si za manželku Marii Pazourkovou, dceru rolníka Pazourka Františka čís.d.9.

Téhož roku zemřel Smola Jan, mlynář, čís.d.12, ve stáří 71 let. Smola koupil mlýn na konci XIX. Století od tří svobodných sester Spružinových, které dočkaly pěkného věku a byly na mlýně na výměnku. Nejstarší ze sester se jmenovala Filipina a lidé všem třem říkali Filipky. Jako malý chlapec jsem všechny tři u Smolů ve mlýně viděl, jedna z nich k nám chodila nakupovat. To bylo asi roku 1903 či 1904. Potom rychle za sebou zemřely. Jimi po přeslici vymřel rod mlynářů Zpružinu, který držel mlýn přes 100 let. Z toho rodu jsou Spružini na č. 26, jak o tom píši. Jan Smola měl 4 dcery a 2 syny. Na rodném domě zůstal Jan Smola, druhý syn je modelář a je ve světě. Dcery se provdaly.

Karel Kovařík – str. 211. ***1935***

Roku 1935 zemřel Pernička Jakub, obuvních v.v., čís.d. 10, ve stáří 88 let. Kromě svého řemesla byl v mladších letech hudebníkem v Hemalově kapele. Jeho tři dcery se provdaly mimo rodiště do Hlubokého, Lhotic a Velké Bíteše. V Újezdě zůstal syn Bohumil, na čís. d. 86.

Roku 1935 zemřel Nekuda František, obecní sluha, kdysi rolník na domě čís. 16, ve stáří 81 let.

Měl dva syny a čtyři dcery. Jeden syn zešílel a zemřel v ústavu, druhý se přestěhoval do Hlubokého, kam se přiženil. Dcery odešly do světa, doma zůstala nejstarší dcera Františka,která se provdala za Františka Němce z Rapotic. F.Němec vykoupil ztenčený dům č. 16. Další selská usedlost v Újezdě zaniká. František Nekuda lehkomyslně selský grunt prohospodařil.

R. 1935 zemřel Kopeček Karel, horník v.v., čís.d.32, ve stáří 75 let. Zanechal 2 syny a 2 dcery. Syn Karel zůstal na rodném domě. Karel Kopeček byl až do stáří čilý, hodně pamatoval a rád o svých mladých letech vyprávěl. Vyznal se v bylinkách a ochotně v různých nemocech ze svého sušeného sběru své spoluobčany podaroval.

Také Vaverková Anna, žena Jana Vaverky, čís.d.38, ve stáří 75 let umřela. Byla z rodiny Křivánků, čís.d. 46. Protože nevím, kdy zemřel její muž Jan Vaverka, který dožil snad 90 let v chudobinci v Brně, poznamenávám sem její děti (jinak tak činím jen u zemřelých otců). Měli 2 dcery a 3 syny. Jeden syn Cyril je ženat v Jakubově,Josef na Zastávce A Jan umřel mlád 1921 jak se o tom zmiňuji. Jedna dcera se vdala mimo Újezd, jedna Otilie zůstala na rodném domě, čís.38 a měla za manžela Leopolda Havránka z Hlubokého.

V mladém věku umírá Žák František,

tesař, čís.d. 72. Dožil se 51 let. Jeho dcera si vzala za muže Františka Jedličky, natěrače, rodem ze Stanovišť.

1936

R. 1936 ve volbách zvolen starostou obce Jan Vít, rolník, čís.d. 14. Ve funkci zůstal až do roku 1945, tedy devět let, protože
za nacistické poroby byly volby povoleny jen zcela výjimečně, jinak se žádné volby nekonaly a starostové museli setrvat v úřadě. Jan Vít, rolník, čís.d. 14 jest potomek nejstaršího selského rodu v Újezdě, rodu Vítů, který se v naší obci připomíná již v 17. století. Jan Vít je od zavedení funkce starosty r. 1848 třetí, starostou byl jeho děd, jeho otec a nyní vnuk. Viz. posloupnost starostů! Jan Vít je posledním starostou obce Újezda, v pořadí dvacátý. Od roku 1945 řídí obec předsedové národního výboru.

R. 1936 odchází učitel Bohumil Janšta na nově zřízenou měšťanskou školu do Zbraslavě. Bydlí dále ve svém domě čís. 106 a do Zbraslavě dochází a dojíždí.

Na školu toho roku 1936 je přidělena učitelka Muchová Marie, rodem od Velkého Meziříčí. Vdala se v Újezdě za Josefa Pazourka, syna Josefa Pazourka, tesaře čís.d. 74.

Toho roku 1936 zemřela Chatrná Marie, žena rolníka, čís.d. 6, ve stáří 66 let. Téhož roku zemřela Křivánková Josefa, žena

rolníka čís.d. 23.

V mladém věku 21 let umírá na TBC Pazourek František, syn po zemřelém Jakubu Pazourkovi, čís.d. 75.

Zemřel dále Pernička Karel, malorolník, čís.d.13. Kdysi to byl druhý újezdský mlýn, jak již vpředu můj předchůdce kronikář Mertens napsal a majitele z dávných dob vyjmenoval (Špaček, Neruda, Polách). Odchází ve věku 57 let. Byl rodem z čís.d. 21. Měl 6 dětí, jedna dcera je vdána v Újezdě čís.d. 89, za Antonína Krejčího, horníka, druhá za Jaroslava Tesaře čís.d. 54, co spolu osídlili r. 1946 statek ve Vendolí na Svitavsku. Ostatní děti ve světě.

Dále zemřela Tomková Františka, manželka horníka v.v., a bývalého starosty Josefa Tomka, čís.d. 37, ve stáří 71 let. Byla rodem Křivánková, čís.d. 46.

1937

R. 1937 zemřel v Dolních Kounicích, kde žil na odpočinku, ve stáří 73 let řídící učitel Matěj Mertens. Na jiném místě v této kronice jsem působení M.Mertense ocenil. Zanechal dvě neprovdané dcery.

Téhož roku 1937 zemřel Tomek Josef, horník v.v., z čís.d. 37, ve stáří 73 let. V roce 1920 byl zvolen starostou obce Újezda, jako první dělník do této významné a čestné funkce. Obec spravoval dobře a spravedlivě. Tomek Josef byl vytrvalý organizátor dělnictva v Újezdě, byl prostý dělník, avšak četbou nabyl velkého rozhledu. Byl střídmý, šetrný

jako vůdce dělnictva, hlavně horníků byl dobrým vychovatelem řadových členů své sociálně- demokratické strany a učil je střídmosti, bojoval proti alkoholu, kouření, kartám a všem pošetilostem. Byl průkopník nového, lepšího života. Měl 1 syna, který žije v Moravských Budějovicích a 5 dcer, z nichž dvě jsou doma, na rodném domě čís. 37 a v domě čís. 17, ostatní mimo naši obec. měl první občanský pohřeb, neboť s církví katolickou se dávno rozešel.

Strana 207

Sem patří opomenutím vynechaná roku 1935 zpráva o úmrtí Karla Kovaříka, syna zahynulého horníka Josefa Kovaříka z čís. 48 (viz rok 1922). Karel Kovařík se přiženil na dům č. 18, vzal si nejmladší dceru Jana Tomka, co mu říkali kaprál. Toho roku 1935 se jako horník hlásil nemocen. Měl vysokou horečku. Představený mu řekl : Jen si zůstaňte doma, ale potom už nastupovat nemusíte. Karel Kovařík z obavy, aby neztratil zaměstnání, ve vysoké horečce do práce nastoupil. Dostal těžký zápal plic, a v mladém věku 34 let, otec rodiny, umírá. Jaká to hrdost, jaké bezpráví, nutit těžce nemocného do práce !!

Vraťme se do roku 1937

V listopadu 1937 při nahazování řemene ve mlýně Josefy Hemalové, vdovy po Leopoldu Henalovi byl

Strana 212

zachycen a děsně k nepoznání usmýkán a zohaven kočí Jaroslav Krejčí ve stáří 33 let. Byl syn rolníka Krejčího Františka, čís.d. 7. Postavil si dům čís. 99. Měl za manželku dceru Josefa Pazourka čís.d. 74. Zanechal malého synka.

Třetí den po neštěstí, zemřela na následky úleku na srdeční mrtvici majitelka mlýna č.d.1 Josefa Hemalová, vdova po Leopoldu Hemalovi (má maminka), ve stáří 73 let.

Toho roku zamřela Kadaňková Anna, manželka cestáře a malorolníka čís.d. 15, ve stáří 73 let.

1938

Zlé doby nastávají českému národu – hrozba fašistického Německa.Už v květnu 1938 chystal se fanatik Adolf Hitler napadnouti naši republiku. Včasnou částečnou mobilizací však tomu naše armáda zabránila. Ne tak v říjnu 1938.

Všemi opuštěni, zrazeni! Adolf Hitler bez boje obsazuje Sudety-naše pohraničí. Národ se chtěl bránit. Všeobecná mobilizace v září 1938 byla provedena bezvadně a v několika hodinách, avšak marně.Vláda ČSR všemi bývalými spojenci Francií, Anglií atd. opuštěna, s hrozbou plukovnické vlády Polska a grófské, velkostatkářské vlády maďarské v zádech- ustoupila. Jen vláda sovětského Ruska byla ochotna nám pomoci, čekala jen na požádání naší vlády. To se však nestalo! Rusové o pomoc požádání nebyli, republika kapitulovala. Nastala tzv. druhá republika politického směru do prava.

Byly vytvořeny 2 strany : strana práce , soustřeďovala pokrokové živly, hlavně dělnictvo a strana národní jednoty, soustřeďovala živly konzervativní, buržoazní. První čin Druhé republiky bylo rozpuštění strany komunistické.

I u nás byla organizace strany komunistické, avšak v místě neměla významného organizátora a jen malou činnost vyvíjela. R. 1938 a potom po celý čas poroby až do roku 1945 činnost stran zaniká, aby s novou silou byla obnovena po osvobození naší vlasti Rudou armádou r. 1945.

R. 1938 odchází od nás učitelka Marie Pazourková – Muchová.

Na krátký čas je ustanovena učitelka Bláhová Marie z Velkého Meziříčí. Pobyla u nás mála a zas je znova ustanoven učitel Bohumil Janšta.

1939

15. března 1939 dokončena kalvárie českého národa. Slováci vytvořili samostatný stát a nás obvalila hrubá germánská bota tak, jak se v dějinách našich stalo nesčetněkrát. Nastalo šest let poroby. 1939-1945.

Němci se chystali k válce. Nás začali soustavně vykrádat. Ještě bylo všeho hojnost a už zavedli na celých šest let : potravinové lístky na mouku, chléb, tuky, cukr i maso. Na oděv byly vydány na celý rok šatenky. Na obuv byly vydávány občas a

to velmi nepravidelně poukazy. Poukazy byly také na pneumatiky na kola a na pracovní obleky.

Po dobu okupace byl obecnímu úřadu přidělen tajemník, hlavně na válečnou agendu. U nás byl tajemníkem Krejčí ……., syn Františka Krejčího, čís.d. 70.

Také mletí bylo jen na povolení.

Toho roku 1939 zemřel Pernička Jan, rolník v.v., čís.d. 21, ve stáří 66 let. Zanechal 3 syny, jeden zůstal na rodném domě č. 21, jeden se přiženil na dům čís. 6, a třetí syn je ve světě. Rolník Pernička byl člověk veselé mysli a uhlazeného chování. V řeči s oblibou užíval rčení „ račte“, dcera se přivdala na dům čís. 9.

Toho roku zemřela Svobodová Karla , vdova po horníku, Čís.d. 11, ve stáří 61 let.

1. září 1939 napadli Němci Polsko. Vypukla druhá světová válka.

1940

Lhář Adolf Hitler, který řval do světa , že nechce do své Říše

ani jednoho Čecha, zabral podle celou republiku. Na vojnu, do zbraně jsme nešli,ale rekrutoval naše lidi do sta tisíců na práci do Německa a do nebezpečného zbrojního průmyslu i v naší zemi. Tisíce mladých našich lidí zahynulo v hasičských četách při hašení po náletech a také přímo při bombardování německých měst. Spojenci, při odklizení trosek po bombardování apod. Z naší obce byli nuceni jednak do Říše , jednak

do nebezpečného zbrojního průmyslu, do muničních továren atd., např. do Líšně a Poličky.

Z naší obce byli nuceně nasazeni:

1.Plocková Jarmila, čís.d. 76, nasazena do muniční tov.
2.Franěk Zdeněk, čís.d.1, v Poličce, v Líšni
3.Plocek Karel, čís.d. 22, v Říši
4.Hájek Květoslav, čís.d. 42
5.Křivánek Václav, čís.d. 50
6.Toman Jaroslav, čís.d. 49
7.Přibyl Jan, čís.d. 16
8.Hudec Josef, čís.d. 43

Roku 1940 zemřel Křivánek Antonín, horník v.v., z čís.d 27, ve stáří 52 let. Domek čís. 27 je dnes zbořen. Antonín Křivánek byl člověk veselý a společenský. V mládí hrával divadla a býval v pořadatelstvu zábav. Antonín Křivánek byl syn Matyldy Křivánkové . Jeho otec býval kdysi dávno také horník. Jeho dcera má za muže Josefa Kadaňky čís.d. 15, syn již ve světě.

Roku 1940 zemřel Kadaňka Tomáš, čís.d. 15, cestář a malorolník v.v., ve stáří 81 let. Pocházel z četné rolnické rodiny Kadaňků, čís.d 2 (jeho bratr se vystěhoval do Rakous). Kadaňka měl 3 syny a 2 dcery. Dva synové padli v první světové válce a třetí syn je ženat na rodném domě.Jedna dcera byla vdána v místě, druhá mimo Újezd.

1941

V zimě roku 1941 vyhořel mlýn Boženy Hemalové, čís.d. 1. Příčina požáru

bylo ložisko, ke kterému byl přerušen přívod mazacího oleje. Ložisko se během dne zahřálo a okolí doutnalo až do noci a ve 2 hodiny půlnoci vypukl oheň. Mlýn úplně vyhořel.

Na místo vyhořelého mlýna byl postaven nový mlýn. Po celou dobu okupace se ve mlýně mlelo. Po roce 1948 byl mlýn znárodněn a dnes náleží Výkupní společnosti. Kromě toho se ve mlýně šrotuje pro JZD, mouka se již nemele.

R. 1941 se přistěhoval nový pekař Antonín Dobrovolný z Náměště n.Oslavou. Odkoupil kdysi pekárnu od mlýna čís.d. 1 (Aug. Křikava tam býval v nájmu) od Boženy Hemalové. Pekárna je též zavřena a Dobrovolný pracuje jako dělník na dráze – ČSD v Rapoticích.

Toho roku 1941 zemřel František Hakl, rolník v.v., čís.d. 5, ve stáří 76 let. Měl 3 syny a dceru. Dva synové padli v první světové válce, nejmladší je na rodném domě a dcera se vdala mimo Újezd.

Umřela nejstarší t.č. občanka Újezda Marie Pelcová, čís.d. 3, vdova po rolníku, ve stáří 91 let. Byla vdovou 28 let, její muž zemřel 1913. Měli 2 syny a 3 dcery. Jeden syn padl, druhý byl na rodném domě, a jím Pelcův rod vymřel. Jedna dcera se odstěhovala ještě před první světovou válkou do Rakous do Vídně, druhá do Říčan, třetí do Hlubokého.

Po dvaceti letech od roku 1921 zhotovil jsem

Strana 217

<u>seznam majitelů domů z roku 1941</u>, čísla domů, jméno majitele, jeho zaměstnání. Porovnej se soupisem z roku 1921. Přibylo 42 domů, vlastně čísel, z toho 5 na Březině (počítaly se r. 1941 k Újezdu,protože domy stojí na katastru Újezd, na pozemku po vykáceném lese a koupeném od státního velkostatku Rosice- Veveří) čísla 94,95,96,97,98. Dále dělením a potom tím, že výměnky mají samostatná čísla, tak vzniklo 9 čísel. Samostatných nových domů bylo vystavěno 28.

1. Hemala Oldřich	*pila a hostinec*
Společnost 4 majitelů	*mlýn*
2. Dobrovolný Antonín	*pekař*
3. Pelc Josef	*rolník*
4. Tomek Oldřich	*rolník a hostinec*
5. Hakl Richard	*rolník*
6. Pernička Josef	*rolník*
7. Krejčí František ml.	*rolník*
8. Křivánek Jan ml.	*rolník*
9. Pazourek František ml.	*rolník*
10. Kadaňka Josef	*horník*
11. Sedlák Matěj	*horník v.v.*
12. Smola Jan ml.	*mlynář a malorolník*
13. Kopuletý Antonín	*kolář a malorolník*
14. Vít Jan	*rolník*
15. Křivánek František	*řezník*

16. Němec František	*malorolník a obch. na Brno*
17. Krejčí Josef	*lesní hajný*
18. Kovaříková Marie	*vdova po horníku*
19. Tejkal Jan	*rolník*
20. Sedmík František	*rolník*
21. Pernička Jan, ml.	*rolník*
22. Plocek Karel	*tesař*
23. Křivánek František	*rolník*
24. Kadaňka Jan	*topič Uh.dolů v.v.*
25. Koutská Marie	*vdova po býv. Zbytkaři*
26. Spružina František	*horník v.v.*
27. Křivánková Františka	*vdova po horníku*
28. Tesař Jan st.	*horník v.v.*
29. Adam Rudolf	*obuvník, knihvazač, bývalý obecní pastýř*
30. Chatrný Viktor	*úředník*
31. Pecha Alois	*stolař*
32. Kopeček Karel	*dělník*
33. Tesař Josef ml.	
34. Fiala Jaroslav	*průvodčí ČSD*
35. Sedlák Karel	*horník v.v.*
36. Křivánek Josef	*obecní sluha*
37. Doležal Bohumil	*zaměstnanec ČSD*
38. Havránek Leopold	*tesař*
39. Krejčí Antonín	*horník v.v.*
40. Duda Karel	*horník v.v.*
41. Chatrný František	*horník*
42. Hájek František	*horník v.v.*

Strana 219

43. Hudec Josef	*zedník*
44. Rous Bohumil	*zámečník První brněnské*
45. Matoušek Vincenc	*řezník a malorolník*
46. Brym František	*horník*
47. Kadaňka Tomáš	*horník v.v.*
48. Kovaříková Marie	*vdova po horníku*
49. Toman Jaroslav	*dělník*
50. Křivánek Karel	*tesař*
51. Pokorný Josef ml.	*horník*
52.	
53. Doubek Jan	*kovář*
54. Tesař Jaroslav	*tesař*
55. Tomek Jan (kaprál)	*horník v.v.*
56. Krejčí Jan (Čech)	*horník*
57. Tesař František	*zedník ve sklárně v Ros.*
58. Dolníčková Františka	*vdova po horníku*
59. Holán Alois	*horník*
60. Sobotka Karel	*tesař*
61. škola	
62. Karas Karel	*dělník*
63. Krejčí Jaroslav	*horník*
64. zbořeno	
65. Kadaňka Antonín	*horník v.v.*
66. Tomková Amalie	*vdova po dělníku*
67. Obr František	*kočí*
68. Křivánková Marie	*vdova po horníku*
69. t.č. neobsazeno	

70. Duda Jan
71. Tesař Antonín *zedník*
72. Žáková Marie *vdova po tesaři*
73. Křivánek Tomáš *zedník*
74. Pazourek Josef *tesař*
75. Pazourková Josefa *vdova po tesaři Jakubu P.*
76. Hvězda František *lesní hajný*
77. Krejčí Jan *tesař*
78. Osovský František *zedník v Uhelných dol.*
79. Pazourek Jan *obuvník*
80. Budín Stanislav *kovář*
81. Krejčí Hynek *horník v.v.*
82. Kříž Antonín *horník*
83. Chatrný Viktor *úředník ve filiálce*
84. Tesař Karel *prodavač „Včela“*
85. Kryštof Jindřich *pilař u Ol. Hemaly*
86. Pernička Bohumil *výběrčí elektrárny*
87. Katolický Ferdinand *krejčí*
88. Kleveta Karel *horník*
89. Krejčí Antonín *horník*
90. Duda Karel *horník*
91. Duda Josef *býv.mlynářský dělník, cidič kovů v továrně*
92. Plocek Antonín *horník*
93. Chatrný Antonín *zedník*
94,95,96,97,98, *na Březině, katastr Újezd99. Krejčová Marie* *vdova po kočím, +1937 tragicky*
100. Sedmík Jan *tesařský mistr*

101. Tesař Jan horník
102.Tomek Antonín úředník Hasičské pojišťovny
103.ing.Leopold Hemala ml. Chata na Hejnkách
104.Hvězda Jan úředník v nemocnici
105.Duda Stanislav technický úředník
106.Janšta Bohumil učitel
107,108,109,110,111,112,113 vznikly z výměnků selských
114.Koutská Marie vdova z čís.d. 25
115.Bezděk Antonín lední hajný, hájenka u Příbramě, revír Újezd
116.Němec Emil důstojník ČS armády, úředník hospodářského družstva

<u>Podle zaměstnání byli :</u>

1. obchodník (v nájmu č. 5 Bohumil Sedlák)
1. obchodník potravin „Včela“ v nájmu č. 9
12.rolníků (zanikl JKautský, zbytkový statek)
2. hostince v č.d.1 a v č.d. 4, jako vedlejší zaměstnání
1. obuvník
1. krejčí
2. učitelé
11. horníků
1. pekař
2. mlýny
1. pila rámová
11. horníků ve výslužbě
1. řezník s výsekem
3. malorolníci
2 lesní hajní

Strana 222

1. stolař
7. tesařů
1. tesařský mistr
1. topič parního stroje Uhelných dolů v.v.
1. kolář
1. průvodčí ČSD
1. obecní sluha
1. zaměstnanec ČSD
2. kováři
1. kočí
1. prodavač v obchodě se smíšeným zbožím „Včela“
1. výběrčí ZME – západomoravských elektráren
7. dělníků různých továren
6. úředníků
6. zedníků
1. tovární mistr-strojník

Zde nejsou zachyceni zaměstnanci svobodní. Uvažme jaký pokrok v dělbě práce a povolání stal se u nás během padesáti let! Už ne jen rolník a domkář jak tomu bylo před osmdesáti lety!

1942

Roku 1942 zabil se v nově postaveném mlýně, čís.d. 1, Sedlák Ladislav, mlynář ze Zbraslavě.(manžel mé sestry)Prohlížel si zařízení a spadl do soukolí, které jej zachytilo za kabát, ten nepovolil a nešťastníka uškrtil.

Perzekuce českého národa od zavilých nepřátel

našich Němců je stále tvrdší a stále se stupňuje. Němci postupně, pomalu oklešťují zbytek našich práv, naší svobody. Všude vytlačují český jazyk a nenápadně zavádějí nenáviděnou tehdy němčinu. Napřed byla úřední agenda nejprve česky, potom česko-německy, později německo-česky a už toho roku 1942 jenom německy.

Státní, samosprávní a podobní zaměstnanci, učitelé, profesoři, lékaři, poštovní zaměstnanci a vůbec všichni, na kterémkoliv úseku státní správy konali zkoušky z německého jazyka. Všude byly konány kurzy a účast v nich byla nucená. Němci zavedli ve školách hovorovou němčinu, gramatiky a teorie jen tak, aby žáci pochopili tvarosloví. Hlavně se mluvilo, zpívalo, debatovalo jen německy! Od obecných škol měli děti 7,8,10 hodin týdně němčinu, tedy denně, na vyšších školách pak postupně nejprve se mluvilo německy v matematice, postupně v zeměpise a tak předmět za předmětem byl vyučován jen německy. Pro Čechy se chystalo, pro zdrcující většinu, vzdělání jen ve škole obecné, a to tak, že postupně po vyhrané válce se mělo česky učit jen v první třídě obecné školy. Už na školách měšťanských, středních byl vyhlášen numerus chausus, tj. jen do jediné třídy smělo býti přijato

35 žáků, bez ohledu kolik tříd a poboček měla škola dříve. Třeba ve Velké Bíteši bývaly 3-4 třídy měšťanské školy v 6. školním roce, tedy tříd prvních. Za okupace už roku 1942 Byla otevřena první třída měšťanské školy, kterou Němci překřtili na školu hlavní –Hauptschule, s 35 žáky. A tak se dělo všude.

Už od roku 1939, od osudného 17. listopadu nám zavřeli vysoké školy.

Naši krásnou vlast, svobodnou a v celém světě váženou prohlásili za Protektorat Boehmen und Mahren – protektorát Čechy a Morava.

Jejich rozpínavost neznala hranic. Už měli půl Evropy a od 22. června 1941, kdy napadli Sovětský Svaz – SSSR domnívali se, že po porážce prvního socialistického státu světa, budou pány světa!

Šeredně se přepočítali!

Všechny legionáře z první světové války propustili ze státních služeb.

Také řídící učitel Josef Sladký, jako ruský legionář, byl pensionován.

Zatímním řídícím učitelem byl ustanoven učitel Bohumil Janšta.

Roku 1942 zemřel Osovský František, horník v.v., čís.d. 78, ve stáří 75 let. Měl 2 syny a 2 dcery.

Mladší syn zůstal na rodném domě, starší se přiženil do Černvíru u Tišnova. Obě dcera se vdaly mimo Újezd.

1943

Druhá světová válka pokračuje už čtvrtý rok. Z počátku Němci postupovali rychlým tempem a roku 1942 dospěli až k Moskvě,
Leningradu a Stalingradu. Bal to zlá situace pro český národ, ale ten přece nezoufal. Denně, vlastně v noci, poslouchal vysílání našich do zahraničí uprchlých politiků : z Londýna presidenta Dr. Eduarda Beneše a z Moskvy předsedu komunistické strany Československa Klementa Gottwalda.

Na poslech cizího rozhlasu byl trest smrti. A přece celý národ poslouchal a druhý den si naši navzájem vyprávěli, co Beneš, co Gottwald? Ze smrtelné tísně zrodil se vtip, aby se lépe snášel ten hrozný stav poroby a ta hrozba, jíž nás nacisté oblažovali, náš národ ! Vtipů bylo denně víc a nových, jiskrných. Člověk vyslechl vtip, srdce se potěšilo a zas ve víře v konečnou spravedlnost se žilo do příštího dne.

Národ se sjednotil, jen velmi zřídka se objevil zrádce, udavač. Ti byli souzeni po osvobození .

Nejvíc zuřili okupanti, když po stálých vítězstvích dostali smrtelnou ránu u Stalingradu. Celá…….

armáda,300.000 po zuby ozbrojených dobyvatelů i s maršálem…….padla do zajetí.

Statečná Rudá armáda od Stalingradu hnala vetřelce, kteří se těžce vzpírali v domnění, že válečné štěstí se obrátí. Trvala válka ještě plné dva roky než spojenci SSSR, USA a Anglie nacisty na hlavu porazili.

Toho roku 1943 víra v nabytí ztracené svobody rostla den ode dne.

Toho roku zemřela Spružinová Kateřina, vdova po horníku v.v., čís.d. 26, ve stáří 74 let. Byla rozená Kadaňkova z čís.d. 2. To byl její bratr, co se r. 1912 odstěhoval do Rakous.

1944

Roku 1944 chodili po venkově kontroloři s německými četníky a zkoumali, zda rolníci všechno obilí odevzdali a zda nejsou poschovány někde zásoby. Do Újezda přišla také kontrola- čeští kontroloři (bývalí naši důstojníci) s doprovodem německých četníků.Celý den prohledávali a nic závadného nenašli, proto, že němečtí četníci byli nakrmeni a hoštěni slivovicí a brzo nebyli možni zasahovat do jednání a naši kontroloři přivírali oko, popřípadě obě oči, naše rolníky neobrali.

Jeden z německých četníků byl zvlášť žádostiv opojného moku. Všiml si, že dobrou

slivovici mají u Haklů č.d.5, a když na večer po kontrole byli kontroloři a němečtí četníci přidělováni na nocleh, chtěl, tlačil se k přenocování k Haklům. S ním šel kontrolor (náš kapitán ČSA armády) a ryšavce hlídal. Ale neuhlídal v jedné věci: v pokoji na kredenci stála láhev s čirou tekutinou. V domnění, že je v ní slivovice, v nestřeženém okamžiku se Němec přitočil a kapaliny se napil. Hned zařval a svíjel se v bolestech. Napil se louhu. K lékaři však jíti nechtěl. Až na druhý den jsem na městě ve Velké Bíteši uviděl divný průvod. Dva naši muži vedli německého žandarma, visel jim bezvládně na rukou a jen stenal. Zavedli jej k lékaři. Dosvědčil svým představeným, že mu tekutinu nikdo nenabízel, a že se napil sám. Afera tedy neměla následků. Ale – což kdyby byl zemřel? Kdo by byl dosvědčil naši nevinu – Němci byli krutí, nemilosrdní, neznali slitování…!!! Takto to dobře dopadlo – doplatil na to strašně nenasytný nacista!

R. 1944 zemřel Plocek Karel, tesař, na nádor mozku, ve stáří 47 let. Koupil kdysi dům č. 22, na návsi . Plocek dům zbořil, když si stavěl nový na Výhoně a materiálu použil. Při odklízení trosek v nevelké hloubce našel poklad stříbrných mincí. Byl to druhý nález (1907 Vasický), stříbrných peněz. Číslo 22 bylo sídlo hrnčířů, řemesla se

zlatým dnem. Měl jen jednoho syna, také Karla, který tragicky zahynul, jak o tom dále píši. Víc dětí neměl a tak jeho žena do roka docela osiřela, ztratila muže a syna.

Toho roku 1944 zemřel Adam Rudolf, obuvník a knihvazač-
samouk a harmonikář, ve stáří 70 let. Přišel do Újezda těsně před první světovou r. 1913 z Vicenic u Náměště a převzal funkci obecního pastýře skotu a koz. Adam byl člověk vždy dobré pohody, rozený humorista, který nikoho nezarmoutil. V mládí chodil do gymnázia a z druhé třídy odešel pro nedostatek prostředků a šel do učení. Po letech, to už byl přes 50 let stár, potkal na městě v Náměšti n.O. kněze, faráře Tenoru, se kterým v dávných dobách sedal v jedné lavici. Farář jej poznal, a prý „co děláš Adame? Adam odpověděl, jak vidím Tenore, Ty jsi pastýř lidských duší, já jsem pastýř stáda svého, zas jsme tedy kolegové, jako kdysi“.Farář se na celé kolo smál. Adam bydlel v domě č. 29, který dnes, kdy tuto kroniku píši (1961)jest zbořen.Adam měl 2 syny a 2 dcery. Synové jsou mimo naši obec, jeden ve Zbraslavi, druhý v Tetčicích, jedna dcera má syna Tejkala č.d. 19 a je ve Velké Bíteši, jen jedna dcera zůstala doma. Je provdána za Josefa Pokorného, horníka č.d. 51. Paní Pokorná mi hojně dat k této kronice ochotně obstarala.

Téhož roku 1944 v létě byla na poli bleskem zabita Marie Budínová, manželka kováře, ve stáří 39 let. Byla dcera Františka Němce, č.d. 16.

Dále zemřela Osovská Františka, vdova po horníku, č.d. 78, ve stáří 77 let.

Zemřel Obr Emil, kočí, na zápal plic. Byl svobodný a bydlel s rodiči v domě č. 67. Byl jako celá jeho rodina, náboženství evangelického. Dožil se 28 mi let.

1945

V dubnu 1945 se blížilo naše osvobození. Němci prchali a bojovali z posledního, ale vzdát se nechtěli. Sovětská armáda je tlačila před sebou, ve dne v noci bombardovala prchajícího nepřítele.

Těsně před osvobozením padla další oběť. Při posledním odvodu koní, vzali koně i rolníku z č.d. 8 Janu Křivánkovi ml. Asi 60 koní bylo odváděno do Žďáru n. Sázavou, avšak transport nedošel a u Radňovse byl partyzány rozehnán. Koně pobíhali volně, některé koně našli cestu domů a pro mnohé z koní si přišli majitelé a bez úrazu je dostali domů. Také Jan Křivánek si šel pro koně a vedl jej domů. Na cestě nedaleko Košíkova jej potkaly prchající kolony Němců. Jak ti ďáblové uviděli na hřbetě koně vystřižené znamení, že kůň byl odveden, bez výzvy pálili po Janu Křivánkovi a zastřelili jej.

Strana 230

Posloupnost starostů:
Od roku 1913 do 1945 (druhá část).
Jak vpředu napsáno vystřídalo se v čele obce od roku 1850 Do roku 1913 celkem 14 starostů.Od roku 1913 do roku 1945 byli tito starostové :

15. *Hemala Leopold, majitel mlýna a pily, tehdy obchodník č.d. 1, 1913-1920*
16. *Tomek Josef, horník č.d. 37, 1920-1924*
17. *Křivánek Jan, st.,rolník, č.d. 8, 1924-1928*
18. *Tesař František, horník, č.d. 45, 1928-1932*
19. *Krejčí Jan, tesař, č.d. 77, 1932-1936*
20. *Vít Jan, rolník, č.d. 14, 1936-1945*

Janem Vítem se končí funkce starosty obce, která trvala od revoluce 1848 do osvobození z okupace Němců 1945, tedy 97 let. Do čela obce nastupují předsedové národních výborů. Za 97 let stálo v čele obce naší 20 starostů. První byl František Veselý, hrnčíř, a poslední starosta Jan Vít.

Další oběť druhé světové války. Roku 1845 byl v Kounicových kolejích v Brně popraven Plocek Karel ml., svobodný syn Karla Plocka st. z čís.d. 22, ve stáří 24 let. Plocek Karel byl nasazen na práci a prchl. Byl na cestě k partyzánům, byl Němci zatčen a zahynul. Byl zastřelen.

Řídící učitel Josef Sladký v osvobozené vlasti opět nastupuje své místo v činné službě. Tři léta pomáhal

v agendě obecní u nás na obecním úřadě. Roku 1945 zemřel Hájek František, zedník v.v., číslo

Strana 231

domu 34, ve stáří 77 let . Jeden syn Ludvík zemřel r. 1925, druhý byl zastřelen němci roku 1945 ve věku 46 let, blízko svého obydlí Pod komorou u Ostrovačic, kam se před druhou světovou válkou přiženil. Otec přežil oba syny. Dcery měl 3. Jedna se vdala mimo Újezd, druhá je na rodném domě provdaná za průvodčího ČSD J. Fialu a třetí je vdána na čís.d. 82 za horníka, který je ve výslužbě a je vedoucí pohostinství v čís.d. 1.(kdysi u Hemalů)

Toho roku zemřela Vítová Josefa, manželka rolníka a bývalého starosty Ant. Víta, čís.d. 14, ve stáří 81 let.

Státní autobus – ČSAD prodloužil svou linku do Újezda roku 1945, hned po druhé světové válce. To už jezdil po nové silnici na Rapotice a objížděl tak okruh Újezd – Rapotice – Zbýšov- Zastávka – Zbraslav - Újezd. Dělníci, horníci a vůbec všichni zaměstnanci už nemusí chodit na dráhu pešky, spojení se světem je dokonalé.

1946

Je po válce. Znova jsme svobodně vydechli 9. května 1945.
Osvobodili nás spojenci, jejichž armády stanuly v Berlíně. Největší zásluhu o naše osvobození má bratrská Rudá armáda, prvního socialistického státu na světě – Sovětského svazu socialistických republik – SSSR.

Němci jsou roku 1946 podle úmluvy mezi spojenci vysídleni do Německa. Hitler svého času chtěl

všechny Němce do své třetí říše. Ovšem on tomu rozuměl tak, že kde bydlí na světě, hlavně v Evropě, Němci, že tu zemi dobude a přidělí ke své říši, a potom budou všichni Němci doma-jak po německu se praví „ Heim im Reich“ – doma v říši. A toho roku šli tedy Němci domů do Rajchu, do říše německé, jenomže šli sami, bez pídě země, kterou kdysi jejich předkové jako kolonisátoři v našem pohraničí osídlili. Po staletích se tedy vrátili „domů“ a Československo, Polsko, Maďarsko, Jugoslávie se od Němců oddechly. Od té doby máme naši republiku jako stát národní, patří jen Čechům a Slovákům.

Do uvolněného od Němců pohraničí se stěhují naší lidé. Jaroslav Tesař, tesař z čís.d. 54 odstěhoval se do Vendolí na Svitavsku, kde osídlil selský statek.

Oběti druhé světové války :

1. Křivánek Jan, rolní z čís.d.8, zabit Němci za Bíteší ke Košíkovu, těsně před osvobozením.

2. Plocek Karel, svobodny, z čís.d. 22, popraven v Kounicových kolejích v Brně.

3. Hájek František z čís.d. 34, zastřelen Pod komorou u Ostrovačic.

4. Plocková Jarmila, svobodná čís.d. 76, dcera nadhajného Plocka Františka, zamřela na následky vdechování otravných plynů v muničce v Poličce.

5. Chatrný August, svobodný čís.d. 30, zemřel po zranění na zákopech u Brna r. 1945. Byl nejmladší syn z 11 dětí horníka Chatrného Antonína čís.d. 30.

6. Zapletal Jaroslav, čís.d. 96, v katastru újezd několik kroků Od stromků na Březině, dnes obec jeho náleží do Zbraslavě – roztrhán granátem, který ve frontě našel.

Toho roku 1946 zemřela Haklová Marie, vdova po rolníku v.v., čís.d. 5, ve stáří 79 let. Byla dcera rodu Kolků, kteří před Haklem drželi selský statek čís.d. 5.

Toho roku zemřela Vrbková Antonie, vdova po zabitém lamači kamene čís.d. 25, ve stáří 78 let.

1947

Roku 1947 v létě byl péčí členů KSČ zbudován pomník padlým vojínům z první světové války a obětem světové války druhé.

Pomník je naproti domu č.d. 1, před bývalým dvorem č.d. 25. Odhalení pomníku přihlíželi zástupy rodáků i občanů přespolních. Program byl poutavý a dojemný, dívky krásně zpívaly, děti přednášely básně. Měl jsem čestné pozvání milých

rodáků promluvit při této pietní slavnosti. Bylo mi při řeči teskno v duši, když jsem mluvil o svých padlých kamarádech, s nimiž jsem rostl a s mnohými do škol chodil, zvláště pak při vzpomínce na svého nezapomenutelného bratra Jaroslava, který také padl v poli v Italii r. 1916.

R. 1947 zemřel Vít Antonín, rolní v.v., z čís.d. 14, ve stáří 81 let. Byl to bystrý veřejný pracovník, dlouholetý starosta obce, dlouholetý pokladník spořitelního spolku Raiffeisenka. Byl člen strany lidové, hanlivě nepřátelské, říkali „klerikální“. Antonín Vít byl však člověk pokrokový a výborný hospodář. Byl dobrý společník, ducha veselého, rád poseděl a pobavil se se všemi. Oblíbeným jeho úslovím bylo „to je skvost“ Měl dva syny a dceru. Jeden syn zůstal na rodném domě, druhý sloužil za republiky u četnictva a dcera se vdala za Josefa Pelce č.d. 3.

R.1947 zemřel Chatrný Antonín, zedník čís.d. 93. Byl syn horníka. Po zavedení národních výborů r. 1945 stal se prvním předsedou MNV – místního národního výboru u nás. Zemřel 48 miletý. Byl dobrý hudebník, kdysi hrával v Rapotické kapele Františka Hájka, troubil křídlovku. Zanechal syna.

Téhož roku zemřel Chatrný Jan, rolní v.v. čís.d. 6, ve stáří 80 let. V manželství byl bezdětek. Toužil po dědici. Měl se svobodnou Bertou Pazourkovou z čís,d 9 dcerušku Anastazii. Jméno Chatrný na domě

čís.d.6 zaniká. Anastázie Pazourková, levobočka Jana Chatrného si vzala za manžela rolnického syna z čís.d.2 Josefa Perničky.

Roku 1947 zemřela Dudová Marie, žena horníka v.v., čís.d. 40, ve věku 69 let. Byla rozená Křivánková z čís.d.55.

1948

V únoru roku 1948 nastala změna v našem státním zřízení.
Ministři strany lidové, národně socialistické a slovanské demokratické, orientovaní více na západní státy kapitalistické podali demisi a odstoupili. Ve vládě zůstala jen KSČ. (komunistická strana), a když 25. února 1948 se lid vydal do ulic, proklamovala KSČ vládu národní fronty NF a vyzvala pracující k zakládání akčních výborů národní fronty. AVNF, kde vedoucí silou je KSČ a spolu sní ti činitelé z ostatních stran, kteří se přihlásili pro spolupráci v NF. Tak 25. února 1948 přejímá vedení státu a též velikou odpovědnost avantgarda dělnické třídy – strana komunistická, a naše národy český a slovenský nastupují cestu k budování socialismu.

Téhož roku zemřela Křivánková Helena z čís.d. 36, ve stáří 54 let. Její manžel byl Josef Křivánek, rolnický syn čís.d. 8, povoláním obecní sluha. H.Křivánková dlouho ležela s těžkým revmatismem.

Strana 236

Dále zamřel Chatrný František, horník v.v., z čís.d. 41, ve stáří 47 let. Byl syn horníka. Zemřel bezdětný.

Všimněte si jména Chatrný. Pomalu z Újezda toto rozšířené kdysi jméno mizí. Zmizelo z čís. 6,30,41,45,93. Opět Chatrný odchází. R. 1948 zemřel Chatrný Jiří, horník v.v., čís.d. 45, ve stáří 83 let. Byl z rolnické rodiny z čís.d. 6. Byl veřejně činný, dlouholetý člen obecního zastupitelstva (Újezd měl oddávna zastupitelstvo obecní dvanáctičlenné, také dnes MNV má 12 členů). Měl za manželku dceru rolníka Kolky, z čís.d. 5. Rod Kolků, v prvním pádě Kolka, také z Újezda mizí.

R.1948 zemřel Tomek Antonín, dělník na pile a ve mlýně č. 1, ve stáří 73 let, z čís.d. 66. Měl 4 syny a 3 dcery. Ze synů nejstarší je ženat v Újezdě na čís.39, ostatní 3 ve světě. Dcery jsou v Újezdě. Doma provdaná za Řehořky, potom na čís.d. 43 a na čís.d. 124. Tomek Antonín pocházel z domu čís. 19 a měl za manželku dceru rolníka J. Pazourka č.d. 9.

R.1948 postaven byl v Újezdě místní rozhlas. Obec vypůjčila ze státní spořitelny ve Velké Bíteši 50.000 Kč. Na obci je osm reproduktorů. Občané přispěli sbírkou 2875 Kč. První hlášení z reproduktorů se ozvalo až roku 1950, procedura zřízení trvala přes rok.

Také <u>státní telefon</u> byl do obce zaveden roku 1948. Hovorna je v hostinci „Jednota“ v čís.d.1.

Strana 237

Roku 1948 zemřel <u>Krejčí Hynek,</u> horník v.v., čís.d. 81, ve stáří 78 let. Původně s rodinou bydlel v čís.d. 63, tento dům postoupil dceři a vystavěl si dům při silnici ke Stanovištím čís. 81. Krejčí Hynek se zúčastňoval činně veřejného života. Byl funkcionářem v soc.dem. straně. Byl pracovitý, střídný jako všichni předáci dělnictva, byl příkladem svým členům. Vychoval četnou rodinu 3 syny a 3 dcery. Jeden syn je úředníkem Bratrské pokladny na Zastávce, druhý měl obchodní školu a byl prodavačem „ Včely“ v Náměšti n. Oslavou, třetí studoval vyšší průmyslovou školu a je úředníkem ČSD.Všichni odešli do světa. Dcery zůstaly doma a jsou vdány na domech číslo 63,81 a 86.

1949

Toho roku 1949 dokončeno úplné spojení se světem. Dostavěna <u>silnice do Stanovišť.</u> Dnes leží újezd na křižovatce čtyř silnic. Za 51 let, od roku 1898, kdy do naší rodné obce vedly jen jalové cesty, za dešťů plné bezedného bláta, za sucha tuny prachu, stal se velký pokrok a dopravě. Silnice jsou tepny života!

R. 1949 zemřel <u>Křivánek František</u>, horník v.v., čís.d. 68,
ve stáří 58 let. Měl za manželku dceru Matyldy Křivánkové. Brzo ovdověl a víc se neoženil. Žil v ústraní člověk vážený a dobrý.

Kino bylo zřízeno v sále u Hemalů. Je to kino státní, jako všude po našich vlastech. Je ve správě

Strana 238

místního národního výboru. Jaký pokrok za posledních 50 let !

1950

R.1950 zemřel Hudec Jan, obuvník v.v., ve stáří 76 let z čís.d. 59.Přišel do Újezda před první světovou válkou a pracoval jako svobodný na bytě u rolníka Antonína Tomka čís.d. 4. Pak se oženil a koupil dům čís. 59 od Františka Staňka a pěkně jej přestavěl. Měl za manželku dceru Františka Doubka, kováře. Zanechal jednu dceru, která se na rodném domě provdala za horníka Holana.

R.1950 zemřel Tejkal Karel, rolník v.v., na čís.d. 19, ve stáří 84 let. Přiženil se na dům č. 19, po smrti rolníka Sedláčka. Vzal si vdovu s dítětem.Pocházel z Příbramě. Měl 4 syny,…….dcery. Nejmladší jest na rodném domě, jeden ženat v Košíkově a dva synové jsou ve Velké Bíteši. Jedna dcera má za manžela Jana Smolu ml, na mlýně čís d. 12.

R. 1950 zemřela Tesařová Anastázie, vdova po zedníku z čís.d. 33, ve stáří 67 let.

A téhož roku zemřela Chatrná Josefa, manželka horníka, z čís.d. 41, ve stáří 44 let.

Naší dvoutřídní obecné škole byla přidělena učitelka Ida Hemalová, která po delším přerušení

služby opět nastoupila do učitelského povolání. Je rodačka z Náměště nad Oslavou, jako dcera důchodníka a vnučka věhlasného svého času lékaře

Strana 239

MUDr. Dreischuha, zdravotního rady.Je v Újezdě trvale usazena jako manželka Oldřicha Hemaly čís.d. 1.

A ještě r. 1950 zemřela Sedmíková Hedvika, vdova po rolníku čís.d. 20, ve stáří 78 let.
Pracně sbírám zprávy z milého rodiště.

1951

R. 1951 se mi podařilo zjistit dvě úmrtí dvou manželů, kteří jeden rok opustili tento svět. Byli to manželé Antonie Kadaňková, čís.d. 24 a její muž Kadaňka Jan z téhož přirozeně čís.d. 24, ve stáří ….. let. Kadaňka dlouhá léta odpovědně řídil parní stroj u uhelné těžní klece na Zastávce. Říkali mu „mašinvetr“, podle německého „Maschinenwetter“, jak mu v poněmčeném uhelném dole na Zastávce říkali. Šel o něm jeden hlas, že dává své kleci s horníky měkce dosednout, nikdy neměl ve své práci úrazu. A velmi poutavě dovedl o svém odpovědném povolání vyprávět. Zanechal víc dětí. Všichni jsou ve světě, některé v ústavě (neplnomyslné), jen jedna dcera dojíždí občas do rodného opuštěného domu 24.

Další manželé Anastázie Sobotková zemřela ve stáří 72 let a její muž Sobotka Karel, tesař z č.d. 60, ve věku 77 let. Měli 2 dcery. Jedna je provdána za Jana Sedmíka č.d. 100.

Zemřel Pazourek Jan, bratr předešlé A.Sobotkové, (bylať ona Pazourková rozená z č.d. 9) , obuvník

Strana 240

čís.d. 79 ve stáří 67 let. Čís.d. 79 vzniklo rozdělením domu č. 55. Pazourek měl dva syny.Jeden je učitel někde na Bystřicku nad Perutýnem, druhý je ženat ve Zbraslavi. Jan Pazourek byl rolnický syn z čís.d. 9.

R. 1952 zemřel Chatrný Antonín, horník v.v. z čís.d. 30 ve stáří 83 let. Pocházel z rolnické rodiny z čís.d.26, byl bratr rolníka Jana a horníka Jiřího Chatrného.

1952

Tak tomu bylo v druhé polovině XIX století, nejstarší syn zdědil hospodářství , další bratři za svobodna pomáhali doma u otce, popřípadě u bratra a když nastal čas jejich ženění, dostali nějaký podíl a protože nebyli řemeslu vyučeni, šli do tavírny, stali se havíři, horníky v Uhelných dolech na Zastávce. Chatrný Antonín měl 11 dětí a měl se co otáčet, aby svou četnou rodinu uživil. Nejmladší syn padl 1945, ten, který dostal dům rodný se odstěhoval, dům prodal. Jak píši vpředu, jméno Chatrný z Újezda mizí. Všechny děti jsou ve světě.

R. 1952 zemřela Tomková Marie čís.d. 39, ve stáří 59 let. Byla dcera Antonína Krejčího staršího, horníka na č. d. 39. Všimněte si prosím, v mém zápise od r. 1910 důsledně píši čísla domů! To proto, aby se čtenář vyznal, neboť se objevují velmi často stejná jména: Chatrný,

Křivánek, Kadaňka, Tomek atd. A k příjmení často stejná křestní jména. Proto si v příbuzenských vztazích jsou tu čísla domů, odkud náš občan nebo občanka pochází.

Strana 241

Dále zemřel Řezanina Metoděj, horník v.v. z č.d. 65 ve stáří 80 let. Měl dva syny, jsou oba ve světě úředníky. Zůstali doma dvě dcery, jedna na rodném domě č. 65, provdaná za Antonína Kadaňky, druhá na čísle 44, provdaná Za Rouse ze Stanovišť. Jméno Řežabina zaniká.

R. 1952 zemřel Kleveta Karel, horník v.v. z čís.d. 88, ve stáří 65 let. Pocházel z Říčan u Brna. Za manželku měl ženu z rodu Dvořáčků. Měl jednu dceru, která se provdala za horníka Plocka na svém domě č. 88.
Tak zanikají jména Dvořáček, Hudec, Kleveta.

Obecní knihovna čítá roku 1952, 650 svazků knih.

Zemřela Plocková Antonie, žena nadhajného z čís.d. 76 ve věku 53 let.
Ač v mnoha obcích v naší republice jsou zemědělci sdruženi v Jednotném zemědělském družstvu JZD, u nás všichni rolníci a drobní zemědělci hospodaří samostatně, soukromě.

1953

Rolníků samostatně hospodařících tj. středních je v Újezdě 12 – můj předchůdce říd.uč.kronikář Mertens jim říká pololáníci. Půllány měly kdysi výměru asi

60 měřic, tj. asi 12 ha. Během doby se pololány mění, přikupováním zvětšují, odprodáváním půdy zmenšují a dnes se výměra pohybuje od 13 do 18 ha, od 65 do 90 měřic. Všem proto říkám rolníci, jak je dnes zvykem.

<u>R.1953 byly zhruba tyto dodávky státu :</u>

a) ze statku největšího	*b) ze statku nejmenšího*
27 q pšenice	*13 q pšenice*

Strana 242

47 q žita	*25 q žita*
11 q ječmene	*6 q ječmene*
17 q ovsa	*10 q ovsa*
230 q brambor	*138 q brambor*

Kromě toho dostávali rolníci maso, vejce, mléko len, řepku olejnou, luštěniny, vše podle výměry. I drobní zemědělci odevzdávali státu podle své výměry pozemků.

R.1953 zemřel <u>Jan Tomek,</u> horník v.v., co mu říkali kaprál, ve stáří 82 let. Původně obýval dům čís. 18 potom ovdověl, a čís. 18 předal dceři, sám se oženil s vdovou Annou Křivánkovou na čís. 55. Byl bratr Josefa Tomka č. 37, také byl funkcionář strany soc.dem. kdysi : půjčoval knihy z hornické knihovny, býval člen obecního zastupitelstva za dělnickou třídu, v mládí pořádal divadla, plesy, výlety jednou také vinobraní atd. Byl člověk veselý,nikoho nezarmoutil, také sečtělý, bojoval za pokrok, celý život včelařil. Měl 1 syna, který je u ČSD úředníkem a bydlí mimo Újezd, 3 dcery jsou provdány, jedna na čís. 18, druhá na čísl. 26 a třetí mimo Újezd.

R. 1953 zemřel Tesař Josef, zedník z čísl.d 33 ve stáří 76 let.
Byl z velmi početné rodiny, čís.d. 54, měl 5 bratrů a 3 sestry. Zanechal syna Josefa, který je na rodném domě č. 33.

Strana 243

R. 1953 zemřel Tomek Antonín, rolní v.v., z čís.d. 4 ve stáří 82 let. Měl 4 syny, jeden je ve světě, jeden na rodném domě, jeden pomáhá sestře, vdově po zastřeleném J.Křivánkovi čís.d.8, jeden má vilku na Hejnkách čís.d. 102 (má za ženu mou sestru) a 4 dcery. Nejstarší je vdána v Újezdě na čís. 104, jedna dcera na čís. 8, ostatní ve světě.

R.1953 zemřela Němcová Františka, žena malorolníka a kdysi obchodníka s vejci atd. na Brno. Jezdívala se svým mužem týden co týden s nákladem poživatin do Brna. Čís. D. 16, umřela ve stáří 74 let.

Měnová reforma:
V poválečném chaosu přibývalo nebývalou měrou papírových peněž až jejich množství dostoupilo takové výše, že jejich cena stále klesala. Republika už neměla zdaleka tolik zboží co kolovalo v národě peněz. Nastala inflace. Vláda naše v tajnosti připravila nové peníze (v tajnosti proto, aby spekulanti neměli čas na nekalé spekulace), a jednoho dne naráz v celé republice dala zřídit komise,

doručila v zaplombovaných pytlích nové peníze a nastala rychlá výměna peněz v poměru 1: 50
Za 50 Kč starých dostal náš občan 1 Kč novou. Např. za 1000 Kč starých peněz, 20 Kč nových. Lidé přinesli vše co měli doma, a byly toho strašlivé miliardy. Jen v malé obci, u nás v Újezdě , bylo v punčochách několik milionů. Naše měna ozdravěla.

Strana 244 ***1954***

R.1954 zemřel Katolický Ferdinand, krejčovský mistr, z čís.d. 87, ve stáří 66 let. Za manželku měl dceru lesního dělníka F.Žáka.Dětí neměl. Zas jedno jméno v naší obci zaniká.

1955

R.1955 zemřel Pazourek František, rolník v.v., čís.d. 9, ve stáří 81 let. Měl dva syny, jeden je na rodném domě, druhý je učitel na Znojemsku, 1 dcera se vdala do Zbraslavě a druhá má učitele Janštu, na čís. 106. Byl dlouhá léta nájemcem honitby.

R.1955 zahynul v uhelných dolech na Zastávce horník Brym František, čís.d. 46, ve stáří 39 let. Měl za manželku schovanku zemřelé Bojanovské, ovdovělé Vaverkové, kdysi Křivánkové, jak jí říkali Vídeňačka, jménem Bedřišku.

1956

Roku 1956 zemřel Tesař František , horník v.v., čís. D. 45, ve stáří 73 let. Pocházel z četné rodiny Tesařů, čís.d. 54.Měl za
manželku dceru Jiřího Chatrného, horníka. Zanechal jednu dceru, ta se provdala na rodném domě za Vincence Marečka. František Tesař byl veřejně činný od mládí, režíroval

ochotnická divadla, býval prvním stárkem při zábavách, potom byl náčelníkem hasičského sboru.Jedno období byl starostou obce, byl druhý starosta – horník. Byl společenské povahy, člověk pohodový, pro svoji dobrotu neměl nepřátel.

1957

Roku 1957 byla zbořena obecní pastouška, dům č.p. 29, na návsi, proti domu čís. 5. Bydlíval

Strana 245

v ní obecní pastýř. Naposled Rudolf Adam.

Roku 1957 bylo založeno Jednotné zemědělské družstvo JZD v naší obci. Z rolníků až na dva vstoupili všichni do JZD. Při založení mělo družstvo 58 členů a 208 ha orné půdy. V družstvu dali rolníci i drobní zemědělci půdu dohromady a začali hospodařit společně. Za práci jsou odměněni podle odpracovaných jednotek, jak dále vysvětlím. Tak jako v průmyslu a na všech jiných pracovištích , je každý pracovník odměněn za svou vykonanou práci. Odpadají i v zemědělství najímané námezdní síly a každý pracuje sám na sebe a tak jako v průmyslu a na všech pracovištích zaniká vykořisťování člověka člověkem. Je to cesta k socialismu a potom, až bude všechna půda združstevněna bude socialismus vybudován. Je to otázka jednoho roku.

Problém zemědělství narůstal rychle po první světové válce. Až do první světové války 1914 byl hlad po půdě, na usedlostech zůstávali svobodní synové a dcery až do ženitby potažmo do provdání. V každém hospodářství byl čelední, služebná, často opuštěný starý muž či stařenka, někdy pasáček a kromě toho na špičkové práce o senách, žních,

bramborách a v sezóně řepné dosť a dosť pracovních sil, ženy dělníků, horníků apod. odpracovávaly práci s potahem kterou jim rolník poskytl na jejich políčku. Po první světové válce nastává odklon od zemědělství, od rolnické, zemědělské práce. Synové a dcery odcházejí do jiných povolání, kromě toho nastává trvalý pokles

Strana 246

porodnosti, a rodiny už nemají 6-8-10 dětí, ale jedno, dvě. Nastává nedostatek pracovních sil. Tomu sic odpomáhá mechanizace,samočinná napajedla, elektromotorem poháněné stroje apod. Jeden člověk se svými stroji nahradí několik pracovníků.Potom za druhé světové války už nedostatek pracovníků v zemědělství je veliký, takže jsou do zemědělství nuceně přikazováni pracovníci tzv. pracovním úřadem. Byli to okupanti Němci,kteří tvrdě rozhodovali.

Problém zemědělství je světový a uzrává po druhé sv. válce. V Americe například, v zemi mechanizované, v soutěži drobný farmář podléhá velkostatkům a půdu ztrácí, velké statky rostou
a jsou v držení daleko menšího počtu rodin. Miliony farmářů zanikají.

V Sovětském svazu, zemi socialistické, se tvoří kolchozy, družstva a rolník zůstává na půdě, která patří těm, kteří na ni pracují. Po vzoru SSSR se tak děje v dalších socialistických zemích.

Také u nás se zakládají zemědělská družstva. Ovšem jsme na počátku velké hospodářské přeměny, a tak družstevníkům musí zatím pomáhat brigády pracovníků z průmyslu,

škol, úřadů a jiných pracovišť. Průmyslové závody si berou nad určitými JZD patronát a všemožně jim pomáhají. Starost o chléb, o dobré obdělání půdy, o úrodu, je záležitostí všech, nejen zemědělců.

Za práci jsou družstevníci odměňováni podle odpracovaných pracovních jednotek PJ. Valná hromada určuje do plánů na příští rok výši PJ a naturálie (obilí, brambory, atd)

Strana 247

PJ např. u nás činní 18 Kč, 1 kg pšenice, 1 kg žita atd. Dále mají zemědělci pro doplnění odměny, tzv. záhumenky, asi 1 ½ měřice, hodně si chovají vepře, drůbež, 1 krávu apod.

Rok 1957 je učitelka Ida Hemalová ustanovená ředitelkou naší jednotřídní obecné školy. Řídící učitel či učitelka tento skoro 100 let trvající titul pro vedoucí obecných či národních škol se ruší a zavádí se na všech školách jednotný titul služební „ředitel“ , „ředitelka“.

Ida Hemalová pochází z Náměště nad Oslavou.Byla dcerou důchodníka na velkostatku.Je usazena v Újezdě. Má za manžela Oldřicha Hemalu č.d. 1, účetního spotřebního družstva „Jednota“ (mého nejmladšího bratra).

Nastoupila po řediteli národní školy Josefu Sladkému, který odešel do výslužby.

R.1957 zemřela Krejčová Marie, žena horníka čís.d. 63 ve věku 54 let. Marie Krejčová byla dcera horníka Hynka Krejčího.

R. 1957 byl zabit v uhelném dole ve Zbýšov Kopuletý Antonín,

dříve kolář, čís.d. 13, ve stáří 45 let. Zanechal malé sestry. Měl za manželku dceru Karla Perničky na bývalém mlýně čís.d. 13, kam se z blízkého Hlubokého přiženil.

R.1958 zemřela Adamová Josefa, vdova po Rudolfu Adamovi, ve stáří 83 let. Dožila u své provdané dcery Hedviky Pokorné, čís.d. 51. ***1958***

R. 1958 zamřel Tesař Jan, st. , horník v.v. , čís.d. 28 ve stáří ……let. Měl 3 syny, jeden horníkem na domě čís. 101(toto číslo přiděleno novému stavení, které vzniklo rozdělením čísla 28), druhý syn je ženat na čís……., třetí je

Strana 248

mimo Újezd.Dcera je provdána na rodném domě čís. 28.

Roku 1958 započato se stavbou kravína JZD na poli pod lesem Žďárem pro 100 kusů dobytka. Na stavbě pomáhali brigádníci, občané z jiných povolání, aby tak uspíšili stavbu a družstevníkům pomohli. Kravín stál 620.000 Kč. Na pastvišti nedaleko kravína zřízen výběh, oplocený kůly se zátyčkami (rigle se jim říkalo). Po letech se obnovuje pastva, ovšem v jiné podobě.
JZD staví : Na Vládce, trati k Hlubokému, postavilo JZD drůbežárnu pro 600 slepic
.

Zemřela Krejčová Anna , vdova po horníku v.v. Hynku Krejčím čís.d. 81 ve stáří 82 let. Přečkala svého syna Hynka a dceru Marii. Byla rozená Křivánková čís.d.23.

Roku 1959 zemřel Tesař Jan mladší, horník v.v. a obecní tajemník MNV místního národního výboru. Bydlel v domě č. 101.Jeho obydlí ***1959***
vzniklo rozdělením domu č. 28.Jeho otec byl též horník, zemřel loni. Jan Tesař byl 54 let stár. Byl dělník uvědomělý,

organizován v soc.dem.straně a od roku 1945 ve straně komunistické. Měl občanský pohřeb.

Roku 1959 dostavěn kravín a ustájeny v něm byly všechny krávy JZD až na krávy záhumenkové. Do kravína bylo svedeno 104 kusů krav.

Roku 1959 zemřela Pazourková Anastázie, žena tesaře z č.d. 99 (dříve 74) ve stáří 69 let. Byla rozená Křivánková čís.d. 23, tedy sestra loni zemřelé Anny Krejčové č.d. 81.

Strana 249 ***1960***

Volby roku 1960 Voličů v obci bylo 286. Pro kandidátku Národní fronty – NF – bylo odevzdáno 286, tj. 100%. Vlastní volby se provádějí na shromážděních lidu, tam mohou být v diskusi podány návrhy na změnu kandidáta apod. Akt volební toho 12.června 1960 tj. ,manifestace pro vybrané a schválené kandidáty.

Předsedou MNV byl již podruhé zvolen Duda Stanislav, technický úředník z č.d. 105.Dále zvoleno 12 členů místního národního výboru.

Od roku 1945 jsem nezapsal změny ve funkci předsedů proto, že jsem o tom nenacházel zápisy nebo velmi kusé poznámky. Tak jsem se vydal po naší obci a zvídal jsem, kdy a kdo se stal předsedou. Z toho vznikla

posloupnost předsedů MNV od roku 1945-1960

1945-1946 Chatrný Antonín, zedník č.d. 93
1946-1948 Tesař Josef, tovární mistr stolař č.d. 74
1948-1953 Osovský František, údržbář ve sklárně č.d. 78
1953-1957 Spružina František, horník v.v. č.d. 26

1957-1960 Duda Stanislav, technický úředník č.d. 105

Zemřela Tesařová Josefa z č.d. 28, vdova po horníku ve věku 84 let.

Dále zemřela Kovaříková Marie, vdova po horníku č.d. 48 ve stáří 84 let.Byla rozená Pružinová z č.d. 26.

Dobrovolně odešla ze světa Dudová Ludmila, žena

dělníka ZBŠ č.d. 91 ve stáří 58 let.

Sčítání lidu. Při celostátním sčítání lidu do roku 1961 má naše rodná obec 416 obyvatel. Na venkově obyvatelstva ubývá, lidé se soustřeďují ve městech.Je to opět zjev světový.Za posledních 50 let ubylo v Újezdě skoro 100 obyvatel.Před 50 ti lety měla naše škola dvě třídy po 50-60 žácích, dnes roku 1961 je u nás slabá jednotřídka. Žactvo 6. dalších ročníků chodí do základní devítileté školy ve Zbraslavi.

Zemřela Pazourková Amalie, vdova po rolníku v.v. z č.d. 9, ve stáří 83 let.Byla rozená Pánovcová, kdysi nájemce dvora č.d. 25.

Obecní knihovna roku 1961 čítá 983 svazků knih.

Roku 1961 zemřel Krejčí František, rolník-družstevník z č.d. 7 ve stáří 62 let.Potomků nezanechal, umřel bez dětek.

Rod Krejčí hospodařil na zemědělské usedlosti č.d. 7 od roku 1754, plných 200 let.Jméno Krejčí se však vyskytuje i před rokem 1754 a lze se domnívat, že

na tomto hospodářství rok Krejčí byl již před rokem 1754. Náš vrstevník byl poslední rolník. Vstoupil do JZD. Krejčové vzdělávali půdu naši za feudalismu a za roboty do r. 1848, potom bez poddanství svobodně, samostatně do roku 1957 a poslední člen rodu pak zbytek svého života na půdě združstevněné v Československé socialistické republice.
Po dalších dvaceti letech od roku 1948 zhotovil jsem

Strana 251

<u>Seznam majitelů domů z roku 1961,</u>čísla domů, jméno majitele a jeho zaměstnání. Přibilo 5 nových domů. 94.95.96.97. a 98. byla přidělena do obce Zbraslavě.Čísla 94-98 u nás k označení domů zatím použita nejsou.Čísla od 107-128 vznikla tím, že na výměnky při bývalých selských usedlostech byla dána čísla nová.Těch nových domů pět, má čísla 122-126.

1.Hemala Oldřich	*účetní Jednoty*
2.Dobrovolný Antonín	*zaměstnanec ČSD*
3.Pelcová Štěpánka	*vdova, členka JZD*
4.Tomek Oldřich	*člen JZD*
5.Hakl Richard,ml.	*Člen JZD*
6.Pernička Josef	*člen JZD*
7.Krejčová	*vdova, členka JZD*
8.Křivánková Adéla	*vdova rolnice*
9.Pazourek František ml.	*Člen JZD*

10.Kadaňka Josef horník v.v.
11.Sedlák Karel horník v.v.
12.Smola Jan ml. Člen JZD
13.Kopuletá Miroslava vdova, členka JZD
14.Vít Jan člen JZD
15.Křivánková Anna vdova
16.Přibyl Jan listonoš,poštovní doručovatel
17.Krejčí Josef lesní hajný v.v.
18.Barák Jan strojník STS ve V.Bíteši

Strana 252

19.Tejkal Jan člen JZD
20.Sedmík František ml člen JZD
21.Pernička Jan,vnuk P.Jana z r. 1921 člen JZD
22.Plocková Marie vdova
23.Křivánek František člen JZD
24.Horáková Zdena
25.Svoboda Emil dělník
26.Mareček Jan b) Spružina F. dělník, důchodce
27.zbořeno
28.Kratochvíl Bohumil vedoucí družstva Jednota
29.zbořeno
30.Kaláb Bohuslav cestář
31.Pecha Alois stolař v.v.
32.Kopeček Karel dělník
33.Tesař Josef ml.
34.Fiala Jaroslav průvodčí ČSD
35.Sedlák Karel horník v.v.
36.Křivánek Jan

37.Doležal Bohumil *zaměstnanec ČSD*
38.Havránek Leopold *důchodce*
39.Budínský Alois
40.Ondrák Ondřej *horník*
41.Dvořák Karel
42.Hájek František *horník v.v.*
43.Hudec Josef *zedník*
44.Rous Bohumil *zámečník v.v. I.Brněnská*
45.Mareček Vincenc *člen JZD*

Strana 253

46.Brymová Bedřiška *vdova po horníku*
47.Kadaňka Tomáš *důchodce*
48.Kovařík František
49.Toman Jaroslav *dělník*
50.Balák Jaroslav
51.Pokorný Josef *horník v.v.*
52.Rumreich Jan *lesní hajný*
53.Doubková Marta *zaměstnankyně v továrně*
54.Krejčí Josef *závozník Jednoty*
55.Tomková Anna *vdova po horníku v.v.*
56.Krejčová Marie(přezvisko Čech) vdova po horníku v.v.
57.Růžička František *důchodce*
58.Bendlová-Plocková Hedvika
59.Holan Alois *horník v.v.*
60.Svoboda Jan
61. škola
62.Karasová Marie *vdova po dělníku*
63.Krejčí Jaroslav *horník v.v.*

64.zbořeno
65.Kadaňka Antonín *horník v.v.*
66.Řehořka Antonín
67.Obr František *důchodce*
68.Kadaňka Josef
69. zbořeno 1962
70.Duda Jan
71.Tesař
72. a) Žáková Marie *vdova*
b) Sladký Josef *ředitel národní školy v.v.*

Strana 254

73. Křivánek Josef
74. Tesař Josef *mistr stolařský v továrně*
75.Pazourek Josef
76.Plocek František *lesní nadhajný v.v.*
77. Krejčí Jan *tesař*
78.Osovský František *zedník na Uhel. Dole*
79.Doubek Václav *šofer*
80.Budín Stanislav *kovář v JZD*
81.Svoboda Vladimír *úředník ZBŠ na Zastávce, ved.pohostinství v č. d. 1*
82.Kříž Antonín *horník v.v.*
83.Budín Ludvík *tovární kovář*
84.Tesař Karel *prodavač ve Včele v.v.*
85.Kryštof Jindřich *pilařský mistr v.v.*
86.Pernička Bohumil *výběrčí ZME v.v.*
87.Katolická Marie *vdova po krejčím*
88.Plocek Ludvík *horník v.v.*
89.Krejčí Antonín *horník v.v.*

90.Duda Karel horník v.v.
91.Duda Josef cidič kovů v ZBŠ na Zast.
92.Plocek Antonín horník v.v.
93.Chatrná Emilie vdova po zedníkovi
94.95.96.97.98. již patří do Zbraslavě
99.Pazourek Josef tesař v.v.
100. Sedmík Jan člen závodní stráže v.v.
101.Tesařová Marie vdova po horníkovi v.v.
102.Tomek Antonín úředník pojišťovny v.v.
103.ing.Leopold Hemala ml. Důchodce – chata

Strana 255

104. Hvězda Jan úředník v.v.
105.Duda Stanislav technický úředník
106.Janšta Bohumil učitel
107-114 vznikla čísla oddělením výměnek
107 z čís.14
108.
109. z čís.9
110.
111.
112.
113. Pernička Jan z čísla 21 rolník v.v.
114 Koutská Marie vdova
115. Bezděk Antonín lesní hajný,hájenka na katastru
116. Němec Emil plukovník ČSA-jako chatař
117.Hemalová Božena z čís.1 důchodkyně
118.
119.

120.Sedmík František z čís.20 rolník v.v
121.
122. Kolek Jindřich elektromontér
123.Svoboda Stanislav(kdysi spolu majitel mlýna č. 1) dělník na pile v Tetčicích
124. Kožina Ladislav dělník
125.Bojanovský Josef horník v.v.
126.Kroutil Ladislav horník

Strana 256

<u>Nářečí – dialekt</u>

Jinde v této kronice píši o tom, že vlivem rychlé snadné dopravy, vlivem veliké zaměstnanosti mimo obec, na Zastávce v Brně a jinde stírá se rozdíl měst a venkova. To se jeví také v řeči, v hovorném jazyce.Dříve pokud nebylo silnic ani cest, pokud málo lidé opouštěli svoji rodnou obec, mluvilo se nářečím, dialektem, a to v dosti jen málo vzdálených obcích dialektem odlišným. Mnohá slova zněla jinak v Újezdě, jinak v Zálesné Zhoři, asi 3 km vzdálené a podobně.
I u nás v Újezdě dialekt mizí.

Mladá a střední generace mluví hovorovou češtinou, jež je velmi blízká jazyku spisovnému.
Dialektem mluví lidé staří.

Pro paměť budoucím napíši sem zprávu ze strany 185 hójezdskó řečó: Ešče jednoho nadějného chlapca veprovodili chlapci a děvčata na cestě poslední.Chatrné Václav, ten Chatrným 16 tileté

synek hornika z čisla štyřicátyho homřel na zápal plic. Hočil se stolařem ho mistra Pecha v čisle 31.

Zpráva ze strany 183 : Jednó zerzavé pes Šuhaj z čisla druhého nestačil hohnót a zaostal na silnici, první voběť automobilisma. Velkostatkář zastavil a ptál se nás kluku, čich je to pes? Hógwitz šel do kocheně a dál sósedce Kadaňkovy za mrtviho Šuhaja desetikorunová bankovka a poprosil, habe zdechlinu

Strana 257

zakopalo. To belo naše peněz za psa, které meze občana nestál hani korunu. Potom, dež hospodyně hoslišele hukot bližícícho se automobila, veháněle svi vořiške na silnico, potvore táhnite pod auto, člověk nemá to šesti jako Kadaňkovka.

A do třetice jsem sestavil charakteristickou zprávu:
U Chatrných něco v chlévě řvalo. Chatrný myslil, že je to býk, šel domů a zatím to byla kráva Lysá, kterou přihnal Francek s pastvy. Bučela žízní.

Dialektem :
Ho Chatrných něco v chlivě řvalo. Chatrné meslel, že je to bék, šel dům a zatím to bela krava Lesá, kteró přehnal Francek z pastve. Bučela žizňó.

<u>Kroj</u>

Počátkem XX století vymizel kroj v naší obci úplně. Jeho zbytky byly patrny v oblékání žen i mužů až do první světové války. Ženy nosily bluzičky, kterým se říkalo kacabajky. Ty se v pasu nijak nespínaly, neuvazovaly,

ale konce splývaly volně jak vpředu od prsou, tak na zádech, rovněž po bocích. Byly už z továrních látek a nosily se jak do práce, tak i ve svátek. Muži nosili typické vesty, zapnuté řadou knoflíků od pasu až po krk. Vysoké boty jak ve všední den tak ve svátek a tyto vesty byly pozůstatky mužského podhoráckého kroje.

Po první světové válce vniká i do naší obce moda a přejímají jak muži tak ženy formy oblečení žen a

Strana 258

mužů v městech. Proces pokračoval a dnes roku 1961 už není rozdílu v oblékání na vesnici či ve městě. I zde se stírá rozdíl měst a venkova. Klobouky městských žen mizí a naše ženy všude nosí vkusné šátky na hlavách. A vše souvisí s pokrokem v naší socialistické společnosti, která dává příležitost k výdělku jak mužům tak ženám.

<u>Honitba</u>

Po zrušení roboty roku 1848 přestala vrchnost být neomezeným pánem i v právu honiti zvěř na polnostech kdysi poddaných sedláků.Sedláci byli svobodni a mohli sami na svých pozemcích vykonávat právo honební. Dosti dlouho rolníci naši v Újezdě ještě v druhé polovině XIX století honitbu pronajímali. Tak je zaznamenáno, že roku 1889 byla obecní honitba pronajata „pánům (asi velkostatku) za 30 zlatých ročně.Ve vsi však bylo dosti pytláků, neboť nikdo nepokládal za nesprávné uzmout něco vrchnosti, která klamem a násilím na dávných předcích našich spáchaném se na úkor lidu

obohatila a lidu poroučela. Jak postupně s uvědomováním a vzdělaností rostlo poznání, tak lid se chápal svého práva a už na počátku XX století vidíme lovce z honební společnosti brázditi naše nivy. Rolníci sami pořádají hony.Po roce 1948, tedy po 100 letech už má každý pracující možnost státi se lovcem podle své chuti. Jsou zakládány Lidové myslivecké společnosti – LMS. I u nás je LMS , která je složena ze zájemců, ze všech povolání a tato společnost

Strana 259

nejenom zvěř loví, ale řádně ji ošetřuje, v zimě krmí apod. Tímto odborným zacházením se zvěří se tak množí a dnes jsou úlovky větší jako kdy před tím. Např. bažant byl pták velmi vzácný a dnes je běžným lovným ptákem. Přebytky odprodávají LML znárodněným obchodům atak zvěř dnes přispívá k výživě celého národa.
<u>Pracovní jednotka</u> – <u>PJ – v našem JZD</u> roku 1961 činní kromě naturálií 18 Kč. Výkonných <u>členů</u> má JZD <u>52</u> a <u>orné půdy 226 ha.</u> Vidíme, že členů JZD je víc, daleko víc jako dříve rolníků. Členy kromě rolníků a členů jejich rodiny jsou i ženy horníků, dělníků, úředníků i jiných zaměstnanců. Ti co kdysi na polích pracovali námezdně, jsou dnes plnoprávnými členy.
<u>Vzhled naší obce</u>
Kdo by navštívil naši obec před 50-ti lety a přišel do ní roku
1961, uznamenal by veliký rozdíl. Už před padesáti lety sic, až na některou chalupu, nebyla krytina střech ze slámy,

už tenkrát byla došková stavení vzácná a rychle mizela, ale domy ještě byly nízké, malé, okna malá,tabulky ze skla jako dlaň, dveře jednoduché, často nenatřené, bez klik a zavíraly se na petlici, která se zvedla provázkem, aby se dveře mohly otevřít. Ještě si takové dveře z dětství pamatuji. I v bydlení, i ve vzhledu domů nastal veliký pokrok. Všude domy přestavěné, vysoké, velká vzdušná okna, moderní

Strana 260

dveře bez zbytečných ozdob. Už hojně mají v domech koupelny,prádelny, chodníky dlážděné, cementované. Kdysi naše škola vévodila obci jako malý zámek, dnes všechny domy jakoby dorostly svému vzoru. I v bydlení stírá se rozdíl měst a venkova.

<u>Změny v národním školství</u>

Až do roku 1948 měli jsme školy obecné pro všechnu školní mládež povinné, potom školy měšťanské, kam povinně nemusely všechny děti. Obecné úplné měly 8 postupných ročníků, měšťanské 3, od 6. do 8. postupného ročníku. V naší škole v jedné nebo dvou třídách bylo všech 8 ročníků, na měšťanské škole v Bíteši a později ve Zbraslavi byly již ročníky samostatné, v první druhé a třetí třídě. Na studie šla mládež po vychození 5 ročníků školy obecné, a to do gymnasia nebo do školy reálné.

<u>Roku 1948 zavedeno jednotné školství</u> od 6. do 14. let povinné, obecná či národní škola 5 let
k tomu měšťanská škola 3 léta

všechny děti do 14 let stejnou školu 8 let.

<u>Roku 1950</u>
národní 5 let
střední zas pro všechno žactvo povinná 4 léta
všechny děti do 15 let stejnou školu 9 let
<u>Roku 1953</u>
Osmiletá střední škola povinná pro všechny 8 let
na menších obcích národní škola 5 let + osmiletá 6.8 tř.

Strana 261

<u>Roku 1960</u>
Základní devítiletá škola , pro všechno žactvo povinně 9 let, na menších obcích, a také u nás 1-4 post. Ročníky +devítiletka.

Od roku 1951 do roku 1958 konali žáci po absolvování osmileté střední školy, <u>závěrečné zkoušky</u>. Po sedmi letech zkoušky zrušeny.

Z naší obce chodili naší předkové do obecné školy ve Zbraslavi až do roku 1889.
Roku 1948 se do Zbraslavě vrací jejich potomci do vyšší školy 5.6.7.8. a dnes9. ročníku.
<u>Rok 1961</u>
Se chýlí ke konci. Je počátek prosince a já dopisuji újezdskou obecní kroniku od roku 1910 do roku 1961. Vypsal jsem podle svých sil a s láskou k rodné obci události, jak jsem je pracně sehnal. Mnoho jsem zažil sám a hodně si pamatoval, dále jsem vyzvídal na našich rodácích při náhodných setkáních, potom jsem šel několikrát po rodné obci, opisoval čísla domů, navštívil rodáky v jejich domech a všude sbíral data,

čerpal jsem něco i ze školní kroniky, hlavně podrobné zápisy řídícího učitele Matěje Mertense, dále na obci jsem hledal a konečně na besedě se starými občany si mnohé údaje opravil a nové získal. Děkuji všem mým informátorům, zvláště pak děkuji předsedovi MNV Stanislavu Dudovi, dále starým pamětníkům Karlu Dudovi č. 90 (dříve 40)

Strana 262

Františku Hájkovi č.d. 42, Františku Němcovi č.d. 16, Aloisi Peckovi č.d. 31 a na konec pilné sběratelce dat paní Hedvice Pokorné roz.Adamové č.d. 51. Všichni mne podpořili v těžkém a odpovědném úkolu. Ve sbírání dat budu pokračovat a pokud budou po ruce, zapíši je do Dodatku k této kronice.

Jan Hemala

1963 ***1962***

Když jsem roku 1961 skončil zápisy do kroniky naší rodné obce Újezda, doufal jsem, že budu mít nástupce, který bydlí a žije v místě. Zatím se tak nestalo, a proto jsem se odhodlal za roky 1962 a snad 1963 v kronice pokračovat. Můj zdravotní stav mi nedovolil po celý rok 1962 a 1963 Újezd na delší chvíli navštívit a sbírat potřebný materiál. Až 4. června 1964 jsem začal.

<u>Obyvatelstvo obce</u>

V roce 1962 zemřely 4 osoby.

1. *Osovský František, nar. 1906. Jeho otec byl horník a bydlil se svou rodinou v nájmu u obchodníka a hostinského*
   Leopolda Hemaly. Tam v čís. 1 ve dvoře se František narodil. Osovský byl předsedou MNV 1948-1953, posléze
   tajemníkem MNV po volbách r. 1960. Bydlil ve svém rodinném domě čp. 78. Osovský byl údržbář ve sklárně

Strana 263

v Rosicích, kde jej při práci ranila mrtvice ve věku 56 let. Zanechal vdovu a dvě dcery. Osovský byl pilný, svědomitý a dobrosrdečný a hodně pro veřejnost vykonal.

2. Křivánek Jan, rolník v.v. nar. v čp. 8 roku 1880.Zemřel ve věku 82 let:Byl starostou obce v letech 1924-28. Člověk z míry dobrý, snášenlivý a za tehdejší doby, kdy v kapitalismu dolehla hospodářská krize, také štědrý, potřebným pomáhal. Zanechal 2 syny, kteří jsou ve světě, třetí Jan, již hospodář, zavražděn Němci r. 1945 (viz.v této kronice) 2 dcery, jedna vdána mimo Újezd, jedna je ženou Stanislava Dudy, předsedy MNV.

3. Perničková Marie, nar. 1881, byla dcera nájemce dvora čp.25 z Panovce. Byla v mládí porodní asistentkou, tenkrát se říkalo porodní bábou. Zemřela ve svém domě, bývalém vodním mlýně čp. 13 u své provdané dcery. Druhá dcera má za manžela Antonína Krejčího čp. 89 a třetí újezdského rodáka Jaroslava Tesaře ve Vendolí na Svitavsku.

4. Krejčová Marie , vdova po Janu Krejčím, přizviskem Čech, nar. 1876 v domě čp.7. Byla bezdětná. Bydlela v domku na návsi, sousední dva domy jsou odstaněny a třetí, kde dožila, je v asanaci a vznikne prostorná, světlá náves.

Počet narozených :4

Strana 264

Seznam přistěhovalých

V loňském tj. v roce 1961, jsem vypsal seznam obyvatelů naší obce a ukázal, jak se od roku 1910, potom 1921,1941,1961, stále měnil. Nová jména se objevují, mnohá zanikají, dříve se tak dělo velmi zřídka a noví občané stěhovali se nebo přižehovali se či nakupovali tu a tam, takže pohyb obyvatelstva byl pomalý. Dnes však v rušném životě v socialismu je pohyb velmi rušný.

Po roce 1961,1962,1963, tedy během dvou tří let se přistěhovali :

1. Hrubý Jiří z Brna, vzal si za manželku dceru zemřelého Františka Osovského a bydlí v nájmu čp. 6a

2. Jašek Jiří se přiženil do rodiny Karla Sedláka ml. c čp. 11.Je z Kralic

3: Andrlík Jan z Naloučan si vzal za manželku dceru listonoše Přibyla, vnučku Františka Němce čp. 16

4. Krejčí Vlastimil si vzal za ženu dceru Josefa Tesaře ml, c čp. 33, je z Březsky

5. Kolek František ze Sudic si vzal za manželku druhou dceru Josefa Tesaře v čp. 33
6.Pospíšil Stanislav z Jinošova se přiženil do rodiny železničního zaměstnance – průvodčího vlaku Fialy v čp. 34
7. Kraus František z Litvínova c Čechách manžel Marie Křivánkové v čp. 63
8. Švihálek Jiří z Jindřichova si vzal osiřelou Martu

Strana 265

Doubkovou, dceru zemřelého Jana Doubka, kováře čp. 63
9. Karas Karel, syn zemř. K.Krause, dělníka, vrátil se se svou rodinou k ovdovělé matce ze Vsetína na rod.domek čp. 62
10.Machová Marie, koupila dům čp. 68, dům čp. 69 byl zbořen.M.Machová bydlí v Praze a domek koupila pro odpočinek.
11. Svoboda Jan z Jakubova si vzal za choť dceru Františka Pazourka čp. 9, a je v nájmu na čp. 60. Majitel čp. 60, manžel dcery Sobotkovy Slabý se odstěhoval do Březiny.
12.Teplý Jaroslav z Jakubova si vzal dceru Jana Dudy čp. 70
13. Kvíčala Jan, vedoucí obchodu „Jednota“ z Újezda u Kunštátu bydlí v nájmu čp. 73.
14. Svoboda Josef si vzal dceru Františka Plocka, nadhajného v.v. na čp. 76 příšel z Přibyslavic.
15. Hotárek Josef z Přibyslavi si vzal Věru, dceru zemřelého F.Osovského. Osovský měl 2 dcery: Hrubou a Hotárkovou. Jsou na čp. 78.
16. Pacholík Josef se přiženil k Jindřichu Kryštofovi čp. 85, jehož dceru si vzal.

17. Svoboda Jaroslav si vzal dceru Ant. Krejčího čp. 89
18.Vrba Jan z Jinošova se oženil s Tesařovou Marií čp. 99
19.Rybníček Josef si vzal Martu Kožinovou čp.124. Je z Košíkova
20.Zavřel Milan se přiženil ke Kroutilům, s jejich dcerou Idou čp. 126

Počet obyvatel ::

Strana 266

Obchod

V naší obci je Jednota, družstevní obchod se smíšeným zbožím. Od roku 1952 je vedoucím Jan Kvíčala rodem z Újezda u Kunštátu, bytem v nájmu čp. 73.

V roce 1954 činila tržba 600.000 Kč (již po poslední měnové reformě) a roku 1962 téměř 1.000.000 Kč. Z toho vidno, jak stoupá životní úroveň obyvatelstva.

Některé ceny :

hladká mouka 1 kg	*3,20 Kč*	*máslo 1 kg*	*30,-*	*Kč*
hrubá mouka 1 kg	*3,50 Kč*	*sádlo 1 kg*	*28-32*	*Kč*
rohlík (kus) 0,30 Kč	*cukr 1 kg 9 Kč*			
chléb 1 kg	*2,60 Kč*	*rýže 5 Kč*		

Dohlížecí výbor :
Předsedkyně : Dudová Marie čp. 105
Místopředsedkyně : Plocková Božena čp. 88
Členky : Indrová čp. 47, Baráková čp. 18, Hrubá čp. 6 a Křivánková Jiřina čp. 36, Budínová Růžena čp. 83

Ve spolupráci napomáhal výbor v získávání úzkoprofilového zboží (tj. zboží, jehož je nedostatek) dále ve vedení členské evidence, získávání členstva apod. Členů má jednota-obchod se smíšeným zbožím 200.

Výbor dále řídí členské schůze „Jednoty“ a informuje obyvatelstvo o celkovém hospodaření „ Jednoty“, kontroluje hygienické zařízení, dbá na spokojenost atd.

Pro zajímavost srovnejme pokrok třeba v balení zboží.

Strana 267

Dříve se všeho zboží většinou balilo v krámě prodávajícím, dnes snad skoro všechno až na malé výjimky už přichází do obchodu baleno z továren.
Pokud se tkne druhu zboží, tento se velmi rozrostl a dnes většinou zboží, jež prodávali jen ve městech, dostanete ve stejné jakosti v „Jednotě“na kterékoliv vesnici.

V naší socialistické republice se až do nedávna soustavně snižovaly ceny zboží. Poznalo se, že to neodpovídá objektivnímu zákonu nabídky a poptávky, proto se u některého zboží vracíme k cenám, jež se řídí poptávkou, dále množstvím v určitých obdobích apod. a tak ceny i kolísají. Ceny jsou vždy vyhlašovány nejvyššími orgány (ministerstvy atd) a jsou stejné a závazné po celé republice.

<u>Z historie obchodu</u>

Až do poloviny XIX.století míval obchod se smíšeným zbožím na venkově žid. Až do zrušení soboty 1848 byli poddaní udržováni v nevědomosti, ve škole se naučili (a to ne všichni) trochu číst, psát a počítat a tak se neuvědomělému národu lehko vládlo. Rolník byl upoután k otcovské hroudě? kterou tvrdě vzdělával, jemu pomáhali domkáři a podruzi, na obci byl jeden dva obuvníci

Strana 268

(ševci) a krejčí, několik tkalců, u nás také hrnčíři a teprve s rozvojem hornictví a hutnictví na Zastávce, tenkrát se říkalo „Boží požehnání“ počali domkáři a ostatní nemajetní chodit do práce, vznikl stav hornický, tenkrát říkali havířský. Obchod vůbec byl doménou židů. S pinglíčkem přišel žid na vesnici, skupoval staré hadry, zvířecí kožky, staré železo za babku, občanům prodával sůl, cukr, koření a vše, čeho potřebovali a brzo nevědomým po zrušení soboty i peníze na vysoký úrok a směnku půjčoval. S obcí a jejími obyvateli se nezžil, zůstal cizincem a když měl kapitál, odstěhoval se do města. Jen důvěřivé dlužníky v obci zanechal a své většinou podvodné pohledávky tvrdě soudně vymáhal.

Také v Újezdě byl žid. Rufeisen se jmenoval (čti rufajzn). Obchodoval v domku na návsi, tam kde před ním žil první starosta obce

hrnčíř František Veselý. Na počátku XX. Století se odstěhoval.

Roku 1886 přišel do Újezda mladý obchodník Leopold Hemala z Říček u Domařova. Vzal si za manželku dceru rolníka Jakuba Pazourka čp. 9. Koupil dům čp. 1, kdysi selské sídlo rodin Horáků, Hájků a posléze Strašáků. Strašák prodal dům židovi Haňtlerovi, tento pak r. 1888 Leopoldu Hemalovi. Hemala zřídil moderní obchod, sám

Strana 269

se vyučil ve Vídni, hlavním městě tehdejší Rakousko-Uherské monarchie. Židovské machinace byly mu cizí, až do konce svého života pracoval obchodoval poctivě. Roku 1916 provdala se jeho nejstarší dcera Leopolda, která v obchodě prodávala a protože sám L. Hemala vedl si hostinec, obchod se smíšeným zbožím v čp. 1 zanikl.

Domek i obchod od žida Rufeisena koupil na počátku XX. Století Čech Rudolf Vasický. Ještě před první světovou válkou 1914 se odstěhoval do poněmčeného území, dnes říkáme do pohraničí . Domek koupil tesař Karel Plocek. Dnes je domek dávno zbořen.

Jak vpředu této kroniky píše M. Mertens, byl roku 1896 založen dělníky potravní spolek „Svornost“ v domě čp. 9, kde Hemala 1886 začínal. Dnes je tam „Jednota“. Založením potravního

spolku byl první krok k socialismu v praksi. Potravní spolek směl prodávat jenom svým členům. Na odebrané zboží vydával poukázky v plné hodnotě. Po zúčtování období vyplácel spolek určité procento z hodnoty nakoupeného zboží buď v hotovosti nebo ve zboží. Také samostatní obchodníci podle množství odebraného zboží dávali zákazníkům na Nový rok různé zboží, hrnce, látky, mouku atd. Tak předchůdce dnešní Jednoty byl v naší

Strana 270

obci potravní spolek „Svornosť“.

Po 1. světové válce otevřel obchod v domě čp. 5 u Haklů Bohumil Sedlák z Rosic. Je to uprostřed obce, lépe řečeno uprostřed dolního konce, přesně naproti bývalému obchodu R. Vasického. Po 2. světové se odstěhoval do Brna.

Po Bohumilu Sedlákovi převzal obchod se smíšeným zbožím v čp. 5 Bohumil Kratochvíl ze Šebkovi na Moravsko-Budějovicku. Kratochvíl si vzal za manželku dceru horníka Jana Tesaře čp. 28. Dlouho obchod nevedl, po únoru nastoupil jako vedoucí do soc. obchodu. Dnes je vedoucím pojízdné prodejny „ Jednota“. Zajíždí do obcí, kde nemají prodejny. Jezdí v autu, jež se podobá autobusu. Tak umožňuje pracujícím, kde nemají prodejny, pohodlně doma nakupovat. Nemusí pro zboží přes pole. Je to péče o naše pracující.

Hostinec, pohostinství

Naši předkové říkali hospoda. Dosud se tu a tam toho názvu užívá. Všecko se vyvíjí , všude je pokrok. I jazyk náš se mění. Od nedávna po únoru 1948 na vesnických hostincích je nový nápis Pohostinství. Pojmenování host –inec vzniklo od podstatného jména

Strana 271

host. Host je subjekt, je to někdo, kdo je hoštěn, chodí do domu pro hosty, do hostince pro občerstvení apod. Pohostinství je od slovesa hostiti. Přijde občan do domu a je od vedoucího obsloužen, pohoštění úkon je pohostinství: Subjektem je obsluhující. Tolik gramatiky.

Od druhé poloviny XIX století byl hostinec v čp. 4 u rolníka Františka Tomka. Bylo to vedlejší zaměstnání. Syn Antonín Tomek za dvorem zřídil porážku dobytka, jatku a hostinec pronajal řezníku Janu Bokrovi, který vedle hostinství provozoval řeznictví. Jan Bokr ovdověl, znovu se oženil a odstěhoval se do svého domu do Stanovišť.Antonín Tomek měl jen hostinství.(kromě hl. povolání zemědělství). Po něm byl hostinský syn Oldřich Tomek, který po druhé světové válce dal živnost hostinství do klidu. Po únoru 1948 v

domě čp. 4 živnost hostinská zanikla. Trvala bezmála 100 let.

R. 1890 v domě čp. 1 zřídil hostinec obchodník Leopold Hemala. Čp. 1 je na rozcestí silnic Rapotice-Stanoviště a bylo tu dostaveníčko obyvatel z místa i okolí. Po smrti Leopolda Hemaly zdědil hostinec jeho syn Oldřich Hemala. Hostinec – pohostinství bylo znárodněno r. 1952, vedoucí byla Božena Hemalová.

Strana 272

Po jejím odchodu do důchodu je vedoucí Křížová Růžena čp. 82. Z bytu Hemalových je ze světnic lokál a z kuchyně nálevna. Sál je nezměněn. Na domě čp. 1 je hostinec letos roku 1962 již 75 let, třičtvrtě století.

Peněžnictví

Soustavné spoření, vkládání úspor na úrok, výpůjčky na mírný úrok má v naší obci skoro stoletou tradici.Po zrušení roboty 1878 a při zvyšování životní úrovně a vzdělanosti zakládají se na venkově svépomocné spořitelní a náboženské spolky. Na Moravě děje se po vzoru D. Reifeisena, v Čechách po vzoru D. Kampelíka.

V Újezdě vzniká Reifeisenka v osmdesátých letech XIX století . Dlouhodobými účetními laiky vyli Vít Antonín a jeho syn Jan čp. 14 a učitel Bohumil Janšta čp. 106.

Dnes r. 1962 – 1964 po únoru 1948 máme dva státní peněžní ústavy : státní banku a státní spořitelnu. V Újezdě změnila se Reifeisenova záložna v Jednatelství státní spořitelny.

Reifeisenka měla široký okruh působnosti: Újeud, Stanoviště, Hluboké, Jakubov.

Strana 272

Dnes pracuje pro Újezd a Stanoviště. Přes měnové reformy 1918, 1938, 1945, 1952 udržel tento lidový ústav své oprávnění a potřebu, slouží lidu, hlavně přijímáním vkladů a úspor.

Roku 1964 má 2.000.000 K4S úspor občanstva. Jednatelství státní spořitelny má svou kancelář v bývalém bytě učitele (svobodárna) ve škole.

<u>Spojení se světem</u>

Újezdem prochází několik linek státních <u>autobusů</u> ČSAD (československá státní autobusová doprava).

<u>spoje ČSAD jsou :</u>

1. *Zastávka – Újezd – Zastávka*
2. *Zastávka – Újezd- Zálesná Zhoř – Velká Bíteš*
3. *Zbraslav – Újezd- Hluboké- Náměšť nad Oslavou*

4. *Zbraslav – Újezd – Rapotice – Zbýšov – Zastávka – Zbraslav*

Telefon

Byl zřízen po únoru 1948. Veřejná hovorna je v pohostinství čp. 1 . Kromě toho má telefon MNV – místní národní výbor a JZD – jednotné zemědělské družstvo.

Strana 273

Automobil, motocykl

První auto, a to nákladní na rozvoz řeziva měl Leopold Hemala čp. 1.Dodávkové bylo na rozvážení chleba z pekárny při mlýně čp. 1

Dnes jsou v obci 3 osobní automobily a větší množství motocyklů všech velikostí. Automobil stává se lidovým dopravním prostředkem a jeho majiteli jsou pracující, dělníci a jinak zaměstnaní. Motocykly tj. motorová vozidla jednostopá jsou touhou všech mladistvých, hochů i děvčat. Mladí lidé, svobodní, spoří si na motocykl, který se stává dopravním prostředkem místo kola – bicyklu, na nichž jezdila mládež již před první světovou válkou, před r. 1914.

<u>Místní národní výbor</u> MNV

Na funkční období 1960-1964 bylo do MNV zvoleno 11 poslanců. Za dřívějších dob byl název poslance vyhraněn jenom členům Národního shromáždění, sněmovně. Dnes se pojmenování čestným názvem poslance rozšířilo.
Máme poslance do MNV, do ONV (okresního

národního výboru), do KNV (krajského národního výboru) a konečně do sněmovny či Národního shromáždění.

<u>Seznam MNV 1960-1964</u>
1. Duda Stanislav čp. 105, technický úředník Výstavby kladenských dolů – VKD - předseda
2. Osovský František čp. 78, údržbář ve sklárně v Rosicích tajemník
3. Tesař Josef čp. 33, lesní dělník
4. Kožina Stanislav čp. 124, dělník Šmeralových závodů – Zastávka
5. Hemala Oldřich čp. 1, úředník Šmeralových závodů – Zastávka
6. Matoušek František čp. 44
7. Plocková Božena čp. 88, manželka horníka
8. Pernička Jan čp. 21, člen JZD
9.Pernička Oldřich čp. 86

10.Baráková Květoslava čp. 18, manželka strojníka v JZD
11. Sedláková Karolina čp. 11

Roku 1962 zemřel tajemník <u>František Osovský</u> (viz.str.262)
Do MNV zvolen <u>Josef Tesař</u> čp 74, mistr v NP Dýha v Brně a pověřen funkcí tajemníka.
<u>Radu MNV</u>
Tvoří prvních pět členů

Schůze rady se koná 1 x za 2 týdny, plenum MNV 1 x za 4 týdny.

Strana 275

<u>Komise MNV</u>

V roce 1962 – 1967 pracovala komise finanční, zemědělská a kulturně školská.
Místní národní výbor spolu s komisemi pracuje na zvelebení obce, zemědělství , opatřuje prostředky a se státním přídělem v mezích svého rozpočtu hospodaří, dbá pokynů pracujících ,vyřizuje stížnosti, dbá pořádku na obci atd.
Jeho agenda se stále rozrůstá, proto přibírá ke spolupráci i ostatní organizační složky v místě tak jak je smyslem socialistického státního zřízení, aby co největší okruh pracujících podílel se na správě obce, okresu kraje a státu.

Z mnoha akcí v období volebním 1960-1964 zaznamenávám ty nejdůležitější.

1. <u>Odstranění dvorků</u>

V dělnickém sídlišti od čp. 46 po pravé straně cestou k Březině. MNV dal majiteli pozemku za dělnickými domky v náhradu pole a pozemek za domky přidělil jejich majitelům, kteří už většinou své dvorky přestěhovali a vpředu k silnici budují pěkné zahrádky. Vzhled obce velmi získal.

Strana 276

Drobní hospodáři budují si vzadu za domem hospodářská zařízení nutná pro chov drobného hospodářského zvířectva, jako králíkárny, kurníky, chlévy kolny na dříví a uhlí apod. MNV provedl dohodu s Vincentem Marečkem čp. 45.

2. <u>Úprava návsi</u>

S pomocí všeho občanstva tzv. brigádně odstraněna bývalá pastouška uprostřed návsi naproti čp. 5 s jedné strany a čp. 21 a 23 s druhé strany. V pastoušce bydlil obecní pastýř skotu a bravu. Za úplatu v penězích a naturáliích pasával skot, kozy celé obce vždy od května až do podzimu. Co jsou to

Brigády?

Název přišel k nám po roce 1945 ze Sovětského Svazu , z Ruska. V brigády se sdruží podle potřeby občané a pomohou v práci, za kterou by se muselo jednak platit, jednak ani není pracovních sil, protože všechno občanstvo je zaměstnáno. Pracující ve volné chvíli pomohou a když se sejde 15-20-30 ochotných rukou, mnoho se vykoná.

Strana 277

3. Postavení socialistického zařízení školy

Brigádně odstraněny staré záchody. Však sloužily skoro ¾ století. Ač správce školy a občané už tenkrát dbali na čistotu a hygienu, přece jenom při vstupu do naší milé školy nos návštěvníka uznamenal, kde záchody leží. Jsou pryč, dosloužily. Občané vykopali nové jímky a okresní stavební podnik v Rosicích postavil moderní splachovací záchody nákladem 90.000 Kč.

S potěšením zaznamenávám, že na obci začali psát pamětní knihu, kde velmi zřetelně a ozdobně zapisují všechny funkcionáře MNV avšech komisí za jednotlivá volební období.

Skončil jsem stať MNV a kdo se chce blíže seznámit, kdo v které funkci pracoval, odkazuji na onu pamětní knihu.

<u>Činnost masových organizací</u>

1. <u>Myslivecké sdružení v Újezdě</u>

Už vpředu této knihy jsem psal z historie honitby. Dnes je celá honitba katastru lesa a polí újezdských Pronajata Mysliveckému sdružení v Újezdě za nájemné 870 Kč ročně. Myslivecké sdružení

Strana 278

má 11 členů. Vykonává honitbu na rozloze 1020 ha, tj. na polích JZD a v lese Státních statků.
Členové MJ starají se o zvěř po celý rok, v zimě zvěř krmí. Ročně odstřelí : 50 zajíců, 6 srnců, 4-5 bažantů. 50 % úlovku odprodají státnímu obchodu.
Koroptve se už vůbec neloví, nejsou.
Meze padly při zcelení lánů v JZD a tak přirozená hnízdiště zanikla.

2. <u>Výbor žen</u>

V naší obci dobře pracuje výbor žen. Výbory žen jsou pomocníky MNV. Ženy v socialismu jsou v pravdě – de facto – s muži zrovnoprávněny a jejich zrovnoprávnění netkví jen ve volebním právu, které již měly dávno i za starého řádu socialistického.

Ženy staví se mužům po bok všude v povolání i ve správě státu. Jak vpřed je vidno jsou členkami či poslankyněmi MNV. Výboru žen se zajímá o dodávky JZD a pomáhá při nich, stará se o výchovu mládeže v obci a škole, pořádá přednášky atd. Počet se pohybuje od 11-13 .
<u>Předsedkyní je Blažena Plocková</u> čp. 88 . Význam VŽ vysvitne z úvodního proslovu, který po zvolení měla k ženám předsedkyně Blažena Plocková, a zde jej věrně opisuji :

Děkuji za důvěru, která mi byla

Strana 279

dána opětným zvolením za předsedkyni výboru žen.Jsem si vědoma důležitosti této funkce a doufám, že mohu za všechny nově zvolené členky i za sebe z tohoto místa slíbit, že budeme všechny svědomitě a poctivě pracovat. Společně se členy MNV budeme řešit všechny důležité úkoly v obci, zejména v zemědělství pomůžeme při upevnění našeho JZD, aby socializace vesnice byla v naší obci v tomto roce dokončena.

Náš výbor bude aktivovat další členy, ženy v obci pro spolupráci, aby vytčené úkoly byly řádně splněny. V místním rozhlase budou zveřejňovány výsledky činnosti všech žen, zapojených do veřejně prospěšných akcí, zejména pro zvelebení obce. Jako stálým bodem v každé schůzi VŽ bude projednána otázka plnění dodávek v

naší obci.

Na úseku kulturně výchovné práce budeme nápomocny ostatním složkám NF v pořádání vědeckých přednášek, promítání poučných filmů, pořádání přednášek zdravotnických a besed o výchově mládeže. Budeme se opět starat o výzdobu obce ke všem památným dnům, udržovat náves v čistotě, zejména park u pomníku padlých, pomůžeme při úpravě zahrádek před školou a ve spolupráci se školou budeme organizovat sběr surovin odpadových. Do každé schůze zařadíme přehled mezi-

národní situace. Svou prací chce náš výbor žen být ostatním složkám příkladem jak plnit dané úkoly a tím přispět k budování socialismu a k udržení světového míru.

Potud proslov předsedkyně Blaženy Plockové. Je vidět, že ženy mají zájem o veřejné záležitosti a pracují .Z rozhovoru i zápisů VŽ konstatuji, že ženy plní dané slovo.

3.<u>Místní jednota požární ochrany</u>

dříve sbor dobrovolných hasičů. Požárníci vykonali 4 cvičení. Všech členů jest :18. Ve zbrojnici mají : 1 motorovou stříkačku, 1 náhradní auto dopravní, 1 čtyřkolovou ruční jednoproudní

stříkačku (z roku 1895). Výzbroj pro 9 členů (družstva) Jiná činnost : MJPO stará se jen o technickou stránku, Kulturní podniky) zábavy) již nekoná.

4.<u>ČSM</u>

Československý svaz mládeže vyvíjí malou činnost. V ČSM je organizováno : 27 členů.Předseda Stanislav Svoboda čp. 123

5.<u>SČSP</u>

Odbočka Svazu Československo-sovětského přátelství

Strana 281

v místě má : členů. Předseda Svoboda Stanislav st. čp. 123. SČSP stará se o místní kino. Viz oddíl kino. Roku 1961 hostil SČSP vzácné hosty ze Sovětského svazu.

6. <u>SRPŠ</u>

Sdružení rodičů a přátel školy má 20 členů. Počet kolísá. Předseda 1962-1963 Řehořková Anežka čp. 66. SRPŠ pracuje úzce s besedou osvětovou a výborem žen. Viz. zájezdy

7. <u>ČČK</u>

Československý červený kříž má 40 členů v roce 1962, 50 členů v roce 1963.Předsedkyně Blažena Plocková čp. 88, 4 hlídky zdravotnické po 4 členkách. Pochvaly zaslouží B.Plocková a Božena Hemalová za obětavou činnost.Dárců krve získala předsedkyně B.Plocková až v roce 1963 : 2

Vyšší funkce místních činitelů

Členem ONV (okresního národního výboru) Brno-Venkov jest Bohumil Kratochvíl, vedoucí pojízdné prodejny, „Jednota“ ve Velké Bíteši, čp. 28

Výstavba obce

Stále pokračuje. Přibyl nový dům Bohumila Doležala, železničního zaměstnance v.v. Stojí na konci obce naproti kovárně ST.Budína (JZD)

Strana 282

Sedm domů opraveno, z části přestavěno a dnes už zbývá málo domů, které čekají na opravu.

V této kronice vpředu se zmiňuje M.Martens o tom, jak v druhé půli XIX století mizí pomalu doškový kryt střech a dnes ? Podivil by se, co za poslední dobu po druhé světové válce bylo zmodernizováno domů.

Škola

Je jednotřídní, má 20 žáků. Po reorganizaci zrušen název obecná a osmiletá střední, též národní škola. Tento název byl krátce po názvu obecná, také zrušen a zaveden jednotný název pro žactvo školou povinné základní devítiletá škola – ZDŠ . Docházka je devítiletá, od 6. do 15 let věku povinná

pro všechno žactvo.

V Újezdě je žactvo 1. 2. 3. 4. postupného ročníku, 5. 6. 7. 8. 9. postupný ročník chodí do ZDŠ ve Zbraslavi, která je úplná. Sem chodí žactvo z celého okolí.

Ředitelkou školy je Ida Hemalová čp. 1, manželka Oldřicha Hemaly.

Vůdčí myšlenkou a náplní je výchova žactva k socialismu a komunismu a spolupráce školy s veřejností.

Pololetní prázdniny měly trvat od 21. do

Strana 283

26.ledna 1963, avšak pro veliké mrazy a nedostatek Topiva škola zavřena do 9. února.

V tomto roce se vyskytly nakažlivé nemoci, Spalničky a příušnice jenom sporadicky.

Žactvo je vedeno k práci v zájmových kroužcích. Nejlíp se dařila práce na školní zahradě, v tzv. kroužku mičurinském.

Ve sběru odpadového materiálu se děti činily:
340 kg papíru
245 kg hader (textilu)
23 kg léčivých bylin
Odpracovaly 325 hodin při sběru. Na malý počet žáků výsledek velmi pěkný.
Děti naspořily 3147 Kč
Ředitelství školy spolu s osvětovou besedou Uspořádalo 6 přednášek o výchově. Byla to lidová akademie,

přednášeli učitelé ZDŠ ze Zbraslavě.

Činnost osvětová

Jako pomocník MNV a kulturně školské komise místního národního výboru pracuje osvětová beseda. Rada OB má 5 členů, vedoucí Ida Hemalová čp. 1, besedy jsou konány občas a podle potřeby.

S OB uspořádala 1961/1962 cyklus přednášek na vedoucí théma „ co má člověk nového věku vědět o přírodě“.

Strana 284

Tak se připojila naše malá obec do základního kursu „vzdělávacího roku socialistické osvěty 1961/1962“. Přednášek bylo 5 a trvaly po nedělích do konce ledna 1962. Přednášeli učitelé ZDŠ ve Zbraslavě. Přednášky navštěvovalo průměrně 40 osob, také mládež.

2. OB a SRPŠ uspořádalo 1962/1963 cyklus přednášek na téma „výchova nového člověka“. Tato lidová akademie trvala od 22/11 1962 do 18/4 1963 a bylo zbraslavskými učiteli předneseno 6 přednášek.Účast posluchačů od 24 do 40 osob.

3. Dohlížecí výbor jednoty (spotřebního družstva) vyvíjí kromě své hospodářské činnosti také činnost osvětovou. Na svých schůzích pořádá vystoupení umělců z divadla Julia Fučíka z Brna, estrády aj. Dobře si vede výbor

Ze předsednictví Marie Dudové čp. 105

5. Zájezdy

Uspořádány v r. 1962 do Státního dovadla v Brně, celkem čtyřikrát. Vždy plně obsazený autobus, 50 osob.
R. 1963 autobusový zájezd ČSM do Bratislavy, a na hrad Děvín a vlastivědný zájezd Kralice a Náměšť nad Oslavou, Třebíč, Jaroměřice, Mohelno (step) . Zájezdu do Lidic r. 1963 se zúčastnilo 50 osob.

Strana 285

6. Kino

SČSP – svaz čes.sov. přátelství se stará o filmová představení.
Kino je v sále pohostinství čp. 1. Předseda SČSP, Stanislav Svoboda st. čp. 123 upravuje sál, vytápí, čistí atd. vybírá filmy apod. Promítá se ročně kolem 20 filmů , r. 1963 – 27 filmů. Líbí se filmy naše a sovětské. Jaký to pokrok ode dne , kdy byl v sále promítán film pojízdným kinem před 1. světovou válkou.

7. Rozhlas

Místní také slouží kultuře a osvětě. V rozhlasových okénkách vzpomínáno památných výročí politických , kulturních a podobně. Rozhlasu využito také

k propagaci např. žní, různé výzvy, připomínky apod., dále úvahy k zakončení školního roku a k jeho začátku apod. Dobře voleným proslovem upoutá se pozornost občanů. Rozhlasová okénka jsou trvalou součástí plánu osvětové besedy.

8. Nástěnky

Vývěsní tabule slouží k propagaci všeho dění na obci.Vtipný obrázek, zdařilá básnička, vhodná

fotografie umístěná na vývěsce ve vhodnou dobu upoutá pozornost kolemjdoucích.

Státní rozhlas a televize

Rozhlasové přijímače – rádio – je v každém domě. V poslední době přibývá zájemců o televizi . Do roku 1963 bylo v obci 18 televizorů.

Touha po vyšším vzdělání

Za dřívějších dob studovalo z naší obce málo chlapců a ještě méně dívek. Studium umožňovali rodiče s velkým vypětím jak finančním, tak újmou na sobě . Co uspořili na sobě, dali dětem.

Dnes jsou hospodářské a finanční poměry všech

občanů velmi dobré, proto velmi mnoho chlapců i dívek studuje. Sociálně slabším rodinám jsou poskytovány stipendia.Střední všeobecně vzdělávací školu (dvanáctiletku), dále školy průmyslové, zdravotnické, hospodářské, pedagogické vesměs zakončené maturitou má u nás nespočet mládeže. Vysoké školy poslední dobou zakončily 2 dívky, 2 jinoši. Jedna dívka studuje při zaměstnání.

Strana 287

KSČ
Komunistická strana Československa

Jako předvoj dělnické třídy a všeho pracujícího lidu, je vykonavatelkou jeho vůle a vládnoucí silou ve státě, kraji, okrese a obci. Jak vpředu pověděno je snahou strany zapojit do správy obce na všech úsecích co největší množství pracujících, radit se s nimi, slyšet jeho přání, dbát kritiky všeho lidu. Na každém občanu záleží , na jeho pomoci, za úspěchy i neúspěchy, je jeden každý spoluodpověden.

Výbor VO KSČ – vesnická organizace KSČ má 9 členů . Předseda Josef Tesař, čp. 74, místopředseda Josef Pazourek, čp. 99, jednatel Karel Karas čp. 62, hospodář Bohumil Kratochvíl

čp. 28, členy Matoušek, Balák Jaroslav čp 50
František Spružina čp. 26, Smola Jan čp. 12, Jan Křivánek čp. 36

Výborové schůze VO KSČ jsou konány týdně, vždy v úterý.

Členské schůze strany konají se jedenkrát za měsíc, podle čtvrtletního plánu.

Výroční schůze jedenkrát v roce. Jsou Přehlídkou práce v uplynulém roce a udávají plán Na příští rok. To v obci. Potom jsou zde

Strana 288

úkoly jež dává k posouzení a vyjádření všeho členstva UV KSČ. Ústřední výbor KSČ a sjezd strany XII. sjezd přinesl mnoho úkolů, jež jsou přes složky Strany krajské a okresní, vodítkem práce v místních organizacích.UV KSČ nediktuje úkoly, ale dává je k široké celonárodní diskusi a potom se usnáší a jeho usnesení je závazné pro celou stranu ve státě.

Důsledky usnesení XII. Sjezdu strany platily pro naši obec hlavně v zemědělství, protože jiné hospodářské instituce v místě není. Je to zvyšování produktivity zemědělství, jehož výnosy jsou v celostátním měřítku dány až do roku 1970. Tolik úkoly místní organizace.

Vedoucí úloha strany se pak projevuje hlavně V řízení a kontrole činnosti MNV, JZD

a všech masových organizací v obci. Všechny úkoly v rámci obce jsou předem projednány ve stranické organizaci a prostřednictvím členů strany na všech úsecích zajišťovány.

<u>Školení :</u>

V rámci jednotné komunistické výchovy na členských schůzích strany a masových organizací školení provádí pověřený soudruh, podle charakteru schůze.

<u>Členů platících</u> jest 84. To jsou členové, kteří Jsou zaměstnáni v obci a potom ženy

Strana 289

v domácnosti. K nim se řadí –

<u>registrovaní členové :</u>

jejichž jest 35, jsou zaměstnáni v závodech mimo obec, jsou členy strany na pracovišti a v obci ve stranickém životě pomáhají hlavně ve funkcích.

<u>Plánování</u>

Život v socialismu neponechává nic náhodě, Naslepo či konání živelnému , ale vše se plánuje Předem na týdny, měsíce, rok. Tak Svou práci plánuje strana, MNV a všechny masové organizace.Plány se navzájem prověřují a potom kontrolují.Dobrý plán je polovina vykonané práce. Masové organizace plánují podrobně, též MNV i strana, a to vždy

na určitý den, hodinu, místnost, atd a hned určuje,
kdo za dotyčný bod plánu odpovídá.
Plánování jsme se všichni učili po únoru
a zpočátku jsme tápali, jeden od druhého se učili.
Co píší tyto řádkuje plánování věcí všech
Odpovědných pracovníků . Malá ukázka :

Plán práce osvětové besedy :

V Újezdě u Rosic na I.pololetí r. 1963

Strana 290

Leden

1.	*10.1.*	*třetí přednáška jak vést mládež - pořádá OB Z cyklu LA, správnému nazírání na život - přednáší učitel ZDŠ Zbraslav*	
2.	*6.1.*	*rozhlasové okénko*	*a) do nového roku* *b) politické aktuality* *odpovídá Perničková, Dudová Marta*
3.	*zájezd do státního divadla Brno*		*OB, JZD* *Řehořka, Hemalová*
4.	*21.1.*	*kulturní kalendář*	*a) V.I.Lenin - OB ČSM* *b) B.Němcová kolektiv ČSM*

5. 24.1. čtvrtá přednáška z cyklu LA – mládí a krása
OB, přednes ZŠ Zbraslav

6. 4 celovečerní filmy SCSP, OB
Stanislav Svoboda st.

Zdravotní středisko ve Zbraslavi

Po zrušení okresního národního výboru
ve Velké Bíteši, po reorganizaci veřejné správy

Strana 291

byla naše obec přidělena k okresu Brno-venkov, a tím také vyňata ze zdravotního střediska ve Velké Bíteši a přidělena k zdravotnímu středisku do Rosic. Odbočka zřízena ve Zbraslavi.Lékařem ve Zbraslavi je MUDr. Velen Šlechta.

V roce 1963 zemřel Pazourek Josef, tesařský pomocník v.v. Narodil se roku 1888 v čp. 9 jako syn rolníka Jakuba Pazourka.

Téhož roku zemřel v Brně ing. Leopold Hemala, stavitel, nar. r. 1888,v čp. 1. Josef byl mé matky bratr, tedy strýc, Leopold můj bratr.Pazourek zemřel v domku čp. 99, který patří jeho vnukovi Jaroslavu Krejčímu, synu Jaroslava Krejčího zabitého r. 1937 a synu jeho dcery.

Narozených roku 1963 bylo 8

Z obce se odstěhoval Oldřich Slabý z čp. 61 na Březinu. Opravuji Emil Slabý. Domek svůj pronajal.

Ředitelka základní devítileté školy (roč. 1. až 4.)Ida Hemalová odešla na odpočinek.

Ředitelkou základní devítileté školy (roč. 1. až 4.)

Strana 292

byla ustanovena Jaroslava Svobodová.Je rodem z naší obce, dcera Ladislava Svobody, úředníka závodů Jana Švermy na Zastávce, nov. čp. 81

Ve škole :
Pro rok 1963/64 je zapsáno 19 žáků v 1. až 4. postupném ročníku. Ročníky 5. až 9. chodí do ZDŠ ve Zbraslavi.

Životní úroveň :
Všeho obyvatelstva je dobrá a velmi dobrá. Mzdy pracujících se pohybují podle zařazení a dovednosti od 1.000 do 2.000 Kč.
Tuto mzdu mají jak dělníci, tak úředníci, učitelé apod.
Zemědělci v JZD jsou odměňováni za odpracované dny pracovními jednotkami. (viz. dále JZD)

Důchodové zabezpečení :

Vztahuje se na všechno obyvatelstvo.Hranice věku u žen je 55 a u mužů 60 let při odchodu do penze či důchodu. Chudobinec zmizel, žebráci nejsou, všichni se podílejí na národním důchodu. Do naší obce plyne měsíčně až 50.000 Kč důchodů.

Strana 293

Jednotné zemědělské družstvo JZD

V roce 1962 obhospodařovalo naše JZD celkem 287 ha zemědělské půdy.

Půda je takto rozdělena :

Orná půda	*204,5 ha*
Louky	*22 ha*
Pastviny	*26 ha*
Les	*31,5 ha*
Zastavěná půda	*3 ha*
	---
	287 ha

Počet členstva :

mužů	*27*
žen	*42*
mládež	*1*

	70

<u>Správa JZD :</u>

<u>Představenstvo</u> :	*předseda*	*Blaha Ladislav*
	zootechnik	*Holán Alois, č. 59*
	živočichář	*Kadaňka Josef, č. 68*
	agronom	*Pernička Jan, č. 6*
	účetní	*Kontorád Bohumil*

Blaha Ladislav je ze Zálesné Zhoře, Kontorád Bohumil z Jamolic na Moravsko-Krumlovsku

výbor : Blaha Ladislav, Pernička Josef

Strana 294

Tesař Karel čp. 84, Sedmík František ml. čp. 20, Vít Jan ml. čp. 14, Spružina František, čp. 26

<u>Schůze</u>	*výborová*	*14*
	členská	*5*

<u>Kravín</u>

Počet dojnic : 72
Mléka nadojeno : 105498 litrů, průměr 1465 litrů od jedné krávy
Počet dorostu skotu : 81

<u>Tržba z kravína</u>

Za mléko 152.000 Kč
Za maso 144.000 Kč

<u>Vepřín</u>

počet prasnic : 28 *masa dodáno 203 q*
počet nar. selat : 371 *tržba z vepřína 223.000 Kč*
vepř.brav na žír: 169

<u>Drůbežárna</u>

počet nosnic : 700
vajec dodáno: 49300 ks
tržba z drůbežárny 41.000 Kč

Strana 295

<u>Rostlinná výroba</u>

<u>Prodáno státu</u>	*: pšenice*	*115 q*
	žita	*352 q*
	ječmene	*223 q*
	brambor	*1023 q*
	ovsa	*23 q*
	lnu	
	a) stonky	*150 q*
	b) semene	*10 q*
	hrachu	*11 q*
	sena	*45 q*

<u>celková tržba</u> : 968.398 Kč

<u>pracovních jednotek</u> : 22656, za pracovní jednotku vypláceno hotově 16 Kč

<u>k pracovní jednotce</u> náleží naturálie denně :
0,8 kg pšenice
0,4 kg žita
0,4 kg ovsa a ječmene

<u>Fondy</u> :

Na rozšířenou reprodukci	*59.000 Kč*
Do sociálního fondu	*22.000 Kč*
Do kulturního fondu	*9.500 Kč*

Strana 296

Do zajišťovacího fondu vloženo	*19.000 Kč*
Splátky členům za vložený inventář	*10.000 Kč*

<u>Strojů</u> zakoupeno za	*96.000,-Kč*
<u>Hnojiv</u> zakoupeno za	*35.000 Kč*

Družstvu pomáhají brigády: MNV, členů nár.výboru
KSČ, členů strany
MS, členů mysliveckého sdružení

<u>V roce 1963</u> obhospodařovalo naše JZD půdu jak loni.

<u>Členstvo</u> : 27 mužů 42 žen 1 mládežník = 70
<u>Vedení</u> : předseda Vincent Mareček, čp. 45
účetní Bohumil Kontorád z Jamolic

zootechnik Jan Pernička, čp. 21
agronom Richard Hakl, čp. 5
výboři: Jan Smola, čp. 12, Jan Vít, čp. 14,František Sedmík ml. , čp. 20, Karel Tesař, čp. 84, Bohumil Tomek, Františka Dudová

<u>v kravíně</u> dojnic : 68 nadojeno 102.000 litrů mléka
skotu 92 hovězího masa 146q
tržba 157.000Kč

<u>ve vepříně</u> 28 prasnic, vrženo 300 selat, dodáno 212 q masa
tržba 234.000 Kč

Strana 297

<u>V drůbežárně</u> 700 slepic,dodáváme 75000 vajec, tržba 63.000Kč

<u>Celková tržba</u> 1.000.000,-Kč

<u>Do fondů vloženo</u>- sociální 19.000 Kč
kulturní 9.000 Kč
reprodukce 38.000 Kč
Splátky členům za vnesený inventář 10.000,-Kč

<u>Strojů</u> zakoupeno za 76.000 Kč
<u>Hnojiv</u> nakoupeno za 54.000 Kč

<u>Pracovní jednotka</u> PJ 18,-Kč

Tak hospodařilo naše JZD za poslední 2 roky, 1962 a 1963. Z přehledu je vidět, že ve všech ukazatelích se jeví pokrok. Uzavírám tuto knihu a přehlížím vývoj, jak se jeví od dob dávno minulých až do dneška.

Přeji našim zemědělcům, našim rolníkům, hodně úspěchů při obdělávání rodných našich niv a hodně radosti z pilné práce, živitelky všech!

Strana 298

Rodná moje obci,

Milí rodáci a občané! Odevzdávám do Vaší péče kroniku, kterou jsem dnešního dne ukončil.Jsem si vědom toho, že v kronice chybí mnoho podrobností, kterých jsem se nedopátral.Je obtížno sbírat materiál bez písemných dokladů. Ale i tak mám klidné svědomí a klidnou mysl,že jsem v této knize zachytil život, zrod a vývoj rozličných údobí naší milé obce a lidí v ní žijících od roku 1910.

Přeji Vám všem hojně zdaru a abyste žili a pracovali ve svornosti, ve stálém míru a pokoji.

Ve Velké Bíteši 5. července 1964

Jan Hemala

Strana 299

Dodatky, opravy

Strana 300

Obsah

Předmět, rok, události	*strana*
Úvod Matěje Mertense	*1-3*
Polohopis naší obce	*4-5*
Pravěk	*5-7*
Osídlování na úsvitu dějin	*8-11*
Počátek křesťanství, kláštery, statky církevní	*12-15*
Velkostatky šlechtické, vznik	*16*
Šlechta vyšší, páni-nižší vladykové	*17-18*
Zakládání kostelů	*18*
Vznik stavu selského, poddanství	*19-22*
XIII. a XIV. Století	*23-24*
První písemná zpráva o Újezdu 1353	*25*
Újezd, vznik názvu	*26-27*
Újezd u Rosic	*27*

Poměry ve XIII. – XVII. Století 28-32
Žerotínové, majitelé Náměště n.Osl. a Rosic 32
Újezd z války 30tileté 35-39
Verdenberkové, majitelé Rosic.panství 39
První katastr,dvojláníci,celoláníci ¼ láníci 40-41
Poměry po 30tileté válce 42-45
Omezení roboty obci Újezdu 1734 46-48
Úprava daně pozemkové za Marie Terezie 48-50
Seznam celo a pololáníků 1754 51-52
Panský dvůr a panský mlýn 1754 53-54
Přehled soupisů domů a majitelů 1754 55-56
Naši předkové z popovické matriky 1769-1779 57-58
Podle této matr. sestavil M.Mertens seznam maj.domů 59-60
Hausperský,Ugarte, maj.panství Rosického 61
Josefinský katastr 62-65

Strana 301

Přifaření Újezda do Zbraslavě v 1789 65-66
Nové číslování domů r. 1805 67
Nejstarší rody 68
Ulehčení roboty císařem Josefem II. 69-70
Náboženská svoboda za Josefa II. 70-72
O robotě, zápisy Jeníka z Bratčic 73-74
Vliv Velké fran.revoluce 75
Války Napoleonské 76
Parcelní protokol z r. 1826 77-78
Vzhled obce kolem r. 1825 79-83
Ugarte, maj.panství Rosic i Újezda 83
Lina, maj.panství -„- 84-85
Poddanství, robota 86-88
Rok 1848 – zrušení roboty 89
Rok 1849, ústava císaře Fr.Josefa I. 89-90

Rok 1850 *90*
První starosta *90*
Rok 1850-1855, nová kaplička, vznik pouti na sv.Františka *91*
Rok 1856-1859, obecní účty *92-93*
Rok 1860, říjnový diplom *94*
Narovnání s velkostatkem stran zem.půdy *95*
Rok 1861-1863, volby v obci, volitel do sněmu *96*
Rok 1864-1865-1866, volby v obci, požár č. 23 u starosty *97*
Válka prajzská (Prusko-Rakouská) r. 1866 *98*
Roky 1867-1869, postaveno 5 chalup *99*
Roky 1870-1871 *100*
Rok 1872,obec přijímá 30zl. za honitbu, nové pastoušky, škola ve Zbraslavi *101*
Roky 1873-1874, statky č. 4,5,6, vyhořely *102*
Strana 302

Roky 1875-1876, seznam zdaněných občanů, všech domů *103-104*
Rok 1877, příjmy obce *105*
Rok 1878, Brichta zastřelil manželku *105-106*
Roky 1879-1885, honitba za 30 zl. velkostatku pronajata, volební sbory *107*
Roky 1886-1889, soupis voličů, čp. 1 přestává býti sídlem selským *108-109*
Roku 1888, dětí školou povinných 80 *110*
Stavba školy 1889 *110*
První učitel *111*
Zřízení okr.soudu ve Velké Bíteši *112-115*
Roky 1892-1893, dva sedláci umírají na tyfus *115-116*
Roky 1894-1895, postaven bíý kříž,zavedeny ruční práce dívčí *117*

Rok 1896, zakoupen obraz do zvoničky, studený srpen *118*
Rok 1897, doplacena hasičská stříkačka *119*
Rok 1898, volby starosty, silnice k Březině *120*
Rok 1899, požár stodoly čp. 14 *121*
Rok 1900, nová měna vchází v platnost *122-123*
Dodatky k rokům 1890-1900, stížnost domkařů *124-126*
Rok 1901, založen potravní spolek „Svornost“ *127-128*
Rok 1902, volební právo IV a V kurzie *128-129*
Rok 1903, příprava na stavbu has.skladiště *130-132*
Rok 1904, škola dvojtřídní *132*
Roky 1905-1906, silnice k Hlubokému, zakládá se obecní matrika *133-134*
Roky 1907-1908 *135*
Rok 1909 *136*
Matěj Mertens *137*
Strana 303

Nový kronikář J.Hemala *138*
Období před I. sv.válkou *139*
Rok 1910, první kino, knihovna, soc.dem.strana *139-146*
Rok 1911,pouť, zpěv, kuželky, návštěva soc.poslanců *146-149*
Rok 1912, počet obyvatel, dva vystěhovanci *149-151*
Rok 1913, volby, starosta Hemala č. 1 *151*
Rok 1914, první sv.válka *151-158*
Rok 1915, polní pošta, rekvisice *158-159*
Roky 1916-1917, hlad, potravinové lístky *159-160*
Rok 1918, nabytí svobody, posloupnost starostů *160-170*
Rok 1919, učitelé na škole, okolkování peněz *170-172*
Rok 1920, nový volební zákon, starosta J.Tomek, stávka *172-173*
Rok 1921, pevná měna, ceny potřeb, sucho *173-180*

Rok 1922, rozvoj motorismu, automobilismu, balon, aeroplán, vzducholoď, autobus *180-186*
Rok 1923, Hemalova kapela *186-187*
Rok 1924, starosta J.Křivánek č. 8, velkostatek Rosice koupen státem *187-189*
Rok 1925, posloupnost učitelů, zbytkový statek *189-192*
Rok 1926, autobusová doprava *192-193*
Rok 1927, kovář Fr. Doubek *194*
Rok 1928, Starosta Fr,Tesař č. 75, elektrifikace obce *195-197*
Rok 1929, nezaměstnanost, krise, sibiřské mrazy *197-199*
Rok 1930, hospod.krise narůstala, K.Spružina *200*
Rok 1931, nová učitelka Nováková *200*
Rok 1932, krise vrcholí, umírá Hemala, stávka *201-203*
Rok 1933, Vrbka se zabil v kamenolomu *204-205*

Strana 304

Rok 1934, silnice do Rapotic, farář Soukup, renovace kostela ve Zbraslavik, mlynář J.Smola *205-207*
Rok 1935, mnohá úmrtí *207-209*
Rok 1936, starosta J.Vít, č. 14 *209-210*
Rok 1937, J.Krejčí zabit ve mlýně *210-212*
Rok 1938, zlé doby, Mnichov *212-213*
Rok 1939, okupace *213-214*
Rok 1940, oběti války *214-215*
Rok 1941, vyhořel mlýn *215-222*
Rok 1942, řádění okupantů, napadli SSSR *222-225*
Rok 1943, hrůzy okupace *225-226*
Rok 1944, otrávený něm.četník *226-229*
Rok 1945,J. Křivánek č. 8 ubit němci, posloupnost starostů *229-231*
Rok 1946, osvobození, děti 2.svět.války *231-233*

Rok 1947, pomník padlým, předseda MNV *233-235*
Rok 1948, převzetí moci děl.třídou *235-237*
Rok 1949, silnice do Stanovišť *237-238*
Rok 1950, těžce sbírá kronikář zprávy *238-239*
Rok 1951, *239-240*
Rok 1952 *240-241*
Rok 1953, měnová reforma *241-243*
Rok 1954, Katolický Ferdinand *244*
Rok 1955 *244*
Rok 1956 *244*
Rok 1957, obecní pastouška zbořena, postavena 1872, nová řed.školy,JZD *244-247*
Rok 1958 *247-248*
Rok 1959 *248*
Rok 1960, volby, posloupnost starostů *249*
Rok 1961, sčítání lidu, obecní knihovna *250*
Strana 305

Rok 1961, seznam majitelů domů *251-255*
Nářečí dialekt *256*
Kroj *257*
Honitba *258*
Pracovní jednotka JZD 1961 *259*
Vzhled obce r. 1961 *259*
Změny v národním školství *260*
Roky 1962-1963 *262*
Úmrtí občanů 1962 *262-263*
Seznam přistěhovalých 162-1963 *264-265*
Obchod *266-270*
Hostinec, pohostinství *270-272*
Peněžnictví *272*
Spojení se světem *273*
Místní národní výbor MNV 1960-1964 *273-277*

Masové organizace *277-280*
Škola *282-283*
Osvětová činnost *283-285*
Touha po vyšším vzdělání *286*
Kom.strana československa *287-289*
Plánování *289*
Lékař ve Zbraslavi *290-291*
Zemřelí 1963 *291*
Narození 1963 *291*
Změna na škole *292*
Životní úroveň *292*
Důchodové zabezpečení *292*
Jednotné zemědělské družstvo 1962-1963 *273-297*